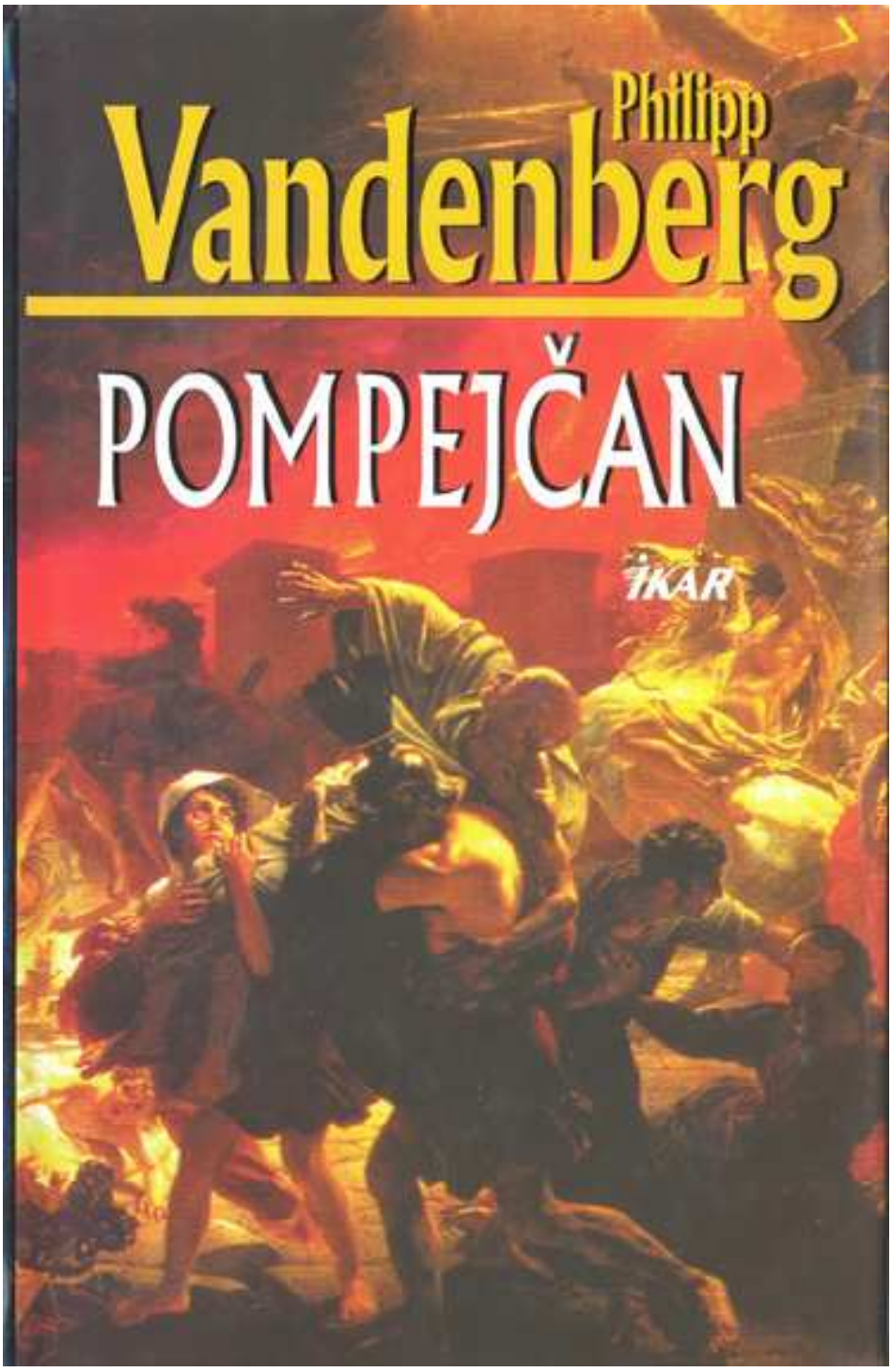

Philipp
Vandenberg
POMPEJČAN
IKAR

Philipp

Vandenberg

POMPEJČAN

Philipp Vandenberg
DER POMPEJANER

Copyright © 1986 by Gustáv Liibbe Verlag GmbH,
Bergisch Gladbach Translation © 2000 by Elena Linzbothová
lacket design © 2000 by Michal Houba
Slovak edition © 2000 by Ikar
Digitalizácia: MimoI

ISBN 80-7118-825-5

1

Rok sa len nedávno zrodil a ráno posielal Neptún z mora na pevninu silný západný vietor - vlažného Favonia. Ako každý rok okolo februárových íd, keď boh slnka Sol, ktorý pri pretekoch štvorzáprahov v cirkuse vyznačuje pretekárom dráhu, vstupuje do znamenia Vodnára, Favonius umlčal vetry Aquila a Corna, prinášajúce sneh a ľadovec, prudko ich odfúkol na východ do Ázie alebo na nehostinný sever Germánie, a potom, krátko pred marcovými kalendárni, uvoľnil pole Chelidoniovi, lastovičiemu vetru, ktorý sa tak volal preto, lebo v tomto čase lietali lastovičky okolo chrámových štítov prudko ako ázijské šípy.

Žiarivé nebo sfarbilo svahy Vezuvu na bledomodro; tiene radov domov sa skrátili a dlažba ulíc a námestí vpíjala do seba jarné slnko. Pompejčania váhavo vychádzali z domov, muži, zvedaví na novinky, mierili k fóru, kým ženy v priľahlej tržnici porovnávali ceny mäsa, rýb a čiernej fazule.

Šťastné Pompeje, zamatová dula vo Venušinej záhrade, najblahobytnejšie zo všetkých kampanijských miest a milované dieťa rímskej matky, pôvabné, rozmaznané ako Amfitrita na delfínovi, hoci bujný lupič Poseidón nebol rímsky, ale grécky boh! No príslovečné hrdí Pompejčania sa nezľakli minulosti, práve naopak: Každé dieťa v Pompejach hovorilo po latinsky a po grécky a vedelo zarecitovať Homéra, pretože sa v škole učilo písmo i reč a pretože podľa rozprávania starších priami predkovia Pompejí uctievali na úpätí vrchu delfského Apolóna, boha svetla a veštenia, v časoch, keď rímski obyvatelia - nekultúrny plebs! - tápali ešte v temnotách. Ani samnitskí dobyvatelia, ktorým Pompejčania prisahali, či skôr museli prisahať vernosť, nedokázali toto sebavedomie zlomiť, a Sulla, podľa vlastného opätovného tvrdenia „Šťastný", urobil potom dobre, keď toleroval čachre

svojich veteránov, ktorí nikdy nevstúpili na darovanú pompejskú pôdu, ale ju okamžite zasa predali pôvodným majiteľom, nech je pochválený Merkúr. V Pompejach nikdy nebol nedostatok peňazí, a tak zostali naďalej medzi sebou a dopriali rímskym masám obilie zadarmo a svojvôľu cézarov.

„V Ríme si ľudia rozprávajú, že Božský podplatil istého flautistu, aby tvrdil, že mal pomer s cisárovnou," povedal Vesonius Primus, ako zabočoval so spoločníkom do Fortuninej ulice.

„Ešte vždy je to lepšie, ako keby ju zabil ako svoju matku!" Terentius Proculus bol Vesoniov priateľ; mali spoločného gréckeho učiteľa, a odvtedy boli nerozluční. „Kto to hovorí?" opýtal sa po odmlke Terentius.

„Nigidius."

Terentius pohŕdavo odfrkol. Nenávidel tohto Nigidia, typického Rimana, arogantného a chladného. Nie preto, že by mu bol niekedy niečo urobil, to nie! Ale striasalo ho z toho, ako zo svojich nosidiel všetko špehoval, ako krivil ústa do meravého úškľabku. To, že Riman Nigidius mal v Pompejach veľkopekáreň a tri mlyny, tu spomenieme len preto, že aj Terentius bol pekár - ibaže piekol o niečo menšie žemle.

„Má tie najlepšie styky," ozval sa opäť Vesonius. „Kto vedel prvý o Poppaeinom pomere s Božským? - Nigidius! Kto vytrúbil, že sa cézar rozvedie s Octaviou? - Nigidius!" Vesonius Primus, známy v Pompejach tým, že primerane svojmu stavu majiteľa farbiarne dbal o to, aby mal každý deň tógu inej farby, sa pokúsil prekonať priateľovo trápne mlčanie, štuchol ho do boku a prudkým myknutím hlavy ukázal na druhú stranu ulice: „Ululitremulus! Koho bohovia potrestali takýmto menom, ten môže byť iba hercom. Hercom!" Vesonia to odzbrojilo.

Pri chráme Fortuny Augusty, elegantnej mramorovej stavbe so štyrmi vysokými korintskými stĺpmi, kde na vstupnom schodisku

horel večný oheň na počesť *páter patriae*, obaja zamierili na juh do ulice, čo viedla k fóru a vládla v nej veľká tlačenica. V tej chvíli na seba upozornili dvaja otroci vážených mužov, ktorí doteraz mlčky kráčali pred svojimi pánmi: „Urobte miesto môjmu pánovi Vesoniovi Primovi!" - „Uhnite z cesty, ide môj pán Terentius Proculus, pekár!" Výkriky opakovali znovu a znovu, a keď neúčinkovali, pomáhali si lakťami a zavádzajúcich jednoducho odstrkovali nabok.

„Aby mal úplnú istotu," šuškal Vesonius spolužiakovi s rukou pred ústami, „Božský vraj v rozvodovom liste obvinil Octaviu z neplodnosti..."

Terentius zdvihol plecia: „Po deväťročnom manželstve? Niet sa čo čudovať! *Ex nihilo nihil!"*

Vesonius potriasol hlavou: „Podľa Nigidia chyba vôbec nemôže byť v Octavii."

„Nigidius, Nigidius, Nigidius!" vybuchol Terentius. „Bol azda pri tom, ten páv zo slepačieho vajca?"

Rozhorčený Vesonius si strčil ruky do rukávov jasnožltej tógy a hundral si čosi, že len opakuje chýr, veď v stabijských kúpeľoch sa o tom hovorí celkom otvorene, ale ak ho to nezaujíma, bude mlčať a vychutnávať odraz slnka na svojej holej lebke. Keď na to príde, myslel, že sú priatelia.

„Ale veď nebuď hneď urazený!" usiloval sa Terentius priateľa rozveseliť a takmer sa stal obeťou zrážky, pretože akýsi vzdorovitý osol sa rútil na nich, akoby ho naháňali fúrie, takže ľudia sa s krikom rozutekali; aj Terentiovi sa podarilo v poslednej chvíli uskočiť.

Vesonius sa smial. „Asi jeden z Poppaeinej čriedy!"

„Sotva!" protirečil Terentius. „Jej osly sú na statku pred bránami mesta. Vraj ich je vyše päťsto."

„Potom je naozaj pravda, čo ľudia hovoria, že sa každý deň kúpe v osľom mlieku?"

„Poznáš dajaký iný dôvod, prečo by si mala držať pol tisícky oslov?"

Terentius s Vesoniom prešli cez Ulicu augustálov a pri Jupiterovom chráme vyšli na fórum.

„Ešte sa dobre pamätám na jej matku, žila s manželom Quintom neďaleko odeónu a gladiátorských kasární. Bol to pekný dom!"

„A pekná žena!" dodal Vesonius.

„Poppaeovci majú v meste ešte stále štyri domy, hoci tu už dávno nežijú. Mladú Poppaeu som v živote nevidel."

„Vraj je krásna ako Venuša a pre jej pôvab vraj strácajú hlavu dokonca aj muži, čo predtým pokladali za ideál krásy bucľatých chlapcov."

„Máš na mysli Otóna?"

„Ale čoby, Oto je hlupák a jednoducho nechápem, čo Poppaea Sabina na tomto fičúrovi videla! Jediné, čo má, sú dobré styky s cisárom."

„Veď práve," súhlasil Terentius. „Poppaea mala od začiatku na muške cisára."

„A on ju!"

„A on ju," zopakoval Terentius. „Čo myslíš, prečo poslal Otóna za miestodržiteľa do Lusitánie, za Herkulove stĺpy?"

Obaja sa zasmiali a vyvrátili oči k nebu. Od macella privievalo ostrý zápach rýb a ten sa miešal s mŕtvolným pachom teplých vnútorností. Čím väčšmi sa blížilo poludnie, tým hlasnejšie obchodníci pokrikovali - každé ráno sa ich tu zišlo asi sto - pretože čerstvý tovar, ktorý sa v ten istý deň nepredal, sa musel zničiť. Na to dávali pozor trhoví dozorcovia.

Macellum, to nebola len jednoduchá tržnica, kde obchodníci z vidieka ponúkali tovar. Zaberala celú stranu ulice. Pod jej presvetlenými trámami stála rotunda s dvanástimi stĺpmi, na nich spočívala guľa, pod ňou mramorová nádrž s rybami, najväčšími a najchutnejšími, aké poskytovalo Stredozemné more. Obchodníci sa tlačili v murovaných kójach na vonkajšej stene haly. Jeden kút bol vždy vyhradený rôznemu drobnému zvieratstvu, hydine, ovciam a kozám. Aký neopísateľný rev!

Afrodisius, prepustenec veľmi bohatého bankára Lucia Caecilia Serena, štíhly, šľachovitý mladík so širokou lebkou, prezrádzajúcou jeho cudzokrajný pôvod, predieral sa od obchodníka k obchodníkovi, potriasal mincami v bronzovej miske a pokrikom „mercatus, mercatus!" vyzýval zaplatiť poplatok za stánok. Pre každého mal žartovné dobré slovo; aj pre mäsiara, ktorý namrzene hodil poplatok do misky, hoci mu zostala celá hora nepredaného šľachovitého mäsa.

„Možno si to vezme Scaurus?" zasmial sa Afrodisius, „veď to už páchne!" Scaurus, za cisára Claudia duumvir, na zápachu rozkladajúcich sa vnútorností a rýb zbohatol. Jeho *garum pompeianum*, slaná korenistá omáčka, sa vyvážala do celého sveta a mestu to prinášalo veľké príjmy na daniach, ale aj povesť pôžitkárov. Svoju korenistú omáčku vyrábal Scaurus pod holým nebom pri Soľnej bráne, kde pohoniči mulíc skladali soľ získanú na morskom pobreží a kde sa jednoduchí obyvatelia štvrte nazývali *salienses*. V obrovských cisternách hnili nasolené zvyšky rýb a mäsa, najmä makrely, tuniaky a vnútornosti z jatočných zvierat. Po niekoľkotýždňovom dozrievaní to Scaurus zahustil na ohni, pridal kyslé mlieko a vyčaril žiadanú omáčku, ale presný recept zostal jeho tajomstvom.

Ovce Státia, obchodníka s drobným zvieratstvom, bľačali a z rozbehu slepo vrážali do ohrady, hrozilo, že sa prelomí. „Žeby sa

báli tvojej dýky?" zavolal Afrodisius na obchodníka, ktorý mal vo zvyku porážať zvieratá pred očami kupujúceho. Nemal ani kedy odpovedať, len hodil Afrodisiovi poplatok za stánok, pretože strakatý kohút sa oslobodil z pút a s ohlušujúcim škrekotom upaľoval preč. Akýsi tmavokoží ázijský otrok sa pokúsil s roztiahnutými rukami zastaviť divo *poletujúceho operenca, ten mu* však v smrteľnom strachu vletel do tváre, ďobal a škriabal, takže krvou zaliaty otrok od svojho úmyslu upustil. Navyše príhoda rozrušila aj ostatné zvieratá v macelle, a tak bľačanie oviec, mučanie teliat, škriekanie sliepok a sykot husí bol čoraz neznesiteľnejší a mnohé matróny, čo boli s otrokmi nakupovať, sa tlačili von.

„Pri Bacchovi!" zvolal Afrodisius. „Akoby ich naháňali menády!"

Pred vchodom do tržnice, kde bola vpravo zmenáreň a vľavo krčma, sa hŕstka hulákajúcich ľudí zvedavo prizerala na príjemne zaoblenú ženu, ktorá stála na prevrátenom koši s rukami vbok, podchvíľou si zlostne odhadzovala z tváre strapaté čierne vlasy a nahlas vychvaľovala prednosti Vibia Severa, pre svoju statočnosť predurčeného na úrad edila.

Príťažlivá žena sa volala Ascula, bola manželkou krčmára Lucia Vetutia Placida a každý muž v Pompejach poznal jej meno, ktoré sa v nedbanlivom pompejskom nárečí (vysmievali sa z neho najmä Rimania, lebo polovicu samohlások prehĺtalo) vyslovovalo „Ascla". A to znelo ako tľosknutie jazykom, ako prejav obdivu k žene, pre ktorú by nejeden muž, keby ho bola aspoň raz vyslyšala, obetoval aj vinohrad na Vezuve. *Sed varium et mutabile semper femina:* hoci Ascula medzi plesnivými sudmi vína a mastnými panvicami dennodenne vzbudzovala v hosťoch Placidovej krčmy žiadostivosť a pevne zošnurovaná, s poprsím ako Diana sa vrtela pomedzi neohobľované stoly, vyzerala ako stelesnená cnosť;

skrátka, ešte nikdy nikto o nej nepočul nič neslušné, ani ako klebetu.

Možno to bolo v tom, že Ascula bola rovnako žiaduca i obávaná, že sa u nej krása spájala s múdrosťou, ako kedysi u Agrippiny, matky Božského, a že zámožný a konzervatívny Pompejčan vzýval Jupitera a obetoval dva holuby, keď nejaká ženská zastávala dajaký politický názor. *O tempora, o mores!* Lenže práve to robila krásna Ascula a kandidát, ktorého ona podporovala, si mohol byť istý, že ho zvolia.

„Keď hovorím v prospech Vibia Severa," kričala Ascula, stojac na vŕbovom koši, „je to preto, lebo Severus zložil slávnostnú prísahu, že ak ho zvolia, bude svoj úrad vykonávať pre blaho *všetkých,* prisahal, že pri dozore nad chrámami, ulicami a trhmi nebude brať ohľad na blaho jednotlivca alebo toho, kto dáva najvyššie úplatky, a že tým, čo mu ponúknu špinavé peniaze, dá poodtínať ruky!"

„Severus za edila," ozvali sa hlasy zo zástupu, „chceme Severa!" Vesonius a Proculus so záujmom sledovali krčmárkinu reč, a teraz natiahli krk, aby videli, či tí, čo súhlasne tlieskali, nepatria k tým, ktorých hlasitý súhlas si možno stokrát kúpiť na fóre.

„Ty to potrebuješ!" zaškriekal postarší mužíček. Zdalo sa, že také pôvaby, akými oplývala Ascula, mu život nikdy nedožičil. „Kážeš statočnosť a spravodlivosť, a vo svojej putike čapuješ zemité vezuvské víno ako zamatové falernské. Nech ťa Bacchus škára!"

To však bolo na peknú krčmárku priveľa. Zostúpila z koša, chytila mužíčka, ktorý si ustrašene držal lakte pred tvárou ako dieťa, čo sa bojí učiteľovej bitky, a silnými ramenami ho vystrčila na kôš. „Len sa naňho pozrite, na tohto úbohého nepodarenca, ktorému dal Priapos do kolísky ženskú náturu, otvára papuľu ako

herold pri oznamovaní hier! Tak hovor, z čoho ma to obviňuješ?" Pritom tak potriasla chatrným mužom, že mu takmer hlava a ruky odpadli. Diváci revali od smiechu.

„Ty syn bociana a vyslúženej kurvy z lupanaru," rozhodila sa Ascula, „rozoznáš vôbec kozie mlieko od hroznovej šťavy? Čosi ti poviem, a všetkým vám, čo počúvate: V Placidovej krčme sa nalieva len falernské, ktoré si toto meno zaslúži, víno zo záhrad Vibijčanov a Arrijčanov, rozkladajúcich sa pri Via Appia medzi šiestou a sedemnástou míľou. A teraz zmizni!"

Ascula zúrivo zrazila starého z podstavca, takže takmer spadol do zástupu, kde ho sácali od jedného k druhému, kým sa mu horko-ťažko nepodarilo pretlačiť von.

„Pravdaže, nestojím tu preto," začala znovu krčmárka, „aby som vám vysvetľovala prednosti falernského, veď naši Pompejčania ho poznajú lepšie ako Rimania, čo ešte vždy, tak ako pred sto rokmi, miešajú víno s vodou. Skôr vám chcem objasniť, prečo je Vibius Severus ten správny muž na úrad edila."

„Je to prepustenec, libertinus, zaviazaný svojmu pánovi Valensovi úctou a poslušnosťou," namietol telnatý chovateľ dobytka Marcus Postumus. „Pri Jupiterovi, veď on nie je pánom svojich rozhodnutí!"

„On *je* pánom svojich rozhodnutí a naše zákony mu dovoľujú vykonávať tento úrad!" odvetila Ascula. „Možno je nezávislejší ako ty, Postumus, Severus sa rozhodne nemusí vždy pýtať najprv ženy, než sa rozhodne."

Vtedy sa okolostojaci nahlas zasmiali, zatlieskali a tučný Postumus sa celý červený predieral von zo zástupu.

„Pompejčania," znovu začala Ascula, „keď tu hovorím v prospech Severa, nerobím to pre vlastné výhody..."

Krčmárka sa zarazila, zhrozene hľadela na nebo, odkiaľ bolo počuť chrapľavé kvákanie, áno, teraz to počuli všetci, hrozný,

žalostný spev. Ale skôr, ako sa mohli ľudia poobzerať, čo je na príčine, do vysokého portálu macella vrazilo čosi veľké a jasné, bolo vidieť striekať krv a lietať perie, potom hlasne dopadlo na zem telo. „Labuť, labuť!" preletelo zástupom zvolanie, jedna stará žena vystrela ruky k nebu a zvolala: „Jupiter nech je s nami, to neznamená nič dobré!"

Ohromené mlčanie, bezradnosť ako prvú reakciu nahnevaných Pompejčanov na nezvyčajnú situáciu čoskoro vystriedali divé výkriky, zvolania a gestikulovanie. Každý videl prilietať vtáka odinakiaľ, zo západu, od mora, zo severu, od Avernského jazera, áno, niektorí dokonca tvrdili, že labuť spadla kolmo z neba, zo záprahu Apolónovho voza. Keď sa však ujal slova Marcus Holconius Rufus, bielovlasý Jupiterov kňaz, ktorý zastával už všetky úrady a funkcie v meste, vtedy vzrušený dav razom zmĺkol.

Rufus vyhlásil rozochveným hlasom, že už videl veľa poslov nešťastia, obetné býky, čo mali srdce na nesprávnej strane, jahňaciu pečeň bez hlavného laloka, blesky zo zlovestného severozápadu, ale toto bolo najstrašnejšie zo všetkých znamení, nech sú bohovia Pompejam milostiví.

Hrdé zviera, roztrhané ako po boji so skalným orlom, ležalo na mramorovej dlažbe fóra a bol to obraz smrti a skazy. Pompejčanov sa zmocnil hnus. Avšak Rufus, ktorý ani sám nevedel, aký je starý, pretože nepoznal svojich rodičov, pri pohľade na mŕtve telo vtáka zaplakal a so slzami vyhlásil, že labuť spieva len raz v živote, a to keď umiera, a že táto labuť si dobrovoľne zvolila smrť, aby sa vyhla temnej budúcnosti.

Mnohí, naplnení hrôzou zo skazonosnej veštby, sa odvrátili. Medzi nimi aj Terentius a Vesonius.

V Pompejach si mohol každý potulný veštec nadobudnúť majetok, stačilo, aby ľuďom predpovedal samé dobré veci, lebo Pompeje boli mestom radosti zo života a pre nešťastie, trápenie a

neúspechy v ňom nebolo miesta. Nejedného proroka nešťastia bitkou vyhnali z mesta, lebo nikto nechcel počuť to, čo by sa nemalo stať. A Marca Holconia Rufa, Jupiterovho kňaza, zachránil pred podobným osudom len vek a múdrosť.

Afrodisius si vypočul starcove slová s búšiacim srdcom; pristúpil k Rufovi a opýtal sa: „Povedz, ako máme zmierniť hnev bohov?"

„Modli sa, syn môj," odvetil kňaz, „modli sa a obetuj v Apolónovom chráme, labuť je jeho posvätné zviera!"

Apolónov chrám, najväčšia svätyňa mesta, stál na protiľahlej strane fóra, uprostred posvätného okrsku, obkoleseného stĺporadím. Ako prezrádzali zlaté písmená na mramorovej podlahe, postavil ho v celej nádhere na počesť boha sibylskej veštiarne kvestor Campanius a cézar Augustus dodal chrámu a jeho kňazom nový lesk a veľkú vážnosť, lebo pokladal Apolóna, boha mieru a duchovnej osvietenosti, za svojho patróna.

Pod kolonádami fóra ponúkali svoj tovar vandrovní obchodníci. Sandále a topánky z jemnej, mäkkej kože, baly látok, vzácne nádoby z kolónií, umelecky vypracované náradie a náčinie, kosáky, reťaze a konské postroje, ozdoby a storaké sladkosti. No aj tu zachvátil ľudí akýsi zvláštny nepokoj. Namiesto inokedy panujúcej pokojnej príčinlivosti obchodníci podráždene dobiedzali do zákazníkov, kliali a nahlas nadávali. Stekajúce psy sa preháňali po námestí a vrany krúžili okolo štítov domov a krákali. Nič podobné Afrodisius ešte nezažil.

Na fóre sa rozľahlo mrmlanie. Pompejčania dávali hlavy dohromady a vzájomne sa upozorňovali, že okolo ide kňažka Eumachia. Eumachia, Luciova dcéra, bola najbohatšou ženou v meste, mala monopol na obchod s vlnou, patrilo jej viac vinohradov ako všetkým ostatným vinohradníkom dokopy a plynuli jej obrovské zisky z tehelní. Eumachiu ako vždy

sprevádzal jej syn Numistrius Fronto, schúlostivený mladík, čo z matkiných peňazí podporoval hercov parížskej kočovnej divadelnej družiny, ktorá uviazla v Pompejach. Najtúžobnejším Frontovým želaním bolo tiež stať sa hercom, ale Eumachia bola proti, lebo mal prevziať obchodné impérium Eumachovcov. V Pompejach sa pošuškávalo, že ich vzájomný vzťah nebol normálnym vzťahom matky a syna; s rukou pred ústami si ľudia šepkali, že Eumachia miluje syna ináč, než sa na matku patrí; údajne bola aj jeho milenkou, lebo nedožičila Frontoví nijakú inú ženu, tak ako kedysi - *vivant sequentes!* - Agrippina Nerovi.

Eumachia mala na východnej strane fóra skoro takú veľkú obchodnú budovu ako celé macellum. Každý, kto chcel vstúpiť do obchodného paláca, tohto chrámu peňazí, musel prejsť okolo sochy Eumachie, a pokiaľ si pri všetkej tej nádhere trúfol vstúpiť dnu so vztýčenou hlavou, udrel mu do očí žiarivý nápis na architráve:

EUMACHIA, LUCIOVA DCÉRA, VEREJNÁ KŇAŽKA, DALA POSTAVIŤ V MENE SVOJOM I SVOJHO SYNA NUMISTRIA FRONTA NA VLASTNÉ NÁKLADY VSTUPNÚ HALU, KRYPTOPORTIKUS A PORTIKUS A SAMA ICH VYSVÄTILA NA POČESŤ CONCORDIE A PIETY AUGUSTY.

Afrodisius a Eumachia si skrížili cestu uprostred fóra. On očervenel a zastal, aby dal prednosť kňažke a jej synovi. S dvoma otrokyňami pred sebou a dvoma za sebou pôsobila matka so synom neobyčajne vznešene. Fronto bol asi taký starý ako Afrodisius, iste nemal viac ako osemnásť; kým si však Afrodisius prezeral okoloidúcu Eumachiu, jej pôvabné pohyby pod nariasenou pláštenkou, alabastrovú tvár vrúbenú vlnistými vlasmi, obraz gréckej bohyne, zasiahol ho Eumachiin pohľad tmavých,

záhadných očí a on cítil, ako mu krv vrazila do hlavy. Kňažka akoby to zbadala; zľahka sklonila hlavu nabok a po tvári jej preletel úsmev.

No mladík sa nestihol ani ukloniť alebo čo len hlavou kývnuť, a Eumachia už prešla, nestihol opätovať ani jej úsmev. To bola žena! Afrodisius tu stál ako zasiahnutý Jupiterovým bleskom, neopovážil sa ani poobzerať, zem pod nohami akoby sa mu chvela. Vzchopil sa a pokračoval v ceste. Pri Castorovi a Polluxovi, aké teplo vyžaruje z tejto ženy, aký oheň! Afrodisius by sa bol najradšej zvrtol, vrhol sa kňažke k nohám a vzýval ju ako lárov v dome svojho pána.

„Páči sa ti, čo?" hlas starého súkenníka Vecilia Verecunda vrátil Afrodisia späť do skutočnosti.

„Neviem, o čom hovoríš, Verecundus," tváril sa nechápavo mladík.

„Predo mnou sa nemusíš pretvarovať," uškrnul sa Verecundus, „ešte aj takému starému Filemonovi ako ja sa taká pekná žena páči." A potľapkal ho po líci.

Afrodisius to strpel, hoci si pripadal na také gesto pridospelý; napokon, starca poznal od útleho detstva. Verecundus bol tiež prepustenec, to znamená, že v polovici verného pracovitého života v otroctve mu pán daroval slobodu a zaopatril ho odstupným, ktoré Verecundovi umožnilo otvoriť si malú súkennícku dielňu.

„Je krásna ako bohyňa," odvetil rozpačito Afrodisius, a keď zbadal, že Verecundus na to nereaguje, rýchlo dodal: „Chcem priniesť zápalnú obeť v Apolónovom chráme."

„O tomto čase?"

„Bohom na čase nezáleží."

„Čo ťa núti k toľkej zbožnosti?"

„Zlovestné znamenie. Labuť v plnom lete vrazila do portálu macella, a spievala pri tom žalostným hlasom. Rufus povedal, že to znamená nešťastie."

„Rufus je múdry muž," odvetil Verecundus. „Ale, pri Apolónovi, prečo sa musí zaoberať veštbami?"

„Ty neveríš na znamenia?" opatrne sa prezvedal Afrodisius.

„Na také ako labute a vnútornosti zo zabitých zvierat veru nie."

„Ale také znamenia zvestovali smrť božského Caesara!"

Verecundus chytil mladíka za plece. „Ver mi, Afrodisius, božský Caesar by bol umrel dýkami vrahov aj bez znamenia."

Afrodisius chcel na to niečo povedať, ale sa k tomu nedostal, pretože rovno naňho sa rútil vzdorovitý cap a za sebou ťahal povraz. Mladík ho zbadal prineskoro, a tak sa ani nenazdal, rozzúrené zviera ho zrazilo na zem, podupalo po ňom a utekalo ďalej.

Starec sa smial a na odchode sa vyškieral: „Už zasa jedno zlé znamenie, há?"

Keď Afrodisius vstal a oprašoval si šaty, boleli ho lakte. Bol pevne rozhodnutý uveriť slovám starého súkenníka a toto nahromadenie zvláštnych príhod odbaviť ako náhodu, ale vzápätí sa ho opäť zmocnili pochybnosti. Ešte nikdy v živote nevidel labuť vrhnúť sa do náručia smrti, ešte nikdy nepanoval medzi ľuďmi a zvieratami v macelle taký nepokoj. A cap na mestskom fóre, čo ho jednoducho v behu zrazil na zem?

Mladíka ovládol nepríjemný strach. Hoci nad Pompejami žiarilo hodvábnomodré jarné nebo, Afrodisia ochromovala nevysvetliteľná hrôza. V hlave akoby mu duneli vzdialené, tajomné hromy; krv v spánkoch mu búšila ako kováčovo kladivo na Via Pompeiana. Chcelo sa mu bežať, utekať nevedno kam, žiadalo sa mu nabrať vzduchu do pľúc, ale hruď akoby mu

obopínal ochromujúci pás, cítil pot na zátylku a chvenie v stehnách, myslel, že ho postihla nákaza, ktorú občas dovliekli africkí obchodníci.

Neistými krokmi hľadal Afrodisius útočisko v posvätnom okrsku Apolónovho chrámu, kam nedoliehal hluk priľahlého fóra. V tieni stĺpovej chodby sa spustil na zem, položil si hlavu na kolená a zavrel oči. Cerrinus, lekár pri Soľnej bráne, by mu niektorým zo svojich žlčovohorkých nápojov určite pomohol. Toto pomyslenie ho upokojilo a zdvihol oči. Z nekonečnej nástennej maľby, čo zdobila vnútro stĺpovej chodby, hľadel naňho Aeneas. Grécki umelci tu oživili scény z Homérových eposov a ľudia prichádzali zďaleka, aby obdivovali tento zázrak farieb. To, čo slepý pevec porozprával stokrát tisícimi slovami, históriu ľstivého dobytia Tróje po desiatich rokoch obliehania pre únos krásnej Heleny, zahalila grécka ruka - meno umelca nikto nepoznal - do slávnostnej a opojnej nádhery farieb a vykreslila čo najvernejšie. Pompejčania pokladali za najväčšiu blaženosť, keď sa potomkovia usilovali dozvedieť, ako vyzerali ich predkovia. Umelec nešetril svetlom ani tieňom, ich vydarené zobrazenie sa hodnotilo ako prejav najväčšej dokonalosti, a dokonca docielil premenlivé odstupňovanie odtieňov, Grékmi nazývané *tonos*. Pompejčania nešetrili peniazmi na najnádhernejšie farby pre toto orgiastické stvárnenie svojho hrdinského predka Aenea, ktorý unikol z horiacej Tróje, utiekol do Itálie a na obraze žiaril jasnou rumelkou; Rimania mali túto farbu v posvätnej úcte, bola drahšia ako zlato a vybraná na farbenie tváre Jupitera Capitolina počas veľkých sviatkov.

Hovorilo sa, že svietivú červeň objavil pred päťsto rokmi istý Aténčan menom Kallias, lenže nie pri hľadaní farby, ale keď chcel červený piesok z bane na striebro pretaviť v ohni na zlato. *Auri sacra fames!*

Či už to bola rumelka, Pompejčanmi nazývaná „dračia krv", prírodná rudka zo sinopskej zeminy, jedovatá šarlátová alebo slávnostná sýrska červeň z tamojšej pôdy - ľudia v tomto meste sa vyžívali v červenej, milovali posvätený luxus, zamatovú mäkkosť, krvavosť, sexuálnosť tejto farby. V Pompejach sa nenašiel dom, kde by z nejakej nástennej maľby nežiarila červená, v sálach bohov rumelka a v zanedbaných domoch saliensov etiópska červeň, libra po osem asov.

Afrodisius očami sledoval homérske rozprávanie, spoznal Aenea, ktorý vynášal z horiacej Tróje svojho bleskom ochromeného otca. Jeho brnenie sa v žiari ohňa lesklo do krvavočervená, tmavý dym zahaľoval múry a veže. Jedna z mohutných obranných veží akoby sa mala rozpadnúť, odhora nadol ju pretínala hlboká puklina, áno, zdalo sa, že puklina v múre sa rozširuje a stavba sa už-už zrúti.

Afrodisius sa tak pohrúžil do pohľadu na nástennú maľbu, že vôbec nevnímal vzrušené výkriky, čo sa niesli posvätným chrámovým okrskom. Čím dlhšie hľadel na obraz, tým viac dojmov sa v ňom hromadilo. Pri múroch ležali trójski bojovníci a lapali po vzduchu, rozbité štíty, ľudia sa strmhlav vrhali z opevnenia a zrazu maľba akoby ožila: Afrodisius naozaj počul pukanie múrov a do nosa mu stúpal štipľavý prach. Na múroch Tróje sa zjavovali stále nové trhliny, obranné veže sa posúvali proti sebe a zrazu sa steny začali s kvílivým škrípaním rúcať.

Len pomaly Afrodisius pochopil, že toto dielo skazy nie je výplod jeho fantázie, ale skutočnosť.

Stĺpy, čo lemovali posvätný okrsok, sa pomaly zdvihli a klesli, hlavice ohlušujúco pukali a umelecky vytvarované akantové listy padali na zem ako jesenným vetrom otrhané lístie. Afrodisius urobil zopár krokov von, bezradne si pretrel oči a obe ruky si pritlačil na ústa: Apolónov chrám, pýcha pompejskej minulosti, sa

zdeformoval ako odraz domov v kalužiach, čo zostali na uliciach po daždi. Okolo Afrodisia utekali kričiaci ľudia, dvaja kňazi vliekli dolu schodmi tretieho, hlava mu nevládne visela na prsiach. Pri Jupiterovi, zem sa triasla!

Afrodisius tu stál ako ochrnutý; počul dunivý rachot pod nohami, cítil, ako ho neviditeľná sila zdvihla a vzápätí zasa pustila nadol, sotva sa udržal na nohách. Zem sa chvela, ale nepukala, vlny sa po nej šírili, ako keď sa pokojne vlní more.

Venuša na vysokom stĺpe pred chrámom sa otočila ako v tanci, stratila rovnováhu a spadla opačným smerom ako stĺp. Z chrámového vlysu odskakovali figúry ako samopašné deti a s treskotom sa rozbíjali na širokých schodoch. Rohový stĺp chrámu sa zrazu podlomil ako steblo pod mokrým klasom, architráv na krátku chvíľu zavisol bez opory vo vzduchu, potom sa zlomil druhý i tretí stĺp a pravá strana štítu, ku ktorému s nádejou dvíhali zrak generácie Pompejčanov, pomaly, nekonečne pomaly, akoby sa vzpieral zničeniu, klesol nadol, prelomil sa v strede ako suchá haluz, s rachotom sa zrútil do hĺbky a zahalil ťažko skúšanú svätyňu prudko sa kúdoliacimi oblakmi prachu ako smrteľne zranený imperátor, čo si na znak smútku zastrel tvár plášťom.

Afrodisius lapal po vzduchu; jemný kamenný prach mu vnikal do pľúc, kašlal, pľul a stratil orientáciu. Kde je úzky priechod na fórum? Stĺporadia sa už kývali. Keby padol čo len jeden stĺp, zrútia sa všetky. *Absit!* Afrodisius sa tackal smerom, kde tušil východ, ale biely prach mu zastrel zrak. Odkiaľsi dopadali kamene, cúvol, potkol sa o akýsi kváder, udrel sa do hlavy, až sa mu zatmelo pred očami, pokúsil sa vstať, v hlave ho pichalo, zdvihol sa a tápal ďalej dopredu. Po biede, po psote, apaticky sa dotackal ku kolonádam, videl, ako spadol prvý stĺp, pod nohami cítil mramor a zrazu uvidel jasnú žiaru: Priechod!

Od spásneho otvoru v múre delilo Afrodisia už len niekoľko krokov. Bol by síce mohol utekať, aby unikol peklu, no zostal stáť, z nevysvetliteľných dôvodov zastal, pozrel nahor, kde uvoľnené kvádre vydávali škrípavé zvuky, a skôr ako si stihol niečo jasne uvedomiť, zvrtol sa a potkýnal sa späť, smerom odkiaľ prišiel. A v tej istej chvíli sa kolonáda zrútila, stĺpy sa s rachotom rúcali jeden za druhým.

Na opačnej strane, na Morskej ulici, sa nachádzal hlavný vchod do svätyne. Bol väčší a širší ako priechod na fórum. Tam sa možno ešte dalo prejsť. Prach Afrodisia oslepil. Oči mu slzili. Ako išiel, potkýnal sa, liezol, všimol si v jednej chvíli krv na chrbte ruky; musel si ju zotrieť z hlavy. Ale nedbal o to. Zem dunela a zmocnil sa ho nový strach: Mäkká zem by sa mohla otvoriť a zhltnúť ho ako Pluto, keď cez puklinu v zemi uniesol Persefonu.

Veľká brána ešte stála, no čím bol Afrodisius bližšie, tým hrozivejšie sa kývala. Ak sa chcel dostať živý z tejto otriasajúcej sa pasce, musel bežať, musel všetko riskovať, pri rímskych bohoch, musel! Afrodisius sa rozbehol, slepo, bezhlavo, pohŕdajúc smrťou, veď akúže cenu mal tento život? Po prvý raz vo svojom mladom živote bilancoval. Namáhavo lapal po vzduchu a zrazu, v jednej chvíli si uvedomil, že na živote priveľmi nelipne, a táto myšlienka ho zdesila. Hrôzu mu nenaháňala smrť, ale strach z umierania, z trýznivého chradnutia.

Obrovskými skokmi prebehol mladík cez pukajúcu bránu. Morská ulica vyzerala preoraná ako kampanijské pole na jar, všade ležali rozmetané modročierne kamenné kvádre. Budova tribunálu na pravej strane bola ťažko poškodená, ale ešte ako-tak stála. Zvnútra sa ozývali strašné výkriky mužov, ktorým padajúce kusy múrov rozmliaždili a rozdrvili údy a nebolo im už pomoci.

Čo sa asi stalo jeho matke Lusovii, otcovi Imeneovi? A jeho pánovi Serenovi? A čo dom na ceste do Stabií?

Fórum vyzeralo ako bojisko. Na zemi ležali stovky zabitých ľudí. Afrodisius ich prekračoval a tackal sa k Jupiterovmu chrámu, na ktorom spadol len jeden stĺp. Zvnútra sa valili čierne oblaky dymu a vonku sa miešali so sivobielym kamenným prachom. Ako heroldovo vírenie bubna, spočiatku zdržanlivé, vzápätí čoraz hlasnejšie, ohlasoval sa s tupým dunením ďalší otras zeme. Afrodisius zastal, poobzeral sa, akoby hľadal pomoc, cítil, ako ho zvlnená zem vyzdvihla nahor, videl, ako vlna podobná vodnej vlne uteká rovno k Jupiterovmu chrámu, zasiahla jeho schody sťa provu lode, vyzdvihla ich nahor, takže schodisko puklo, rozpadlo sa na kusy ako drevené triesky, nespútanou silou ich vyniesla do výšky a šmarila o stĺpy portika. A veľký, hrdý Jupiterov chrám sa vzopäl ako zauzdený kôň, na chvíľu znehybnel v tejto polohe, a potom sa rýchlejšie, než by sa pri takej veľkej stavbe dalo očakávať, s rachotom a fičaním zrútil. K nebu sa zdvihol oblak prachu, zastrel slnko a Afrodisius sa začal modliť, spočiatku polohlasne, nesmelo, potom modlitbu hnevlivo vykrikoval: „Ó, Jupiter Optimus Maximus, ktorý svojou palicou metáš blesky a hromy, ktorý rozkazuješ zemetraseniu, vetru a vlnám, nechaj toto mesto žiť!"

Akoby bol Jupiter vyslyšal Pompejčanovu úpenlivú prosbu, dunenie zeme sa vzdialilo; zostali len výkriky, strašidelný treskot ešte sem-tam padajúcich kameňov. Afrodisius len s námahou postupoval ďalej. Zdalo sa, že macellum po pravej strane vydržalo otrasy zeme najlepšie; katastrofu by bol možno prežil aj Tiberiov víťazný oblúk, ale rúcajúci sa Jupiterov chrám spôsobil, že aj táto stavba sa zvalila. Teraz sa všade vŕšili hromady trosiek a kameňov a všetko prikrývali štipľavé oblaky prachu. Prach vnikal do pľúc a Afrodisius pľul biely hlien.

Myšlienky na rodičov, na pána, ktorý bol k nemu vždy dobrý, hnali Afrodisia dopredu. Na ulici pri fóre stála voda. Olovené potrubia kúpeľov na ľavej strane boli potrhané, mohutní atlanti, čo

podopierali umeleckú klenbu pred vchodom, sa zrútili. Nádej, že menšie stavby zemetrasenie ušetrí, sa nesplnili, naopak: z malého chrámu Fortuny Augusty neostal kameň na kameni a obytné domy na Fortuninej ulici ležali v troskách, akoby ich bola roztrepala obrovská päsť.

Tu sa Afrodisius pustil bežať, ako len vládal. Predstava, že rodičia môžu byť zasypaní troskami domu, byť pod nimi ešte nažive a čakať na pomoc, zrýchľovala jeho kroky, i keď každý krok bolel. Chodidlá mal popukané, na pravej holeni zívala hlboká rana. Pred Appiovým domom, presnejšie pred troskami domu, sa mu postavili do cesty dve kričiace ženy a pokúšali sa ho ťahať so sebou; zaprisahávali ho, aby im pomohol holými rukami odpratať trosky. Ale Afrodisius sa im vytrhol. Bolesť, bezmocnosť a zúfalstvo na tvárach oboch žien mu vohnali slzy do očí.

Afrodisius si nespomínal, že by bol niekedy plakal. Ako syn otroka človek stvrdne. Vypália mu znamenie a stane sa z neho hovoriaci nástroj, musí žiť, kde ho postavia, robiť, čo mu prikážu, možno ho mučiť, keď je obvinený z klamstva a zákon ho trestá nepomerne tvrdšie ako slobodného občana. A aj keď Seneca, dvojtvárny domáci filozof božského Nera, tisíc ráz hlásal, že aj otrok je človek, zostane menejcenný a má zakázané nosiť tógu.

Afrodisius dodnes nepochopil, prečo ho jeho pán na osemnáste narodeniny prepustil z otroctva. Až dovtedy bol ich vzťah korektný, ale nič viac, odvtedy však prechovával v sebe voči pánovi úctivú náklonnosť a vďačnosť a mal nádej, že sa zbaví svojho neslobodného pôvodu ako špinavého pália.

Afrodisius mal srdce až v krku, keď zabočil do ulice ku Stabiám. Vďaka Jupiterovi, dom ešte stál, len fasáda do ulice bola, zdá sa, spadnutá. Lenže keď prišiel bližšie, všimol si, že z bočného okenného otvoru sa valia husté kúdoly dymu. Obidva vchody

Serenovho domu, jeden súkromný a jeden do služobnej časti, boli zasypané. Z trosiek stúpal dym a šíril sa odporný zápach.

Až teraz Afrodisius spozoroval, že dom sa kýve a chveje, pomaly, ale ustavične ako vrcholec vysokého stromu. Horné poschodie s loggiou po celom obvode sa držalo len na stĺpoch vnútorného dvora, predná a zadná stena sa zrútili. Dovnútra bol prístup len cez bočný vchod.

„Otec," volal utrápené, „mama, počujete ma?"

Ale namiesto odpovede sa z úzkeho vchodu ozýval iba praskot ohňa.

„Stoj pri mne, Jupiter," povedal potichu Afrodisius. Bola to modlitba, no zároveň výzva k sebe samému, bezmocný pokus dodať si odvahy, premôcť sa, a už-už chcel skočiť dovnútra a utekať dlhou chodbou do zadného traktu domu, kde mohla podľa jeho predpokladu byť matka v kuchyni, otec v krídle pre otrokov. Mohol zavrieť oči, cestu poznal aj poslepiačky. Potom však znovu pozrel nahor, videl rozkývané stĺpy loggie a údy mu ochromila hrôza, že ho pochovajú trosky domu.

Afrodisius nevedel, ako dlho tam stál takto nehybne, bez dychu, bez myšlienok, s pocitom ochromujúceho strachu. Prebral ho až strašný výkrik. Nebol si istý, či výkrik prišiel vôbec zvnútra domu, ale možno to bol otec a obkľúčený ohňom volal o pomoc - a on, Afrodisius, sa nečinne prizeral, ako dom horí a rúca sa. Toto pomyslenie ho vybičovalo k nasledujúcemu činu.

Zdrap šiat, čo na ňom viseli, mu poslúžil ako ochrana na ústa; Afrodisius sa ešte raz zhlboka nadýchol, potom vyrazil. Už sa nepozeral bojazlivo nahor, lebo dobre vedel, že taký pohľad by utlmil novozískanú odvahu a zničil poslednú nádej. Skokom prebehol cez dvere, zavrel oči pred štipľavým dymom, ľavou rukou mával pred sebou ako tykadlom a zabočil doprava. Ovalila ho páľava a dlhou chodbou sa nieslo hlasné a zlovestné

praskotanie ohňa. Len čo otvoril oči, videl žltú a červenú žiaru oblakov dymu. Tak sa dostal do triklínia, podlhovastej jedálne; bola prázdna. Nakoľko mohol v tom dyme rozoznať, všade na zemi ležali črepy nádob.

Zdalo sa, že ohnisko požiaru nebolo tu, ale v zadnom kuchynskom trakte, kde lárovia strážili oheň v kozube. „Mama!" volal Afrodisius, „mama!" a namáhavo si razil cestu. Steny domu škrípali, každú chvíľu sa mohli zrútiť, pochovať ho pod sebou, ale na to teraz nechcel myslieť, teraz nie! Čím väčšmi sa blížil k ohňu, tým sa mu ťažšie dýchalo, pľúca akoby sa mu varili.

Omámený došiel do átria, ústredného vnútorného priestoru bez okien, ale márne dúfal, že dym sa cez otvor v strope dostane von. Naopak: otvor v streche spôsobil silný ťah, takže horúci vzduch so zavýjaním unikal. Drahocenné zariadenie na stenách a dlhé závesy po stranách už začali horieť a šíril sa z nich ostrý zápach.

Afrodisius si namočil zdrapy šiat do impluvia, mramorovej nádrže s vodou po kolená, ktorá zachytávala dážď zo strešného otvoru. Vlhké handry si pritisol na ústa a nos a potkýnal sa ďalej, kašlal a fučal, kým mu nezahradila cestu stena ohňa.

„Mama," volal znovu a znovu, „mama!", ale cez hukot ohňa neprenikla žiadna odpoveď. Po tvári mu stekali špinavé slzy, vlasy na hlave ho boleli od horúčavy, koža mu horela.

Afrodisius ani sám dobre nevedel, prečo tu vlastne stojí, čosi ho hnalo cez ohnivú stenu, muselo to však byť rýchlo. Vtedy dostal nápad: utekal späť, skočil do impluvia, prevaľoval sa v ňom ako kôň v prachu pastviska, a práve chcel položiť nohu na okraj nádrže, keď sa s rachotom zrútila povala nad ohnivou stenou.

Teraz začalo pukať aj átrium, jednotlivé stropné kazety s treskotom padali do ohňa, zo steny sa uvoľnil pilaster, dopadol na zem a rozletel sa na kúsky. To, čo sa začalo tak pomaly, pokračovalo teraz veľmi rýchlo, a Afrodisius prepadol panike.

Dostane sa vôbec odtiaľto živý? Celý mokrý hľadal cestu, ktorou prišiel.

V tablíniu sa potkol o akúsi prekážku, spadol na zem, zreval od bolesti a vyčerpaný, omámený ostal ležať. V tej chvíli sa mu už nechcelo žiť, chcel zaspať, nikdy sa nezobudiť, byť mŕtvy. Chvíľu sa oddával týmto myšlienkam, potom sa mu vrátila chuť do života; pozviechal sa, namáhavo lapal dych, a pritom pozrel na prekážku, ktorá zapríčinila jeho pád.

Pre Jupitera! Afrodisius si odhrnul z tváre mokré vlasy, hánky ukazovákov si pritlačil na prižmúrené oči, akoby neveril vlastným zmyslom: Ležal tu jeho pán Serenus, skrútený do klbka ako mačka, hlavu si chránil lakťami a nehýbal sa.

„Pane?" zvolal neveriacky Afrodisius, ale nedostal odpoveď. Mladík s nárekom chytil malého, podsaditého muža pod pazuchy a pospiatky ťahal bezvládne telo z tablínia. Tmavá, dymom zaplnená chodba mu pripadala dlhá, nekonečne dlhá. Zo všetkých pórov mu vyrážal horúci pot, pri každom nadýchnutí akoby sa mu do pľúc vbodol žeravý meč. Konečne bol na svetle.

Afrodisius vytiahol pána na ulicu a obzeral sa okolo seba, hľadajúc pomoc. Ľudia sa hnali okolo neho, ale nevšímali si ho; každý si niesol svoj vlastný osud. Afrodisius nahlas vzlykal, a keď uložil pána na dlažbu, keď bezmocne chytil jeho nevládne ramená a opäť ich pustil na zem, keď holými rukami zotrel malý, zaschnutý pramienok krvi, čo sa temne ťahal od Serenových úst po brade na krk, objavil niečo strašné: V pánovom hrdle bola až po rukoväť vrazená dýka.

Afrodisius sa roztriasol. Opatrne, akoby to bolo žeravé železo, dotkol sa zakrivenej rukoväte, potom ju pevne zovrel, vytiahol dýku a hodil do horiaceho domu.

Vtedy Serenus tíško vzdychol. Serenus žil! Žil! Afrodisius by to bol najradšej vykríkol nahlas, no Serenus otvoril oči, nie celkom, len natoľko, že mu bolo vidieť zreničky.

Podľa vrások na čele sa dalo usúdiť, ako ho to namáha. A perami sa pokúšal sformovať akési slovo.

„Pane," šepkal Afrodisius. „Pane, čo sa stalo?"

Odpoveďou bolo nezrozumiteľné klokotanie. Serenus zavrel oči, ale pery sa mu ďalej pohybovali: „Popidius Pansa." Áno, Afrodisius celkom jasne rozumel: „Popidius Pansa."

Serenus, vo vedomí, že vykonal veľký čin, doširoka otvoril oči, akoby si chcel hlboko vryť obraz tohto horiaceho, zničeného sveta, a Afrodisiovi sa zdalo, že vidí na pánových perách úsmev, úsmev určený jemu, Afrodisiovi. Potom mu hlava odkvácla nabok.

„Pane!" zvolal ešte raz, bezmocne, takmer nečujne Afrodisius. „Pane!"

To všetko sa stalo štvrtého dňa pred februárovými nonami za konzulátu Publia Maria a Lucia Asinia, v ôsmom roku panovania božského Neróna.

Decimillus hľadá svoju sestru Decimillu.

Rodinní príslušníci Vettiovcov, hláste sa u Rufa na Fortuninej ulici. Kto vie niečo o tom, kde je malá Tullia, jediná dcéra záhradníka Florealisa?

Aesquilia, žijem! Tvoj Pollus.

Zemetrasenie premenilo pompejské fórum na pustatinu plnú trosiek, nápisy na zvyškoch múrov, pahýľoch stĺpov a kamenných platniach podávali správy o prežití. Mnohých obyvateľov pripravila katastrofa o rozum, blúdili ulicami, vykrikovali, modlili sa alebo sa celí roztrasení skrývali v zrúcaninách. Kde-tu vyčnievala z rozvalín tabuľa, aké si bohatí Pompejčania radi vešali nad vchody domov, ako napríklad *Lucrum gaudium* - ‚Zisk poteší' alebo volebné heslo na múre domu: *Voľte Marcella, bude usporadúvať skvelé hry!* A pod oznam na krčme, ktorá pripomínala svoju pochybnú povesť slovami *Tu býva šťastie,* naškriabal dajaký figliar vtipne: *Odsťahovalo sa nevedno kam.*

Ľudia sa húfne tlačili pred zoznamami mŕtvych vyvesenými na fóre: súkenník Verecundus stratil ženu a syna, Ascula svojho muža Placida, Terentia Procula zabil spadnutý múr. Numistria Fronta, syna mocnej kňažky Eumachie, rozmliaždilo priamo pred matkinými očami. Mŕtvy bol aj nádejný kandidát na úrad edila Severus.

Lucius Caecilius Afrodisius prišiel o oboch rodičov; zahynuli s ďalšími sedemnástimi otrokmi v horiacich zrúcaninách. Zvláštne bolo, že vôbec nepociťoval smútok, cítil iba veľkú prázdnotu a

rástol v ňom pocit ľahostajnosti. Tým sa však nelíšil veľmi od ostatných, čo unikli peklu.

Sedem dní a sedem nocí blčali pri Soľnej bráne mimo mesta pohrebné ohne. Na obrovských hraniciach tam Pompejčania spaľovali obete zemetrasenia. Urny s ich popolom vkladali do narýchlo postavených hrobiek na Via consularis.

Afrodisius ľahostajne civel do ohňa, stravujúceho mŕtvolu jeho pána, nevyronil ani slzu. Aj Serenova žena Fulvia, ktorá unikla smrti len preto, že v čase katastrofy bola na trhu, vyzerala, akoby sa jej to netýkalo. Jediné, čo Afrodisius pociťoval, bolo, že je sám, bez náklonnosti a pomoci niekoho druhého, bez budúcnosti. Nevedel, či si Fulvia všimla hlbokú ranu na manželovom krku, on sám ju na to rozhodne neupozornil. Obaja sa obmedzili na najnutnejší styk, tak ako po všetky predchádzajúce roky. Mimochodom, Afrodisiovi bolo ľahostajné, či jeho pán zahynul od dymu z ohňa alebo dýky v krku - bol mŕtvy a meno, ktoré umierajúci Serenus zamrmlal, v momentálnom rozrušení ihneď zabudol.

Serenus bol mŕtvy, to pre Afrodisia znamenalo koniec práve sa začínajúceho vzostupu. Iste, bol prepustenec, občan, smel nosiť tógu, ako sa na libertina patrí, mohol sa slobodne pohybovať medzi Numídiou a Mare Germanicum, medzi Lusitániou a Partskou ríšou. No Riman bez majetku bol zlý Riman a nehodil sa ani len na vojenskú službu. Preto bude musieť skôr či neskôr vrátiť svoju palicu slobody a znovu nastúpiť do otrockej služby, neodvratnej ako výrok sudičiek.

Pompeje, Venušina kampanijská pýcha, smútili, tam, kde kedysi chrámy šírili slávu bohov, žalostne trčali k nebu ruiny. Ani jedna svätyňa nevydržala zemetrasenie a v blízkej Nucerii, no predovšetkým v Neapole, kde otrasy zeme rozbili len zopár sôch na verejných miestach, hovorili ľudia, že je to pomsta bohov za

pýchu a spupnosť životachtivých Pompejčanov. Aj Božský v Ríme naplno prejavil škodoradosť. Keď prišla Jóbova správa do Ríma, nepohol ani prstom, hoci Tiberius kedysi poskytol veľkorysú pomoc mestám v Malej Ázii, ktoré postihol podobný osud.

Možno však práve pocit, že zostali sami, motivoval Pompejčanov, aby mesto vybudovali znovu, bohatšie a nádhernejšie ako kedykoľvek predtým: Zovšadiaľ prúdili remeselníci; murári, tesári, kamenári a mozaikári predpokladali pri obnove mesta možnosť dobrých zárobkov. Bývali v opustených zrúcaninách, ktorých bolo dosť, tiahli mestom ako túlaví psi a drancovali.

Zámožní Pompejčania ako Serenus mali poľnohospodárske majetky pred bránami, a tie pri zemetrasení utrpeli omnoho menej; časť zostala úplne nepoškodená. Aj Fulvia sa nasťahovala na svoju kampanijskú usadlosť a Afrodisius si spočiatku myslel, že ocení jeho služby, lebo nemala nikoho, kto by jej vybavoval záležitosti, a on bol pánovou pravou rukou. No jedného večera si ho zavolala do tablínia.

„Vždy si verne slúžil svojmu pánovi Serenovi," začala takmer rozpačito.

„Od detstva, pani!"

„Zato ti Serenus daroval slobodu."

„Nech mu to bohovia odplatia." Afrodisius vedel, kam Fulvia mieri. Vedel, čo povie: Že ho už nepotrebuje, že by mal konečne zmiznúť, kopne ho ako psa, a riekol: „Myslím, pani, že rozumiem, *ad rem."*

Fulvii sa zrejme uľavilo. Vytiahla kožený mešec a hodila ho na stôl pred Afrodisia: „Pláca za tvoju prácu, nech ťa Merkúr sprevádza." Bol prepustený.

V mešci sa nachádzalo tisíc sesterciov, presne odpočítaných v bronzových minciach, cena dvoch mulíc alebo jedného zlého otroka.

Rím, na marcové kalendy.

Komorná Pyrallis odovzdala posolstvo: „Prichádza kvestor!"

„Nech ma Jupiter ochraňuje!" zvolala Poppaea Sabina. „Odkiaľ máš tú správu?" A keď Pyrallis zvesila hlavu, pokračovala: „Ach, veď som sa ani nemusela pýtať - Longinus?"

Komorná prudko prikývla. Poppaea len pred pár dňami prišla na to, že jej služobná má pomer s Longinom, prétoriánom Božského osobnej stráže. Poppaea by proti tomu nič nenamietala - záležalo jej však na tom, aby bola vždy prvá informovaná o tom, kto s kým práve líha v jednej posteli.

„Longinus hovorí, že Božský, keď posol odovzdal správu, pripravil veľkú hostinu." Pyrallis so strachom hľadela na paniu. Už-už sa Poppaea vyrúti po dome, fučiac od zúrivosti ako býk v aréne, bude preklínať svojho manžela kvestora a želať si, aby šiel do pekiel; poznala to.

Poppaea však zostala pokojná, nebezpečne pokojná, zavolala svojho osobného tajomníka Polybia a prezvedala sa, či jej nezabudol odovzdať nejaké posolstvo. Polybius to pri všetkých bohoch poprel a zmizol.

„Pyrallis," spýtala sa Poppaea, „aká je toto hra?"

Ohnivočervené vlasy sa jej zlatisto leskli vo svetle fakieľ; nosila ich stroho rozčesané na cestičku ako grécka bohyňa a aj pokožka jej žiarila belostné a priesvitne ako na obraze božstva. Dlhé, zvlnené rúcho, napriek bežnej móde uzavreté, cudne zahaľovalo obrysy jej tela, a predsa viac ukazovalo ako skrývalo. Ležala na purpurom potiahnutej pohovke ako uliata z bronzu, a pokým uvažovala, cmúľala v ústach zlatohnedé datle - nie, Poppaea toto sypké africké ovocie nejedia, každú datľu si vložila medzi pery, vtiahla ju do úst, krátko zahryzla a podlhovastú kôstku

potom vypľula ďaleko od seba, akoby mierila na imaginárnu postavu.

Pompejskí maliari pomaľovali steny tablínia v svojom štýle tlmenými farbami, a kto sa niekedy dostal do priestorného domu na Esquiline, musel bez preháňania uznať, že ničím nezaostával za cisárskou vilou na Palatine. Tmavokoží, rohatý Pan sprevádzaný harfistkou, hral na flaute zvodné tóny dvom polonahým dievčatám, a tie ustrašene hľadeli na pozorovateľa, akoby ich pri niečom prichytili. Na protiľahlej stene sedela na krétskom býkovi Európa, nahá až po bedrá, ale so závojom vo vlasoch. Mocný býk obklopený tromi rozihranými dievčatami neprejavoval ani trochu Diovej divosti, dal sa nežne opantať jednou z dievčin, len veľké, bledé oči prezrádzali jeho odvážny úmysel.

„Čo asi priviedlo kvestora k tomu, že sa nečakane zjavil v Ríme?" uvažovala nahlas Poppaea.

„Ak sa pýtate mňa," odvetila Pyrallis, „je to túžba po manželke..."

„Ale čo!" skočila jej do reči Poppaea. „V Lusitánii je dosť žien pre muža ako kvestor. Alebo si azda myslíš, že je prieberčivý? Tento kvestor skočí aj na kravu, ak si to jeho kariéra vyžaduje."

Tento kvestor! V Poppaeiných slovách bolo toľko výsmechu, toľko nenávisti, a pritom bola za tohto muža ešte stále vydatá, za muža, na ktorého deti na ulici vykrikovali, pretože mal neobyčajne krivé nohy, bol však márnivý ako páv a plešinu si zakrýval parochňou. Keď sa taká krásavica ako Poppaea Sabina vydala za takéhoto muža, určite to malo svoju príčinu - ale v nijakom prípade to nebola láska.

Marcus Salvius Oto, tak sa manžel volal, bol dôverným priateľom cisára, áno, spával *aj s ním*, a pre Poppaeu mohol byť tento pomer jedine užitočný. Umelkyňa vo zvádzaní sa zavesila Otónovi na krk, ale pred manželstvom sa mu nikdy celkom

neoddala. No aj keď cisárov dôverný priateľ splnil, čo žiadala, Poppaea neustúpila. Najprv chcela spoznať Neróna. A keď dosiahla, čo chcela, a Božský celkom zdivel od žiadostivosti po krásnej žene, vtedy žiadala Neróna, aby ju zbavil dotieravého manžela Otóna - až keď bude vedieť, že je dosť ďaleko od Ríma, môže sa oddať jemu, Božskému. A tak hľadal cisár na mape svojej svetovej ríše, až našiel celkom na západe provinciu Lusitániu, a tam poslal Otóna ako kvestora. Mal tam - dobre dlho - dozerať na dodržiavanie práva.

„Myslím," povedala Poppaea a pohŕdavo vypľula datľovú kôstku do kúta, „že tí dvaja ukuli nejaký plán."

„Pani, ešte ste zaňho vydatá!" odporovala Pyrallis. „Nemôžete mu predsa zakázať príchod domov."

„Nechcem počuť jeho meno!" zasipela Poppaea. „Ako je Jupiter nado mnou, kvestor neprestúpi prah tohto domu. Ako že som Poppaea Sabina, vnučka Poppaea Sabina, konzula a triumfátora, miestodržiteľa Moézie, Achájska a Macedónie."

Krásna Sabiňanka nevynechala žiadnu príležitosť, aby nespomenula svojho významného starého otca z matkinej strany, po ňom prevzala aj meno, pretože jej vlastný otec Ollius bol vlastne nula; pohŕdala ním, lebo mal nesprávnych priateľov a padol skôr, než mohol zastávať čo len jeden jediný vyšší úrad. To ináč platilo aj o jej prvom mužovi, Rufriovi Crispinovi, rytierovi vznešeného správania, ale bez vyšších ambícií, ktorého zo dňa na deň opustila, aby sa zavesila na krk Otónovi.

„Moje nosidlá!" tlesla Poppaea rukami. „Pyrallis, závoj."

Komorná priniesla dlhý, naberaný závoj, omotala ho panej dva razy okolo hlavy a hrdla a dlhé, voľne visiace konce upevnila na opasok tuniky. „Mali by ste byť opatrná, pani," povedala bojazlivo, „mesto je veľmi nepokojné. Najprv smrť cisárovej matky - teraz vyhnanie Octavie do Pandaterie..."

Poppaea vybuchla. „Tá ženská môže byť rada, že má ešte hlavu na krku. Pandateria je príjemný ostrov..."

„...ale len málokto na ňom prežil," namietla služobná.

„Zradkyne si nezaslúžia nijakú zhovievavosť. Octavia ukladala Nerovi o život." Pyrallis mlčala. „Neveríš mojim slovám?" pokračovala Poppaea. „Vari Anicetus, veliteľ flotily v Misene, nepochybne vznešený muž, nedosvedčil, že Octavia vysliedila lode a medzi mužstvom hľadala prívržencov? Nielen cisár, aj ja sama som sa musela báť o život."

Poppaea si pretiahla závoj cez tvár. V átriu čakali štyria galatskí otroci s nosidlami, úzkym zariadením, zdobeným rozkvitnutými vetvičkami, na každej strane s tyčou na nesenie, s okienkami zastretými purpurom. „Na Kapitol!" príkro rozkázala Poppaea.

Šľachovití Galaťania zdvihli nosidlá s paňou ako ľahký prútený kôš, potom sa rozbehli nočnými ulicami mesta. Pred putikami a jedálňami, a tie sa našli aj na každom rohu, sa tlačili otrhané, hulákajúce postavy, pretože v máloktorých domoch - nehovoriac už o nespočetných *insulae,* často štvorposchodových a postavených z dreva, čo lemovali ulice - sa dalo variť. Poppaea šla okľukou cez Svätú ulicu, aby skontrolovala, či Božský splnil jej vôľu, odstránil Octaviinu sochu a nahradil ju jej sochou. Celý týždeň stála modelom dvanástim achájskym sochárom, a hoci všetci dvanásti boli majstrami svojho umenia, po dokončení práce jednomyseľne uznali, že iba Feidias, miláčik bohov, ktorý prebudil k životu Aténu Promachos, by bol schopný vytvoriť dielo, náležité zachytávajúce jej skutočnú krásu. To však Sabiňanke veľmi neprekážalo, aj keď márnivosťou pretromfla i páva. Dôležité bolo pre ňu len to, aby socha stála každému Rimanovi na očiach na mieste vyhnanej cisárovnej.

Srdce sa jej preto rozbúšilo, keď v temnote pred chrámom božského Gaia Julia Caesara rozoznala svoju postavu, hrdú a sebavedomú, no ako úder blesku ju zasiahlo, keď oproti Julskej hale, pred víťazným oblúkom božského Tiberia, uvidela vlastnú sochu ležať v prachu.

„Rýchlejšie!" prikázala otrokom, aby sa čo najskôr dostala na každé miesto, kde stáli jej sochy. No kamkoľvek prišla, všade boli zvalené, zdemolované alebo natreté čiernou farbou. Rozzúrená hnala otrokov hore na Kapitol, lebo vedela, že tam stojí jej mramorová socha v životnej veľkosti vedľa božského Neróna, v jednom rade s Augustom, Tiberiom, Caligulom a Claudiom. Tam by sa zberba neodvážila zasiahnuť, a naozaj, v prítmí rozoznala, že jej socha stojí rovno, v jednom rade s cisármi ríše. Až keď prišla bližšie, objavila hroznú vec: [ej soche a soche božského Neróna niekto natiahol na hlavu vrece, ako sa to robilo vrahom manželov a matiek, ktorých po vynesení rozsudku strčili do vreca aj s kohútom alebo hadom a utopili.

„Odneste ma čo najrýchlejšie domov!" skríkla rozhorčená Poppaea a Galaťania bežali, čo im len sily stačili; každý sa obával výbuchov panej. Poppaein hnev prerástol do slepej zúrivosti, keď prechádzali okolo miesta, kde ešte prednedávnom vzbudzovala nadšenie jej vlastná socha: Teraz tam stála socha Octavie a hlavu jej zdobil veniec kvetov.

„Musí zomrieť, musí zomrieť!" Poppaea opakovala slová potichu, ako zaprisahanie, ako kliatbu. Musí zomrieť! Bola chyba vyhnať Octaviu na Pandateriu, ona musí zomrieť! Prečo ma Rimania tak nenávidia? Pravdaže, som krajšia, bohatšia, žiaducejšia ako všetky ostatné, ale je to dôvod nenávidieť ma?

Božský Nero ju uistil, že hneď, ako to okolnosti dovolia, dá sa s Octaviou rozviesť. Pravda, nebolo to jednoduché, lebo Octavia žila utiahnuto ako vestálka a ani podplatenému alexandrijskému

flautistovi, tvrdiacemu, že sa celý deň a celú noc miloval s cisárovou manželkou, súd neuveril, čo bolo u muža jeho povolania a pôvodu nanajvýš zarážajúce.

Po ceste stretla Poppaea darmožráčov a povaľačov, ktorí hľadali silu v húfe; niesli horiace fakle a vykrikovali: „Octavia, Octavia!" Sabiňanku to meno tak bolelo, že si rukami zapchala uši. Nestál za všetkými týmito akciami Seneca? Starec ju nemohol vystáť a už viac ráz u cisára proti nej intrigoval, ale aj keď bol bohatý a mocný, aj keď spoločne, s priateľom Burrom päť rokov spravoval svetovú ríšu, pretože božský Nero bol ešte dieťa, nepodarilo sa mu cisára prehovoriť. Ten zbožňoval svoju Poppaeu.

Sabiňanka veľmi dobre poznala príčinu jeho zaujatosti proti nej. Keď sa totiž starnúci filozof a rečník uchádzal o jednu jedinú noc s ňou, odmietla ho a poslala ho do lupanaru za Pompejovým divadlom, kde sa oňho postarajú v trojici za tri sesterciá, ona sama stojí tristo miliónov, čiže toľko, koľko podľa rečí obnáša celý Senecov majetok. Chlípny cap tento žart veľmi dobre pochopil, a odvtedy bol jej nepriateľom - a ona jeho.

Na Esquiline čakal správca jej pompejských majetkov, Marcus Silanus. Správa o zemetrasení Poppaeou priveľmi neotriasla; chcela len vedieť presný odhad škôd a návrhy, ako ich zamýšľajú odstrániť. Na rozdiel od troch domov v meste, obrovský poľnohospodársky majetok na severovýchode Pompejí neutrpel vôbec škodu, ibaže z päťsto oslie, čo tam chovali, polovica počas zemetrasenia v panike ušla a napriek veľkému úsiliu otrokov sa podarilo opäť chytiť len asi tucet. Osly sú počas obnovy mesta mimoriadne žiadané ako nákladné a ťažné zvieratá, hovoril Marcus Silanus, a preto momentálne, na svoju veľkú ľútosť, nemôže dodávať denne viac ako tri sudy oslieho mlieka.

„Ty teda chceš, aby som sa kúpala v tvrdej vode Aqua Julie!" soptila Poppaea. „Chceš, aby som mala drsnú pokožku ako práčka

z predmestia! Chceš, aby som sa kúpala v Agrippových kúpeľoch, kam chodia prostitútky a s prétoriánmi usporadúvajú orgie!"

„Pani," pokúšal sa ju uchlácholiť Silanus, „každý Riman hovorí o vašej kráse, vaša povesť siaha ďaleko za hranice Pompejí a každý vie, že mlieko pompejských oslov pomáha udržiavať vašu krásu. Ale, pre Herkula, nemôžem dať podojiť viac oslie, než stojí v maštali!"

„Tak kúp nové stádo."

„To sa ľahko povie," namietol Silanus, „trhy, kde boli inokedy na predaj celé tucty týchto zvierat, sú ako vymetené. Všetky osly, mulice a voly vykúpila Eumachia, mocná kňažka, za smiešne ceny získava zrúcaniny domov a stavia ich nanovo, aby ich neskôr draho predala."

Poppaea naklonila hlavu nabok a povedala: „Táto žena, to nie je zlé."

„Navyše má prospech z toho," pokračoval Marcus Silanus, „že popri usadlostiach a vinohradoch vlastní aj najväčšie pompejské tehelne."

„A ty si sem prídeš len tak a oznámiš mi, že ja, Poppaea Sabina, mám trpieť následkami zemetrasenia - zemetrasenia, ktoré nebolo cítiť ani len v Neapole."

„Pani, veľká časť Pompejí je zničená. Bola to Jupiterova vôľa, že sa neuchovala v meste ani jedna svätyňa. *Quod dei bene vertant."*

„Zrejme je to tiež Jupiterova vôľa, že Eumachia sa na katastrofe obohacuje, zatiaľ čo ty mi hlásiš stratu niekoľkých stoviek oslov." Poppaea nepokojne prechádzala sem a tam. „Príjmy z mojich pompejských majetkov sú aj tak také biedne, že sa pýtam sama seba, či si ty ten pravý správca pre moje majetky."

Silanus zvesil hlavu; chcel sa ospravedlniť, vysvetliť, že leto bolo neobyčajne suché a úroda skromná, ale nedostal sa k tomu,

lebo Poppaea, fučiac od zúrivosti, náhlivo chodila po dome a gestami ho vyzývala, aby ju nasledoval. A tak sa Silanus so zlým svedomím šuchtal za Poppaeou ako zbitý pes a stále čakal nové rozkazy a ďalšie výbuchy hnevu. V chôdzi zavolala Poppaea na Pyrallis, závoj pustila na zem, a keď došla do obliekame, žiadala nové šaty na večer. Pyrallis pristúpila k nej, uvoľnila jej spony na pleciach a šaty z nej spadli ako plachta, skasaná pri príchode do prístavu. Poppaea tu stála nahá a žiarivá ako achájska socha a Silanus sklopil zrak. Chcel sa obrátiť a opustiť miestnosť, no potom pochopil, že Poppaea ho chcela týmto správaním ponížiť, že tým chcela povedať: Si pre mňa vzduch, nie si muž, ale nástroj, si paholok, nič viac. A hoci videl jej krásu, belostnú pokožku, od ktorej sa červené vlasy odrážali ako slnko na nebi, jej jablkám podobné prsníky a jemnú oblosť jej bokov, necítil Silanus nič - naopak, poníženie v ňom vyvolalo hlbokú nevôľu. Pyrallis obliekla panej iné, tmavozelené šaty a správca tu ešte vždy stál, zrak sklopený k zemi.

„Mám pre teba návrh," začala Poppaea a pohybom hlavy naznačila komornej, aby zmizla. Pohybom ruky privolala Silana tak blízko, že počul jej dych. „Mohla by som ťa vyhnať ako psa, čo uchytil z pánovho slávnostne prestretého stola kus diviny, ale chcem ti dať šancu..."

Silanus ohol koleno, chytil ruku panej a pritlačil si ju na čelo, ako to robil, keď bol ešte otrok, keď ešte nebol slobodný, a povedal: „Hovor, pani, čo mám urobiť?"

„Octavia..."

„Manželka Božského?"

„Vyhnal ju na ostrov Pandateriu, leží pred pobrežnými Kúmami, tam, kde kedysi veštila eubojská Sibyla, ani nie na deň cesty od Pompejí."

„Strašné znamenie! Málokto odišiel z tohto ostrova živý - a keď, smrť mu kráčala v pätách. Octaviu čaká smutný osud."

„Je teda ľudskou povinnosťou ušetriť cisárovu manželku tohto smutného údelu. Myslím, že smrť by bola pre ňu vykúpením."

Silanus mlčal. Chvíľu trvalo, kým pochopil, čo Poppaea týmito zlomyseľnými slovami myslela. Potom sa však zdesil a roztriasol sa na celom tele.

„Stojí mi v ceste," povedala zlostne Poppaea a odhodila si husté vlasy na chrbát. „Rimania *jej* sochy ozdobujú vencami, a moje zhadzujú do piesku. Pokým bude žiť, budem mať stále sokyňu. Musíš mi ju odstrániť z cesty."

Keď Poppaea videla Pompejčanovu kamennú tvár, povedala chlácholivo: „Veď to nemusíš vybaviť ty sám! Dostaneš dvadsaťtisíc sesterciov, ktoré mi nemusíš vyúčtovať. Ak to urobíš sám, sú tvoje, ak si nechceš špiniť ruky, najmi si niektorého z nespočetných ničomníkov, čo sa potulujú po všetkých uliciach. Ale chráň sa urobiť to v Ríme, lebo tu majú steny uši, stropy oči a ešte aj dlažobný kameň má nos, stopovacie psy sledujú každý tvoj krok..."

Poppaea zavolala pisára Polybia a nakázala mu, aby pompejskému správcovi vyplatil šesťdesiattisíc sesterciov.

„Šesťdesiattisíc?" opýtal sa pochybovačné Silanus.

„Na nákup nových oslov, ty hlupák," odvetila Poppaea, „pre mňa, za mňa ich daj - *rébus sic stantibus* - doviezť hoci aj z Kartága."

Silanus počítal - a pochopil.

„Zosilnite nočné stráže!" zvolala Poppaea Sabina, keď Silanus odišiel. „A keby sa kvestor z Lusitánie dožadoval vstupu, vyhoďte ho."

Aká bola Poppaea bohatá, taký bol Afrodisius chudobný. Tisíc sesterciov nosil na tele pod opaskom, lebo sa musel obávať, že vo verejných nocľaháŕňach, narýchlo zriadených pre bezdomovcov, ho okradnú. Celé dni bezcieľne blúdil zrúcanými ulicami, akoby chcel utiecť vlastnému osudu, ale keď nadišiel večer, keď v zrúcaninách zavýjal studený vietor, keď sa premrznutý vkradol k ostatným bezdomovcom, osud ho opäť dostihol. Plánu odísť do Ríma a vstúpiť tam do služby k novému pánovi sa vzdal, lebo pri zemetrasení prišiel o svoju palicu slobody. Zato však pod pazuchou ešte stále nosil vypálené otrocké znamenie - ktože mu už vo veľkom, cudzom meste uverí?

Macellum, kde pre svojho pána Serena vyberal trhové poplatky, bolo opustené. Zakrátko sa však zjavili trhovci z vidieka a rozložili si stánky na križovatkách ulíc. Kedysi, pred zemetrasením, to bolo prísne zakázané - teraz museli byť Pompejčania radi, že sa opäť dalo vôbec niečo kúpiť. S reptaním platili úžernícke ceny za obilie, šošovicu, fazuľu a zeleninu, ojedinelé bolo na predaj aj mäso za trojnásobné ceny. Keď však edilovia pohrozili, že vymôžu u cézara zníženie hodnoty mincí, o deň zostali stánky prázdne ako fórum po jesennej búrke, hoci tovaru bol prebytok. Bol však uložený v zásobárňach a odteraz bolo tých istých predajcov vidieť, ako sa po súmraku tlačia vo výklenkoch domov, ako sa s vrecami a košmi zakrádajú od domu k domu sťa zlodeji na predmestí, a dávajú za pravdu tým, čo odjakživa tvrdia, že obchod je matkou bohatstva.

Ak v týchto pochmúrnych dňoch videl boháč jedinú útechu vo svojom plnom mešci, chudobný ju nachádzal v modlitbe. Zlé časy sú časmi bohov, lebo so škŕkajúcim žalúdkom sa modlí ľahšie, a tak putovali kňazi a proroci do zničeného mesta, uchádzali sa o prívržencov ako rujní vlci a nikdy sa nerozpakovali dávať lákavé sľuby. Kňažka Eumachia dala najprv postaviť na fóre svätyňu pre

lárov, ochranných bohov domu a rodiny. Z východu prišli kňazi zo skaly narodeného Mitrasa, ktorý vraj zaujal aj božského Nera, a kázali prísne prikázania a skúšky v boji so zlom. Stúpenci z Ríma hovorili o Izis s kravskými rohmi, vládkyni osudu, túto matku bohov od Nílu uctievali v Ríme tajomnými rituálmi tak ako Demeter.

Najsilnejšie zapôsobili na Afrodisia reči istého muža z Kilikie, od narodenia rímskeho občana, povolaním výrobcu stanov, plešatého, ale s vejúcou bradou. Vystúpil na schody zrúcanín Jupiterovho chrámu a po grécky hovoril k Pompejčanom. Povedal, že prichádza z Ríma, kde ho dva roky väznili, ale vďaka rímskym súdom ho opäť pustili na slobodu. Keď sa dopočul o nešťastí, čo postihlo Pompeje, hneď sa vydal na cestu. Volal sa Pavol, bol Žid, narodil sa v kilikijskom Tarze, vyrástol v Jeruzaleme a ako horlivý zástanca svojho boha učil sa u farizeja Gamaliela podľa prísnych otcovských zákonov. Úporné prenasledoval prívržencov sekty kresťanov, nazvaných podľa muža menom Ježiš Kristus, ktorého práve popravili pre politické machinácie. Na ceste do Damasku ho zrazu zasiahla nebeská žiara, spadol na zem a prehovoril k nemu hlas, že on je Ježiš, ktorého prenasleduje, a keď otvoril oči, bol slepý. V Damasku mu prišiel v ústrety muž menom Ananiáš, položil naňho ruky a vyhlásil, že Ježiš mu odňal svetlo očí, aby prehliadol a naplnilo ho poznanie. A hneď akoby mu spadli šupiny z očí, videl a našiel vieru v Boha.

Pompejčania nadšene tlieskali, pretože nič nemali radšej ako príbehy o tajomných zázrakoch, a farbiar Vesonius Primus zvolal, že by mal zázrak opakovať, oni všetci chcú vraj počuť hlas z neba, a ak mu sľúbi, že mu opäť vráti zrak, dokonca dobrovoľne oslepne. Pompejčania hulákali.

„Uveríme ti a obrátime sa na tvoju vieru," kričal bohatý Nigidius, „keď cez noc nanovo postavíš naše zrúcané domy." - A

krčmárka Ascula vzlykala: „Ja ti dokonca darujem dom, ak môjho muža Placida opäť prebudíš k životu." -A moju ženu a syna!" zlomeným hlasom dodal súkenník Verecundus. - A starý kňaz Amandus sa opýtal: „Povedz mi, cudzinec, ako vysvetlíš svojvôľu bohov, že nadeľujú nešťastie nespravodlivým i spravodlivým rovnako? Ako vysvetlíš hnev bohov na toto mesto, ktoré určite nie je nemravnejšie ako nemravný Korint a nepohŕda zákonmi o nič menej ako bezzákonný Rím? Ale ani Rím, ani Korint nepostihol takýto ťažký osud."

Tu však muž z Tarzu zvýšil hlas a rozhnevaný zástup ľudí onemel: „O, človeče," povedal Pavol, „kto si, že sa chceš škriepiť s Bohom? Môže azda povedať výtvor svojmu tvorcovi: ‚Prečo si ma urobil tak?' Alebo či nemá hrnčiar moc nad hlinou, aby z tej istej hmoty urobil jednu nádobu ku cti, druhú na hanbu? Čo ak Boh, keďže chcel prejaviť svoj hnev a vyjadriť svoju moc, s veľkou trpezlivosťou znášal nádoby hnevu, predurčené na zničenie, čo ak chcel ukázať veľkolepú nádheru na nádobách zľutovania, ktoré vopred na tú nádheru pripravil?"

Na to Pompejčania mlčali. Mnohí cudzincovým slovám nerozumeli a Amandus namietol: „Si scestovaný muž a vyznáš sa v učení gréckych filozofov. Si sofista a ľahko nám dokážeš, že Achilles nikdy nemohol zvíťaziť v pretekoch s korytnačkou."

Pavol zdvihol ruku: „Počúvajte ma, nie som ani ázijský čarodejník, ani sofista. Som brat všetkých vás, lebo vôbec nie je rozdiel medzi Rimanmi, Helénmi a Židmi. Všetci máme jedného Pána, a každý, kto ho vzýva, bude zachránený."

„Zachránený? Pred čím?" opýtal sa Nigidius Maius a Pompejčania sa zhŕkli tesnejšie okolo cudzinca.

„Pred večným zatratením!" odvetil Pavol. „Podľa dnešných pomerov by ste mali zistiť, že nadišla hodina, keď sa máte prebudiť zo spánku. Noc pokročila, blíži sa deň. Preto odložme

nástroje temnoty a chopme sa zbraní svetla. Staňme sa počestnými ako na dennom svetle, nevyžívajme sa v hostinách a pijatikách, v rozkošiach a výstrednostiach, ani v sporoch a žiarlivosti."

To však bolo pre Pompejčanov priveľa. Každý z nich sa cítil nejako zranený, zasiahnutý, pristihnutý, a Nigidius plný zloby skríkol: „Aj ty vieš len zastrašovať! Ušetri nás svojich rečí! Máme dosť svojich bohov, nepotrebujeme toho tvojho! *Pereat, pereat!"* Ostatní ho nahlas podporovali. Vzápätí sa ozvalo, nech cudzí kazateľ zmizne a na vidieku hľadá hlupákov, čo uveria .jeho učeniu, a tlačili Pavla zo schodov chrámových ruín.

No zdalo sa, že on nemá strach, na ich zlostné pohľady odpovedal láskavým úsmevom, a keď prechádzal okolo Fabia Eupora, drobného kramára z Via consularis, ktorý od mladosti chodil o barlách, položil mu ruku na čelo, takže úbožiak sa potkol a spadol na zem. V Pompejach nebol veľmi obľúbený, lebo jeho ryby väčšinou zapáchali a predávaná zelenina bola často zhnitá. Ale teraz, pred cudzincom, sa tvárili rozhorčene, lebo jedného z nich zhodil na zem, navyše bezmocného, chromého Eupora, a tak proti mužovi z Tarzu zdvihli päste. Afrodisius to celé pozoroval úplne zblízka a teraz sa bál, že zástup kazateľa zabije, ale tomu sa v zmätenej ruvačke podarilo utiecť.

„Amandus, pozri!" Afrodisius poťahal starého kňaza za rukáv a ukázal na chromého kramára. Eupor stál zrazu uprostred nahnevaných Pompejčanov a nemo si pozeral na nohy. Nikto si nepamätal, že by bol niekedy videl Fabia Eupora bez barlí pod pazuchou - teraz tu však stál vystretý, bez drevených podpier, ohromený, dojatý. Čoraz viac Pompejčanov obracalo pozornosť naňho, hektická trma-vrma postupne tíchla a v tichu sa kramár zrazu rozvrešťal: „Moje nohy, moje nohy, cítim v nohách život, môžem nimi hýbať, Jupiter, môžem chodiť, môžem chodiť, nezízajte tak neveriacky, môžem chodiť, chodiť!"

Kramárove výkriky sa rozliehali po pustom fóre ako škrekot žeriavov nad širymi lánmi Kampánie. Zdalo sa, že prvý pochopil Nigidius. Zvolal: „Čarodejník, kde je kilikijský čarodejník?" A hoci každý ho vraj ešte pred chvíľkou videl, Pavol z Tarzu zmizol, akoby ho bola zem zhltla. Vtedy Pompejčania začali dobiedzať do Fabia Eupora dotieravými otázkami, chceli vedieť, čo pociťoval, keď sa ho cudzinec dotkol, či cíti bolesť, keď ho poštípu do nohy, či je skutočne ten Fabius Eupor, ktorý na Via consularis predáva smradľavé ryby, a Ascula chcela vedieť, koľko mu cudzinec zaplatil, aby zahral toto divadlo.

Vtedy sa kramár nahlas rozvzlykal, po rozbrázdenej tvári mu stekali slzy, klial a nadával Ascule, či si myslí, že je to radosť po celý život chodiť o barlách namiesto na nohách, vyhrnul si rukávy šiat a ukázal do krvi odreté záhyby kože pod pazuchami.

Neobyčajná príhoda na fóre rozdelila Pompejčanov na dva tábory. Jedni volali po cudzom kazateľovi, lebo chceli počuť viac o neznámom bohovi, čo uskutočnil tento zázrak, druhí obviňovali muža z Tarzu, že poburuje ľud, a žiadali, aby ho zatkli a znovu postavili pred súd; smrť mečom má vraj istú.

Starý kňaz Amandus sledoval diskusie mlčky, zmätený Afrodisius teda pristúpil k nemu a opýtal sa: „Ty, kňaz, mlčíš? Veď ty by si mal predsa prvý hovoriť. Nevidel si vari na vlastné oči, čo videli všetci? Povedz nám teda, čomu máme veriť, svojim očiam alebo rozumu?"

Starec sa s námahou, takmer nasilu usmial a odpovedal: „Mládenče, nikdy never vlastným očiam, lebo ťa môžu klamať. Pútnikovi v púšti vyčaria oázu, ktorá neexistuje; na druhej strane cez deň nevidíš svit hviezd, hoci astronómovia už tisíc rokov hovoria, že svietia aj cez deň. Ale never ani svojmu rozumu, lebo tá cesta ťa vzdiali od bohov väčšmi než ktorákoľvek iná. Naozaj

môžeš veriť len svojmu srdcu. Ak z tvojho najhlbšieho vnútra hovorí: ver, potom neváhaj, a tvoja viera ti prinesie šťastie."

„Veríš v kazateľa z Kilikie?" zaujímal sa Afrodisius.

„Nejde o neho," odvetil Amandus, „ide o boha, ktorého hlása."

„Cudzí boh z púšte. Nerúha sa rímskym bohom?"

Amandus mu položil ruku na plece: „Syn môj, vlasy mi zbeleli za tie dlhé roky, čo som slúžil bohom. Videl som bohov prichádzať a odchádzať, vyzdvihovať a ponižovať, staval som sochy a opäť ich odstraňoval. Aké sú to časy, čo menia bohov ako služobníctvo?!"

„Takže ty teda veríš v cudzieho boha?"

Kňaz vytiahol plecia až ku krku, takže sa mu brada poskladala do záhybov, a potom ich znovu spustil.

„Ale nie je zakázané veriť v cudzieho boha, však?"

„Muža z Tarzu dva razy zavreli a dva razy znovu pustili, takže jeho učenie asi nie je zakázané. V Ríme a Korinte už existujú obce, ktoré ho nasledujú; nechávajú ich na pokoji, a tak je to správne. Lebo keby cisár učenie zakázal, buď si istý, že prívrženci by sa k mužovi z Tarzu hrnuli ako nikdy predtým. Rimania totiž nadovšetko milujú dve veci: to, čo je cudzie a čo je zakázané."

„Potom naozaj nie som pravý Riman!" zvolal Afrodisius a Amandus sa opýtal: „Prepustenec?"

Afrodisius prikývol.

„Odkiaľ je tvoj otec?"

Po chvíli mlčania Afrodisius odpovedal: „Z Germánie."

„Je...?"

„Áno," riekol Afrodisius, „aj moja matka a môj pán Serenus."

„Pre Jupitera! A teraz čo?"

„Neviem," odvetil mladík, „neviem, čo bude ďalej. Možno znovu - *pro tempore* - vstúpim do služby ako otrok."

„Chceš sa dobrovoľne vrátiť do otrockého stavu?" Amandus spľasol rukami. „Nech ťa bohovia chránia pred toľkou hlúposťou!"

„Moja pani Fulvia ma vyhodila. Dala mi tisíc sesterciov. Teraz žijem u bezdomovcov. Čo iné mi zostáva? Som mladý, musím začať od začiatku. Je to vôľa bohov. Otrok je otrok, a tak to bude vždy."

„Hlúpe táraniny!" Amandus nahnevane rozhadzoval rukami. „Keby každý človek musel zostať tým, čím sa narodil, nemohli by sme ani jedného z našich cézarov uctievať ako boha, ani Neróna, ani Claudia, ani Tiberia či božského cézara Augusta. A vari to nie sú práve muži tvojho stavu, prepustenci, čo dosiahli najvyššiu moc v štáte? Muži ako Pallas, ktorému darovala slobodu Antónia a on tak zbohatol, že sa ho bál aj Božský, muži ako Atilius, ten postavil v Ríme vlastné divadlo a usporadúval gladiátorské zápasy, muži ako Epafroditos, cézarov najväčší dôverník? A nebol azda Horácius, nesmrteľný svojimi ódami, synom prepustenca z Venusie?"

Afrodisius musel priznať, že so slobodou ľahkovážne hazardoval, že sloboda je dar bohov a bolo by rúhaním vracať ho. A tak sľúbil starému kňazovi, že si slobodu uchová ako drahý majetok.

Lenže ľahšie to bolo povedať ako urobiť, pretože v útulku pre bezdomovcov, hale pre dobytok pred mestskými múrmi, sa po večeroch zakrádali pomedzi rady na zemi odpočívajúcich úbožiakov obchodníci s otrokmi a prísľubmi peňazí a slušného ubytovania získavali lacné pracovné sily na znovuvýstavbu mesta. Afrodisius tieto ponuky opätovne odmietal, pretože preňho, mladého prepustenca, by to bolo znamenalo jednoducho návrat do otrockého stavu.

Jedného večera ho oslovil muž, čo nemal pána. Ležal vedľa neho s uzlíkom pod hlavou a napriek svojmu zúboženému výzoru

pôsobil spokojným dojmom. Podal Afrodisiovi otlčený hlinený džbán.

„Nie je to práve falernské, ale nezriedené stačí na rozveselenie."

Afrodisius odstrčil džbán a potriasol hlavou. „O, prepáčte, vznešený pane, že som sa opovážil osloviť vás," povedal otrok s prehnanou úctivosťou.

Afrodisius odvetil: „Nič sa nestalo, nemyslel som to tak." „Libertinus, čo?" prezvedal sa ten druhý opatrne. Afrodisius prikývol. „Fortuna ťa má rada."

Afrodisius pozrel na neho: „A ty?" „Volám sa Gavius. Moje panstvo zahynulo." „Aj moje. la som Lucius Caecilius Afrodisius." „Hneď vidieť, že si prepustenec."

Afrodisius sa posmešne uškrnul: „Podľa čoho to poznáš, ty starý lichotník? Neškvŕka mi v žalúdku o nič tichšie ako tebe."

Otrok ukázal oboma prstami na svojho spoločníka: „Nosíš na tvári výraz slobodného človeka." Potom ukázal na seba: „Ja, naopak, zostanem otrokom, aj keby mi sám cézar udelil občianske práva."

Obaja sa zasmiali a Afrodisia divný chlapík zaujal. „Tiež si si zatiaľ nenašiel nového pána?"

Gavius mávol rukou: „Práce je dosť..."

„...ale?"

„Je jej *priveľa!* Títo naháňači otrokov vyžadujú priveľa. Štrnásť hodín denne vláčiť kamene, a to za desať asov. Ďakujem, nie."

„Čo chceš robiť, ničomník?"

„Predovšetkým chcem byť bohatý, libertinus. Keď si raz bohatý, si aj slobodný."

„Kto by nechcel!" smial sa Afrodisius. „Otázka však znie: Ako to chceš urobiť?"

„Treba pouvažovať," povedal Gavius smrteľne vážne. „Takto!" a vložil si hlavu do dlane.

„No?" vyzvedal Afrodisius. „Už ti zišlo niečo na um?"

„Nie. Ba vlastne áno. Niečo ti poviem: Prácou nemožno zbohatnúť. Keď toto pochopíš, si na správnej ceste."

„Čiže, ty si myslíš, že všetci bohatí Pompejčania, Loreius Tiburtinus, Herrenius Florus, Umbricius Scaurus, Eumachia a dokonca aj môj pán Serenus zbohatli bez práce? V tom sa teda, milý Gavius, mýliš! Pokiaľ ide o môjho pána Serena, začínal ako ja, ako výberca nájomných poplatkov v macelle, a keď zomrel, bol najväčším požičiavateľom peňazí v meste."

„Veď to," skočil mu do reči Gavius, „veď práve to. Také niečo nemôže byť čistá záležitosť, chcem povedať, že z výhercu poplatkov v macelle sa nemôže len tak ľahko stať požičiavate!' peňazí."

„Pravdaže nie. Medzi tým je veľa práce, šporovlivosti voči sebe samému a šikovné vkladanie získaných peňazí. Môj pán Serenus investoval do poľnohospodárskeho majetku, z jeho výnosov kúpil tehelňu a oba podniky napokon prinášali toľko peňazí, že ich mohol požičiavať - a tým si otvoril nový prameň príjmov."

„Veď hovorím," bľabotal Gavius. „Keď raz *máš* peniaze, množia sa samy od seba."

„Somár!" vyrútil sa Afrodisius na otroka. „Tak môže rozprávať len ten, kto nemá predstavu o peniazoch! Ver mi, ťažšie je majetok si udržať ako ho nadobudnúť: *Sic!"*

To však Gavius nechcel vôbec pripustiť. Zlostne udrel päsťou po svojom uzlíku a skríkol tak nahlas, že okololežiaci naľakane povyskakovali: „Na tomto svete nikdy nebude z boháča chudák, lebo lumpi vždy držia spolu!"

Keď Gavius zbadal, že sa naňho upiera veľa zrakov, tváril sa, že spí. Ale zakrátko už žmurkal očami, či záujem okololežiacich pominul, napokon štuchol do Afrodisia: „Hej, môže ti človek dôverovať, libertinus?"

„To posúď sám, otrok," odvetil Afrodisius.

„Len bohovia vedia prečo, ale dôverujem ti, libertinus."

„Vďaka bohom!"

„Ty sa mi vysmievaš."

„Presne tak."

„Ale to je vážna záležitosť. Ide o veľa peňazí!" Afrodisius sa pomkol bližšie: „Tak čujme, otrok!" „Poznáš Silana, správcu Poppaeiných majetkov?" „Pozná ho každé dieťa."

Gavius s rukou na ústach šepkal: „Predstav si, ide o desaťtisíc sesterciov."

Afrodisius sa zhlboka nadýchol: „Desaťtisíc sesterciov! Už z polovice by sme boli bohatí, otrok."

„Môžeš si ich vyslúžiť," povedal opatrne Gavius.

„Desaťtisíc sesterciov? Načo ti je toľko peňazí, keď ich nemôžeš minúť? Chcem povedať, na tomto obchode niečo smrdí, zrejme to človek zaplatí životom."

Gavius pokrčil plecami: „Silanus hľadá muža, čo by sa vybral na Pandateriu."

„Určite mu nebude platiť za plavbu po mori. Pandateria je nehostinný, skalnatý ostrov. Nik tam nejde dobrovoľne."

„Zrejme nevieš, kto sa tam zdržiava - samozrejme, že nie dobrovoľne," odvetil otrok a po chvíľke dodal: „Octavia, manželka Božského."

„Pre Herkula!" vyhŕklo z Afrodisia. „Teraz chápem. Silanus koná z poverenia Poppaey." A zrazu videl dýku v krku svojho pána Serena, ale zahnal ten obraz z pamäti tak rýchlo, ako prišiel, ba dokonca pochyboval, či sa mu to celé iba nesnívalo, veď

napokon Fulvia pochovala Serena so všetkými poctami. Vari naozaj nevidela ranu na jeho krku...?

„Čím viac peňazí, tým horší charakter." Otrokove slová vrátili Afrodisia do skutočnosti a opýtal sa: „Nebolo by to niečo pre teba?"

„Pre mňa?" pobúrené zareagoval Gavius. „Radšej budem štrnásť hodín kamene vláčiť, ale budem mať čisté svedomie. O takéto bohatstvo nestojím!"

„A ty si myslíš, že ja by som sa na také niečo dal? Ďakuj bohom, že tu spí toľko ľudí, ináč by si podošvy mojich sandálov zatancovali na tvojom zadku!"

Gavius si hundral niečo pre seba. Afrodisius vyrozumel asi toľko: Netreba si hneď myslieť, že on, Gavius, je zlý človek len preto, že hovorí o tom, čo sa pošuškáva po temných mestských kútoch. Potom zaspal na svojom uzlíku.

Afrodisius mal v tú noc zvláštny sen: Otroci ho niesli v nosidlách po uliciach zničeného mesta a kamene za ním sa zdvíhali a vracali na svoje miesta, jeden na druhý, a domy zažiarili v starom lesku. A na konci ulice do Stabií stálo prekrásne dievča. Afrodisius rozkázal otrokom, aby bežali rýchlejšie, ale čo ako rýchlo utekali, k dievčine sa nedostali. Vtedy Afrodisius vyskočil z nosidiel a bežal, až mu v pľúcach vrelo, a keď bežal celý deň, obklopovala ho zrazu noc, taká tmavá, že si nevidel ani na vlastné nohy, dych sa mu zasekol a stratil vedomie. Nato sa Afrodisius zobudil.

Pompejčania sa z hrôzy, ktorú prinieslo zemetrasenie, spamätali nad očakávanie rýchlo, veru, miestami mal človek dokonca dojem, že bohatí Pompejčania ani nebrali katastrofu ako nešťastie, ale ako gesto Fortuny s rohom hojnosti. Pretože tomu, kto bol bohatý a pri zemetrasení neprišiel o svoj majetok, naskytovala sa teraz príležitosť získať nehnuteľnosti a pôdu od tých menej

majetných, čo pokladali za nemožné vlastnými prostriedkami znovu vybudovať svoje zničené domy. Veľká ponuka mala za následok, že stavebné pozemky a zrúcaniny sa predávali za smiešne nízke ceny. A tak to dospelo k tomu, že bohatí boli ešte bohatší, zatiaľ čo chudobní prišli o svoje skromné živobytie a museli sa ako nádenníci najímať za dvanásť asov denne.

Zato bohaté rodiny v meste, Vettiovci, Sittiovci, Postumovci, Vibiovci a Corneliovci si veselo žili na svojich vidieckych majetkoch a večer sa zabávali na výstredných hostinách, usporadúvaných každý deň iným hostiteľom. Tam sa potom vystatovali novozískanými domami, akoby šlo o preteky vo veľkej palestre.

Alleius Nigidius Maius ponúkal všetko, v čom sa mohlo prejaviť jeho obrovské bohatstvo: Tristo fakieľ osvetľovalo príjazdovú aleju k jeho vidieckemu sídlu, mramorová kolonáda pri vchode belostné žiarila, vnútrajšok domu bol rozložený okolo tmavozeleného rybníka, v ktorom si zlaté rybky plávali akoby riadené čarovnou rukou. Ani sám Nigidius nevedel povedať, koľko izieb je v dlhých radoch za sebou, ale chválil sa, že má pripravené izby pre sto hostí. Všade návštevník vdychoval vôňu trpkých kvetov a jej tajomstvo sa skrývalo v takmer neviditeľnej sústave rúrok, ktorá zo stropov v pravidelných intervaloch vystrekovala drahocenné esencie.

„To by bolo niečo pre Scaura, výrobcu rybej omáčky," smial sa tučný chovateľ dobytka Marcus Postumus a obe ruky mal zaujaté chrumkavou, dohneda upečenou husou, „ale našinec dobre pozná svoje vlastné esencie." Florus, ktorý ležal pri stole vedľa neho a nalieval sa obrovskými množstvami vína, sa posmieval, že pokušenia nosa potláčajú zmysel pre chuť na podnebí a zišli sa tu predsa hádam na to, aby jedli a pili, a nie čuchali.

„Mhá pravdu, mhá pravdu!" huhňal herec Ululitremulus, uvelebený s priateľom Caldom na jednom ležadle, aby mohol svojho miláčika lepšie kŕmiť. „Na všetkých stoloch samé operence!" rozhorčoval sa. „Kam len pozriem, samé husi, kačice, sliepky, prepelice, stehlíky a holuby. Myslím, že domov všetci poletíme."

Ostatní hostia pobavene tlieskali. Ani jeden z nich neznášal Nigidia a jediné, čo ich spájalo, bola túžba odlišovať sa, odlišovať sa od všetkých ostatných, byť zámožnejší, krajší, vplyvnejší, známejší. Kvôli tomu strpeli aj výsmech. Ale Nigidius len pokynul a otroci doniesli na striebornom podnose diviaka, opečeného do červená a lesklého ako zrkadlo, takže hosťom od vytrženia až slzy vyhŕkli, pretože nikdy nič malebnejšie nevideli. Nigidiovi široká tvár len tak žiarila a oznámil, že tento zázrak kuchárskeho umenia vytvoril jeho frýgický kuchár Pylades, a so zvolaním: „Za cisára, otca vlasti!" vrazil diviakovi do chrbta nôž, až mu z vnútorností vyfučal horúci vzduch.

„Nuž, Ululitremulus," posmieval sa Nigidius, „dúfam, že sa po diviačej pečienke nebudeš plaziť domov po bruchu, tak ako si sa pri hydine obával, že domov budeš musieť letieť." Teraz bol smiech na *jeho* strane. Potom však nastalo hlasné, slastné mľaskanie a sŕkanie, mrmlanie a stonanie, pretože Pompejčan neje len pre seba, ale aj pre tých, čo s ním ležia pri stole. Jedlo sa poležiačky, ľavou ruku si podopierali hlavu, pravou sa kŕmili. Najlepšie falernské víno sa podávalo v plochých miskách, *ad libitum*, a keď na niekoho prišla súrna potreba, nevstával, ale luskol prstami a otrok pridelený hosťovi prišiel a nepozorovane pod ním podržal hlinený džbán.

Vplyvný politik Trebius Valens, ktorého si klika boháčov vyhliadla za duumvira, sa domáceho pána vypytoval, kto vie lepšie jesť, Rimania alebo Pompejčania.

Nigidius, Riman, odvetil, že táto otázka nepotrebuje odpoveď, stačí len poukázať na povesť Lucia Licinia Luculla, a s ohľadom na povesť labužníka si myslí, že ľudia, čo za vojny s Mitridatom uctievali vojvodcu ako boha brucha, mali by zostať tým, čím sú - pojedačmi obilia (obilninožravcami). O jedení rozhodne nemajú vôbec predstavu. A dodal: „Radšej duumvir v Pompejach ako konzul v Ríme."

„Čo mi zaplatíš za môj hlas?" chcel vedieť od kandidáta Loreius Tiburtinus.

Ten sa však zasmial: „Ty nie si Ascula, Tiburtinus! Kto získa na svoju stranu Asculu, môže počítať so zvolením. Ale ty, Tiburtinus?"

„Ale ty, Tiburtinus?" opakovali po ňom ostatní a išli sa zadusiť od hlasného smiechu: „Ale ty, Tiburtinus?"

Ascula bolo heslo, pretože Pompejčania obľubovali v spoločnosti predovšetkým dve témy: ženy a peniaze. Ženy na takýchto pitkách chýbali, aspoň teda slušné ženy, ku ktorým sa rátali manželky a staršie dcéry, poverené strážením ohňa. Dámy, čo vystupovali medzi jednotlivými chodmi a spievali, tancovali alebo sa vyzliekali, mali povesť nemravníc.

Unavený námahou z jedenia sa Scaurus zvalil na odpočívadlo, natiahol ruky i nohy pred seba, a pokým mu otroci voňavými, horúcimi šatkami utierali tvár a ruky, rybí omáčkár si odfrkol a zvolal: „Čo je to za slávnosť, keď brucho je spokojné, ale oči sa nemajú na čom popásť?"

Vtedy Nigidius pokynul a otroci, ktorí predtým priniesli diviaka, vysoko nad hlavami vniesli teraz na veľkej striebornej mise nahé dievča tmavej pleti. Kľačalo na belostné sa jagajúcom striebre schúlené s vystretými rukami ako čierna labuť, ani Feidiova socha nemohla byť krajšia. Otroci položili misu na nízky stôl a za sprievodu zvukov flauty, harfy a bubna, zaznievajúcich

spoza závesu, začala čierna perla pohybovať vláčnymi údmi, pomaly ako had, lascívne ako pobehlica v lupanare, a hudba sa stále zrýchľovala.

Volá sa Lycoris, pochádza z Kartága a narodila sa, keď zomrel božský Caligula, vysvetlil celý hrdý Nigidius, čiže má práve dvadsaťjeden rokov, a Trebius Valens, ktorý nevynechal jedinú príležitosť, aby sa nepochválil svojím vysokým vzdelaním, zarecitoval z Horáciovej ódy:

„Pekná, jemná Lycoris, s čelom lesnej lane k Cyrovi len láskou
beznádejne planie.
Ten však o ňu nedbá,
za drsnou Foloe vzdychá."

„A kto si môže to krásne dieťa vziať domov?" zaujímal sa so smiechom tučný chovateľ dobytka Postumus. „Ale ako ťa poznám, Nigidius, ty skupáň, chceš si Lycoris nechať pre seba. To je pekná pohostinnosť!"

„Budeme o ňu žrebovať!" zvolal Nigidius, keď kučeravá Kartáginčanka dokončila extatický tanec.

„A čo keď vyhrá Ululitremulus?" smial sa Florus.

„Potom ju darujem tebe!" odvetil vysmievaný.

Otrok priniesol krčah s drevenými paličkami. Nigidius jednu vytiahol, ukázal ju dookola, potom jeden koniec pridržal nad plameňom olejovej lampičky, takže drevo sčernalo, a pritom povedal: „Kto si vytiahne čiernu paličku, dostane do daru Lycoris," a strčil opálenú paličku späť do krčaha.

Vyhral Loreius Tiburtinus; on však vôbec nečakal toľké šťastie a dobrovoľne vyhlásil, že nemá záujem, lebo jeho žena Plautia bola prísna ako Vestina kňažka a vo svojom dome strpela len otrokyne bez štipky pôvabu a krásy. Vtedy sa Pompejčania

začali predbiehať v ponukách, len aby získali tmavé dievča: Postumus ponúkal kravu, Scaurus sud omáčky, Valens sľuboval svoje duumvirské priateľstvo a Florus víno na rok. Len Priscillianus, bohatý bankár, akoby nemal záujem; sedel rovno, ruky zložené na bruchu, a nič nehovoril.

„Hej, Priscillianus," dobiedzal Nigidius, „dievča je kapitál, alebo by si chcel radšej pekného chlapca?" A pri tých slovách sa dotkol jeho pleca. Meravo ako socha na fóre sa Priscillianus zvalil nabok, jeho objemné telo stratilo rovnováhu a s tupým buchnutím dopadlo na červený mramor. Zrazu nastalo v miestnosti ticho. Všetci nemo zízali na skrútený ležiaci kolos a trvalo dobrú chvíľu, kým pochopili tú hroznú vec: meravý pohľad, skrivené ústa - Priscillianus bol mŕtvy. Z chrbta mu trčala dýka. Ležal tu ako medúza na brehu, mliečne biely, s ohnutými končatinami. Ululitremulus pristúpil k mŕtvemu, chytil ho za ruku a zhrozený ju zasa pustil. Kto vrazil dýku do Priscilliana?

Prirodzene, prvé podozrenie padlo na hostiteľa Nigidia Maia, a edil váženého obchodníka zatkol. Ten však prisahal pri svojej matke a svojej pravej ruke, že s atentátom nemá nič spoločné, veď aký by aj mohol mať motív? S pomocou advokáta sa mu dokonca podarilo dodať vierohodnosti tvrdeniu, že vražda mala byť zvalená naňho, na Nigidia. Pretože, ako presvedčivo argumentoval, ani najhlúpejší vrah nevykoná svoj čin vo vlastnom dome.

Ale kto potom stál v pozadí útoku na bohatého bankára?

Trebius Valens, lebo videl v Priscillianovi možného protivníka? Loreius Tiburtinus, pán susedného majetku? Herrenius Florus, s ktorým obchodoval? Ululitremulus a Caldus, lebo mu určite boli ľahostajní? Umbricius Scaurus, ktorému nadával do"smradľavcov"? Marcus Postumus, ktorého poznal len z videnia?

Ako vždy v tých časoch, keď nebolo možné zločin objasniť, edilovia obvinili otrokov; veď každý čin musí mať páchateľa a každý páchateľ musí byť potrestaný. A voči otrokom neboli zákony, ktorým aj oni podliehali, vôbec ohľaduplné: *„Ad leones* - k levom s nimi!" znel často rozsudok, lebo Rimania nepokladali otroka za hodného čestnej smrti mečom.

Napriek ostrým výsluchom každého zo sedemdesiatich Nigidiových otrokov nezískal edil nič, čo by poukazovalo na páchateľa; niekto však musel dýku do Priscilliana vraziť, a tak sudcovia vyriekli krutý rozsudok: predhodiť všetkých sedemdesiat otrokov levom, ako to v takýchto prípadoch zákon dovoľoval, a ani len tribún ľudu nemohol vzniesť námietku. Dvaja centurióni viedli ako zvieratá poviazaných kričiacich, nariekajúcich otrokov po Via Appia do Ríma, kde bol väčší záujem, lebo pompejské divadlo bolo zničené.

Nigidius hľadal medzi pompejskými bezdomovcami nových otrokov na svoj vidiecky majetok. Väčšina odmietla dobrovoľne sa znovu dostať do závislosti, aj keď žalúdok škvŕkal a nočný chlad v nocľaháreni prebúdzal blažené spomienky na poriadnu strechu nad hlavou. Chceli nečakane získanú slobodu vychutnávať čo najdlhšie. Mnohí utiekli do hôr, iní sa pokúšali nastúpiť v neapolskom prístave na loď a dostať sa preč; kto zostal, bol starý a krehký, chýbala mu odvaha začať nový život, alebo to bol hazardér ako Gavius, človek, čo smelo čelil osudu a bezvýchodiskovú situáciu bral ako výzvu.

Trh na otrokov pri bráne k moru bol opustený, nebolo tovaru - *mancipium,* ako hovorievali Pompejčania. Preč boli časy Gaia Júlia Caesara, ktorý priviedol z Galie desaťtisícky otrokov, obchod s otrokmi vyľudnil i Bitýniu a na znovuvybudovanie mesta ich boli potrebné celé armády. Preto duumvirovia, najvyšší ochrancovia

mesta, poslali do Ríma vyslancov so žiadosťou, aby cisár prenechal Pompejčančom istý prídel otrokov.

Lenže Nero poslov vyhodil. Vojenské výpravy a dobývanie nových provincií, kde rímski cisári získavali nové a nové pracovné sily, boli Božskému krajne proti srsti. Dal im na vedomie, že on sám potrebuje celé vojsko otrokov, aby si konečne mohol vybudovať palác primeraný svojmu postaveniu; doteraz býva na Palatine pod svoju úroveň. Koho bohovia potrestali zničením mesta, toho nemôže cézar odmeniť otrokmi.

A tak sa duumvirovia uzniesli, že pozháňajú všetkých bezdomovcov v meste, všetkých nezamestnaných a všetkých otrokov bez pánov, a na druhý deň ich vydražia podľa toho, kto dá viac. Bohovia vedia, ako sa Gavius dozvedel o tomto zámere; tak či onak, večer pred honbou sa rozrušený vrátil do útulku a odviedol Afrodisia bokom: „Nezostáva iné, libertinus, len odtiaľto zmiznúť, zajtra bude neskoro!" A keď videl prepustencovu pochybovačnú tvár, vysvetlil mu, čo sa okľukami dozvedel.

„Nemám sa čoho báť!" odvetil Afrodisius. „Prečo by som mal utekať? A najmä - kam?"

„Nemáš dom, nemáš pána, nemáš prácu, ba nemáš ani svoju palicu slobody, dôkaz, že si prepustenec. Zajtra z teba zasa spravia otroka, ako v detstve."

„A prečo mi to všetko hovoríš?" vyzvedal sa Afrodisius. „Čo ty z toho máš?"

Gavius zrozpačitel. „Rád ti urobím láskavosť. - Možno by si mohol urobiť láskavosť aj ty mne."

„Ach, teda tak je to!" zasmial sa Afrodisius. „*Manus manum lavat!* Čujme!"

„Vieš, myslel som si, že ma možno vezmeš so sebou. Otrok ako ja, ktorému zákon zakazuje voľne sa pohybovať, nemá šancu

prejsť ani míľu. Veď na mne zďaleka vidieť, že som otrok - s tebou ako svojím pánom môžem ísť, kam chcem."

Afrodisius pokrútil hlavou: „Ja nie som nijaký pán."

Gavius ho chlácholil: „V živote nezáleží na tom, kto si, záleží na tom, ako vyzeráš. A ty vyzeráš ako pán, akoby si sa ním bol už narodil."

Afrodisius sa jednoducho nevedel prehrýzť k rozhodnutiu na útek, tobôž nie s otrokom. „Z čoho budeme žiť?" opýtal sa vyzývavo.

„Nemáš vôbec nič?"

„Pri Merkúrovi! Zopár sesterciov..."

„To stačí!" povedal Gavius a ani sa nepýtal, koľko ich vlastne je.

„Keď budeme dvaja, minú sa dva razy rýchlejšie."

Gavius mávol rukou. „No a? Nato máš otroka. Otroka, čo ti večer vyzuje sandále; otroka, ktorý ti ukáže cestu; otroka, čo sa bude starať o tvoje oblečenie; otroka..."

„Stačí, stačí, Gavius, viem, na čo sú otroci dobrí. Ibaže pri úteku na podobné veci veľa času nie je."

„Okrem toho som Bitýnčan."

„Bitýnčan? A čo je na tom?"

Tu sa Gavius rozhorčil: „Libertinus, bohovia ťa obdarovali múdrou hlavou a postavou ako socha na fóre, a ty nepoznáš tajomstvo bitýnskych otrokov?"

„Nie," odvetil Afrodisius, „odkiaľ?"

„A pritom si kedysi sám bol otrok! Ale to je práve to, čím sa bitýnski otroci líšia od všetkých ostatných otrokov."

„Vzbudzuješ vo mne zvedavosť."

„Je to už viac ako sto rokov, čo zomrel náš posledný kráľ. Volal sa Nikomedes Filopator, a keďže Bitýnia bola odjakživa jablkom sváru medzi mocnými národmi západu a východu, chcel

krajine zaručiť mier tým, že za dediča určil Rím. Zdôrazňujem, ako dediča. Čo však urobili Rimania? Z hrdej Bitýnie spravili provinciu a vzali jej lesy, ženy a mužov. Vtedy všetci Bitýnčania zložili svätú prísahu: Nech by ich osud zavial hocikam, dajú sa jeden druhému spoznať podľa reči, aby si vzájomne pomohli."

„Takže preto si ty stále o všetkom informovaný," žasol Afrodisius.

Gavius prikývol. „Kamkoľvek prídeš, všade už bol nejaký Bitýnčan."

Otrokove slová Afrodisia presvedčili. Tento Gavius mohol byť neobyčajne užitočný. Podal mu ruku: „Budeš viac ako môj otrok, budeš môj priateľ."

Bitýnčan sa od šťastia rozplakal. „Určite to neoľutuješ, libertinus, určite nie." A tej noci sa vykradli z útulku von z mesta, aby sa vybrali do Ríma - do neznámej budúcnosti.

Cudzinca prichádzajúceho od juhu vítal Rím alejou hrobov, čo vrúbili obe strany Appiovej cesty: chrámy a priestranné hrobky pre bohatých, kolumbáriá pre urny chudobných. Rimania spaľovali svojich mŕtvych v slávnostnom oblečení, s mincou v ústach pre starého prievozníka Chárona, ktorý prevážal tiene zomretých do večnej ríše - s výnimkou jedného prsta, ten nevedno prečo odrezali, navoňali a uložili do zeme. Cesta vrúbená hrobmi nebola miestom smútku, ale zbožnosti alebo povznesenia, Afrodisius a jeho verný otrok stretávali stovky vozov, čo s rachotením nadskakovali pomedzi zdanlivo nekonečný rad príbytkov posledného odpočinku a dvíhali oblaky prachu nad hrubo otesanou dlažbou.

Tu, v čoraz hustejšej premávke, sa cítili bezpečnejšie ako v osamelých Pontinských močiaroch, ktoré Via Appia pretínala smerom od Capuy a kde museli dávať pozor, aby nevbehli do rúk edilskej hliadke. To by bol koniec ich slobody - bez palice slobody si nebol človek, bol si len *mancipium,* nič viac. Cestu pred storočiami pomenovali podľa Appia, pracovitého cenzora, po ňom nazvali aj Aqua Appia, prvý rímsky vodovod z pramennej oblasti Praeneste; vystupoval zo zeme pri Porta Capena a odtiaľ viedol cez ulice a domy na oblúkoch.

Pri Porta Appia táborili stovky cudzincov, z vývarovne sa šíril štipľavý pach, potulní obchodníci predávali chlieb a celé vedrá zmäknutej fazule, pomedzi to bolo vidieť cudzineckých sprievodcov, tí silným hlasom vychvaľovali svoje služby, vyvolávačov pochybných ubytovní, žobrajúce deti a staré ženy. Obaja unavení Pompejčania pustili na zem svoje uzlíky, sadli si do prachu k ostatným a radili sa, čo ďalej. Afrodisia akoby bola opustila odvaha; pri pohľade na tieto masy ľudí pochyboval, či

bude mať vôbec vyhliadku nájsť si prácu. Ale Gavius ho utešoval, že má v meste tisícky priateľov, všetko Bitýnčanov, len nech počká, kým sa vráti, a zmizol v trme-vrme.

Afrodisius vychutnával slnečné lúče a zaspal. Helios, Rimanmi nazývaný Sol, syn Titana Hyperiona a Teie, ktorý každý deň vychádzal z oceána na voze ťahanom štyrmi ohnivými okrídlenými koňmi a vo vysokom oblúku sa hnal po nebi, vyzval Pompejčana, aby s ním nastúpil do zlatého člna, do toho, čo požičal Herkulovi na rýchlu plavbu k ďalekému ostrovu na západe, aby priviezol Geryonovo stádo dobytka; nemusí sa báť, lebo okrídlený čln takto každú noc rýchlou jazdou uháňa po morskej hladine, nechá za sebou stanovište Hesperidiek a mieri do Etiópie, kde čaká práve zrodená sestra Eos s novými tátošmi. No Afrodisius odmietal vstúpiť do rozkolísaného plavidla a prosil, aby mohol počkať do rána a nastúpiť do slnečného voza, vyrážajúceho na každodennú cestu po oblohe. Vtedy Helios pokrútil rozžiareným obličajom a nahlas zvolal do jasnej oblohy, či nepozná nebezpečenstvo vysokého oblúka, či chce, aby ho postihol osud jeho syna Faetona, ktorý zaplatil životom odvážnu jazdu v otcovom voze, lebo po krátkom strmom stúpaní vypadol dolu hlavou do hĺbky, o čom dodnes svedčí zornička - vychádza zavčas ráno a zakrátko opäť zmizne. Ale nech prosil Pompejčan, koľko chcel, Helios bol neoblomný, pretože voda je vyhradená zemi, a teda ľuďom, ale vzduch nebu, a teda bohom, a každý človek, čo vnikne do ríše nesmrteľných, musí za to pykať ako Odyseus a jeho druhovia, keď ulúpili a zjedli tristopäťdesiat kusov slnečného dobytka, za čo prišli o všetkých tristopäťdesiat dní mesačného roka a oddialil sa ich návrat domov. Ľuďom je totiž určené, aby žili osudom ľudí, a nie bohov, a každý, kto vystúpi do vyšších sfér, zrúti sa hlbšie ako ten, kto nikdy neopustil cestu

života. To povedal boh ovenčený zlatými lúčmi, nastúpil do člna a jeho krídla spenili a rozdelili more.

Sám nevedel, ako dlho takto sníval. Keď sa zobudil, zahaľoval Appiovu bránu súmrak, pred ním stál Gavius, usmieval sa od ucha k uchu, a keď naňho Afrodisius pozrel, povedal mu: „Všetko v poriadku, libertinus."

„Čo to znamená, všetko v poriadku? Nič nie je v poriadku! Dva dni sme nič nejedli a nevieme, kde zložíme na noc hlavu vo veľkom cudzom meste."

„Veď som povedal, že všetko je v poriadku!" odvetil Gavius. „Bitýnčan má všade priateľov, poď!"

Afrodisius bol vyčerpaný. Po jedenástich dňoch bol konečne v cieli, a tu ho prepadla taká nevýslovná únava, že sa potkýnal za otrokom ako doráňané zviera, vedené pastierom z paše domov. Nepovedal ani slovo, nechcelo sa mu hovoriť a počiatočný údiv vystriedala bázeň, bázeň pred vznešenosťou, s ktorou sa stretával po oboch stranách cesty, samý mramor, biely, zriedkavo červený, mramor, nie tehly ako v Pompejach, a pomedzi to drevené obytné domy, štyri, päť poschodí nad sebou, znepokojivé filigránskou architektúrou, prístupné očiam a ušiam a bez sanitárnych zariadení. „Pozor!" Zhora vylievali nočníky, ktoré, prirodzene, slúžili aj cez deň. Čím väčšmi sa blížili k stredu mesta, tým viac bolo hluku, tlačenice, behania a náhlenia.

Gaviovým cieľom bola pretekárska dráha, Veľký cirkus, vklinený medzi pahorkami Palatinom a Aventinom, kde sa tiesnili hostince, obchody a dielne plebsu, kde sa denne zadarmo rozdeľovali dávky obilia a kde bola osobitná bitýnska kolónia, väčšinou prepustenci, skúšajúci šťastie ako remeselníci. Drevené domčeky sa tisli k vonkajším múrom pretiahnutej pretekárskej dráhy, kde bigy a kvadrigy, vozy s dvoj- a štvorzáprahmi, uháňali okolo stavby uprostred, zvanej *špina,* na oboch jej koncoch

vyskakovalo do výšky sedem obrovských delfínov, a jeden po druhom mizli po každom ukončenom kole. Okraj štvrte tvorili biedne chatrče veštcov, astrológov a predajných žien, lebo preteky vozov boli sviatkom, čo sa začína dávno pred štartom a nekončí sa vbehnutím do cieľa. Prívrženci jednotlivých pretekárskych stajní - zelení, červení, bieli a modrí - tu uzatvárali stávky na víťazstvo alebo prehru, a nejeden prepustenec sa cez noc preslávil a zbohatol, keď lákali prémie alebo podplácanie, ba dokonca vytesali do mramoru aj mená žrebcov, keď už z nich nechceli urobiť rovno konzulov, ako to spravil božský blúznivec cézar Gaius, zvaný Caligula - Čižmička.

Afrodisius zastal, hľadel na pretekársku dráhu v celej jej dĺžke, zodpovedajúcej dĺžke Pompejí zo severu na juh, a v živote sa ešte necítil taký nepatrný ako tu. Ako by sa mohol v tomto molochovi niekedy uchytiť? Nežiadal priveľa od bohyne osudu Lachesis, rozdeľujúcej životné údely? Narodil sa ako pompejský otrok, jeho pán Serenus mu daroval slobodu, a Kloto buď vďaka, prežil zemetrasenie -čo hľadá tu v Ríme? On, Lucius Caecilius Afrodisius, syn otroka Imenea?

„Pane!" pomykal ho za rukáv Gavius. Áno, povedal .pane'. A toto slovo rozptýlilo všetky pochybnosti. Všetci by mu mali hovoriť ‚pane', mal mu tak hovoriť každý, koho kedy v živote stretol, jemu, rodenému otrokovi Afrodisiovi. Obrátil sa ku Gaviovi a povedal: „Prepáč, bol som v myšlienkach inde. Kam ideme?"

„Tam!" Gavius ukázal na nespočetné krčmy a nocľahárne, lemujúce cirkus. „Nie je to nijaký luxus, ale zato lacné. Hostinský, Bitýnčan, pýta tridsať asov."

„Za noc?"

„To nie je veľa, pane! Rím je najdrahšie mesto na svete, v elegantných domoch na Caeliu pýtajú sedemdesiat sesterciov, to je desať ráz toľko!"

Hostinský sa volal Myron a nocľaháreň bola drevená stavba na spadnutie, prefukoval ju vietor. Ubytovacie priestory na dvoch poschodiach, spojených rebríkmi, pripomínali skôr kurníky na pompejských vidieckych majetkoch. Afrodisiovi a Gaviovi sa ušla komôrka na hornom poschodí, kde boli len dve drevené prične a lavica bez operadla. Malé obločné otvory zakrývali drevené okenice, ale ani najmenej nechránili pred hlukom z ulice, preto si obaja Pompejčania uložili uzlíky a pobrali sa do výčapu, kde sa povaľovali muži, ktorým Fortuna zatiaľ nenadelila z rohu hojnosti.

Jediné, čo potešilo oko v prítmí páchnucej krčmy, bolo dievča s čiernymi kučerami, jej ostýchavý úsmev pohladil Pompejčanov ako rozkvitnutá vetvička mandľovníka. Bol to ten prvý úsmev v cudzom meste, na ktorý sa nezabúda.

„Tuším sa ti páči, čo?" posmešne sa opýtal Gavius. „Je to Myronova dcéra Leda."

Afrodisius s úsmevom prikývol a obrátil pohľad na schádzajúcich sa hostí.

„Nečuduj sa, pane, toto je len *jedna* stránka Ríma," utešoval Gavius Afrodisia, keď zbadal jeho bezradný pohľad, „druhá stránka, to je ľud na siedmich pahorkoch."

„Nečudujem sa," uštipačne odvetil Afrodisius a prevrátil do seba misku lacného zeleného vína, „veď my sem celkom dobre zapadneme. Alebo azda nie?"

„Daj mi tri dni času," povedal Gavius a vystrel palec, ukazovák a prostredník, „a budeš spať v riadnej posteli, v riadnom dome a pracovať za riadne peniaze, ako sa na prepustenca patrí. To ti prisahám pri svojej pravej ruke."

Na pahorky mesta sa spustil večer, ľudia okolo cirkusu vychádzali zo svojich dier a hluk narastal, takže na spánok nebolo ani pomyslenia. Jedlo bolo zlé a drahé - hustá kaša z varenej zeleniny s tvrdými zvyškami mäsa - ale zasýtilo. Úzke uličky osvetľovali tisícky fakieľ. Predavači tisli po dlažbe káry s chlebovými plackami a sladkosťami, iní sa pretískali cez zástup a z kozích mechov čapovali lacné zelené víno; pilo sa z hlinených misiek, v chôdzi sa rozprával každý s každým, kritizovali sa posledné hry, nízke prídely obilia a, *cum grano salis,* ľúbostný život Božského.

Pomedzi to bolo vidieť dievčatá, ktoré sa predávali za dva asy v najbližšom podbrání, bujné Egypťanky so vzdúvajúcim sa poprsím pod splývavým rúchom, dcéry otrokov z Numídie, útle a štíhle ako africké gazely a nanajvýš ak štrnásťročné. Keď Afrodisius videl žiadostivé pohľady svojho otroka, siahol na opasok, vytiahol dve mince a bez slova ich dal Gaviovi. Ten si peniaze vzal, tvár sa mu rozžiarila ako otrokovi pri saturnáliách, lebo tie zaručovali služobníkom jeden deň slobody a spoločné stolovanie s pánom, a zmizol v zástupe.

Na chodníku, vyvýšenom nad dlažbou ulice do výšky kolien, sa hrali kocky. Prvý hráč určoval vklad, ďalší k tomu priložili rovnakú sumu, a všetko bral ten, kto hodil najvyšší počet bodov. Celé to išlo tak rýchlo, že Afrodisius len s námahou sledoval priebeh hry. Hráčov kociek stretol človek na každom kroku a Pompejčan sa čudoval nad otrhanými postavami, čo neraz vzbudzovali dojem, akoby nemali ani stálu strechu nad hlavou, avšak potom zrazu vhodili do kriedového kruhu aureus, čiže sto sesterciov, a väčšinou vyhrali - šesťsto sesterciov, hotový majetok.

Nevedno, či to bolo víno alebo stonásobne klopkanie kociek na kameňoch, čo rozptýlilo všetky Afrodisiove pochybnosti a dovolilo mu siahnuť do opaska. Naraz vhodil do kruhu aureus,

siahol po kocke, hodil ju na dlažbu a vzýval Fortunu na kotúľajúcej sa guli, aby stála pri ňom. Ale ona nevypočula Pompejčanovu prosbu, a tak to Afrodisius skúsil druhý, tretí raz v nádeji, že najbližšie príde rad aj naňho, aby prinajmenšom vyhral späť, čo do hry vložil. Lebo viery, že svoje peniaze zošesťnásobí, sa už zriekol. Len všetko neprehrať - táto myšlienka ho priviedla k tomu, že stavil poslednú mincu. Ale šťastie je pobehlica; hádže na teba zvodné pohľady a sľubuje ti nebo na zemi, predstiera, že si ten jediný - ale na ťah sa nedostaneš nikdy. A tak hádzal Afrodisius naposledy a prehral.

Kráčal ako vo sne, sám nevedel, či si to všetko len nenamýšľa a siahol po opasku, kde visel mešec. Bol prázdny. Afrodisius prehral všetky peniaze, pre takého ako on celý majetok. Sám seba nechápal. Oprel sa o stenu domu, pozeral cez tlačenicu náhliacich sa a hlučných ľudí ako cez závoj, v hlave sa mu ozývalo silné klopkanie kociek a páchnuce výpary z vývarovní, ktoré boli čoraz hustejšie, v ňom vyvolávali nevoľnosť.

Keď sa Gavius vrátil, hneď zbadal, že s jeho pánom niečo nie je v poriadku. Samopašne ho schytil za plece a zvolal: „Prečo tu stojíš ako obetné zviera pred chrámom? Zober si dajaké dievča, alebo, ak to musí byť, tak chlapca, je ich tu na stovky."

Afrodisius nereagoval, pozeral cez Gavia a nečujne, takmer ľahostajne povedal: „Gavius, keď si odchádzal, mal som v opasku majetok, teraz som chudobnejší ako hociktorý žobrák, nezostal mi ani as."

„Pri Castorovi a Polluxovi!" zvolal Gavius. „Ty si hral kocky!"

Afrodisius nemo prikývol a otrok divo mával rukami vo vzduchu, akoby chcel zdvihnúť do výšky neviditeľnú ťarchu, a pritom znovu a znovu volal: „Vari nemôže jeden otrok nechať svojho pána ani na chvíľu samého?" Keď však videl Afrodisiovu

zúfalú tvár, pokúšal sa ho utešiť; mal ho varovať pred podvodnými čachrami hráčov kociek, všetci hrajú s falošnými kockami a sú zameraní len na to, aby cudzincovi, ktorý ich praktiky nepozná, ťahali peniaze z mešca.

„A ja som si myslel, že medzi chudobnými nie sú lumpi," vyhŕklo z Afrodisia. Mal slzy na krajíčku.

„Kto hovorí, že ťa oblafli chudobní?"

„Vyzerali tak."

Gavius sa nahlas zasmial. „Ja som síce len obyčajný bitýnsky otrok, nenaučil som sa čítať ani písať, nehovoriac už vôbec o učení gréckych filozofov, ale v styku s ľuďmi, chudobnými i bohatými, som získal skúsenosti a jednou z nich je: Tí, čo stavajú bohatstvo na obdiv, sú omnoho menej zámožní ako tí, ktorí akoby ustavične treli biedu."

„Myslíš, že všetci tí otrhaní hráči kociek sú majetní Rimania?"

„Všetci nie - ale určite tí, čo cudzincom ťahajú peniaze z vrecka. Prídu oblečení do zdrapov, lebo vedia, že skôr budeš hrať so žobrákom ako so senátorom v purpurovej tóge. Alebo si azda hral niekedy kocky s takým vznešeným Rimanom?"

„Nie, nikdy."

„No vidíš. *Dies diem docet."*

Afrodisius si rukami zakryl tvár a ticho zamrmlal: „Gavius, hanbím sa."

„Ale choď," odvetil otrok, „život sa skladá zo skúseností. Hlupák sa učí na vlastnej skúsenosti, múdry na skúsenosti iných, pane."

„Pane, pane, nehovor mi pane!" vybuchol Afrodisius, „závidím každému otrokovi v Ríme, lebo má strechu nad hlavou a pravidelnú stravu."

„Nerob si starosti," odpovedal Gavius, „neumrieš od hladu ani nezdochneš v stoke. Nezabúdaj, že máme v Ríme tisíce priateľov, všetko Bitýnčanov. Poď!"

Keď sa rozbrieždilo, Afrodisius vstal, prehodil si tuniku a nepozorovane sa vykradol z nocľaháme.

Mesto ho vítalo v bielom opare. Na rozdiel od Pompejí, kde sa na svitaní začínala horlivá činnosť, Rím na prahu dňa spal. Pred Jupiterovým chrámom na Aventine, pred Apolónovým na Palatine a pred chrámom božského [ulia horeli žltočervené ohne a ich čierny dym sa plazivo šíril ulicami. Tu človek na každom kroku narážal na nejaký chrám, zasvätený Marsovi alebo Saturnovi, Junone či Minerve. Na najvyššom mieste Via sacra žiarila svätyňa lárov a penátov si uctievali v chráme vo Velijskej štvrti. Afrodisius blúdil ako vo sne prebúdzajúcim sa mestom, videl cisársky palác, o ktorom sa hovorilo, že je v ňom tisíc izieb, a zastavil sa pri víťaznom oblúku božského Augusta; dal ho postaviť senát, keď syn božského Júlia priniesol späť vojenský znak, o ktorý prišli pri prehre s Partmi.

Kde asi môže byť Tarpejská skala, odkiaľ Rimania zvyčajne zhadzovali odporných zločincov? Afrodisius prechádzal pohľadom po obzore, ale kamkoľvek pozrel, videl iba stĺpové siene, fasády chrámov a víťazné oblúky, akoby sami bohovia postavili pred neho túto kulisu, aby mu zabránili dobrovoľne odísť zo života.

„Tuším smútiš za príležitosťami minulej noci?"

Afrodisius sa strhol. Obrátil sa. Štyria silní otroci akoby boli vyrástli zo zeme, nečujne postavili na zem nosidlá, úzka, biela ruka odsunula záves, a spoza neho sa vynorila tvár, pekná ako Venuša, lemovaná zlatými kučerami. Afrodisius chcel pokračovať v chôdzi, no skôr ako urobil prvý krok, kráska povedala: „Poď bližšie, chlapče."

Pompejčan sa poobzeral, či to naozaj platí *jemu,* a Rimanka ho posmelila jemným úsmevom. Pokročil bližšie a neisto hľadel na otrokov; lenže tí naňho nepozerali, ako na nečujný rozkaz si prekrížili ruky na prsiach a prísne, zdanlivo neúčastne upierali zrak k nebu.

„Aurora nech ti dá dobré ráno," povedal zdvorilo Afrodisius a pokúsil sa o neobratný úklon.

„Jupiter nech ťa sprevádza celý deň," odpovedala rovnako láskavo Rimanka, pričom mierne naklonila hlavu nabok a povytiahla obočie čierno orámovaných očí, takže sa jej na čele vytvorili jemné vrásky, a opýtala sa: „Zastrel ti tvár Bacchus vo vlčej koži alebo osirený Cupido?"

„O, nie, krásna Rimanka," odvetil Afrodisius, „môj smútok nezavinilo víno, a už vôbec nie žena - sám som na vine svojej mrzutosti."

„Ty nie si tunajší," usúdila kráska, pričom vystúpila z nosidiel.

„Nie, som Pompejčan, prepustenec." Až teraz Afrodisius videl, aká naozaj krásna je táto žena. Dlhé rúcho jej v umelecky poskladaných záhyboch splývalo okolo tela a Afrodisiov pohľad sa nevoľky upieral na miesto, kde sa cez kanelúru tohto bieleho jónskeho stĺpa zreteľne črtali dve mocné pologule.

„Ach, Pompejčan," zopakovala Rimanka a podala mládencovi ruku.

Afrodisia nečakane zasiahlo teplo, vychádzajúce z jej bielej ruky. Dovolil kráske, aby si ho pritiahla k sebe, až sa im oči stretli v rovnakej výške. „Áno, pani," povedal rozpačito.

„Ušiel si po zemetrasení?"

„Áno, pani, stratil som rodičov i svojho pána Serena a moja pani Fulvia ma už nepotrebovala. Macellum, kde som vyberal poplatky, je zničené, tam už pre mňa niet práce. Dala mi tisíc sesterciov, aby som mohol začať nový život, ale..."

„Ale?"

Afrodisius mlčal.

„Ale?" zopakovala Rimanka dôrazne.

„Keď som sem včera prišiel, celý svoj majetok som prehral v kockách." Pri tých slovách mu do očí vstúpili slzy, slzy bezmocnej zlosti. Doširoka roztvoril oči v nádeji, že krásna Rimanka si nevšimne, že plače, ale ona mu prešla prstami po viečkach a povedala: „Veľký hlúpy chlapec." Vtedy sa Afrodisius vrhol Rimanke do náručia, schoval si tvár na jej krku a vzlykal ako dieťa. Neznáma ho držala pevne, oboma rukami ho striedavo hladkala po chrbte ako matka utešujúca dieťa a opakovala: „Veľký hlúpy chlapec."

Keď sa Afrodisius spamätal, zhrozene zdvihol zrak. Najradšej by bol utiekol, pretože sa pred krásnou ženou hanbil, ale ona ho s jemným násilím pevne držala v náručí a donútila ho pozrieť na ňu: „Plakal si ozajstnými slzami," povedala neznáma, „to je v Ríme vzácnosť."

V Afrodisiovom pohľade bola otázka.

„Vieš, v tomto meste sa veľa plače. Rimania nepoznajú väčší pôžitok ako roniť slzy. Kto plače, zmenšuje svoj zármutok. Zvláštne je, že plačú aj tí, ktorým sú núdza a zármutok vzdialené ako Cyprus od Herkulových stĺpov, pretože nedožičia chudobným privilégium slz. Ako sa voláš, cudzinec?"

„Afrodisius."

„Afrodisius - ten, čo kráča po morskej pene, aké pekné meno! Pristane takému pôvabnému mladíkovi, ako si ty."

Pompejčan sa neodvážil spýtať Rimanky na jej meno, dokonca pochyboval, či je Rimanka. Bujné blond vlasy jej dodávali čosi exotické - možno bola Germánka alebo jedna z divých Britiek, ktoré božský Claudius doviezol zo svojej poslednej vojenskej výpravy, možno bola prepustenkyňa ako on, ibaže mala viac

šťastia. Mohla byť azda dvakrát tak stará ako on, žena v rozkvete dokonalej krásy. Nie, Afrodisius sa neopovážil osloviť ju.

„Poď so mnou!" povedala neznáma a znelo to ako rozkaz, Afrodisius by sa nikdy neopovážil sprotiviť sa mu; ona sa ani neobzrela, či mladík nasledoval výzvu, nastúpila do nosidiel, pokynula otrokom, ich kamenná meravosť sa zmenila na horlivú činnosť, a ona s úsmevom pozerala z okna, zatiaľ čo Afrodisius bežal popri kymácajúcich sa nosidlách ako dobromyseľný pes. V úsilí, aby otrasy boli čo najmenšie, bežali otroci malými, rýchlymi krôčikmi a zamierili k Esquilinu. Z jeho veľkolepých parkov, plných rododendronov, sa šírila opojná vôňa.

Povedala ‚pekný mladík' a myslela tým jeho, Lucia Caecilia Afrodisia, syna otroka Imenea, Serenovho prepustenca! Nikdy o tom nepremýšľal, či má peknú postavu a tvár. Ako otrok hľadí človek vykonať si prácu a neutŕžiť bitku; je rád, že sa môže dobre dosýta najesť a sem-tam dostať zopár asov za mimoriadny výkon. *Pauper ubique iacet.* Ako prepustenec drie väčšmi než otrok, lebo to robí za mzdu a pre vlastné vrecko, a možnosť všade sa voľne pohybovať využíva len málo, pretože je vo dne v noci zapriahnutý v práci. A keď raz začne uvažovať nad tým, či má ušľachtilý nos, mierny pohľad, dobre stavané telo, je stratený, pretože krásou muža je jeho rozum.

Nosiči zložili nosidlá pred nádherným domom s portikom a vysokými stĺpmi a krásna neznáma vystúpila. Zo všetkých strán ihneď prichádzalo služobníctvo, komorná s dvoma slúžkami; tajomník a osobný otrok sa držali v úzadí a krásavica, ktorá na nich ani nepozrela, vystupovala po širokom schodisku k vchodu, pričom povedala: „Toto je Afrodisius, mladý Pompejčan. Kúpeľové otrokyne nech ho umyjú a natrú masťami. Zadovážte mu obuv a nové šaty a dajte mu mešec s tisíc sesterciami. Potom ho priveďte ku mne do tablínia."

Afrodisius zalapal po vzduchu. To nebol sen, to všetko bola skutočnosť, tak ako Tarpejská skala. Alebo to bola skutočnosť, s ktorou sa človek stretáva na ceste do ríše blažených?

Jedni označovali obchodníka Fabia Eupora za šarlatána, ktorého bohovia jedného dňa strašne potrestajú. Podobne ako sa Neptúnov syn Bellerofon zrútil do mora, keď sa pokúšal na okrídlených koňoch vystúpiť na nebo, aj Eupor sa zrúti z trestu za svoju namyslenosť. Druhí však videli vo vyzdravení chromého Eupora znamenie neznámeho boha, zvestovaného mužom z Kilikie. Schádzali sa u obchodníka ako Korybanti v chráme Kybely, prinášajúcej plodnosť po zimnom daždi, a spievali radostné piesne na počesť boha, ktorý žiadal od bohatých chudobu, od pyšných pokoru a od škriepnikov znášanlivosť, od náhlivcov trpezlivosť a od pochybovačov vieru - čo bolo na smiech v Pompejach, meste bohatých, pyšných, škriepnych, lakomých a bezbožných.

Dennodenne na Eupora naliehali, aby objasnil, ako z neho spadlo ochrnutie, prečo sa tejto milosti dostalo práve jemu a čo robiť pre dosiahnutie podobného šťastia. Lenže Eupor bol človek jednoduchý, žil vo svete rýb, suchého ovocia, syra a zeleniny, a nevedel zázrak objasniť; hovoril, že ani nevie, aký je to vlastne boh, čo nemá v Ríme ani v Helade chrám. Vie len toľko, že jeho syn, zvaný Ježiš, bol za judského prokurátora Piláta Pontského, v šestnástom roku vlády božského Tiberia, odsúdený a popravený za poburovanie ľudu, predtým však pohrozil, že sa vráti a bude súdiť svet, a všetci tí, čo sa nehlásili k nemu, zakúsia jeho hnev. On už obetoval bezmennému bohu jahňa v svätyni lárov, jedinom opravenom obetnom mieste.

Možnože zázračné vyzdravenie Fabia Eupora by bolo aj celkom upadlo do zabudnutia, keby jedného dňa nebol prišiel

rímsky centúrio Július z kohorty Augusty, neodovzdal pozdravy od kilikijského čarodejníka a netvrdil, že sprevádzal Pavla ku kampanijskému prístavu Puteoli na ceste do Cézarey. Strážil Pavla počas jeho dvojročnej vyšetrovacej väzby v Ríme, a pritom prijal jeho učenie. Július tiež oznámil, že Kilikijčan sa vybral do hispánskej provincie, aby tam hlásal svoje učenie o spasení.

Centúriovo vyznanie priťahovalo mnohých Pompejčanov - predovšetkým tých, čo sa ocitli na tienistej strane života, lebo práve im sľubovalo posolstvo lepšie dni. Zasypali kapitána všelijakými otázkami: Ako sa môžu stať účastní spasenia, aké obete bezmenný boh vyžaduje. Súkenník Verecundus ponúkol polovicu svojho skromného majetku a Cassia, manželka majiteľa obchodu Pinaria Cerealia, celomesačný príjem, aby sa mohol bohovi z východu postaviť malý chrám podľa vzoru Fortuny Augusty na ulici k fóru.

Na prekvapenie Pompejčanov rímsky centúrio vyhlásil, že jeho boh vôbec nepotrebuje chrám; chrám nie je ani v Ríme, ani v Korinte, ani v Efeze, kde sa vytvorili veľké náboženské obce. Boh je prítomný všade, kde sa v jeho mene zídu dvaja či traja ľudia. Július stál na sude od sledov a rozprával o rímskej obci: nazývajú sa kresťania podľa Ježiša, ktorého druhé, grécke meno bolo *Christós*, pomazaný, a medzi sebou sa spoznávali podľa veľkého latinského X, čo v gréčtine znie Chi ako prvé písmeno mena Christos, a kúskom kriedy nakreslil znak na stenu. V Ríme, pokračoval centúrio, riadi niekoľkotisícovú obec gerusia, rada starších, a spravujú ju každoročne nanovo volení archónti. O spoločný majetok sa stará *frontistes*, a tých, čo vekom a múdrosťou vynikajú nad všetkými, nazývajú ostatní ‚otec' a ‚matka' a oni to pokladajú za česť.

Starý učiteľ Saturnius prejavil pochybnosti, či to všetko nie je proti rímskym zákonom, ktoré majú na zreteli iné úrady a funkcie, a či sa na druhej strane dodržiavajú cézarove zákony.

Cisára treba poslúchať, odvetil Július, lebo kto sa stavia proti vrchnosti, stavia sa proti božiemu príkazu. Kresťan dáva každému, čo mu patrí, dane tomu, komu patria dane, clo tomu, komu patrí clo, strach tomu, komu patrí strach, česť tomu, komu patrí česť. Kresťan nezostane nikomu nič dlžný, a okrem toho je prikázaním každého milovať.

Vtedy sa Pompejčania v obchodíku Fabia Eupora objali ako otroci a páni pri saturnáliach a naplnení nádejou v lepší život sa rozhodli založiť kresťanskú obec. Súkenníka Verecunda, ránhojiča Cerrina, učiteľa Saturnia a herca Norbana Sorexa svorne zvolili do rady starších a Fabia Eupora, ktorému sa ako prvému dostalo spasenia, za archónta.

Na zhromaždení sa bez povšimnutia ostatných zúčastnili dve ženy, jedna sa volala Státia, druhá Petronia. Pracovali v Nigidiovej pekárni a bolo o nich známe, že nenávidia mužov ako lev oheň. Ich neviazané reči vzbudzovali rovnaký strach ako ich klebetnosť, takže o Nigidiovi sa hovorilo, že všetko počúva šiestimi ušami.

„Týmto ľuďom nemožno veriť ani slovo," zasipela Petronia, „tvária sa ako dodržiavatelia zákona, ale v skutočnosti sú to nepriatelia ľudu a plánujú prevrat."

„Čo by sme mali urobiť?" odvetila Státia. „Cisár ich činnosť doteraz nezakázal."

„Ale ju ani výslovne neschválil. Možno vôbec nevie, akí sú títo ľudia nebezpeční. Mal by konať ako božský Tiberius, ten všetkých veštcov a mágov vyhnal z krajiny a toho najhoršieho, Lucia Pituania, dal zhodiť z Tarpejskej skaly."

Potajomky, tak, že si to nik nevšimol, vykradli sa Státia a Petronia preč. Ale zapamätali si každého jedného.

Bolo už poludnie, keď otrokyne Afrodisia prepustili z kúpeľa. Vydrhli ho v opojné voňajúcej horúcej vode, čo tiekla z lesklých rúr do modro vykachličkovaného bazéna. Blond vlasy mu umyli penivými esenciami, uložili ho na ležadlo (kline) pokryté mäkkými bielymi plachtami a masírovali mu telo, až sa chvel od blaženosti, ponúkli mu šťavu z čerstvého ovocia, pričom jedna Korinťanka v sprievode citary prednášala príjemné melódie, splnili mu každé želanie, ešte než ho stihol vysloviť. Iba jedno mu odopreli: Prezradiť, kto je žena, ktorej za to všetko vďačí.

Keď dve dievčatá, každá krásna ako nymfa, viedli Afrodisia v šafránovožltej tunike a s tisíc sesterciami v mešci na opasku do tablínia, bol celkom ochabnutý, takmer ľahostajný, lebo už raz zažil, ako Fortuna obratom ruky zmenila jeho život. V hosťovskej miestnosti boli na stole rozložené vzácne jedlá, pestrofarebne zdobené ovocím a kvetmi: malebne poukladané porcie hydiny, omáčky v strieborných miskách a chlebové placky, upečené vo výmyselných tvaroch. Služobnice vábivými gestami priviedli cudzinca k ležadlu, kde si Afrodisius pohodlne ľahol, hlavu si oprel o ľavú ruku, a stačilo, aby čo len pozrel na niektoré jedlo, dievčatá mu ho ihneď podali.

Má radšej červené alebo biele víno?

Afrodisius ukázal na alabastrovú karafu, v ktorej iskrilo tmavé víno, dievča ním naplnilo misku do polovice, prilialo čistú vodu a podalo ju hosťovi. Vtedy Afrodisius natiahol ruku a vylial trochu na zem ako obeť bohom, tak ako to často videl u svojho pána Serena. Pompejčan pil dychtivo a iste by bol misku vyprázdnil na dúšok, no vtedy vystúpila spoza závesu pani domu.

Len podľa hlasu Afrodisius zistil, že je to naozaj krásna neznáma, lebo vyzerala úplne ináč: Mala na sebe *rectu*, dlhé striebristé rúcho, tkané na výšku, čiže zdola nahor, nosilo sa bez

pláštenky a na pleciach ho držali dve gemy. Zvláštny spôsob tkania spôsoboval, že rúcho sa pri každom kroku vlnilo a splývavo pohybovalo okolo jej bokov a pŕs, a v nepravidelnom rytme odhaľovalo dve čierne arbyly, jemné, špicaté topánky po členky, aké zvyčajne nosili grécki tragédi, keď hrali ženské úlohy. Ale najnápadnejšie boli jej ohnivočervené žiarivé vlasy, vyčesané do výšky ako liktorský zväzok prútov a podobne omotané striebornými stuhami. Biela pokožka na obnažených ramenách, zľahka dopredu prehnuté hrdlo a tvár - oči obtiahnuté čiernou ako u Egypťanky, na širokých perách rumelka - to všetko dodávalo kráske čaro neskutočného. Práve taká bola v jeho snoch Afrodita, bohyňa krásy, čo vystúpila pri Cypre z morskej peny, vydala sa za mrzáka Hefaista a podvádzala ho s divým Aresom, ktorého neznášali ani sami bohovia.

„Čuduješ sa?" povedala kráska. Afrodisius ani nemukol. Veď čo by aj mal povedať? Mal povedať, že ešte nikdy nevidel takú krásnu, zmysly mätúcu ženu? Že chce, pri všetkých bohoch, konečne vedieť, aký cieľ neznáma sleduje? Práve s ním, prepustencom z Pompejí?

„Vieš," začala neznáma a sadla si na ležadlo k Afrodisiovi, „musím sa preobliekať, aby ma nik nespoznal. Denne si mením parochne a šaty, striedam nosidlá a otrokov, lebo v Ríme nie som veľmi obľúbená a mám veľa nepriateľov. Som Poppaea Sabina. Áno, pochádzam z Pompejí ako ty."

Pre Jupitera! Afrodisius ani nedýchal. Poppaea Sabina. To je ale žena! Hetéra, menáda, fúria v jednom. Bol chytený ako mucha v pavučine a s každým pohľadom sa zamotával ešte väčšmi. S jemným násilím pritisla Poppaea Afrodisia na ležadlo, bielymi prstami ho držala ako v pazúroch, a on sa poddal, dovolil kráske, aby mu rukou ako had vkĺzla pod tuniku, hľadala jeho priapa, schmatla ho a držala pevne ako korisť, na ktorú je človek pyšný;

Afrodisius stonal, pretože to spôsobovalo bolesť i rozkoš, a nevedel, čo z toho je silnejšie.

„Chcem ťa, Pompejčan!" nečujne povedala Poppaea a vsunula mu koleno medzi nohy. Šušťanie jej striebristej recty, pod ktorou tušil tú najväčšiu rozkoš, ho natoľko vzrušilo, že sa mu panva začala dvíhať a klesať, spočiatku skryto a pomaly, potom čoraz rýchlejšie a prudšie.

„Chcem ťa!" opakovala Poppaea, no teraz znel jej hlas ostro a takmer extatický, a Afrodisius ju chytil za stehno, črtajúce sa pod šatami, oblé a pružné ako Apolónov delfín; ona reagovala tým, že pritiahla k sebe druhú nohu a postavila ju ako stan, takže ťažká látka jej skĺzla z kolena a odhalila druhé stehno, nahé a biele.

Zrazu doľahol z predsiene zúrivý krik. Keď Poppaea začula prenikavý hlas komornej Pyrallis, pustila Afrodisia, bleskurýchlo vstala a uhladila si rectu. Afrodisius nič nechápal a chcelo sa mu kričať, prosiť, aby mu opäť chytila priapa a stisla ho, až bude bolieť, nikdy ešte nepocítil väčšiu rozkoš. Lenže zrazu stál v tablíniu skutočný rímsky kapitán a prudko sa usiloval striasť komornej a dvoch domácich otrokov.

„Anicetus?" zvolala užasnutá Poppaea a dala ostatným znamenie, aby votrelca pustili. „Možno si dobrým prefektom flotily v Misene a tvoje surové správanie možno zastraší tvojich veslárov, ale tu nie je Misenum, tu si v Ríme a tu ešte stále platí zákon a slušnosť."

Anicetus si rozpačito prihladil kožu na náprsnom pancieri, potom si zložil z hlavy prilbu, dal si ju pod ľavú pazuchu a postavil sa do pozoru: „Prepáč, že som sem tak prudko vrazil, Poppaea, ale prinášam ti vrcholne dôležitú správu a sluhovia ma nechceli vpustiť."

„Dobre urobili," posmešne odvetila Poppaea, „nijaká správa nemôže byť taká dôležitá, aby ma smeli rušiť pri poludňajšom odpočinku.

„Myslím, že môže!" povedal na to kapitán, urobil zopár krokov ku dverám a rukou pokynul von. Otrok - galejník v modrom ságu, krátkom vojenskom plášti zopnutom na pravom ramene, vniesol dnu kôš z vŕbového prútia a bez slova ho postavil na zem. Afrodisius sa zdvihol z ležadlá a chystal sa odísť z miestnosti.

„Zostaň!" rozkázala Poppaea a ani naňho nepozrela. Potom sa obrátila ku kapitánovi: „Čo to má byť, veliteľ?"

„V tomto koši sa nachádza správa, ktorú ti odovzdávam z cézarovho poverenia."

„Tak sa teda pozrime!" drsne povedala Poppaea a zdvihla vrchnák z koša. Krátko a prudko vykríkla. Teraz aj Afrodisius rozoznal strašný obsah: V koši ležala - *homo homini lupus!* - odťatá hlava ženy, pokrytá zaschnutou krvou, s rozstrapatenými prameňmi vlasov.

„Octavia?" opýtala sa Poppaea.

Kapitán prikývol.

Vtedy preletel Poppaei po tvári víťazoslávny úsmev, vo chvíli sa premenil na zlú grimasu a Poppaea sa smiala, nahlas a divo, tlesla rukami nad hlavou a tancovala ako Dionýzova menáda.

Afrodisius sa meravo prizeral. Ak ešte pred chvíľou vyžarovala z tejto ženy bezhraničná žiadostivosť, teraz zrazu pocítil hlboký odpor, a tento odpor sa ho zmocnil tak náhle a silno ako ruky kata v mamertinskom žalári a vytlačil z neho všetko, čo práve zjedol a vypil: Povracal sa na ležadlo.

Poppaea akoby si nevšimla alebo nechcela všimnúť Afrodisiove ťažkosti a zaliečavo sa opýtala kapitána: „Najal si ťa Marcus Silanus?"

„Marcus Silanus?" odpovedal Anicetus otázkou. „Nie. Konal som z poverenia Božského. Čo je s tým Silanom?"

„Ale nič," odvetila Poppaea.

A Anicetus doložil: „Dúfam, že si so mnou spokojná."

Poppaea podišla ku kapitánovi a chytila ho za ramená: „Preukázal si mi veľkú láskavosť, veliteľ, Božský sa ti náležité odplatí."

Anicetus sa postavil do pozoru a zdvihol ruku na pozdrav. *„Salve!"* Náhlivými krokmi opustil tablínium.

Zato Poppaea zatlieskala: „Pyrallis!" Ukázala na kôš: „Odnes to. Malo by sa to predhodiť sliepkam alebo sviniam."

Afrodisius vstal. Na zátylku cítil studený pot. Tackal sa ku dverám. Nevšímal si Poppaeinu výzvu, aby zostal, a cez predsieň sa domotal k átriu. Túžil len po jednom: Nabrať vzduch, zhlboka sa nadýchnuť, striasť to neviditeľné, čo ho dusilo. Pri stene pod tancujúcimi nymfami stál stôl s misou na ovocie. A vedľa nej ležala dýka, dýka, čo upútala jeho pozornosť, pretože mala rovnako zakrivenú rukoväť ako ten zvláštny vražedný nástroj v krku jeho pána Serena, zahnutý ako nos fenickej lode. Afrodisius váhal; chcel si dýku lepšie pozrieť, ale vtedy sa pred ním vynoril obraz jeho umierajúceho pána, videl sa, ako vyťahuje dýku z krku, videl vytekať krv a dlažbu, sfarbujúcu sa dotmava, vyrútil sa von a vťahoval do seba vzduch ako štvané zviera, čo len-len ušlo poľovníkovi.

Afrodisius nemohol vedieť, že od chvíle, ako vstúpil do Poppaeinho domu, ho ustavične sledujú. A neboli to, ako by sa možno dalo predpokladať, Poppaeini ľudia, nie, o mladého Pompejčana sa zaujímal tajný spolok a strážil každý jeho krok. Bolo za tým sprisahanecké spoločenstvo bohatých šľachticov, vplyvných senátorov a bojovných vojakov. Ich cieľom bolo

odstrániť cézara, lebo odkedy dal otráviť svojho otcovského priateľa Burra, boli jeho činy čoraz nevypočitateľnejšie a nepredvídateľnejšie. Okrem toho Nero odsunul na vidiek svojho vychovávateľa a najbližšieho poradcu Senecu, toho Senecu, ktorý mu bol druhým otcom, a zdalo sa, že je len otázkou času, kedy padne za obeť atentátu, pretože Seneca bol na smrť znepriatelený s Poppaeou.

Sprisahanej pokladali Poppaeu za slabé miesto v ochrannom štíte, ktorým sa cisár Nero obklopil po zavraždení vlastnej matky Agrippiny; cézar totiž žil v ústraní od vonkajšieho sveta, vo dne v noci chránený dvojnásobnou osobnou strážou, jedine Poppaea ho občas vylákala zo zlatej klietky, pretože odmietala vstúpiť do paláca na Palatine, pokým jej Nero odmietal manželstvo.

A tak sa nič netušiaci Afrodisius zrazu dostal medzi mlynské kamene politiky.

Heslom sprisahancov bolo „Piso", lebo hlava tajného spolku sa volala Gaius Calpurnius Piso, bol z vysokej šľachty a veľmi vážený muž, bývalý konzul, pre ktorého už samo slovo „cézar" bolo červeným plátnom, odkedy božský Caligula prišiel na jeho svadobnú hostinu, uniesol mu nevestu Liviu Orestillu a po troch dňoch ju zneuctenú vrátil.

Schádzali sa tajne za noci na Senecovom vidieckom sídle, a aby o tom vedelo čo najmenej ľudí, prichádzali bez otrokov: vodca Piso, Fenius Rufus, jeden z dvoch prétoriánskych prefektov, o ktorom sa hovorilo, že mal pomer s Nerónovou matkou Agrippinou, tribún prétoriánskej kohorty Subrius Flavus, centúrio Sulpicius Asper, senátor Quintanus a básnik Lucanus; jeho verše zakázal božský Nero verejne prednášať.

Rufus prišiel so správou, že cézar chce onedlho vystúpiť vo Veľkom cirkuse - ako pretekár.

„Len nech nespieva!" smial sa starý Seneca.

„Veru, len nech nespieva!" zopakoval Rufus a ostatní naňho spýtavo pozreli. „Chcem povedať, že je nepravdepodobné, aby sa v cirkuse stalo niečo *spevákovi,* zato na pretekárskom voze si už mnohí zlámali väz."

Calpurnius Piso zvraštil vysoké čelo: „Keď budeme čakať, kým si Božský zláme väzy, môžeme sa rovno stiahnuť do Tuscula ako veľký Cicero, alebo do Sabina ako Horatius Flaccus a oddávať sa krásnym myšlienkam. A naďalej sa vystavovať cézarovým náladám a ustavičným obavám o život."

Čo si Piso myslel, ale neodvážil sa vysloviť, bolo toto: Prirodzene, mohli by sme sa stiahnuť aj do Kampánie ako Seneca, nadávať cézarovi do matkovrahov a zlosynov a vypísať odmenu stotisíc sesterciov pre toho, kto Neróna odstráni. Ale Piso to nepovedal; pozeral na starca, vyžarujúceho ničím neotrasiteľný pokoj stoika, a čakal na odpoveď.

No Seneca ako zvyčajne mlčal. Nič, naozaj nič ho nemohlo vyviesť z rovnováhy. Prehovoril len po dlhom uvažovaní. Jeho správanie nebolo náhodné: Seneca už zomrel mnohými smrťami. V tridsiatke ho poslali do Egypta, lebo sa zdalo, že italskú zimu neprežije, ale on sa vrátil, stal sa kvestorom, a dokonca senátorom. Božský Caligula ho odsúdil na smrť, ale rozsudok nedal vykonať, lebo každý deň sa čakala jeho prirodzená smrť. Claudius vyhnal Senecu na Korziku, čo sa rovnalo rozsudku smrti, ale Agrippina ho dala priviesť späť a urobila z neho vychovávateľa svojho jedenásťročného syna Neróna. A tento Nero, medzičasom dvadsaťpäťročný, teraz tiež rozhodol o jeho smrti.

Seneca sa nebál. Hovorieval, že mudrc a ten, čo smeruje k múdrosti, je síce viazaný na telo, ale svojou lepšou časťou je od neho vzdialený a jeho myšlienky sú obrátené k vyšším veciam. Na život by sa mal pozerať ako na vojenskú službu, ku ktorej ho viaže

vojenská prísaha, a najlepšie je, keď život nemiluje, ale ani neodmieta, a znáša všetko ľudské.

„Čo ste sa dozvedeli o Poppaeinom novom kamarátovi?" spýtal sa po chvíli starec.

Subrius Flavus, zodpovedný za špehovanie a pozorovanie, odpovedal: „Musím priznať, že toho nie je priveľa, ale to, čo vieme, je mimoriadne zaujímavé. Mladík presne zapadá do nášho konceptu."

„Je zámožný?"

„Nie, je úplne nemajetný. A tú trochu peňazí, čo mal, prehral. Videli ho pri Veľkom circuse."

„Skvelé!" konštatoval Seneca. „Všetci hráči sú predajní. Koľko má rokov?"

„Ťažko povedať, osemnásť, možno dvadsať."

„Riman?"

„Pompejčan. Pavdepodobne prepustenec."

„Čiže ctižiadostivý. Naozaj, skvele zapadá do nášho plánu. Ale povedz, Flavus, ako sa chlapík dostal k Poppaei?"

Tribún pokrčil plecami: „To sa pýtam aj ja. Jednoducho zrazu bol tu, čiže moji ľudia si ho všimli, až keď vošiel do Poppaeinho domu."

Seneca uvažoval nahlas: „Pozoruhodné, mladý neznámy Pompejčan sa dostal do blízkosti Poppaey Sabiny, ženy, čo má oči len pre cézara..."

„Pompejčan vyzerá veľmi dobre," podotkol Flavus, „možno sa priblížila Poppaea *k nemu.* Aj žena ako Poppaea potrebuje chlapa, keď má muža v ďalekej Lusitánii." Tribún sa zasmial, ale hneď zasa zvážnel: „Ako budeme postupovať?"

Centúrio Asper, tvrdý chlapík s črtou brutality v tvári, si buchol pravou päsťou do ľavej dlane, akoby chcel rozpučiť niečo

neviditeľné, a zvolal: „My už Pompejčana donútime k povoľnosti."

„Nezmysel!" zlostil sa Piso. „Keby si vždy dal slovo najprv rozumu, Asper, než prehovoria tvoje päste! Už pričasto sme stroskotali, lebo naše akcie boli zle naplánované a unáhlene uskutočnené." Piso stisol pery, takže namiesto úst bolo vidieť len tenkú čiaru, a oči mu iskrili hnevom.

„Keď si pomyslím," ozval sa rovnako príkro, „prečo sa nepodaril atentát na Agrippovom moste, najradšej by som si vlasy vytrhal."

Ostatní súhlasne prikývli. „Je to na smiech! Na smiech!" Piso si odpľul a Rufus sa tváril dotknuto, lebo nadávanie patrilo jemu. Jeho, Fenia Rufa, poverili uskutočniť atentát, a on celé podujatie naplánoval do najmenších podrobností: Cézara mali prepadnúť a zavraždiť na Agrippovom moste cestou na prepúšťanie veteránov a jeho mŕtvolu hodiť do Tiberu. Ešte v tú noc mal byť za nového cézara vyhlásený Gaius Piso. Vlastne sa nemalo čo nepodariť. Rufus mal okolo seba polovicu prétoriánskej kohorty. Podujatie však stroskotalo na vrtošivej náhode: Veteráni nečakali na cézara na Marsovom poli, ale so spevom mu tiahli oproti až k Agrippovmu mostu a Rufus so svojimi prétoriánmi sa zrazu ocitol obkolesený spievajúcou légiou vyslúžených vojakov.

„Načo sú všetky tie výčitky," namietol Seneca, „možno by som mal ja predstúpiť pred Božského, ako som to urobil už tisíc ráz, mal by som mu povedať, syn môj, už nie si môj syn, aspoň nie ten, ktorého som učil životnej múdrosti, si netvor, predvádzaš sa krutosťou leva a zbabelosťou hyeny a Rimania sa ťa boja väčšmi ako hroznej vojny, mal by som vytiahnuť spod rúcha dýku a priniesť mu smrť, ktorú si zaslúži."

Vtedy sa medzi sprisahancami strhol hrozný krik. Jedni hovorili, že vražda cézara nie je záležitosťou filozofov, druhí

tvrdili, že Seneca nemá fyzickú silu na uskutočnenie takého činu, a básnik Lucanus zvolal: „Seneca, celý život si bodal slovami a tvoje myšlienky zasahovali ľudské duše. Ty nie si muž, čo sa zaháňa dýkou, ty padneš prvý!"

„Čo už je smrť," odvetil starý Seneca a položil si ruku na prsia. „Nezáleží mi na živote väčšmi než na smrti, nejeden človek sa stal veľkým až po smrti. Pomyslite na Sokrata, ako vzal pohár s bolehlavom. Zoberte Catónovi meč, čo mu zaistil slobodu, a odnímete mu veľkú časť slávy. Chcem povedať: Možno aj mňa čaká smrť, ktorá dodá ušľachtilosti môjmu životu?"

S heslom „Piso" na perách vkročil do tablínia Rufov prepustenec, pristúpil k svojmu pánovi a niečo mu šepkal do ucha. Ten si rukami zakryl tvár, takže ostatní sprisahanci s očakávaním hľadeli naňho.

„Octavia," povedal po chvíli a každý v miestnosti vedel, čo má na mysli.

„Objednala to Poppaea?" opýtal sa Piso.

Fenius Rufus to poprel: „Vraj sa za tým skrýva Nero, Anicetus odovzdal Poppaei kôš s Octaviinou hlavou."

„Takže Poppaea dosiahla cieľ," skonštatoval Piso.

„A Božský takisto!" doložil Rufus. „Teraz zrejme nestojí nič v ceste tomu, aby sa Poppaea Sabina stala cézarovou ženou."

Poppaea bola nenásytná ženská a Afrodisius bol mladý, primladý na to, aby sa vlastnými silami vyslobodil z pazúrov žiadostivej Rimanky. Hneď v prvý deň chcel utiecť, jednoducho bežať preč, stratiť sa vo veľkom meste, no stačilo jediné slovo, tichý dotyk, a Pompejčan bol poddajný a mäkký ako vosk, čo kňazi obetovali v Apolónovom chráme.

Miloval sa s ňou, divo a orgiasticky, a neprístupná, sebaistá, pánovitá Poppaea sa ustavične menila. Hrala sa s ním samopašne

ako mačka, išla ho zožrať ako náruživé zviera, a dala sa očariť ako dievčatko, ktorému je všeličo nové a všetko cudzie.

V prvú noc mu hovorila „môj Adonis", v druhú „môj Kupido" a v tretiu noc ho nazvala dokonca „môj Herkules" -ale v štvrtú noc zostal „Herkules" sám, tak ako aj po ďalšie noci; a na všetky otázky, kde je Poppaea, komorná Pyrallis a pisár Polybius odpovedali bezmocným pokrčením pliec. Má nejaké želanie, ktoré by mu mohli splniť?

Sklamaný Afrodisius sa pobral hľadať svojho verného otroka Gavia a jeho prvá cesta viedla k nocľahárni pri Veľkom cirkuse, kde chcel vyrovnať nezaplatený účet. Hostinský začudovane hľadel na Afrodisia a s odvolaním sa na Merkúra tvrdil, že otrok všetko riadne vyrovnal, veď bol predsa Bitýnčan. Kde práve Gavius je, to mu povedať nevedel, ale videli ho s drotárom Metellom, jeho dielňa sa nachádza na druhom konci pretekárskej dráhy, aj on je Bitýnčan, možno bude u neho, alebo mu poradí, kde ho nájde.

Metellus privítal dobre oblečeného Afrodisia s nedôverou a ani jeho rozprávanie, že Gaviovi jednoducho ušiel, mu na vierohodnosti veľmi nepridalo: Neraz sa síce stávalo, že otrok utiekol pánovi, ale nikdy nie naopak. Napokon pripustil, že vie, kde sa otrok zdržiava, a dohodol s Afrodisiom na večer stretnutie na tom istom mieste; ak hovorí pravdu, Gavius určite príde.

Gavius, prirodzene, prišiel a plakal od radosti, keď ho Afrodisius objal. Padlo mu zaťažko uveriť Afrodisiovmu príbehu, ale potom si všimol pánovo nádherné rúcho a mešec s peniazmi na opasku a so smiechom krútil hlavou, akoby chcel povedať: Jednoducho to neviem pochopiť. Je to ako sen.

V Poppaeinom dome na Esquiline vládol nevysvetliteľný ruch, hoci paniu už celé dni nebolo vidieť. Afrodisius mal pochybnosti, či môže priviesť so sebou Gavia, a opýtal sa Polybia, čo má urobiť.

Polybia však správa potešila; povedal, že teraz aspoň nemusí pre Pompejčana kupovať nijakého otroka, ako ho poverila Poppaea. Afrodisius sa mal starať o vyúčtovania z vidieckych majetkov.

Zatiaľ čo Pompejčan pociťoval istú stiesnenosť, lebo Poppaea v tichosti zmizla, jeho otrok Gavius sa v novom prostredí cítil navidomoči dobre a vyznačoval sa neutíchajúcim hladom a veľkou družnosťou. Po niekoľkých dňoch presne vedel, kto z dvesto služobníkov komu nadržal a kto bol proti komu - aspoň on si to myslel. A pravdaže mu nezostala utajená ani príčina rušnej činnosti: Poppaein sobáš s božským Nerónom.

Pri Castorovi a Polluxovi! Afrodisius nenachádzal slov. Tá žena spávala s ním a vydávala sa za Božského! Bol zmätený, zúfalý. Gavius sa pokúšal utešiť ho a hľadal nejaké vysvetlenie. Za cézara sa nik nevydáva z lásky, ale z vypočítavosti, hovoril prešibané, to platí na všetky manželky cézarov. To však nikdy nevylučovalo, že svoju lásku nedávali mimo Palatina, a on, Afrodisius, má to šťastie, že sa teší priazni budúcej manželky Božského.

Tej noci Afrodisius nemohol spať. Neopúšťala ho myšlienka, že Poppaea ho zneužíva ako chlapca pre potešenie v lupanare, zároveň však rástla jeho túžba po tejto žene, ktorá mu poskytla najvyššiu rozkoš. Nezneužíval on Poppaeu? Nevyužíval on ju ako pobehlicu?

Z ulice doliehali výkriky. O stenu domu búchali kamene. Keď Afrodisius vstal a opatrne vyzrel z okna, videl, že dom obkolesil dav ľudí, do okien hádzali fakle a vykrikovali „Agrippina! Octavia! Kto bude ďalší?"

Polybius prejavil odvahu. Ukázal sa v okne a zavolal buričom - mohlo ich byť niekoľko stoviek - že ak ich hnev patrí Poppaei, musia sa pobrať na Palatin, pani domu sa neukázala už päť dní.

Zazneli hnusné nadávky, buriči zhasli fakle a trúsili sa k fóru, a Afrodisius uvažoval, ako by sa najlepšie dostal z tejto situácie.

Na augustové nony vládol v uliciach mesta veľký nepokoj. Ľudia sa s krikom a nadávaním tlačili k obilným sýpkam, kde na rozkaz Božského rozdávali pri príležitosti jeho sobáša s Poppaeou Sabinou zadarmo prídely obilia, tri modia raže každému bedárovi. *Roma Dea!* nebolo to veľa; rímski cézari rozdeľovali pri podobných príležitostiach mnohonásobne viac. Ale božský Nero mal veľmi málo peňazí a egyptská provincia, dodávajúca tretinu všetkej spotreby obilia, sa sťažovala na zlú úrodu. A tak sa stávalo, že mnohí hrdí plebejci vystali dlhý rad na prídel, no potom ho rozdeľovačom vysypali k nohám.

Podľa ruchu v Poppaeinom dome sa dalo vytušiť, že cisárovná sa v svadobný deň vráti, a Afrodisius bol veľmi vzrušený. Neodvážil by sa predstúpiť pred ňu. A to, čo mu bilo do očí už po všetky predchádzajúce dni, dnes mu pripadalo ešte záhadnejšie: Život v Poppaeinom dome sa vrátil do svojich pravidelných koľají. Každý otrok, každý prepustenec dostal rozkazy a ich splnenie kontrolovali zasa ďalší. Afrodisius si spočiatku myslel, že všetky rozkazy sa zbiehajú u pisára Polybia - ale potom zistil, že aj ten podlieha každodennej kontrole každodenne iného kontrolóra.

Poppaea sa neukázala. Cézarova svadba sa konala za zavretými dverami na Palatine. Nero sa bál o život, a zrejme nie bezdôvodne, keď ľudia postŕhali a rozdupali kvety a vence, ktorými cisár obvešal svoje a Poppaeine sochy na fóre a pred chrámami mesta. Tí, čo si dali za cieľ odstrániť Božského, na to hľadeli s radosťou.

Večer zapálili fakle a rozprestreli koberce, v tablíniu bola pripravená bohatá hostina, otroci mali slávnostné oblečenie a každý veril, že Poppaea sa zjaví v sprievode Božského. Potom však prišiel krivonohý muž, sotva tridsaťročný, holú lebku mal

prikrytú parochňou, a márnivo si vykračoval ako páv: Marcus Salvius Oto, kvestor z Lusitánie, ktorého nik nečakal.

Oto pateticky vyronil zopár slz ako herec v Agrippovom divadle a preklial deň, keď prišiel na tento zlý svet a vyšiel z lona svojej matky Albie Terentie, lebo božský Nero, s ktorým sa kedysi delil aj o posteľ, si vzal jeho vlastnú ženu a vôbec si od neho, Otóna, nepýtal dovolenie. Ba čo viac, cézar mu zakázal prístup k svadobnému stolu, prétoriáni by ho boli odohnali, a Rufus mu strčil pod nos vopred pripravený rozvodový list: „Tu máš, podpíš!"

„Pite a jedzte, koľko vládzete!" kričal Oto, podnapitý pobiehal po celom dome a zháňal dohromady otrokov a prepustencov, „božský Nero mi môže odoprieť svoj *stôl*, ale *trón* mi odoprieť nemôže." Všetci, čo to počuli, sa týchto slov zhrozili, pretože Marcus Salvius Oto sa od útleho detstva pokladal za dôverného priateľa Flaviovcov, ba dokonca sa hovorilo, že sa oženil s Poppaeou len naoko, aby ju prenechal Božskému, kedy si bude želať. Rozdelila oboch priateľov Poppaea alebo bol za tým panický strach Božského pred atentátom?

Služobníctvo poslúchlo, hoci Oto už nemal v tomto dome čo rozkazovať, priniesli víno, mäso a ovocie a volali kvestorovi na slávu, veď boli zároveň sluhami i hosťami. Hudobníci spustili a Oto rozkázal dvom pekným numidským otrokom tancovať, no Afričania splnili jeho želanie len veľmi neochotne a nešikovne, a ani červené víno, čo im z kozieho mecha striekal do otvorených úst, nedokázalo ich ťažkopádny výkon vystupňovať. Napokon jedna divá akvitánska otrokyňa s vábivými bokmi a dlhými strapatými vlasmi vyskočila na stôl a začala tancovať medzi ovocím a rozváňajúcimi jedlami, takže nemotorní mládenci sa rýchlo stiahli a ostatní diváci čoraz rýchlejším potleskom vybičovali ženu do akejsi extázy. Jej pohyby pripomínali lieniacieho sa hada, zvliekla si šaty, ruky si založila za hlavu a

ukázala plné prsia, sluhovia hádzali do tanečnice červené hrozno, ktoré zanechávalo na jej pokožke červené fľaky a šťava jej stekala po tele v pramienkoch ako čerstvá krv.

Otóna celá zábava zaujímala menej ako otrokov, nalieval sa množstvom ťažkého chioského vína a nespokojne si hundral, keď pred ležadlo, kde sa kvestor vyvaľoval, predstúpil Poppaein domáci astrológ Seleukos, natiahol ruku na pozdrav a opýtal sa, či verí v hviezdy.

„Quid sitfuturum cras, fúge quaerere," odpovedal kvestor citátom z Horatia Flacca, „ale keď veštia niečo dobré..."

„A čo je dobré?" odvetil vykladač hviezd a zdvihol ruky. „To predsa spoznáš vždy až na konci života. Väčšina sa ženie za peniazmi, peniaze sú jediný boh, v ktorého Rimania veria, a predsa: Tento boh vraždí väčšmi než všetci lupiči dohromady. Peniaze neprinášajú šťastie, práve naopak."

„To ti môžem dosvedčiť, hviezdny mudrc. Neraz si myslím, že som bol šťastnejší, keď ma môj otec Lucius mlátil palicou ako neposlušného otroka. Lebo vtedy som mal ešte vždy nádej, že otca stihne skorá smrť, a ja budem môcť žiť bezstarostným životom bohatého syna. Ale moje nádeje sa splnili len čiastočne: Lucius mi síce zanechal všetko bohatstvo, no mám ešte väčšie starosti ako kedykoľvek predtým. Ak som sa voľakedy bál len starého palice, teraz žijem v strachu pred všetkými, veru, musím sa báť ešte aj Neróna, môjho najlepšieho priateľa."

Tu mudrc z Kosu zvraštil čelo a povedal: „Možno tvoje obavy nie sú bezdôvodné, pane, ale pokiaľ ide o Neróna, môžeš si byť istý..."

Oto spýtavo pozrel na Seleuka.

„Veď ty si sa narodil v znamení Marsa, nie?" dozvedal sa vykladač hviezd. Oto prikývol.

„Potom si teda voči božskému Nerónovi vo výhode." Seleukos sa odmlčal.

„Tak teda hovor, starý," naliehal Oto a zaujal výhražný postoj.

Seleukos váhal, podozrievavo sa obzeral okolo seba, a potom so sklopeným zrakom zašepkal: „Chcem ti povedať, čo ti hviezdy určili, ale nikomu to neprezraď: Tvoja životná dráha je dlhšia ako božského Neróna."

Otónovi preletel po tvári úsmev, zmenil sa na grimasu a napokon vyústil do zlomyseľného výkriku, znelo to asi ako „Ha!" Oto bol totiž o päť rokov starší ako Nero. Vykladač hviezd sa tváril, akoby chcel povedať niečo ešte dôležitejšie, zdvihol ruku, vytiahol obočie a pristúpil bližšie k Otónovi.

„To ešte nie je všetko," zašepkal Seleukos a kochal sa v napätí svojho spoločníka počas prehnane dlhej odmlky. Kvestor siahol na opasok, odviazal a odopol mešec s peniazmi a dobre naplnený ho strčil vykladačovi hviezd do ruky, ako to bolo vo zvyku, keď človek dostal dobrú predpoveď. „Zapamätaj si číslo 37, zohrá v tvojom živote najväčšiu úlohu."

„Vysvetli mi svoje slová!" oboril sa Oto na astrológa. „Čo má toto číslo znamenať?"

Seleukos pokrčil plecami: „Hviezdy neprezrádzajú všetko, iba toto číslo, ktoré ti prinesie najväčší triumf, ale..."

„Ale?" dobiedzal Oto, „ale?"

„...ale aj koniec."

Oto sa pozeral zarazene: „Môj koniec a môj najväčší triumf? Čo to má znamenať?"

„O konci nebudeme hovoriť," odvetil Seleukos, „ten má každý predurčený odo dňa, keď sa narodil. A pokiaľ ide o triumf: V ničom nezaostaneš za božským Nerónom."

Len čo to vykladač hviezd dopovedal, Oto vyskočil, objal muža z Kosu ako otec a pobozkal ho na obe líca, takže

okolostojaci spozorneli a zvedavo pristúpili bližšie. Ale Seleukovi to bolo navidomoči trápne, vyslobodil sa z priateľského objatia, sklonil hlavu na pozdrav, povedal ponížené „Pane!" a zmizol v sviatočnej trme-vrme.

„Pite, priatelia, pite!" zvolal Oto a zdvihol svoju misku s červeným chioským vínom. „Pite, koľko vládzete, pite na moje blaho, ktoré v ničom nezaostáva za Nerónovým."

Tí, čo kvestorovmu výkriku porozumeli, zmeraveli, a tí, čo s tlieskaním a hulákaním sledovali lascívne pohyby akvitánskej tanečnice, predvádzajúcej na stole svoje nahé telo, jeden po druhom zmĺkli, pretože rýchlo a nezadržateľne, ako požiar roznietený nereidou Oreityiou vznášajúcou sa nad vlnami obilia, rozšírili sa slová kvestora, ktorý svoje šťastie kládol na roveň Nerónovmu, koľké rúhanie.

„Čo tak na mňa zízate?" prehovoril ťažkým jazykom Oto do mĺkveho ticha. „Prisahám pri svojej pravej ruke, astrológ predpovedal, že Neróna prežijem, opýtajte sa mudrca z ostrova." No Seleukos sa neukázal, a nik by sa iste nebol opovážil spýtať, či kvestor z Lusitánie hovorí pravdu, lebo jeho slová sa rúhali Božskému a zaslúžili si smrť ako zneuctenie panny vestálky.

Celé služobníctvo, každý sluha vedel o blízkom vzťahu Otóna s Nerónom, veru, dokonca aj predstierané manželstvo s Poppaeou bolo verejným tajomstvom. O to väčšie bolo teraz ich zdesenie. Stál azda Oto za sprisahancami proti cézarovi, o ktorých sa ustavične šírili chýry, alebo chcel iba provokovať, aby ich dohnal k neuváženým činom?

„Pite!" zvolal kvestor v úsilí preklenúť napäté mlčanie, neistým krokom šiel pomedzi rady a každému, kto sa mu priplietol pod nohy, pritisol k ústam svoju misku s vínom. „Dlho sa načakáte, kým sa budete zasa mať tak dobre, vy zberba."

Poppaeini otroci a prepustenci naľakané cúvali, mnohí ozlomkrky utiekli z tablínia, nahá otrokyňa schmatla šaty a potichu zmizla.

„A ty?" obrátil sa Oto na jediného, kto tam stál ako vraštený do zeme - na Afrodisia. „Prečo neutekáš preč ako ostatní, ako tie potkany do smradľavých dier na predmestí?"

„Prečo by som mal utekať?" odvetil Pompejčan a smelo pozrel kvestorovi do tváre.

„Prečo, prečo?" rozčuľoval sa Oto. „Presne pre to, čo ženie odo mňa preč ostatných: Nechcú piť s niekým, kto o sebe tvrdí, že prežije cézara. To je rúhanie sa bohom, nemyslíš?"

Afrodisius odporoval: „Keď to stojí vo hviezdach... Potom by bol musel Božský zakázať učenie vykladačov hviezd. To však neurobil - čiže nemôže byť rúhaním, keď Seleukos oznamuje, čo hovoria hviezdy."

Oto prižmúril oči: „Páčiš sa mi, mládenec, si rovnako smelý i odvážny. Ako sa voláš a čo tu robíš?"

„Ja?" odvetil rozpačito Afrodisius. „Som prepustenec Afrodisius. Pochádzam z Pompejí, pred zemetrasením som tam vyberal poplatky v macelle. Pri katastrofe som prišiel o svojho pána Serena, o rodičov i prácu, teraz skúšam šťastie tu v Ríme. Poppaea mi dala šancu ako účtovníkovi, vyznám sa v číslach."

Oto sa namáhal ovládnuť svoj ťažký jazyk, malá, zavalitá postava sa knísala. „Veľmi by som sa čudoval," povedal po krátkom uvažovaní, „veľmi by som sa čudoval, keby ťa nebola Poppaea zbalila niekde na rohu ulice a nedovliekla domov..."

Afrodisius zarazene mlčal.

„Aby si mi správne rozumel, Pompejčan, nechcem ťa uraziť, ale bol som s tou ženou šesť rokov ženatý, poznám jej záľubu v takýchto dobrodružstvách. Je ako krásna nymfa Canens, ktorá

Picovi poplietla hlavu a na brehu Tiberu sa jednoducho rozplynula vo vzduchu. Väčšinou ju už nikdy neuvidia."

Afrodisius prikývol. Naozaj mal pravdu. Presne to sa stalo aj jemu: Po troch nociach Poppaea zmizla, akoby sa naozaj rozplynula vo vzduchu.

„Môžeš hovoriť o šťastí, že ti dala prácu," začal opäť Oto, „mohol by som ti vymenovať celý rad rímskych mládencov, ktorých po jednej noci otroci bitkou vyhnali z domu. Musíš byť dobrý." Kvestorove slová zneli celkom uznanlivo.

Afrodisius v rozpakoch šúchal nohou po červeno-bielej mozaikovej podlahe tablínia. Čo mal na to povedať? Hanbil sa, ale má to dať najavo? Mal sa priznať, že sa bojí tejto ženy, toho okamžiku, keď sa tu znovu ukáže? Že si vo dne v noci robí starosti, či by nemal jednoducho zutekať, opustiť Rím?

„Ja, ja som to nechcel," zajachtal Afrodisius. „Ja som dokonca pomýšľal na to, že sa vrhnem z Tarpejskej skaly, lebo som posledné peniaze prehral v kockách. A tu zrazu stála predo mnou ako jedna z grácií, ako kvitnúce šťastie Tália, ako vytúžená radosť Eufrosyna, a povedala: ‚Poď so mnou!' A tak som ju bez rozmýšľania nasledoval, hoci som ani nevedel, kto je."

„Nemusíš sa ospravedlňovať," odvetil Oto. „Ona je už raz taká. Keby si to nebol ty, bol by tu teraz niekto iný. Takto však si zakúsil Poppaeinu vášeň, a to ti závidím, lebo ani bohyňa rozkoše Libitina nemôže byť vášnivejšia ako ona. Lenže -"

„Lenže?" naliehal Afrodisius.

„Nuž veď vieš, Libitina nie je len bohyňou rozkoše, Libitina je aj bohyňou -"

„ - smrti, viem," povedal Afrodisius. „Čo tým chceš povedať, kvestor?"

Oto pokrčil pravým plecom, akoby ho tá myšlienka trápila: „Cézar je nevypočítateľný. Ani jeden smrteľník nemôže povedať,

či na druhý deň bude u Božského v milosti, či v nemilosti. Pozri na mňa! Od dní *toga virilis* som si myslel, že som Nerónov najlepší priateľ, a keď ma povolal z ďalekej Lusitánie do Ríma, nádejal som sa, že priateľ hľadá blízkosť priateľa. V skutočnosti sa musím obávať o svoj život. Nechcem ani pomyslieť, ako zareaguje Nero, keď sa dozvie, s kým sa Poppaea delila o lôžko ešte dva týždne pred sobášom s ním."

Afrodisius vyskočil, ale kvestor ho stiahol na pohovku vedľa seba: „Ty, Pompejčan, sa nesmieš teraz dať strhnúť k nepremyslenému konaniu. Až keď sa to prezradí, padne králik za obeť hadovi."

Ešte počas reči vytiahol Oto zo záhybov rúcha dýku a pripravený na skok ako mačka sa zakrádal k radu stĺpov, čo lemovali tablínium. Teraz aj Afrodisius zbadal za jedným stĺpom tieň. Oto sa rozohnal. No neznámy zrejme spozoroval zakrádajúceho sa Ota, vyskočil a postavil sa proti nemu v predklone a s roztiahnutými ramenami ako neozbrojený gladiátor.

„Gavius!" spoznal Pompejčan svojho otroka.

Oto sa zarazil. „Ty toho chlapíka poznáš?"

„Nechaj tak," odvetil Afrodisius, „to je môj otrok Gavius, Bitýnčan."

„Somár!" vyhŕkol kvestor. „Mohlo ťa to stáť život. Nebolo práve najmúdrejšie schovať sa za stĺp a načúvať náš rozhovor."

„Lepší živý somár ako mŕtvy filozof!" odpovedal Bitýnčan.

No Otóna to neuspokojilo: „Ty nevieš, otrok, že v týchto dňoch je životunebezpečné načúvať rozhovory iných, tu, kde je každý s každým nepriateľ a bojí sa o život?"

„To veľmi dobre viem, kvestor, ale môžem *ja* vedieť, či ty pristupuješ k *môjmu* pánovi v dobrom úmysle?"

A Afrodisius ospravedlňujúco doložil: „Musíš pochopiť, je to verný otrok, ako každý Bitýnčan. Je to môj Eumaios, môj pastier sviň, chráni ma verne ako on Odysea."

Vtedy sa Oto trpko a nahlas zasmial: „Obaja sme obeťou tej istej ženy. To z nás robí spojencov!" Podal Afrodisiovi misku s červeným chioským vínom: „Tu máš, pi. Vypime si na naše priateľstvo. *Carpe dierni* Ktovie, či budeme ešte zajtra žiť!"

Gavius hľadel na kvestora ako na chudáka, vzbudzujúceho súcit, potom lakťom štuchol Afrodisia do boka: „Zdá sa, že Charitka Eufrosyna, potešujúca srdce, ho dnes ešte nestretla, čo?"

„Ten tvoj Bitýnčan je vtipný chlapík!" smial sa Oto. „Kúpim ho od teba. Čo by stál?"

„Nie je na predaj."

„Dobre, ponúkam ti dvakrát toľko."

Afrodisius pokrútil hlavou, ale Gavius sa bezočivo opýtal, aká by teda bola *prvá* ponuka.

„Tisíc sesterciov."

„Tisíc sesterciov? Pri Cardei, bohyni dverných závesov, myslíš, že za dvetisíc sesterciov by si dostal takého otroka ako ja?"

„Tritisíc."

„Tritisíc sesterciov? Tuším dobre nepočujem. Tritisíc sesterciov za jedného Bitýnčana? Počul si, Afrodisius? Najprv ma nazve somárom, a potom za toho somára ponúka tritisíc sesterciov. Za tie peniaze dostaneš na dobytčom trhu šesť somárov, a keď niektorý nevyhovie tvojim nárokom, môžeš z neho stiahnuť kožu."

„Dosť! Čo sú to za nezmysly?" hromžil Afrodisius. „Povedal som, že môj otrok nie je na predaj, a pri tom zostane."

„Bohyňa poháňačov mulíc Epona, tritisíc sesterciov! Len som chcel vedieť, koľko je hoden taký ako ja," ospravedlňoval sa Gavius a poskakoval z nohy na nohu.

„Tak tohto lapaja ti závidím," povedal Oto,"veľmi rád by som si ho bol vzal do Lusitánie. Tamojší otroci sú vhodní *in actu* akurát tak za pohoničov dobytka."

„Vraciaš sa do svojej provincie?" opýtal sa Pompejčan.

„Ešte dnes v noci," odvetil Oto. „Moje lode čakajú v Ostii. Tu v Ríme je pre mňa prihorúca pôda. Ale ver mi, Rím prežil Tiberia, Claudia a Caligulu - prežije aj Neróna.

Po miernej jeseni prišla studená zima, takže po Tibere plávali ľadové kryhy a mnohí najúbohejší úbožiaci, nocujúci po kútoch a výklenkoch kúpeľov, zmrzli. Celý Rím akoby si vydýchol, keď na marcové kalendy zavítala do mesta hrejivá, žiarivá a pestrofarebná jar.

Afrodisius si v Poppaeinom dome privykol, a keďže sa v číslach vyznal ako Pytagoras zo Samu, spravoval medzičasom celé účtovníctvo. Poslovia z paláca z času na čas kontrolovali jeho prácu, odovzdávali mu úlohy a zasa zmizli, Poppaeino meno nikdy ani nespomenuli. Jeho otázky aj písomné dopyty ostali bez odpovede. Od sobáša s cézarom Poppaeu nevidel a neraz pochyboval, či vôbec ešte žije. Cisárova nevypočítateľnosť nadobudla také rozmery, že to vyvolávalo mnohoraké špekulácie. Afrodisius bol veľa ráz na predstaveniach v Marcellovom divadle, ktoré usporiadal božský Augustus na počesť svojho synovca na Fórum Holitorium. Tam vystupoval Nero ako herec a spevák pred zaplatenými tlieskačmi.

Afrodisiova nádej, že v prvom rade objaví Poppaeu Sabinu, sa nesplnila. Pritom vôbec nevedel, ako by sa mal správať, keby sa Poppaea niekedy ukázala v divadle; pociťoval iba tú neopísateľnú príťažlivosť, čo vychádzala zo spomienky na ňu, a tak sa uspokojil s pozeraním na jej sochy, rozmiestnené po celom meste. A hoci bronz bol iba nedokonalým odrazom skutočnosti, Afrodisiovi stačila aj náhrada, aby si vybičoval zmysly, a očami znovu a znovu objímal chladný kov ako Ixión bohyňu oblakov Nefelé, ktorá len vyzerala ako krásna Héra. V tom čase Afrodisius stretával iba ženy, čo väčšmi vzrušovali jeho fantáziu než srdce; ani jedna nezniesla porovnanie s Poppaeou.

Jedného dňa prišiel Gavius so správou, že Poppaea sa už neukazuje na verejnosti preto, lebo je tehotná a nechce, aby niekto videl jej neforemnosť; tvrdil to Longinus, milenec komornej Pyrallis, jedinej osoby, čo smela sprevádzať Poppaeu na Palatin.

Perfer obdura! Rím mal o čom hovoriť. Kolovali oplzlé vtipy. Všetky sa krútili okolo toho, že doteraz ani jedno jediné z početných Nerónových ľúbostných dobrodružstiev neprinieslo plody, a teraz zrazu má byť Poppaea Sabina tehotná, ledva po pol roku? Len od koho, pri bruchu Venuše, čo porodila Aenea?!

Afrodisius sa pri tejto správe roztriasol na celom tele. Celé dni nemohol spať. Zúfalo sa spíjal v krčmách pri Veľkom cirkuse a Gavius pozoroval svojho pána celý ustarostený, lebo takmer nerozprával, celé týždne zanedbával prácu i seba a deň čo deň sa ho vypytoval, či nepočul niečo nové z paláca.

Napokon sa rozšíril chýr, že Poppaea sa už vôbec nenachádza na Palatine. Šesťdesiat vybraných nosičov ju vraj v noci odnieslo rýchlymi, kolísavými krokmi v nosidlách do Antia na latinskom pobreží, aby dieťa prišlo na svet vo Fortuninom meste, kde uzrel svetlo sveta pred viac ako dvadsaťpäť rokmi aj sám cézar.

Keď však došla správa, že Poppaea porodila zdravú dcéru, že sa bude volať Claudia a nosiť čestný titul Augusta ako jej matka, a keď sa na cézarov pokyn celý senát vydal na cestu do Antia, aby vzdal hold hrdej matke, vraj ešte krajšej než predtým, blúdil Afrodisius celé dni po meste, hľadel na Poppaeine sochy a po nociach trávil čas vo verejných domoch pri Veľkom cirkuse, kde hľadal nejakú pobehlicu, čo by sa aspoň trošku podobala na Poppaeu - zbytočne.

Na tretiu noc stretol v Dome trojitého priapa prekrásnu ženu, ani mladú, ani starú, mäkkú a krehkú, s ušľachtilými črtami tváre, a hneď vytušil, že Hersilia, tak sa totiž krásavica volala, nerobí toto remeslo z povolania alebo z núdze, ale je to urodzená

Rimanka a hľadá pôžitok, ktorého sa jej doma nedostáva. A hoci Afrodisius prišiel, aby sa zmocnil nejakej ženy, aby uspokojil svoj hnev a nenaplnenú túžbu po Poppaei, pasívne sa zveril do opatery Hersilie, a ona zasa opätovala jeho city s plachou nežnosťou a vyliala si pred ním srdce ako pred starým priateľom. V tú noc spal Afrodisius v jej elegantnom dome na Aventine pod baldachýnom zo žltého hodvábu a pod drahými lesklými prikrývkami, s krásnou ženou po boku. Načúval jej prítulný, zamatový hlas, ale neodvážil sa na ňu siahnuť.

Hersilia pred rokom stratila muža, umrel na kartáginskú močiarnu horúčku. Odvtedy sama viedla podnik, tkáčovňu, čo vynášal týždenne viac, ako mohol jeden človek minúť za rok. Hersilia rozprávala, že ponuky bohatých Rimanov dôstojne odmietla, pretože cítila, že ich náklonnosť nepatrí jej osobe, ale zisku z jej podniku. Práve to bola príčina, prečo hľadala útočisko v Dome trojitého priapa, aj keď jej to - pri Talassiovi, bohovi svadobného lôžka - nepadlo ľahko.

Krásna majiteľka tkáčovne patrila k ženám, čo presne vedia, ako pôsobia na mužov, a zámernou zdržanlivosťou vzbudzujú väčšiu vášeň ako iné otvorenými zvodmi. A tak Afrodisius už takmer zabudol na Poppaeu, vzor ženy, keď sa rozšíril chýr, že Poppaeina dcéra Claudia Augusta nevyliečiteľne ochorela a umiera. Obetné ohne šírili smradľavý dym pred všetkými rímskymi chrámami a prinášali istotu, na tretí deň to za bubnovania oznámili heroldi na fóre: Claudia Augusta, dcéra božského Neróna a šľachetnej Poppaey je mŕtva! Na cézarovo želanie bolo dieťa povýšené medzi bohov, pochované ako cézar a Nero mu dal neďaleko fóra postaviť chrám.

Pre Afrodisia ostávala Poppaea naďalej skrytá; denne však dostával jej príkazy a pokyny. Na žiadosť Hersilie, ktorá bola tej mienky, že taký správca ako Afrodisius, čo sa vyzná v číslach, je

pre ňu omnoho potrebnejší ako pre cézarovu neviditeľnú manželku, napísal Pompejčan bývalej milenke pergamen a náležitou formou požiadal o prepustenie. Namiesto odpovede mu tajomník Polybius odovzdal v mene cisárovnej značné odstupné za verné služby. Na nony mesiaca zasväteného božskému Augustoví nasťahoval sa Afrodisius so svojím bitýnskym otrokom Gaviom do domu majiteľky tkáčovne Hersilie.

Hersilia sa líšila od všetkých žien, čo sa dovtedy Afrodisiovi páčili; ak totiž dovtedy zbožňoval také, čo otvorene prejavovali svoju ženskosť, u Hersilie sa stretol s opakom: Bola ušľachtilo zdržanlivá a bledá pleť tieto vlastnosti ešte podčiarkovala; pohybovala sa s aristokratickou meravosťou, a to jej dodávalo istú neprístupnosť. Práve tento chladný odstup Afrodisia vzrušoval.

„Dúfam," povedala Hersilia so vztýčenou hlavou, „že svoje postavenie nezneužiješ. Dôverujem ti."

Afrodisius odpovedal: „Budem ti po vôli, krásna Hersilia. Keď sa ti zachce, aby som sa ťa dotýkal, budem sa ťa dotýkať. Keď však budeš chcieť, aby som sa k tebe nepribližoval, nemusíš sa obávať mojej blízkosti."

Tej noci, keď ležal pri nej, spýtal sa Pompejčan, či túži po jeho blízkosti; ale skôr ako mohol položiť ruku na jej dvíhajúce sa a klesajúce prsia pod vyzývavo priesvitným nočným rúchom, Hersilia odvetila: „Túžim po tvojej blízkosti, viac nič." A Afrodisius počúvol.

O deň neskôr jej stiahol jemné rúcho z bieleho tela; nič sa nepýtal a očami vpíjal do seba ušľachtilú krásu jej tvarov, zatiaľ čo Hersilia s odvrátenou hlavou ponechala milencovi voľnosť. Zrazu sa ho opýtala, či zabudol na svoj sľub. Nie, odpovedal Afrodisius, bude sa ho držať, aj keby mal od túžby zhynúť ako Narcissus pred vlastným zrkadlovým obrazom.

Nasledujúcej noci, spočiatku rovnakej ako predchádzajúce, sa Afrodisius prebudil, lebo mu priapos išiel prasknúť od túžby. Obrátil sa k Hersilii, spiacej chrbtom k nemu, v presvedčení, že musí cítiť, aký je tvrdý; ale Hersilia dýchala rovnomerne. Afrodisius opatrne, jemne pritláčal svojho priapa na zavretú bránu, a to, čo sa mu spočiatku tvrdo a odmietavo vzpieralo ako železná brána Vestinho chrámu, kam nedovolí vstúpiť nijakej mužskej bytosti, zrazu zmäklo, spružnelo a stačil malý náraz, aby sa Pompejčan ocitol v cieli svojich snov. Tajne ako zlodej vnikol do nej.

Hersilia opätovala jeho pomalé pohyby ako vo sne; dýchala čoraz prudšie a Afrodisius si šúchal čelo o jej šiju. Zahnal úvahu, či naozaj ešte spí, alebo mu je po vôli vedome; dlhé čakanie a náhla rozkoš ho zbavili rozumu. Jeho pohyby sa zosilňovali, ale neboli prudké, a Hersilia poslúchala a nechala mu voľnosť ako Pasifae býkovi, lebo to chcela práve tak ako ona. Afrodisius vychutnával jej zmyselnú pomalosť, zozadu ju držal za prsia.

Zrazu akoby sa bola Hersilia prebudila, hýbala hlavou a ramenami, ale nebránila sa. Avšak skôr, ako sa úplne prebrala, ešte skôr, ako jej mozog zaznamenal akt zvedenia, vybičoval ju Afrodisius k vrcholu šťastia, ktorý sa u Hersilie ohlásil mučivým výkrikom, potom jej telo na chvíľu zmeravelo a rozochvené sa uvoľnilo.

Hersiliina slasť nebola o nič menšia ako jeho vlastná a Afrodisius sa vrhol na milenku a bozkával ju. Vtedy uvidel, že plače.

„Prečo plačeš?" opýtal sa neisto Afrodisius.

„Od šťastia!" odvetila Hersilia a dodala: „Ty hlupáčik!" Roztiahnutými prstami prehrabla Pompejčanovi vlasy.

„Ale slzy sú znakom bolesti a smútku!"

„Áno, sú. No v každom šťastí sa skrýva kúsok žiaľu."

„Žiaľu?"

„Každý okamžik šťastia má v sebe neopakovateľnosť."

„Ja ťa budem milovať, ako často si budeš žiadať."

Vtedy sa ešte väčšmi rozplakala. Nahlas vzlykala a útle telo sa jej otriasalo ako pri jazde po Appijovej ceste.

„Veď ja ťa ľúbim!" opakoval bezmocne Afrodisius.

Hersilia si rukami utrela slzy z očí. „Verím ti," povedala zajakavo, „ako ináč by sa mohlo stať, že som dnes cítila to, čo mi doteraz Venuša odopierala?"

„Čo ti Venuša odopierala?" hľadel Afrodisius nechápavo na Hersiliu.

„Lásku." Hersilia naširoko otvorila oči a tieto naširoko otvorené oči prosili o pochopenie. „Chcem povedať," začala váhavo, „mal by si vedieť, že Venuša mi nevložila do lona úplný pôžitok lásky. Ako žena nie som dokonalá, lebo mi chýba vášnivosť, a vášnivosť mi chýba, lebo som nedokonalá..."

Afrodisius sa posadil. „Ale veď si bola celá rozpálená vášňou! Ešte nikdy ma ženské telo tak neopojilo. Nikdy ťa neopustím, a keď by sa tak malo stať, musíš ma vyhnať bičom."

„A Poppaea?" Dlhú chvíľu viselo toto meno hrozivo vo vzduchu, hrozivo, akoby mohlo zničiť všetko, čo sa práve len začalo. Potom však Afrodisius pozrel Hersilii do očí.

„Prečo spomínaš to meno?" opýtal sa smutne. „Teraz, vo chvíli spoločného šťastia?"

„Lebo..."

„Nehovor ďalej!" prerušil ju Afrodisius. „Žiadna žena mi nedala toľko šťastia ako ty."

„Žiadny muž mi nedal toľko šťastia," opakovala Hersilia. „Bolo to po prvý raz. V chráme Venuše Genetrix na Fóre božského cézara obetujem barana zato, že mi poslala teba."

„A ja?" smial sa Afrodisius. „Akému bohu mám obetovať ja?"

„Pre mňa je to vážne," odvetila Hersilia. „Možno, že pre teba je to nepochopiteľné, ale mne muž hovoril, že som studená ako ryba z Tyrrhenského mora a drevená ako germánsky dub, a nemohla som mu protirečiť. Hľadal pôžitok inde a bolo to správne. Bola som mu dobrou ženou a vždy naporúdzi, a keď si doviedol domov pobehlice, ustlala som im lôžko; nesmel trpieť pre moju neschopnosť."

„Bol to surovec. Nezaslúžil si takú ženu ako ty."

„O, nie, Afrodisius, jemu nemôžem nič vyčítať, jemu nie. A keď zomrel, sľúbila som, že už nikdy nebudem patriť nijakému mužovi."

„Pri Jupiterovi, čo to hovoríš?!"

„Skúšala som to dokonca so ženami, celé noci som sa potĺkala okolo Mulvijského mosta, kde si neresti a zločin podávajú ruku, a napokon som zakotvila v Dome trojitého priapa, kde bol môj manžel ako doma."

„Ty si vôbec nehľadala muža?"

Hersilia mlčala.

„Ronia Dea!" zahrešil ticho Pompejčan.

„Hľadala som nežnosť ženy, lebo som vedela, že mužovi nemôžem dať, čo žiada."

„Ale veď ty môžeš dať každému mužovi viac, než sa mu sníva! Hersilia, ty žiješ v strašnom blude, nie ty si bola neschopná pri svojom mužovi, *on* nesie vinu za tvoju zdržanlivosť. Vari som ti to dnes v noci nedokázal? Nezakúsili sme azda obaja najvyššiu rozkoš? A keby som bol len o pár rokov starší a nebol by som nemajetný prepustenec Afrodisius z Pompejí, dal by som ti ruku a vzal si ťa za ženu."

„Vieš predsa, že juliánsky zákon nepokladá ani jedno, ani druhé za prekážku manželstva."

Afrodisius sklopil zrak: „Zákon nie, ale ja áno. Ty si vznešená dáma zo spoločnosti, ja *homo novus.* Môj otec Imeneus a matka Lusovia boli otrokmi môjho pána Serena. Mne daroval slobodu. Keby to nebol urobil, nemohla by si si so mnou ani do postele ľahnúť, aby si neprišla o občianstvo."

Hersilia chytila Pompejčana za ruku a so smiechom povedala: „Polovica Ríma by bola neslobodná, keby sa prétori verne držali písma starého zákona. Niet domu, kde by si *páter familias* nebral do postele najmladšiu otrokyňu, niet domu, kde by pani netrávila osamelé dni s Galom, prekypujúcim silou, alebo s nejakým opovážlivým Afričanom. Zato ty, Afrodisius, si slobodný, nie si cudzí majetok, nemusíš poslúchať ničie rozkazy, môžeš sa zdržiavať, kde chceš. Z čoho máš strach?"

„Nestrachujem sa o seba," odpovedal Afrodisius, „mám starosť o teba. Rimania budú na teba ukazovať prstom a vysmievať sa, lebo si si vybrala za muža prišelca z Pompejí, úbožiaka z provincie, vyberača poplatkov v macelle..."

„Cézarova manželka takto neuvažuje," namietla Hersilia, „a Poppaea Sabina sa pokladá za najnáročnejšiu ženu v Ríme."

„Poppaea, Poppaea! Nechcem to meno už počuť!"

„Veď vôbec nemusíš mať zlé svedomie. Pokladajú ju za najkrajšiu ženu na svete. Muž by nebol mužom, keby odmietol jej ponuku."

„Hersilia!" Afrodisius milenku pevne objal, akoby sa bál, že by sa mu mohla vytrhnúť - „si dvakrát krajšia ako Poppaea a dvakrát žiaducejšia, ver mi."

„Vášeň robí z každého muža lichotníka."

„Pri Jupiterovi, ja ti nelichotím, je to pravda. Poppaeu som nikdy neľúbil, mal som rád len jej zovňajšok, svet, čo ju obklopoval. Ale *teba* ľúbim! Nie tvoje bohatstvo, krásu, ani

žiadostivosť tvojho tela. Ľúbil by som ťa aj vtedy, keby som sa ťa už nesmel ani dotknúť."

„Myslíš to úplne vážne?"

„Prisahám pri svojej pravej ruke."

Improbe amor, quid non mortalia, pectora cogis! Ešte v ten deň sa Afrodisius s Hersiliou rozhodli, že budú žiť ako muž a žena.

Šťastní otroci v tých dňoch rastúcej neistoty! Lebo iba ten, kto bol v Ríme malý, chudobný a bezvýznamný, mohol pokojne žiť. Na každom rohu, v každej krčme, dokonca aj v chrámoch bohov sa to hemžilo spekulátormi a frumentariami - udavačmi a špiónmi - ktorí z cézarovho poverenia vyzvedali, kto je komu priateľom a komu nepriateľom. Pritom vôbec nepomáhalo hlásiť sa za cisárovho prívrženca, práve naopak, najnebezpečnejšie žili najmä Nerónovi priatelia a pozvanie na hostinu k cisárovi sa rovnalo rozsudku smrti, pretože cézar mal vo zvyku zbavovať sa priateľov otráveným vínom alebo otrávenými jedlami. Využíval pri tom umenie obávanej travičky Locusty.

Takto zomrel Doryforos, mocný prepustenec, čo kedysi Neróna natoľko očaril, že sa s ním dal oficiálne zosobášiť. Potom však spravil Doryforos zásadnú chybu: Odrádzal cézara od sobáša s Poppaeou, lebo je zlá a skazená, a to znamenalo jeho koniec. Aj Pallas, ktorému Nero vďačil za trón, umrel na jed. Pallas, milenec Nerónovej matky Agrippiny, ju dal dokopy so starnúcim Claudiom a odporúčal mu adoptovať mladého Neróna, hoci Claudius mal vlastného syna a následníka. Pallas mal tridsaťdva rokov a ako prepustenec si nahonobil značný majetok. Pretože bol bezdetný, odkázal ho cézarovi. Keďže však bol iba o šesť rokov starší, Božský sa posmieval, že priateľ by mu dlhou starobou uprel majetok.

Cézar mal ustavičnú núdzu o peniaze. Podobne ako jeho vzor Caligula, aj on v krátkom čase premrhal poklady svojho predchodcu, pretože - a to dal verejne na známosť - žil podľa zásady, že len márnotratníci sú ozajstní ľudia. Každé drahocenné rúcho mal na sebe len jeden jediný raz, a dokonca aj jeho muličiari, zaodetí do canusijskej vlny, kráčali popri zvieratách so strieborným obutím na kopytách. Ak sa Božskému uráčilo chytať ryby, robil to zlatou sieťou, ak ráčil s kamarátmi z mokrej štvrte hrať kocky, za každý bod sa rátalo štyristotisíc sesterciov. Trpel tým, že jeho palác na Palatine, stavba plná kútov, s tisíc izbami, bremeno zdedené po predchodcoch, sa nedal ani skrášliť, ani rozšíriť; mesto s úzkymi ulicami neposkytovalo ďalší priestor. Toto mesto, hovoril Nero, uráža jeho oči.

Dokonca ani muž ako Anicetus, čo na Nerónov príkaz odstránil jeho matku Agrippinu a manželku Octaviu, si neudržal priazeň Božského. Nero vyhnal nápomocného Aniceta na Sardíniu, kde zakrátko zomrel. V Ríme sa šíril strach a priatelia i nepriatelia cézara sa zarazene pýtali, kto asi bude ďalší.

V noci Rimania zdesene upierali zrak k nebu, kde sa cez celú oblohu klenul obrovský chvost kométy. Mnohí sa vrhali na zem a pritláčali čelo na dlažbu, lebo si mysleli, že nastal koniec ľudstva; otroci znásilňovali ženy alebo pekných chlapcov, lebo aspoň raz v živote chceli dať voľný priechod svojim pudom, a prívrženci ázijskej sekty, ktorej učenie hlásal Pavol z Tarzu, so spevom a tancom tiahli ulicami, lebo verili, že sa priblížila ríša ich kráľa. Vykladači hviezd vyhlásili, že kométa oznamuje pád panovníka, a cézar dal zavolať dvorného astrológa Balbilla a opýtal sa, ako takému zriedkavému javu čeliť.

Balbillus slúžil už božskému Claudiovi a cézara chlácholil: Chvost kométy je viditeľný všade, v Británii i Egypte, na druhej strane v Hispánii i v Partskej ríši, takže znamenie na nebi nemusí

vôbec naznačovať *jeho* pád. Hnev bohov môže zmierniť aj tým, že obetuje nejakú vysokopostavenú osobnosť.

Desať dní sa cézar skrýval v múroch svojho paláca, a keď chvost kométy na nebi vybledol, dal svojim prétoriánom rozkaz pozabíjať najurodzenejších Rimanov, aby mu nik neupieral moc. Strašný príkaz na vraždenie vyzradil prétorián Fenius Rufus, jeden z Pisónových sprisahancov. Ak sa dovtedy museli o život báť cézarovi priatelia a nepriatelia, teraz sa do zoznamu na smrť odsúdených dostali aj muži, ktorí neboli ani jedno, ani druhé, a ich jedinou chybou bol urodzený pôvod.

V Pisónovej vile v kúpeľnom meste Bajach sa opakovane schádzali sprisahanci. Bolo ich zo dňa na deň viac a starý Seneca sa z nich smial. Načo to všetko je, pýtal sa, v Ríme sú tak či tak len samí sprisahanci a cézar už nemá prívržencov. Skutočnosť bola taká, že čím viac ľudí sa pridávalo k sprisahancom, tým prudšie klesala ochota jednotlivcov spáchať atentát. Každý presúval iniciatívu na druhého, ale každý chcel užívať jeho dôsledky.

„Povedz heslo!" rozkázal centúrio pred Pisónovým veľkostatkom neznámej žene a držal jej fakľu pred zahalenou tvárou.

„Piso," povedala žena a stiahla si tmavý závoj pred ústa.

Centúrio bol bezradný: „Neviem o tom, že by v našom kruhu boli ženy."

„Z toho vidíš, aký malý význam ti pripisujú!" Odtisla centúria nabok a vošla do domu.

Keď odhrnula široký záves, celkom samozrejme povedala heslo „Piso" a zaujala miesto vedľa básnika Lucana. Tiché mrmlanie mužov náhle zmĺklo.

„Kto si?" opýtal sa Lucanus, lebo ten sa spamätal prvý.

Žena sa vyznačovala onou nezriedkavou krásou, ktorú vtláča ľudskej tvári tvrdosť a skúsenosť. „Volám sa Epicharis a obhajujem vašu vec."

„Ale -" Flavus chcel niečo namietnuť, no Fenius Rufus ho zastavil pohybom ruky. „Nech hovorí *ona*\"

„Čo vám mám ešte vysvetľovať?" odpovedala rázne Epicharis. „Ak sa v krátkom čase nič nestane, chcem povedať, ak Božský, či skôr ten, ktorým nás museli bohovia potrestať, bude ešte dlho vyčíňať, potom každý z vás tu i na ďalekom okolí príde v krátkom čase o život. Ba čo viac, Rím už nebude Rímom a tu v Bajach sa budú opäť pásť kravy, lebo Božský si vo svojej rozhadzovačnosti vynúti od vás všetky majetky. Dáva sa nazývať záchrancom sveta a opičí sa po božskom Augustoví, pritom Rím pre jeho činy upadá zo dňa na deň do väčšej skazy."

Vtedy vstal Piso, predstúpil pred neznámu, akoby si ju chcel zblízka pozrieť, a povedal: „Hovoríš jasnou rečou, Epicharis, ale kto zaručí, že si nám priaznivo naklonená, že nevydávaš falošné svedectvo, aby si nám dokázala sprisahanie?"

Epicharis si premerala Pisóna pohŕdavým pohľadom: „Ste vy ale úbohí babráci! Chcete zachrániť štát - *ex professo* - a ničoho sa tak nebojíte ako rizika. Každé sprisahanie je spojené s rizikom. Veď sa len pozrite: Šesťdesiat úctyhodných mužov - ibaže len úctou sa cézar odstrániť nedá."

Sprisahanci hľadeli zarazene. Odvaha, s akou neznáma hovorila, ich donútila zamyslieť sa. Všetky dovtedajšie atentáty v skutočnosti stroskotali na nedostatočnom osobnom nasadení.

„Chceš to vykonať *ty,* Epicharis?" opýtal sa Piso.

„Prečo nie?" odvetila neznáma odhodlane. „Nemám čo stratiť. Čo som mala, to mi Božský zobral. Najprv jeho drábi zavraždili môjho muža - pýtam sa len, prečo nechal Nero nažive mňa? Olúpil ma o majetok, jeho prokurátori zo mňa strhli šaty a nahú ma hnali cez mesto."

„Nosila si purpurové rúcho?" opýtal sa Lucanus.

Epicharis prikývla. „Keď ma Nero zbadal v najvyššom rade Agrippovho divadla, dal znamenie, aby prerušili predstavenie. Jeho paholkovia sa vrhli na mňa, roztrhali mi rúcho na franforce, dom mi vzali. Priatelia ma prichýlili k sebe, ináč by som bola umrela od hladu."

„Je zakázané nosiť purpurové rúcho," namietol Lucanus, „hovorí sa, že pripomína Nerónovi jeho ženu Octaviu."

„A keby zajtra Božskému napadlo, že všetci Rimania môžu chodiť len nahí, aby bolo vidieť dýky, čo ináč skrývajú pod rúchami, aj vtedy by ste poslúchli?"

Epicharis vytiahla spod pláštenky zvitok pergamenu. „Hovorí sa, že sa nevydarilo dvanásť atentátov..."

„Kto to hovorí?" prerušil neznámu prétoriánsky tribún Flavus a podišiel k nej. Lucanus ho odviedol späť na jeho miesto. „Nechaj ju hovoriť, Flavus."

„Nezáleží na tom, odkiaľ mám informácie," rozhovorila sa znovu Epicharis, „dôležitejšie je, *že* ich mám, to ukazuje, koľko ľudí o vás vie, veď to dokazuje, v akom nebezpečenstve všetci žijete. No ako sa zdá, ani jeden z vás sa nezamýšľa nad tým, *prečo* všetky doterajšie atentáty na cézara stroskotali. Všetci ste až priveľmi náchylní pripisovať všetko vôli bohov, ako to učili grécki filozofi, ale nie je to nič iné iba výhovorka pre vlastnú nemohúcnosť. A preto tvrdím, že neúspech všetkých doterajších atentátov na cézara nezapríčinili bohovia, ale ľudia z vašich radov."

Vtom sa všetci sprisahanci rozhovorili jeden cez druhého; niektorí sa nazlostené vrhli na Epicharis a chceli ju vyhnať z domu.

Do toho však zasiahol Piso a silným hlasom zvolal: „Muži, nechajte hovoriť Epicharis! Zo všetkého, čo doteraz povedala,

zaznieva veľká múdrosť. A keď predniesla také ťažké obvinenia, iste má dôkazy."

Muži sa s hundraním vrátili na miesta. Takéto reči by sme si mohli vyprosiť, nadával centúrio Sulpicius Asper -ešte k tomu od ženskej.

„Možno," ujala sa znovu reči Epicharis, „možno vy všetci, ako tu sedíte, ste zajedno, pokiaľ ide o odstránenie cézara, lebo je nešťastím pre Rím a impérium. Ale ste rovnako zajedno aj pri jeho nástupcovi? Ako sa má volať nový cézar?"

„Piso." - „Áno, Piso!"

„To hovoríš ty, aj ty, možno aj ty. Ale hovoria to všetci?"

Sprisahanci hľadeli jeden na druhého a v tej chvíli každý pochyboval o statočnosti ostatných.

Epicharis zdvihla zvitok do výšky: „Na tomto pergamene sú zaznačené mená šesťdesiatich ctihodných Rimanov, spojených pod heslom „Piso". No za niektorými menami je znak dvoch skrížených mečov. Sú to členovia sprisahania v sprisahaní. Hŕstka z vás síce chce spolu s ostatnými, aby cézar uvoľnil miesto druhému - v tomto ste všetci jednotní - ale opovrhuje Pisónom pre jeho pomalosť a pre zlý spôsob života jeho ženy Atrie. Chcete ho takisto odstrániť ako božského Neróna."

Najprv zostalo ticho, vymieňali si len nepriateľské pohľady, potom padlo meno, zaznelo ďalšie a zakrátko nastala trma-vrma, v ktorej každý každého obviňoval zo zrady a ctihodní muži sa do seba pustili päsťami.

Len s veľkou námahou sa Pisónovi podarilo dosiahnuť, aby ho počúvali. „Priatelia!" zvolal, čo mu sily stačili, „priatelia, počúvajte ma!" Hurhaj pomaly utíchol. „Skôr ako sa budeme škriepiť o nástupcovi cézara, mali by sme radšej konať a odstrániť z cesty Neróna, lebo to je predpokladom pre to ďalšie. Preto navrhujem, aby tí, čo nie sú uzrozumení s cestou, ktorú zvolila

väčšina, čiže tí, čo mi nedôverujú, nech sa zdvihnú ešte skôr, než Epicharis prečíta ich mená, a nech nerušene opustia tento dom."

Ticho. Trápne mlčanie. Väčšinou pozerali do zeme, akoby nezniesli pohľad zradcov.

Najprv vstal prétoriánsky tribún Subrius Flavus. Chytil rukoväť svojho meča a opovržlivo si odpľul na zem, potom predstúpil pred Pisóna a povedal: „Aký význam by malo zabiť speváka ako Nero, keď ho nahradí herec!"

Rufus stál vedľa Pisóna a vytiahol dýku, ale Piso ho zadržal; mlčal.

„Poďte!" povedal Flavus a kývol hlavou ku dverám. Vtedy sa jeden po druhom, so zvesenými hlavami, zdvihli: Sulpicius, Asper, Valens, dohromady desať mužov, a opustili dom.

Všetko to bolo také nečakané, že chvíľu trvalo, kým sprisahanej okolo Pisóna opäť našli reč. Piso si oprel bradu o zovreté päste; zdal sa bez odvahy, zúfalý, so slzami na krajíčku. „Pri Castorovi a Polluxovi!" zahrešil potichu a zaboril tvár do dlaní.

Ako prvému sa reč vrátila neuznávanému básnikovi Lucanovi. Recitoval potichu Horáciovu ódu a znelo to ako zbožná modlitba k bohom:

„Muž spravodlivý, v zásadách nezlomný, neskloní hlavu pred
davom vášnivcov, nútiacich k neprávosti, ani
pred hrozbou tyrana ani víchra,
mocného pána búrlivej vĺn Adrie,
ani pred bleskom vladára Olympu:
keby sa rútil naň i vesmír,
hrdinsky zahynie pod troskami."
(Horácius: ÓDY A EPÓDY, Tatran, 1964, preklad I. Šafár)

Piso vstal. Chodil nepokojne sem-tam, ruky založené za chrbtom ako rečník pred senátom, potom predstúpil pred neznámu a povedal: „Zdá sa mi, že si jediný muž medzi nami ženami. No povedz, odkiaľ poznáš mená zradcov?"

Vtedy preletel Epicharis po tvári úsmev a podala Pisónovi zvitok. Piso rozvinul pergamen, pozrel na Epicharis, potom na spolusprisahancov: zvitok bol prázdny.

„Vedela som len toľko, že medzi sprisahancami sú dve skupiny," vysvetľovala Epicharis, „ani ja som nevedela, kto s kým paktuje. Preto som použila túto lesť. Veď ako chcete byť úspešní voči cézarovi, keď bojujete medzi sebou?"

Od toho dňa vedeli sprisahanci okolo Pisóna, že ich boj proti cisárovi bude ešte ťažší a nebezpečnejší.

Kúpele sa otvárali okolo poludnia. V meste ich bolo roztrúsených viac ako dvesto; veľké a malé, intímne, kde ponúkali osobitné služby a boli vyhradené len pre členov. Odvtedy ako Agrippa, vojvodca a zať božského Augusta, postavil uprostred kvitnúcich záhrad vlastné kúpele a každému sprístupnil teplé a studené kúpanie, saunu a palestru, všetkým cézarom záležalo, aby Rimanov, čľapkajúcich sa vo vode ako päťdesiat veselých Nereových dcér, udržiavali v dobrej nálade; veď klasické radosti Rimanov boli *balnea, vina, Venus,* čiže kúpanie, pitie a milovanie.

Božský Nero umiestnil svoje kúpele, najväčšie v celom meste, pred kúpele Agrippove. Boli v nich bazény z bieleho mramoru a na stenách mozaiky, haly pre šport a hry, masážne miestnosti a čitárne. Otrokyne poskytovali starostlivosť o telo vo vlastných salónoch, maséri sa starali o všemožné blaho - a to už zakrátko prinieslo *Thermae Neronianae* zlú povesť.

Podľa zákona boli spoločné verejné kúpele pre mužov a ženy pod trestom zakázané. Dokonca aj horúci kúpeľ pre ženy, ktorý

Nero zabezpečil samostatným vchodom a obkolesil ho vysokým múrom, sa pokladal za frivolný. Napriek tomu sa nerestné dievčatá a ženy, obdarené od bohov chlapčenským telom, znovu a znovu miešali medzi mužov, oblečené len do bedrovej zásterky, a obľúbenou zábavou bolo pozerať a hádať: Muž alebo žena? Hru sťažovalo najmä to, že v tom čase chodilo po Ríme nespočetne veľa mužov v ženských šatách, nalíčených ako pobehlice pri Veľkom cirkuse, a aj takých ako božský Hermafroditos, ktorý mal pohlavie od Herma, hráča na lýru, a prsia od Afrodity, čo vystúpila z mora.

Kto sa za niečo pokladal, vyhýbal sa kúpeľom božského Neróna, kde sa schádzala homosexuálna zberba, a navštevoval staré elegantné Agrippove kúpele, miesto stretnutí senátorov a obchodníkov, ktorí takto dávali najavo, že nepatria k prívržencom cézara. Prétoriánsky prefekt a prvý obľúbenec božského Neróna Tigellinus, ktorému rímske ženy pripisovali krásu Apolóna, muži však krutosť Marsa, kombinovanú s Minervinou vynachádzavosťou - tento muž prehovoril cézara na podujatie, čo malo zo dňa na deň zmeniť povesť Agrippových kúpeľov v pravý opak.

Uprostred Agrippových záhrad ležalo umelé jazero, napájané z vodovodu Virgo a odpadovým kanálom spojené s Tiberom. Na toto jazero dal Tigellinus zakotviť obrovskú plť a najvýznamnejší umelci ríše premenili plť na plávajúci nevestinec, do neho boli na neskorú hodinu pozvané najdrahšie ženy bez oblečenia, ďalej hudobníčky s kvílivými nástrojmi, zoženštení tanečníci a rozmaznaní predajní chlapci. Cudzokrajní kuchári vyčarili exotické jedlá, hydinu na ne dopravili z ázijských stepí, divinu z germánskych lesov a ryby z ďalekého oceána. Plť žiarila vo svetle fakieľ, a keď výstredná hostina dosiahla vrchol, keď zaúčinkovalo ťažké víno, čo striekalo z fontán a bolo ho treba zachytávať rovno do úst, vrhli sa rozkošou spití muži na ženy a po láske

vyhladované ženy na mužov, pričom veslárske člny ťahali nemravnú plť po kanáli, cez najchudobnejšiu štvrť mesta, kde na ňu ľudia z horných poschodí úzkych domov vylievali výkaly na znak opovrhnutia.

Obe strany vodnej plochy lemovali húfy ľudí, zvedavci, ktorí vedeli o výstrednostiach Božského len z počutia, senzáciechtiví, čo vítali aj ten najzvrhlejší zážitok, cézarovi nepriatelia, hľadajúci v Tigellinovom divadle ospravedlnenie pre svoje sprisahanie, a masy, ktoré bolo ľahké zviesť a ich domov bola aj tak ulica. Medzi zvedavcami, krikľúňmi, medzi všetkou tou špinou, vyvrhnutou rímskou vlčicou, stál muž vo vyberanom oblečení, muž, ktorý sa tam vôbec nehodil - Pompejčan Afrodisius.

Čo ho dohnalo sem, do tejto bohmi zabudnutej štvrte, do tejto tajnej, páchnucej mestskej štvrte, kde ľahostajne a otupené zahnívala skazená spoločnosť, kde každý žil podľa iných zákonov, presne vzaté len podľa jedného, podľa zákona o prežití, kde mala merica pšenice väčšiu cenu ako ľudský život, kde sa deti samy predávali prv, než ich predbehli rodičia? Kto žil tu, nepatril ani len k plebsu, najnižšej vrstve spoločnosti, ktorej zákon nepriznával síce nijakého božského otca rodu, ale aspoň právo na život a edila, zastupujúceho jej záležitosti. Tunajší ľudia boli trosky, spodina z Cloaca maxima, dotieravý, večne hladný ľud, a nikto, ani len Menenius, by ich nebol priviedol späť, keby ich cez noc bolo zmizlo hoci aj stotisíc.

Kedysi, pred vyše päťsto rokmi, Menenius v plamennej reči prehovoril plebejcov, čo ušli z Ríma, na návrat, pretože ulice boli prázdne a dielne opustené: Aj údy tela sa vraj kedysi nahnevali na žalúdok, lebo zjedol všetko, čo údy dorobili. Nohy a ruky odpočívali, ústa a zuby odmietali jedlo. No potom aj údy zoslabli, zistili, aký význam má žalúdok, a zmierili sa s ním. Vtedy sa plebejci vrátili -ale to už bolo dávno. Odvtedy bol pažerák hlbší,

taký hlboký a doširoka rozvetvený, že žalúdok už o údoch ani nevedel.

Afrodisius zapracoval lakťami, aby sa pretisol do prvého radu. Nezaujímali ho obscénne pohyby nahých žien na plávajúcom chráme rozkoše, a už vôbec nie pekní chlapci, spievajúci vysokými hlasmi ako Orfeova flauta. Pompejčan skôr dúfal, že uvidí Poppaeu, manželku Božského. Avšak plť preplávala okolo, sprevádzaná potleskom, pľuvaním a hulákaním, no Afrodisiovi sa nepodarilo uvidieť Poppaeu. Ani cézar, ani jeho manželka sa na orgiách nezúčastnili.

Prečo ho táto žena ešte vždy priťahovala? Nevedel. Afrodisius nevedel ani to, ako by sa správal, keby sa bola Poppaea v plávajúcom nevestinci previezla popri ňom.

Potajomky sa odtiaľ odkradol; jeho žena Hersilia nesmela ani tušiť o jeho cieli. Od ich sobáša sa správala zvláštne. Afrodisius miloval jej krásny zjav a ušľachtilosť mysle, zbavenú akejkoľvek vulgárnosti, ale jej chladný odstup, ktorý sa mu podarilo prelomiť len raz v spánku a dúfal, že ho láskou a nežnosťou ohreje, bol ešte chladnejší, ešte odmietavejší. Na každý jeho manželský pokus o priblíženie odpovedala Hersilia príkrymi slovami: „Spomeň si, na čo si prisahal pri svojej pravej ruke!"

Iste, prisahal, že bude Hersiliu ľúbiť, aj keby sa jej už nikdy nesmel dotknúť, no nemyslel si, že jeho žena bude taká prísna, že ho zakaždým odbije ako nehanebného prosebníka, ako hlúpeho chlapca. Vtedy sa mu v myšlienkach vynárala Poppaea, vyzývavá žena plná rozkoše, a začínal pochybovať, či sa vtedy rozhodol správne.

Afrodisius sa vrhol do práce, kontroloval personál a účtovné súvahy a vďaka svojej neústupnosti odhalil mnohé nezrovnalosti. Prepustili prokurátora aj tucet nestatočných otrokov, čo

Pompejčanovi veľmi nepridalo na obľúbenosti. Jeho prísnosti a korektnosti sa každý bál, lebo mal plnú moc a aj ju využíval.

Keďže v Ríme bohatí boli čoraz bohatší, ale chudobní čoraz chudobnejší, obrat pri drahých látkach klesal, zatiaľ čo dopyt po lacnom tovare bol čoraz väčší. Keď ľudia mrznú, o hodváb z Massilie a purpur z Fenície veľký záujem nie je. Preto si Pompejčan kúpil za päťtisíc sesterciov - bol to celý jeho majetok - vlastný tkáčsky stav, pridelil k nemu trojnásobnú pracovnú skupinu a tkal z kartáginskej vlny pevnú látku. Tá išla ako na dračku, pretože stála iba polovicu toho, čo iný porovnateľný tovar, a pred tkáčovňou sa každý deň vytváral dlhý rad ľudí, takže Afrodisius sa zaobišiel bez priekupníkov. Po dvoch mesiacoch mal už v prevádzke tri stavy s trojnásobným obsadením a Rimania sa posmievali, že Hersilia si nevzala milenca, ale najväčšieho konkurenta.

Voľné chvíle trávil Pompejčan v Agrippových kúpeľoch, ich povesť síce Tigellinovými orgiami utrpela, ale ešte vždy bola lepšia ako povesť Nerónových kúpeľov. V unktóriu, miestnosti určenej na olejovanie a masáže, sa Afrodisius veľmi rád dával obslúžiť otrokyňou Zugritou, Líbyjčankou s mandľovými očami, zatiaľ čo otrok Gavius strážil v apodytériu pánove šaty. V tejto predsieni, slúžiacej vznešeným Rimanom ako prezliekareň, sa zdržiavali najmä otroci, lebo pre nich bol vstup do kúpeľných priestorov zakázaný.

„Ty si tuším nový, čo?" Otázka patrila Gaviovi.

Ten však nebol na hlavu padnutý a odpovedal: „Presne to som sa chcel opýtať ja teba. V každom prípade ani ja som ťa tu ešte nevidel. Ja som Gavius, Afrodisiov otrok. A ty?"

„Turnus. Môj pán sa volá Plínius."

„Nepoznám," povedal Gavius bezočivo. To bola chyba, pretože Turnus nestrážil len svojho pána, ale aj jeho povesť ako

Cerberus s hadmi namiesto vlasov, zhlboka a nahlas sa nadýchol, akoby chcel svojho spoločníka odfúknuť, a rozčúlený sa rozkričal: „Niečo ti poviem, ty červík prišelca, *homo novus:* Môjho pána knihy preslávili už vtedy, keď ten tvoj ešte hľadal medené mince vo Veľkej stoke."

To už bolo na Gavia priveľa. Hoci postavou sa tomu druhému nevyrovnal, vrhol sa obratný Bitýnčan na Turňa, strhol ho na zem a s krikom sa pustil prekvapeného súpera mlátiť, a to oboma päsťami a tak prudko, že Turnus hneď začal krvácať z pier. Gavius schmatol súpera za dlhé vlasy a tresol mu hlavou o zem tak prudko, že skoro stratil vedomie, a kričal: „Ja ti ukážem, kto sa brodil v kloake, či môj alebo tvoj pán!"

Ušlo sa aj otrokom, ktorí sa pokúšali bojovných kohútov od seba oddeliť, a tak si nevedeli ináč poradiť, len zavolať na pomoc edila, ten sa práve zdržiaval v kúpeľoch, aby skontroloval teplotu v kaldáriu, lebo podľa predpisov nesmela voda v teplom kúpeli prevyšovať teplotu tela. Ale ani edilovi sa nepodarilo bitku skončiť, a tak museli zavolať pánov oboch otrokov. Tí konečne spor urovnali. Afrodisius požiadal staršieho Plínia o prepáčenie; jeho otrok Gavius je totiž horúca hlava ako každý Bitýnčan. Vtedy sa Plínius, ktorého predchádzala povesť oslavovaného spisovateľa, nahlas zasmial a priznal, že aj jeho otrok Turnus je Bitýnčan.

Plínius a Afrodisius sa vzdialili a obaja otroci bez slova stáli proti sebe. „Vieš sa dobre pretvarovať," ozval sa napokon Gavius a utrel súperovi krv z tváre, „pri Jupiterovi, bol by som ťa pokladal za Hispánca alebo Lusitánca."

„Ani s tou kloakou som to tak nemyslel," ospravedlňoval sa Turnus, „ale mám svojho pána rád ako brata, nie pre jeho slávu. Vždy bol ku mne dobrý a nikdy so mnou nezaobchádzal ako s *mancipiom,* ako to dovoľuje zákon. Preto naňho nedám dopustiť, chápeš?"

Gavius prikývol: „S *mojím* pánom Afrodisiom je to tiež tak. Tiež je pre mňa ako brat."

„Afrodisius?" Otrok luskol prstami. „Ten Afrodisius, čo si vzal bohatú majiteľku tkáčovne Hersiliu?"

„Presne ten."

„Ten tvoj pán musí byť veľmi obratný."

„To by som povedal, priateľu. *Je* síce iba prepustenec, ale je múdry a zručný a na svoj mladý vek neobyčajne úspešný."

„Vieš," ozval sa Turnus po chvíli očividného uvažovania, „neraz som rád, že som otrok, a nie taký vzdelaný a usilovný ako tvoj či môj pán. Ľudia hovoria, že od veľkého rozmýšľania bolí hlava."

„Aj ja som to už zistil," hrdo prisvedčil Gavius, „naozaj. A čo ten tvoj pán Plínius píše?"

„Napísal veľmi slávnu knihu o vojne s Germánmi, lebo vo sne sa mu zjavil Drusus a poprosil ho, aby mu zachránil česť."

„Zaujímavé," čudoval sa Gavius, „a kto bol ten Drusius?"

„Drusus!" opravil ho Turnus. „Nevlastný syn božského Augusta, vojvodca, ale myslím, že nie veľmi dobrý. Teraz pracuje Plínius na prírodovede, hovorí, že musí prečítať kvôli tomu dvetisíc kníh, a naozaj - nehovorí to len tak."

„Pri Minervinej hlave, radšej byť otrokom ako spisovateľom!" krútil hlavou Gavius.

„Veru, len sa pozri, ešte aj na masážnej lavici má okolo seba kŕdeľ stenografov, aby im diktoval, a v jeho nosidlách sú dve miesta, jedno preňho a jedno pre pisára, lebo každý okamžik, keď nečíta alebo nepíše, pokladá Plínius za premárnený. Vieš čítať?"

„Nenaučil som sa. Môj pán Afrodisius hovorí, že knihy sú pre bohatých."

„Ako to, pre bohatých?"

„Knihy si vyžadujú čas a čas majú len bohatí ľudia."

„Ale veď aj on predsa patrí k bohatým."

„Afrodisius? Tak to môjho pána zle poznáš. Nechce nič vedieť o peniazoch svojej ženy. Vedie jej tkáčovne a za to dostáva plat, ale zisk nie je jeho. Osobný zisk mu plynie len z vlastných tkáčskych stavov. Pracuje od svitu do mrku. Chápeš to, Turnus?"

Turnus pokrčil plecami. „Aj ja som sa už často sám seba pýtal, prečo bohatí, čo majú všetko, tak veľa pracujú. Chcem povedať, nás otrokov možno nútiť k práci, je to jednoducho náš údel - ale Plínius, požehnaný všetkými majetkami, ktorý má viac peňazí, než koľko ich kedy stihne minúť, Plínius vstáva každý deň pred východom slnka, neraz už o šiestej ráno, keď sa povaľači vracajú domov z pitiek, a začína študovať svoje knihy. Myslím, že pozná všetky knihy na svete."

„Všetky?"

„Všetky."

„Aj - germánske?"

„Germánske knihy? Pehe! Germáni vôbec nevedia písať. Sú diví a žijú v lesoch s medveďmi. A ak by aj nejakú knihu napísali, môj pán by ju prečítal, lebo hovorí, že ani jedna kniha nie je taká zlá, aby neprinášala dajaký úžitok."

„Odporné."

„Ako to?"

„Toľkú múdrosť pokladám za odpornú. Čo má tvoj pán z toho, že všetko vie, všetko pozná, že nič mu nezostane skryté? Bolesti hlavy! Nakoniec spália jeho mŕtvolu na Marsovom poli rovnako ako tvoju či moju. Dobre, bude sa tomu prizerať o niečo viac ľudí - ale povedz, čo z toho má on, tvoj Plínius?" Turnus sa zamyslel.

Škriepka otrokov zblížila Afrodisia a Plínia. Plínius bol dvakrát starší ako mladý Pompejčan a aj to na ňom bolo vidieť: Dlhoročná vojenská služba v Germánii, často aj bez zimného prerušenia, poznačila jeho tvár drsnosťou a vráskami.

„Nesmieš mu to mať za zlé," povedal Plínius a kývol hlavou k prezliekarni, pokým mu otrokyňa masírovala šiju, „keď ide o povesť jeho pána, bojuje ako lev. Turnus ma sprevádzal už v dolnogermánskej provincii; neviem, čo by som robil bez neho."

Afrodisius ležal dolu bruchom na vedľajšej masážnej lavici a so zrejmým pôžitkom vnímal pružné prsty Líbyjčanky Zugrity na svojom chrbte. Mávol rukou: „Veď vidíš, už sa zasa znášajú."

„Pochádzaš z Pompejí?"

„Tam som sa narodil. Moji rodičia boli otroci z Germánie. Ich vlasť sa volala Augusta Vindelicum, dobyli ju Drusus a Tiberius."

„Čiže libertinus?"

„Áno. Môj pán sa volal Serenus. Zahynul pri veľkom zemetrasení a jeho žena Fulvia ma nechcela."

Plínius chrbtom ruky odstrčil otroka pisára, stojaceho tesne pri ňom, naklonil sa na druhú stranu k Afrodisiovi a potichu povedal: „To všetko sú strašné znamenia - zemetrasenie, kométa a tma pred pár rokmi, keď Sol za jasného dňa nadobudol tvar mesačného kosáka." A ešte tichšie dodal: „Je to nepriateľ ľudského rodu."

Afrodisius bez opytovania pochopil, že hovorí o božskom cézarovi. Súhlasne prikývol a čudoval sa, že mu Plínius prejavil toľkú dôveru.

Ten však akoby bol vytušil Pompejčanove myšlienky, pozrel na Afrodisia a povedal: „Ver mi, ten už nemá nijakých priateľov, aj tí, ktorých pokladá za priateľov, sa stali jeho nepriateľmi. Bohovia ho v láske nemajú, ináč by mu už dávno boli darovali následníka trónu." A potom Plínius poznamenal niečo, pri čom Pompejčana myklo: „Aj Poppaea má už svoje roky."

Afrodisius si zboku premeriaval spisovateľa, aby zistil, či pohŕdavá poznámka mierila *naňho.* Ale Plínius ľahostajne hľadel pred seba, v jeho výraze Pompejčan rozhodne nenašiel ani náznak

zlomyseľnosti, a povedal, hoci si zároveň uvedomil hlúposť svojej poznámky: „Veru, nikto z nás nemladne."

„Nechápem ťa," prehovoril po dlhej odmlke Plínius. „Ako si mohol opustiť kampanijskú perlu Pompeje a prísť do Ríma, do tohto páchnuceho, umierajúceho mesta? Keby ma tu nedržalo povolanie, dal by som pompejským troskám prednosť pred rímskym mramorom. Rimanom nie je človek z vlastnej vôle, Rimanom zostáva z donútenia. Najmä v takom čase ako dnes."

„Pre mňa," odpovedal Pompejčan, „je Rím práve také mesto ako každé iné, iba omnoho, omnoho väčšie a s omnoho väčšími možnosťami. Pozri na mňa, prišiel som ako niktoš s tisíc sesterciami v mešci, ktoré som navyše prehral. Dnes mám ženu, tej statočne slúžim, a vlastný podnik, sľubujúci vysoký zisk." Z Afrodisiových slov zaznievala hrdosť.

„Dúfam, že to nebude pre teba osudné." Plínius sa obrátil a oprel sa o lakte, potom pozrel Afrodisiovi do tváre: „Keď si prišiel do Ríma, bol si niktoš medzi stotisícami bezmenných a nikto by si ťa ani nevšimol. Ale potom prišla záležitosť s Poppaeou, tvoj nerozvážny sobáš, a teraz nečakaný majetok..."

Afrodisius odstrčil Zugritu a posadil sa. „Ty vieš?"

„Veď som povedal, niktoša si nik ani nevšimne, ale ty už nie si niktoš, Afrodisius. Si dokonca viac, ako tušíš, mnohí ľudia ťa už včlenili do svojich plánov. Nech ťa bohovia ochraňujú!" Plínius vstal a bez pozdravu, bez jediného ďalšieho pohľadu na Pompejčana odkráčal do apodytéria a zmizol.

Afrodisius sedel a uvažoval. Tohto Plínia som podcenil, rozmýšľal, ale myslí to so mnou nepochybne dobre, ináč by ma nebol vystríhal, aspoň nie touto formou. Ustrašene sa poobzeral okolo seba, zrazu mal pocit, že ho sleduje tisíc očí. Čo odo mňa všetci chcú - temne zízajúci bradáč, skackajúci teploš, ružový svalovec, jednoruký s úsmevom sfingy?

„Máš nepríjemnosti, pane?"

Afrodisius sa strhol, potom pozrel do mandľových očí otrokyne Zugrity a zajachtal: „Ja? Nie, nie..." Vzápätí sa pobral domov. Cestou sa pýtal otroka Gavia, či si všimol, že ho pozorujú. Bitýnčan povedal, že nie, dodal však, že na to ani nedával pozor. Kto by ho mal pozorovať? Vtedy mu Afrodisius porozprával o pozoruhodnom rozhovore s Plíniom.

Keď vošli do domu, udrel Afrodisiovi a jeho otrokovi do nosa silný pach obetného ohňa. Kúdoly dymu napĺňali priestory a Pompejčanovo podozrenie, že sa muselo stať niečo neobyčajné, sa zmenilo na istotu, keď vošiel do átria: po zemi sa váľali črepy sôch a amfor, divý vinič, obrastajúci stĺpy vnútorného dvora, bol postŕhaný a podupaný - obraz spustošenia. Hoci už dávno pominuli kalendy toho mesiaca, keď Rimania obetovali domácim bohom, z malej svätyne lárov v zadnej časti domu, kde sa nachádzala aj kuchyňa, sa valil obetný dym. A hoci v domácnosti bolo dobrých päť tuctov otrokov, neukázal sa ani jeden.

Na zavolanie vyšiel Pompejčanovi v ústrety neznámy muž, podľa bradatého výzoru Grék, a povedal, že on je Menekles, lekár jeho ženy Hersilie, a situácia je vážna. Podal jej laudanum v nápoji, to ju uviedlo do meravosti, o ktorej nevie, ako dlho vydrží; ľutuje, že nemá lepšiu správu.

Hersilia ležala vo svojej spálni, ramená a nohy kŕčovito stiahnuté ako Terror, strašný Marsov sprievodca. Dýchala prudko, pery sa jej zachvievali v nepravidelných intervaloch, brucho mala napuchnuté ako medúza z najzápadnejšieho okraja zeme.

Pred viacerými dňami, začal Grék rozvážne, pokropil Hersiliiným močom vrecko s pšenicou a vrecko s jačmeňom, a dnes začala pšenica klíčiť, čo podľa znalostí Egypťanov znamená narodenie chlapca, zatiaľ čo klíčky jačmeňa by naznačovali dievča. Omyl je vylúčený, keď pozorujeme Hersiliino brucho. No

strašné na tom je, že Hersilia nie je stavaná na to, aby porodila dieťa, dieťa by muselo prísť na svet *sectio caesarea*, cisárskym rezom ako božský Caesar, a to znamená matkinu smrť.

Afrodisius položil Hersilii ruku na čelo, potom pozrel na Gréka: „Vie, ako to s ňou je?"

Menekles prikývol: „Poznala svoj hrozivý osud. Vedela, že sa nikdy nesmie oddať mužovi, lebo by to mohlo znamenať jej smrť..."

Vtedy Afrodisius vyrazil zo seba dlhý hlasný výkrik ako gladiátor v cirkuse, keď víťazný súper zdvíha meč, a po tvári mu tiekli slzy - *est quaedam flere voluptas* - a vzlykal: „O, bohovia Ríma! Potrestajte smrťou *mňa*, ale nechajte Hersiliu žiť!"

„Ty - ty si to všetko nevedel?" opýtal sa váhavo Menekles.

„Nie," plakal Pompejčan, „nikdy mi to nepovedala. Myslel som si, že jej chlad a zdržanlivosť sú prejavom jej povahy."

„To aj boli," odvetil grécky lekár, „ibaže jej povahu ovplyvnilo poznanie vlastného osudu."

Afrodisius si zakrýval tvár rukami. Ťažko dýchal a čosi neviditeľné mu zvieralo hrdlo. „To sa nesmie stať, to sa nesmie stať!" mrmlal znovu a znovu.

„Nik neunikne nemilosrdnej bohyni osudu Atropos," povedal Grék, „ona odstrihne niť života, kedy sa jej zachce, a je pochabé sa proti tomu vzpierať."

Táto reč vzbudila v Pompejčanovi taký hnev, že na čele mu nabehla tmavá kolmá žila a hlasno sa obrátil proti lekárovi: „Ty si Grék a hovoríš ako Grék, vy Gréci sa nečinne poddávate osudu. Ale ja som rímsky prepustenec, v mojich žilách prúdi germánska krv. Ja neverím na Moiry, ktoré vraj určujú človeku osud už pri narodení. Ona nesmie zomrieť, počuješ, Hersilia nesmie zomrieť!"

Menekles neodpovedal, pozeral pomimo Afrodisia a stisol pery, akoby chcel povedať: Mlč! Lenže Pompejčan nebol

spokojný, prikročil ku Grékovi a chcel svoju reč zopakovať, ešte naliehavejšie žiadať, že Hersilia nesmie zomrieť, no vtom mu padol pohľad na vchod do izby.

Stála tam ona, Hersilia, meravá ako socha na Kapitole, lakte v dlaniach; hľadela na Afrodisia. Afrodisius sa márne pokúšal čítať v jej očiach, zistiť, čo sa v nej deje, a v tejto chvíli by bol chápal aj to, keby bol jej pohľad plný nenávisti. Lenže Hersilia hľadela bezvýrazné, ľahostajne, ako bohyňa mlčania Lara, a Pompejčan vedel, že tento pohľad ho bude prenasledovať po celý život.

Posol prišiel v noci a nedal sa odbiť. Mal pre Pompejčana Afrodisia dôležité posolstvo a podľa vôle svojho pána ho smel odovzdať len osobne. Gavius zaviedol otroka do triklínia, kde Afrodisius sám ležal pri stole. Posol vytiahol spod parochne list a odovzdal mu ho. Pompejčan čítal:

Poppaea Sabina pozdravuje Pompejčana Afrodisia. S radosťou a smútkom som účastná na Tvojom osude. S radosťou preto, lebo si spomínam, ako sme sa stretli po prvý raz. Nemal si vôbec odvahu žiť a chcel si sa hodiť z Tarpejskej skaly, lebo si prehral svoje posledné peniaze -myslím, že to bolo tisíc sesterciov. Dnes, po dvoch rokoch si - motu proprio - bohatý muž a si zo dňa na deň zámožnejší. Táto Tvoja povesť prenikla už aj na Palatin. Zo srdca Ti to žičím.

Smútok ma napĺňa pre Tvoj domáci žiaľ, zoslaný Ti z vôle bohov. Aj keď smútiš nad smrťou svojej ženy Hersilie, o ktorej počuť zo všetkých strán len to najlepšie, Tvoj syn Hersilius Ti bude v týchto ťažkých dňoch istou útechou. Určite sa podobá na Teba a srší silou ako jeho otec. Moje materinské šťastie, ako iste vieš, trvalo len krátko, lenže za šťastie to veru tak či tak označiť nemožno. Seneca hovorí, že zlatá uzda nerobí koňa lepším. To je to, čo mám na mysli. Je veľký rozdiel v tom, či Tvoj život plynie voľne alebo zdĺhavo; keď však žiješ v strachu, vtedy, buď si istý, závidíš každému slušnému otrokovi. No vybrala som si tento život, teraz musím niesť svoj osud, návrat späť neexistuje.

List píšem z naliehavej príčiny. Robím si vážne starosti o Teba. Daj si pozor na Tigellia! Zakráda sa ako lev okolo všetkého, čo zaváňa peniazmi, a v týchto dňoch spomenul v prítomnosti Božského Tvoje meno. Božský je vo veľkej finančnej tiesni. Neviem,

ako vždy znovu napĺňa svoje pokladne... určite to nebude nič dobré. Rím je horúca pôda pre homo novus ako Ty, preto Ti naliehavo radím, aby si opustil mesto. Prečo sa nevrátiš do Pompejí? Ako mi povedal správca mojich majetkov Silanus, sú na predaj celé ulice. Muž ako Ty by mohol urobiť šťastie v Pompejach. Na tento list mi neodpovedaj, hoci nič by mi nebolo milšie ako pár riadkov z Tvojej ruky, lebo aj ja som pod stálym dozorom. Oboch by si nás priviedol do nebezpečenstva. Salve! Poppaea.

„Niečo nepríjemné, pane?" zaujímal sa Gavius. Pompejčan len pokrútil hlavou a Gavius si to vyložil ako znamenie, aby sa vzdialil. Afrodisius vstal, držal list v oboch rukách za chrbtom a nepokojne chodil sem a tam po tablíniu. Potom si prečítal posolstvo po druhý i po tretí raz, bol bezradný.

Afrodisius vyhľadal komnatu, kde dojka Urgulanilla bdela nad malým Hersiliom. Vyzerala ako bohyňa Securitas, ktorej mramorová socha s kopijou v ľavej ruke a s hlavou podopretou pravou rukou strážila ako matróna fórum, mala mohutné prsia a široké boky kampanijskej sedliacky a vyžarovala silu. Keď dojka vzala dieťa na ruky, zmizlo v mase jej mohutného tela. Láskala chlapca ako vlastné dieťa, milovala jeho hlasný krik i neobratný úsmev, a keby ju bol Hersilius pohrýzol, keď si ho prikladala k prsníku, ako kedysi Héru malý Herakles, určite by ho nebola pustila z rúk ako matka bohov, ale by bola zniesla bolesť, ako sa na matku patrí.

Pompejčan vzal dieťa, nešikovne sa pokúsil držať ho na rukách a Urgulanillu poslal preč. Chcel byť sám, sám so svojím synom, ktorý mu denne pripomínal tragiku jeho osudu. Opatrne položil dieťa na stôl, pozoroval trhavé, nekontrolované pohyby, tupý, nesústredený pohľad jeho očí a pokúšal sa nájsť v drobučkej

bytosti sám seba. No hoci zrkadlo mu tisíc ráz povedalo, ako vyzerá, Pompejčan nevedel zistiť nijakú podobnosť.

Miloval tohto človiečika, v ktorom žil čiastočne ďalej? Alebo ho nenávidel, lebo bol živým dôkazom jeho vlastnej slabosti, jeho nespútanosti, bezohľadnosti a sebectva, čo zavinili Hersiliinu smrť? Afrodisius sa márne usiloval ujasniť si vlastné city, usporiadať ich, jednoducho si ich priznať; pokúšal sa započúvať do seba a načúval svojmu vnútru ako Dodonin kňaz šumeniu duba. Ale napriek všetkému úsiliu pociťoval stále len veľkú prázdnotu a neschopnosť smútiť, milovať, nenávidieť. A jeho oči už po neviem-koľký raz prebehli list.

Poppaea mala pravdu: Rím bol pre *homo novus* horúcou pôdou.

Povrávalo sa, že cézar plánuje cestu do Grécka. Nik nevedel povedať, odkiaľ ten chýr pochádzal a či zodpovedal pravde. Prétoriáni zámerne trúsili reči, že sa cézar bude zdržiavať tam či tam, aby sa potom mohol pobrať menej nebezpečnou cestou.

Sprisahancom okolo Pisóna stačil ten chýr, aby chystali nový atentát, a Epicharis prišla s nápadom vražedného útoku na mori. Plán nebol nový, sám Nero sa kedysi pokúsil zabiť svoju matku Agrippinu na prepychovej lodi a atentát bol neúspešný len vďaka nečakane pevnému operadlu na pohovke. Operadlo zachytilo olovom zaťažený baldachýn, čo sa podľa plánu zrútil na kráľovnú matku. Jej dôverník Creperius zahynul, ona prežila.

Pri atentáte na Božského bolo nutné technické nedostatky tohto druhu vylúčiť. Loď smerujúca s Božským do Grécka, sa mala potopiť aj s celým mužstvom, zachrániť sa mal iba veliteľ flotily Volosius Proculus. Proculus bol kedysi zasvätený aj do atentátu na Agrippinu, no po stroskotaní akcie vzbudil nevôľu Božského, a odvtedy nepatril práve medzi jeho priateľov.

Na odvrátenie akéhokoľvek podozrenia poslali sprisahanci Epicharis do Misena, kde nadviazala kontakt s Proculom. Prišla z poverenia zaslúžilých mužov štátu, ustarostených o budúcnosť ríše.

Proculus zrejme hneď pochopil a vyhlásil, že ani on nie je prívržencom Neróna, lebo jeho rozkazy sú nevysvetliteľné ako výroky delfskej Pýtie. Aké majú sprisahanej plány? Vtedy prezradila Epicharis plánovaný atentát, uviedla podrobnosti, avšak nechala admirála v nevedomosti o mužoch v pozadí podujatia, a tým zachránila život mnohým ľuďom. Lebo Proculus videl šancu vykúpiť si priazeň božského Neróna, ponáhľal sa do Ríma a vyzradil prétoriánovi Tigellinovi, s čím sa mu zdôverila Epicharis.

Ofonius Tigellinus, ktorého nijaký Riman nepredstihol v bezuzdnosti a chladnokrvnosti a už len preto ho označovali za muža milého srdcu božského Neróna, okamžite spoznal Proculov zámer a žiadal dôkazy. Proculus vyhlásil, že dôkazy nemá, ale žiadal o konfrontovanie s Epicharis. Pod žeravým železom, žmurkol okom, vymenuje aj mužov v pozadí. Tigellinus privolil a vydal rozkaz Epicharis zatknúť, ale veliteľovi flotily pohrozil, že ak sa jeho obvinenia ukážu falošné, zakúsi žeravé železo on.

Pátracie oddiely prečesávali mesto, neušetrili veru ani Senecovo vidiecke sídlo, ale Epicharis, olúpenú cézarom o všetky majetky, nemohli nájsť, ba dokonca ani odmena päťtisíc talentov, ktorú vypísal Tigellinus za jej dolapenie, nepriniesla úspech. Prirodzene, sprisahanci okolo Pisóna sa o Proculovej zrade dozvedeli, a keďže sa museli obávať udania niektorého z otrokov, presúvali bezmennú - nikto nesmel Epicharis volať menom - každú noc k inému zo sprisahancov, aby tak zamietli každú stopu.

Lenže Tigellinus sa nevzdával, veď zmiznutie Epicharis akoby potvrdzovalo obvinenia veliteľa flotily. Medzi *acta diurna*, oznamujúcimi na fóre každodenné novinky a vyhlásenia, visel jej

zatykač; ten visel aj pri vchodoch a východoch Veľkého cirkusu, a pre tých, čo tu vchádzali a vychádzali, bolo päťtisíc talentov majetkom. Prichádzali stovky oznamov na bezmenné ženy, ktoré sa zdržiavali tu i tam a zasa zmizli. Lenže práve preto, že prichádzalo toľko oznamov, pretože mnohí otroci, majúc pred očami odmenu, videli v každej neznámej hľadanú ženu, jej stopy sa čoraz väčšmi stierali.

Jedného dňa pred marcovými nonami sa vrátil Gavius od Turňa, Plíniovho otroka, s ktorým ho od ich bitky spájalo srdečné priateľstvo, a povedal Afrodisiovi o neznámej žene, ktorú spisovateľ ukrýva pred prétoriánmi. Plínius sa pýta, či by bol on, Afrodisius, ochotný, bezmennú na pár dní vziať k sebe, jej život je v nebezpečenstve a Pompejčan určite nie je v podozrení zo sprisahania proti cézarovi, hoci - ako možno usudzovať podľa rozhovoru v kúpeľoch - rozhodne nie je Božskému vôbec naklonený. Veľmi ho prosí o to.

Afrodisiovi záležalo na priateľstve veľkého Plínia, okrem toho sa nachádzal v stave pokory, cítil sa vinný za Hersiliinu smrť a cítil v sebe potrebu napraviť to, aj keď len pre upokojenie vlastného svedomia. Preto súhlasil a kázal Gaviovi rozšíriť po dome, že čaká príbuznú z Pompejí.

Jeho vlastné tkáčovne medzitým nadobudli veľkosť Hersiliinho podniku, a keďže na Aventine sa nedalo pomýšľať na rozšírenie, rozhodol sa preložiť firmu na opačný koniec mesta, ďaleko za mauzóleum božského Augusta, kde pod umelým vŕškom bol uložený aj popol cézarov Tibéria, Caligulu a Claudia a kde tmavé bronzové tabule pri vchode oznamovali *res gestae*, súhrnnú správu o štyridsiatich štyroch rokoch vlády imperátora Caesar Divi filius (syna božského Caesara). Afrodisia akoby bola pri tomto rozhodnutí riadila vševedúca ruka Merkúra, ktorému Rimania na májové idy prinášali dymové obete, aby podporil ich

obchody -nielen preto, že podnik na okraji mesta bol teraz najväčší a prinášal značné zisky, ale aj, ba predovšetkým pre svoju polohu, ktorá už zakrátko nadobudla veľký význam.

Epicharis prišla v noci, sprevádzaná otrokom Turnom. Niesol uzlík s jej vecami a viditeľne sa mu uľavilo, keď splnil úlohu, a bez pozdravu zmizol.

„Mal by si vedieť, koho prijímaš do domu," začala neznáma a rozväzovala šnúrky na svojom skromnom batôžku.

Pompejčan ju zarazil: „Kvôli sebe samej mlč. Predpokladám, že na fóre visí tvoj zatykač; lenže tam ich visia stovky, oprávnené i neoprávnené, a keďže ťa posiela Plínius, predpokladám, že si prenasledovaná neprávom."

Neznáma sa nedala zadržať: „Som Epicharis!" povedala a čakala dajakú reakciu.

Ale Afrodisius len zopakoval: „Dobre, si Epicharis," a doložil: „Ja som Afrodisius, Pompejčan."

„Idú po mne prétoriáni."

„U mňa ťa hľadať nebudú."

„Nepýtaš sa, prečo ma prenasledujú?"

„Nie, nepýtam sa."

„*Musíš* to vedieť," naliehala Epicharis. „Patrím k. sprisahancom okolo Pisóna a zradil ma Volusius Proculus, veliteľ flotily v Misene. Keď ma tu nájdu, si aj ty stratený!"

Afrodisius pokrčil plecami. „Temné sú cesty osudu. Tu ťa však nenájdu, ver mi. Sluhovia a otroci ťa poznajú ako pompejskú príbuznú, budú ťa volať Paulina, a Gavius je verný a mlčanlivý; odvedie ťa do cubicula."

Epicharis kývla hlavou na znak vďaky a zmizla za otrokom; Pompejčan klesol na ležadlo, skrížil ruky za hlavou a nehybne hľadel na povalu, kde fakle vykresľovali tancujúce figúrky. Afrodisius sa nie z vlastnej vôle stal spoluvinníkom sprisahancov.

Určite sa nezaujímal o politiku. Ako každý prepustenec poznal len jeden cieľ: materiálnu nezávislosť, lebo bohatstvo znamenalo slobodu. Lenže bohatstvo znamenalo aj riziko, áno, v týchto časoch bolo riskantné byť bohatý, a Afrodisius *bol* bohatý, dokonca nebezpečne bohatý.

Prečo prišla Epicharis o všetok majetok? Pompejčan vstal. Chcel sa jej na to opýtať a pobral sa cez osvetlené átrium do bočného krídla domu, kde bolo pripravených pol tucta hosťovských izieb.

„Paulina!" zavolal potichu, a keď nedostal odpoveď, vošiel do cubicula. „Paulina!" zašepkal znovu.

Neznáma ležala vystretá na posteli, šaty mala rozhalené a spala. Epicharis bola pekná žena - Pompejčan si to všimol bez akejkoľvek túžby. A keďže zistil, že Epicharis spí hlboko a tvrdo, obrátil sa, že potichu opustí cubiculum; ale pritom zavadil o posteľ. Malý, neúmyselný dotyk stačil: Epicharis vyskočila, inštinktívne siahla pod vankúš, vytiahla dýku a odvážne sa ňou zahnala na Afrodisia.

„Prepáč!" ospravedlnil sa Pompejčan. „Nevedel som, že si sa už uložila spať."

Epicharis spustila dýku. Rozospatá klesla späť na vankúše a do očí jej vstúpili slzy.

„Nemám nikde pokoja," plakala tíško, „som stále na úteku. Neviem, čo bude ďalej. Pokým žije tento cézar, budem vždy prenasledovaná."

Afrodisius pristúpil bližšie, chytil jej ruku a chcel jej vziať dýku, Epicharis však dobrovoľne otvorila ruku a Pompejčan sa zarazil: Nazdával sa, že zbraň pozná, hľadel na mierne zakrivenú červenú rukoväť a pred očami sa mu vynoril strašný obraz jeho pána Serena. Do nosa mu stúpal dym horiaceho domu, prach domov, zničených zemetrasením, na čelo mu vystúpil pot pred

mihotavou horúčavou pukajúcich múrov; lapal po vzduchu, pohľadom hľadal okolo seba pomoc, ale všade bol iba oheň a skaza, a pred ním ležal Serenus, chrčivo dýchal a z krku mu trčala dýka. Afrodisius sa vzchopil, chytil zakrivenú rukoväť a vytiahol zbraň z rozzevenej rany.

„Odkiaľ máš túto zbraň?" spýtal sa Afrodisius, keď sa opäť spamätal.

Epicharis odvrátila hlavu; stisla pery a zavrela oči, akoby chcela potlačiť slzy.

„Odkiaľ máš túto zbraň?" Pompejčanovi sa triasol hlas.

Epicharis prudko krútila hlavou, dávala mu najavo, že na túto otázku nechce odpovedať. Ale Afrodisius neustúpil, schytil ju za ruku a triasol ňou, až Epicharis prepukla do hlasného vzlykotu.

„Touto dýkou," začala váhavo, „bol zavraždený môj muž Vestinus. Našli ho za chrámom Marsa Ultora, na ulici do Subury. Na tele mal dvadsaťtri bodných rán a vedľa jeho mŕtvoly ležala táto dýka."

„A vrahovia?"

„Prétor ich oslobodil, hoci boli dvaja očití svedkovia. Boli to sýrski otroci; keď sa začal proces, ich pán im zakázal vypovedať, bál sa o vlastný život. A prétor sedel na *sella curulis* iba rok a nechcel si narobiť nepriateľov, ktorí by neskôr mohli byť pre neho nebezpeční. Vtedy som si zobrala túto dýku a prisahala pri svojej pravej ruke, že ňou zasiahnem vrahov..."

„Pri Jupiterovi!" Afrodisius nespúšťal oči z Epicharis. Chcel jej klásť otázky, ale potom si všimol jej bolesť a bezmocný hnev, a tak sa radšej stiahol s tým, že sa jej ďalšie povypytuje až na druhý deň.

Tej noci sa jeho myšlienky krútili okolo vraždy Vestina a neobyčajnej dýky. Nevidel rovnakú zbraň aj u Poppaey? Existovala nejaká spojitosť medzi týmito vraždami a vraždou jeho

pána Serena? Afrodisius tieto myšlienky zavrhol, ale vzápätí v ňom skrsla pochybnosť a spomenul si, že umierajúci Serenus povedal meno, ktoré mu vypadlo z pamäti, zvláštne meno, na ktoré si nevedel spomenúť. Potom zaspal.

Zavčas rána zobudil Afrodisia hlasný krik. Gavius, zvyknutý - ako sa na otroka patrilo - vyčkať na okamžik, keď pán otvorí oči, potom roztiahnuť závesy a vpustiť do cubicula slnečné svetlo - Gavius stál roztrasený pred posteľou a jachtal: „Pane, zobuď sa, stala sa strašná vec, prétoriáni..."

Afrodisius hneď nepochopil a nahnevane sa opýtal: „Akí prétoriáni?", takže otrok chytil Pompejčana za plece a triasol ním, aby ho prebral: „Pochop predsa, cézarovi prétoriáni sú v dome, hľadajú sprisahankyňu Epicharis!"

Len čo Gavius vyslovil to meno, Afrodisius sa celkom prebral. Vyskočil z postele, prehodil si tuniku a ponáhľal sa za Gaviom cez átrium do prednej časti domu, kde práve kohorta vojakov prevracala hore nohami zariadenie. Pokrikujúci hulváti mali na sebe zlatom obité kožené panciere a prilby s červenou ozdobu a vyznačovali sa nápadne ordinárnym, vyzývavým správaním, pričom prevracali stoličky a amfory, zastrašených otrokov kopali alebo pokiaľ to boli otrokyne, štípali ich do zadku.

„Stoj!" Širokoplecí prétorián s koženými, červeno obrúbenými pásmi na uniforme a širokými zlatými náramkami na predlaktiach, označujúcimi ho za veliteľa, vykročil proti nim s kopijou otrčenou pred prsami. „Povedzte svoje mená!"

„Ja som Afrodisius, Pompejčan, a toto je Gavius, môj osobný otrok. Čo chcete v mojom dome? Kto si ty?"

Prétorián zareagoval na Pompejčanove otázky nehanebnou širokou grimasou, postavil kopiju zvislo, trikrát ňou buchol o zem a zvolal: „V mene božského cézara, Neróna Claudia Caesara Augusta Germanica, záchrancu sveta, si zatknutý!"

„Zatknutý?" opýtal sa Afrodisius ohromene. „Si obvinený, že vo svojom dome schovávaš istú Epicharis, obžalovanú zo sprisahania proti Božskému."

„Nikoho neschovávam," odvetil odmerane Pompejčan, „a každý, kto sa zdržuje v tomto dome, robí to dobrovoľne, ako to slobodnému občanovi v slobodnej krajine prislúcha, pokiaľ to nie je otrok."

„Prehľadajte miestnosti!" zvolal nazúrene vodca prétoriánov. „Prečešte každý kút!" A vojaci sa rozpŕchli ako psi, lákaní miskou so žrádlom. Veliteľ sa cieľavedome pobral cez átrium do zadnej časti domu. Afrodisius a Gavius ich so strachom nasledovali a otrok vrhol na svojho pána pohľad, akoby chcel povedať: Viem, ja som tomu na vine; ale Afrodisius ho potľapkal po ruke: Dobre, starký, dobre.

Pompejčanovi pripadalo hľadanie v jednotlivých miestnostiach pridlhé. Preto sa pobral rovno do cubicula, kde spala Epicharis, aby sa postavil ako ochrana pred ňu, otvoril dvere, lebo predpokladal, že dávno začula hluk a prebudila sa.

Roma Dea! Afrodisius potlačil ohromené zvolanie. Posteľ bola prázdna a zastlaná, Epicharis zmizla.

Z Cézarey dochádzali v tom čase zlé správy. Vyčíňal tam rímsky miestodržiteľ provincie Gessius Florus - malý Nero s jeho bezuzdnosťou a nevypočítateľnosťou. Už za jeho predchodcu, miestodržiteľa Albina, ľudia v Cézarei trpeli, pretože vymýšľal tie najneuveriteľnejšie dane, aby ľud vykorisťoval. Ba čo viac, Albinus dával zámožných občanov pod rôznymi zámienkami zatvárať do väzenia a púšťal ich na slobodu za vysoké výkupné. No Gessius Florus prekonal aj tieto opovážlivosti a správal sa kruto ako gladiátor; Tudejci ho volali len „postrach krajiny".

Cézarea bolo prekrásne mesto s bielymi domami a prístavom, ktorý veľkosťou prevyšoval aj Pireus. Založili ho kedysi obchodníci a zasvätili fenickej Venuši. Jej meno aj nieslo až dovtedy, pokým ho nedobyl božský Augustus a veľkoryso ho nedaroval oddanému vazalovi Herodesovi. Ten ho z vďačnosti nazval Cézarea, Cisárske. Už od začiatku boli ťažkosti s pestrou zmesicou ľudu, zloženou zo starousadlíckych Židov, neskôr privandrovaných Grékov a rímskych okupantov, z ktorých sa ako najhorší prejavil Gessius Florus.

Nie všetci rímski miestodržitelia boli takí nenávidení ako on. Keď bol v Judei na návšteve antiochijský prokurátor Cestius Gallus, naliehali naňho utláčaní Židia, aby sa zľutoval nad ľudom a zasiahol u božského Neróna. Cestius prisľúbil - a úmyselne to nechal tak: Prečo mu malo záležať na cudzej provincii?

Miestodržiteľovi Gessiovi Florovi prišlo veľmi vhod, že jedného dňa sa Gréci a Židia v Cézarei pustili do seba; mohol aspoň odviesť pozornosť od vlastnej hrôzovlády. Dôvod bol bezvýznamný, ale tak ako stačí iskra, aby vypukol veľký požiar, ani v tomto prípade nebol vôbec úmerný neskoršej udalosti: Židovská synagóga v Cézarei stála na nevhodnom mieste a prístup k nej bol iba cez úhorom ležiacu pôdu istého Gréka. Ponuky na predaj, dokonca za mnohonásobnú cenu, Helén sústavne odmietal; namiesto toho tam postavil dielne, ktoré Židom bránili v prístupe. Židia zozbierali osem talentov striebra a odovzdali ho Florovi s prosbou, aby za nich zakročil. Miestodržiteľ peniaze vzal, ale o sprostredkovanie sa nestaral. Odvtedy neprešiel deň, aby niekde v Cézarei nedošlo k zrážkam medzi Grékmi a Židmi, ale predovšetkým medzi Židmi a Rimanmi.

Tak ako láska má len *jedno* oko, nenávisti chýbajú obe, a Židia ani rímski okupanti nevynechali jedinú príležitosť, aby sa vzájomne neprovokovali, akoby po ničom tak netúžili ako po

vojne. Lenže vojna v niektorej východnej provincii bolo to posledné, čo si cézar želal, pretože vojna stála peniaze, a Nero mal dosť dlžôb vo vlastnej krajine. A tak bola aj príčina, uvádzaná Florom, keď odľahčil chrámový poklad Židov v Jeruzaleme o sedemnásť talentov, úplne vymyslená: Bezočivo tvrdil, že mu to prikázal božský Nero. Nahnevaní Židia potom na rímskeho miestodržiteľa nadávali a pľuli, a koloval žobrácky košík na „almužny pre poľutovaniahodného Flóra"; ale okrem špiny a odpadkov sa nenazbieralo nič.

Gessius Florus sa kruto pomstil. Pricválal s päťdesiatimi rímskymi jazdcami a centúriom Capitom, pred kráľovským zámkom moci zbaveného judského kráľa Agrippu dal postaviť sudcovskú stolicu, sadol si na ňu a vyčítal Židom, že plánovali povstanie. Napokon dal pochytať, bičovať a ukrižovať - ako to bolo stanovené pre Nerimanov - každého, kto bol práve poruke. Kráľ Agrippa bol preč; ale jeho krásna sestra Berenika prosila Flóra o miernosť, rabiátny Riman ju však nevypočul a veru, obklopená osobnou strážou musela utiecť z paláca, aby sama unikla krvavému kúpeľu. Takýmto spôsobom prišlo za jeden deň - písal sa šestnásty deň Artemisiinho mesiaca - o život šesťstotridsať ľudí, medzi nimi ženy a malé deti.

Jeruzalemom sa ozývali výkriky bolesti a heslá nenávisti. Veľkňazi si sypali popol na hlavu na znak smútku, trhali si rúcho a hádzali sa vedľa seba na zem. No Florus oznámil, že vyslal do Jeruzalema dve kohorty a žiadal, aby Židia vyšli Rimanom v ústrety a jednotlivé oddiely podľa zvyku vítali jasotom. S nariekaním a nazlostenými tvárami sa pobrali pred brány mesta - kňazi v naberaných rúchach a so svätým chrámovým náradím, ľud sprevádzaný harfistami a spevákmi. Zdalo sa, že Florus medzitým nariadil, aby rímski jazdci na pozdrav Židov neodpovedali. S

meravými pohľadmi tiahli popri nich, pohŕdavo neodpovedali na pozdrav, a Židia začali hundrať a nadávať.

To bolo znamenie pre legionárov: Zo svojich koni sa vrhli na ľudí a oháňali sa mečmi hlava-nehlava. Mnohých smrteľne zasiahli, väčšina zahynula vo všeobecnej panike, mnohých rozdupali na nepoznanie. Potom sa Florus stiahol späť do Cézarey.

Riman zasial hroznú nenávisť a zdalo sa, že otvorená vojna je nevyhnutná. Židia naliehali na kráľa Agrippu, aby bojoval proti Rimanom, on sa však pokúšal so slzami v očiach odhovoriť ľud od tohto zámeru, rovnako beznádejného ako boj ich predkov. Naliehavými slovami im pripomínal hrdých Aténčanov, ktorí obetovali svoje mesto rímskym plameňom, hoci donútili na útek takého muža ako bol Xerxes, muža, čo sa vozil na lodi po zemi a prechádzal po mori, keď sa mu uráčilo. Dokonca aj Sparťania, bojovníci od Termopýl a víťazi od Platají, ktorí mali kráľa takého formátu ako Agesilaos, sa s nadvládou Rimanov vyrovnali. Doteraz sa ani Kyrenejcom, pochádzajúcim zo Sparty, ani Marmarom, obývajúcim územia, čo sa ťahajú až do vyprahnutej púšte, ani hrôzu šíriacim Syrtom, Nasomanom a Maurom nepodarilo Rimanov zastaviť. Veru, ani len Egypt nevidí nič nečestné v poddanosti, pričom nádherná Alexandria platí Rimanom mesačne väčšie dávky ako Jeruzalem za rok. Rimania, varoval kráľ Agrippa, obrátia vaše sväté mesto na prach a popol a vykynožia celý váš rod, na výstrahu pre iné národy, zahrávajúce sa s podobnými myšlienkami ako Židia.

Jedných jeho reč presvedčila, druhí si odpľúvali nad kráľovou zbabelosťou a hádzali doňho kamene. Ale Eleazar, veliteľ chrámovej stráže, prehovoril veľkňazov, aby nedovolili Rimanom obetovať v chráme, takže už nebudú môcť obetovať božskému Nerónovi. To bola neslýchaná provokácia, tá musela, len čo sa o nej dozvedeli v Ríme, vyvolať vojenský zásah cézara.

Božský pociťoval k judejskej provincii aj tak mimoriadny odpor, lebo staré proroctvo hovorilo, že z Judey raz vzíde pán sveta. Nero sám sa nepokladal za schopného viesť vojsko; a musel sa obávať aj toho, že jeho dlhšia neprítomnosť by mohla zapríčiniť chaos v Ríme. Muž, ktorého chcel poslať do buričskej provincie namiesto seba, nebol už najmladší a mal domáce väzenie pre svoju opovážlivosť nahlas chrápať počas speváckych vystúpení Božského. No napriek tomu to bol čertovsky dobrý vojvodca, tridsať ráz bol úspešný proti Británcom, a momentálne bol miestodržiteľom v Africkej provincii. Jeho meno: Titus Flavius Vespasianus, muž, o ktorom ešte bude reč.

V Tulliane, kam prétoriáni doviedli Afrodisia, vládlo skľučujúce tesno. Rímske väznice už dávno nevládali prijať všetkých delikventov, preto vydal Božský nariadenie, aby vrahov a iných „bežných" zločincov odsudzovali na nútené práce. To ušetrilo kata, a dokonca ešte aj niečo prinieslo. No politickí väzni boli izolovaní v Tulliane, a od rána do večera sa po stuchnutých chodbách ozývali výkriky bolesti a hrôzy, výraz zúfalého vzoprenia sa mučiteľom, ktorí žeravým železom vynucovali priznania z obžalovaných.

Deň a noc strávil Pompejčan sám v tmavej väzenskej diere päť krát päť krokov, zamrežovanej železnými tyčami ako levia klietka vo Veľkom cirkuse. Afrodisius sa pokúšal zaspať na udupanej podlahe, ale smrad výkalov mu vyrážal dych a zopár ráz si myslel, že sa už zadusí. Driemal, vzdal sa rozmýšľania o svojej obhajobe, ktorú chcel predniesť, až ho odtiaľto zasa vyvedú. Raz ho predsa vyviesť musia.

A potom sa s rachotom otvorila ťažká mreža, Afrodisius sa pozviechal a vykročil v ústrety tieňu, čo sa črtal v otvore, naraziI však na úbohé stvorenie, hlava a ramená mu akoby bezvládne

ovísali, a kým neznámy pred ním klesol na zem sťa obetný vosk pred Jupiterovým oltárom, mreža sa prudko zatresla, až sa zem zachvela a nekonečná chodba zadunela. Afrodisius sa nešikovne pokúšal na zem klesnutého postaviť na nohy, ten ho však úpenlivo prosil, aby sa ho nedotýkal, lebo každý pohyb mu spôsobuje neznesiteľné bolesti.

A tak sedel Pompejčan dlhý čas mlčky vedľa neznámeho a načúval jeho prerývanému dychu. Neodvážil sa ho osloviť a pri myšlienke, že zajtra alebo pozajtra, alebo kedykoľvek, budú aj s ním takto zaobchádzať a jeho utýrané telo hodia do tejto diery ako puknutú amforu na *mons testaceus*, mu prebehol mráz po tele. Už uvažoval, či by nemal ukončiť život vlastnou rukou, no potom mu zišiel na um malý Hersilius, jeho syn, zaňho sa cítil zodpovedný: Smie ho opustiť?

Náreky, čo sa v prítmí tlmene ozývali od jednej kobky k druhej, mu trhali uši ako tŕne. A zrazu akoby počul hlasy, kričali jeho meno a nadávali mu do zbabelcov, slabochov, rozmaznancov, a on sa hanbil...

„Musíš povedať mená!" ozval sa zrazu muž pred ním, „musíš povedať toľko mien, koľko ti len napadne, ináč ťa umučia na smrť."

Afrodisius mu položil ruku na ústa, aby mu naznačil, že sa má šetriť. Ale muž odvrátil hlavu nabok.

„Nechaj! *Dum spiro spero.* A pokým vládzem hovoriť, žijem."

„Mučili ťa," povedal Pompejčan bezmocne.

Muž pred ním sa pokúsil vystrieť údy a tvár sa mu pretiahla. „Kladu na prsia, druhú na holenné kosti, tak z teba vypáčia každú odpoveď. Ver mi, nemá zmysel mlčať."

„Ty - si - hovoril?" opýtal sa váhavo Afrodisius.

Ten druhý pozrel bokom. „Veď sa na mňa pozri," povedal, a Afrodisius sa hanbil za svoju otázku. V prítmí rozoznal mužove

doráňané holene, pravú nohu mal ohnutú dovnútra a ležala tu, akoby vôbec nebola spojená s telom; hrdlo mal zašpinené od krvi.

„Už to nebude dlho trvať," povedal umučený.

Pompejčan prikývol, akoby chcel povedať: dúfajme. Dúfajme, že sprisahanci budú mať čoskoro úspech. Ale keď ten druhý len mlčal a mlčal a keď sa ho dotkol, necítil nijaký pohyb, vtedy zistil, že umučený mal na mysli niečo celkom iné.

Afrodisius vyskočil. Rozbehol sa proti železnej mreži a pokúsil sa ju vytrhnúť z ukotvenia. „Pusťte ma!" reval z celej sily. „Chcem ísť von!"

Avšak jeho výkriky sa iba miešali s inými v široko rozvetvenom podzemnom väzení, a keď sa ani po chvíli neupokojil a búšil do mreže, až mu ruky krvácali, prišiel dozorca a vchrstol zúrivcovi do tváre vedro vody, načo Pompejčan s plačom klesol na zem. „Je mŕtvy!" mrmlal znovu a znovu. „Veď on je mŕtvy." Ale to nikoho netrápilo.

V tú noc, keď Afrodisius skrčený čupel v rohu a zízal na mŕtveho, v týchto zdanlivo nekonečných mučivých hodinách, ktoré mohla ukončiť len smrť, narastala v ňom vôľa prežiť. Čo znamenal život človeka v starom Ríme! Život bol náhoda, osud, hra, predovšetkým bol vymeniteľný a bezcenný. No teraz, zoči-voči smrti, sa ozvala v Pompejčanovi nikdy nepoznaná vôľa žiť a on dospel k osamelému, bezmocnému, beznádejnému rozhodnutiu, že bude o svoj život bojovať. Bude bojovať o svoju slobodu, o svoje dieťa a majetok, aj keby mal pri tom zahynúť.

Ako len v detstve obdivoval trpiteľa Odysea, o ktorého bludných cestách tak výrečne rozprával učiteľ Saturnius. Rozprával o tomto itackom kráľovi, čo dvadsať rokov blúdil po mori a nevzdal sa úmyslu dôjsť na rodný ostrov, nezľakol sa Lotofagov a Kyklopov a nevzdal sa, keď Laistrigoni zničili všetky lode okrem jednej; vzdoroval dokonca aj najvyššiemu Diovi a

nezľakol sa boha podsvetia. Viac ráz bol Odyseus bližšie k smrti ako k životu, ale čo ho nezabilo, to ho posilnilo, a silný chcel byť aj Afrodisius.

Na druhý deň ráno odvliekli Afrodisia na výsluch. Mŕtvy v cele akoby ich nezaujímal, prekračovali ho ako hŕbu smetí. Po prvý raz po troch dňoch videl Pompejčan denné svetlo, padajúce cez kruhovitý otvor v povale. Okná neboli, ani možnosť pre obžalovaného sadnúť si. Iba vyšetrovateľ s dvoma prísediacimi sedeli za stolom. Pri stenách stáli mučitelia, ruky skrížené na nahej hrudi, mohlo ich byť asi osem. Na trojnožke naboku stála nádoba s rozžeraveným uhlím, v rohu boli opreté klady, zviazané ako ruka hrubými lanami; v strede miestnosti stál kamenný blok so škvrnami zaschnutej krvi.

Pri vstupe do miestnosti si Pompejčan na chvíľu myslel, že nová odvaha do života ho opustí; hľadel do bezvýrazných tvárí mučiteľov, ktorí v ňom nevideli človeka a sami tiež nejavili nijaké známky ľudskosti. Potom však zbadal odporný úškrn v tvári vyšetrovateľa - bol to onen prétorián, čo ho zatkol - a opäť ho naplnila stará zúrivosť a s ňou aj odvaha.

Pompejčan si pripravil obrannú reč. Tú chcel vmietnuť do tváre tomu hnusníkovi, chcel vykričať, že sa nebojí jeho mučiteľov: Ale potom bolo všetko ináč. Z trojice mužov vstal ten vpravo a povedal, ani naňho nepozrúc, aby si vypočul, čo mu chce oznámiť najvyšší cézarov prétorián Tigellinus. A pokým uškŕňajúci sa prefekt predniesol úvodné slová a v mene rímskeho ľudu a z poverenia božského Neróna odôvodňoval svoje konanie, Afrodisius pozoroval tvár: Tak toto je ten ukrutník, o ktorom si šuškajú Rimania, ba hrozia sa ho aj potkany v Cloaca maxima. Na čele sa mu kučeravili riedke svetlé vlasy, keď hovoril, kolmá vráska menila výzor čela a vlnivo sa pohybovala. Tmavé huňaté obočie sa mu zrastalo nad mäsitým koreňom nosa, a zatiaľ čo

horná pera bola úzka a ledva viditeľná, spodná silno vystupovala dopredu. Oči mal posadené hlboko, dali sa len vytušiť, vyzeralo to skoro tak, akoby obočie chránilo pred ich pohľadom.

Epicharis sa dobrovoľne prihlásila, ale ani jeho, ani iných neobvinila, takže...

Afrodisius akoby sa prebral zo sna; čakal zádrapčivé otázky, počítal s tým, že mučiteľ vyberie z nádoby s uhlím žeravé železo - a teraz?

...takže obvinený bude prepustený na slobodu; nech sa ráči čo najrýchlejšie vzdialiť.

„Na slobodu? Som voľný?" vypytoval sa ohromene Pompejčan. Zvrat v osude nastal preňho priveľmi nečakane.

Tigellinus nevoľky prikývol. „Mal by si Fortune venovať sochu na Marsovom poli, že si našiel u božského cézara orodovníka."

Orodovníka? Vtedy akoby Pompejčanovi spadli šupiny z očí: Poppaea!

„Zmizni!" zvrieskol zrazu prétorián Tigellinus a naklonil sa ponad stôl: „Jedno ti poviem, Pompejčan! Dnes si mi ešte unikol, ale nasledujúci raz ťa zničím, potom ti ani tvoj orodovník nepomôže. Neunikneš mi, Afrodisius, ty nie!"

Ešte dlho zneli Afrodisiovi v hlave nenávistné slová prétoriána.

Hlad ho rýchlo hnal domov. Ale čím väčšmi sa blížil k Via Ostensis, vedúcej k Aventinu, tým hustejšie lemovali Rimania okraj ulice a na svoju otázku sa Pompejčan dozvedel, že Božský odchádza do Antia, do svojej letnej rezidencie.

Antium bolo latinské pobrežné mesto, necelý deň cesty od Ríma, letovisko, omnoho menej elegantné ako exkluzívne Baje. Ale Nerónova matka Agrippina tam mala nádherné vidiecke sídlo, v tom paláci sa narodil cézar, a tak si Božský zvykol tráviť

mesiace zasvätené Junone, božskému Juliovi Caesarovi a božskému Augustoví tu, ďaleko od vyhne, na ktorú sa v lete menil Rím. A každý rok na júnové kalendy sa opakovalo dychtivo okukované divadlo: cézarovo cestovanie s celým osadenstvom domu na juh. Ako všetko, čo Božský podnikal, aj táto krátka cesta sa stala grandióznym divadlom.

Afrodisius to nechcel vidieť. Na smrť unavený, slnkom oslepený sa vliekol domov, ale na ohybe ulice k Veľkému cirkusu sa nedalo ísť ďalej. Afrodisia, vklineného medzi jačiacich a tlačiacich sa povaľačov, socali sem a tam a keď sa za zvukov pozáun blížil cisárov sprievod, pribehli ťažko ozbrojení prétoriáni, jeden vedľa druhého s vytasenými mečmi, a Rimania s vreskotom cúvli dozadu, takže tlačenica bola ešte neznesiteľnejšia. Potom cézarovi osobní gardisti obrátili svoje vysoké, vypuklé štíty proti zástupom a vytvorili tak nepreniknuteľný múr, ktorý mal chrániť Božského pred každým nebezpečenstvom. Cézara ochraňovalo dvanásťtisíc prétoriánov, presne dva razy viac ako všetkých jeho predchodcov, ale iba polovica z nich ho sprevádzala do Antia, druhá polovica zostávala v Ríme.

Cez falangu štítov uvidel Afrodisius hudobníkov a spevákov a tisíce chlapcov v žltých rúchach, ktorí sypali kvety ako pri slávnosti florálií, takže otroci, čo išli za nimi a vliekli na nosidlách obľúbené sochy Božského, sa do nich zabárali až po členky. Za sochami nasledovali cézarove hudobné nástroje, harfy, lutny a lýry, a drahocenné nádoby, z ktorých zvyčajne jedával. Zlaté misky, džbány z alabastru a umelecké sklo vyvolávali tisícnásobné achkanie a ochkanie, a na slnku sa jagali mozaiky rozobrané na časti, aby cézar, podobne ako kedysi božský Július, nemusel počas cesty stúpiť nohou na obyčajnú zem.

Veľké pestré vtáky v zlatých klietkach, takisto tmavokoží tanečníci a skokani z Afriky a chodci na chodúľoch z Galie mali

zabávať Neróna v tichu Antia. Bolo vidieť hercov s maskami a v pestrých rúchach, celú stotinu, otrokyne s vlasmi po zem. Na reťaziach viedli skrotené africké gazely a čierno pruhované tigre, cézarove domáce zvieratá. A potom nasledoval rad bubeníkov v lesklých kožených prétoriánskych uniformách, vystretými rukami bubnovali do rytmu prichádzajúcej osobnej stráži, nekonečnej armáde temných postáv s pohŕdavými pohľadmi, ostrieľaných elitných vojakov, čo sa nebáli ničoho; za svoj trojtisícový žold zabíjali každého, koho tribún označil.

Muž ako Nero sa mohol udržať pri moci vôbec len s pomocou prétoriánov. Vojaci bežnej armády boli umiestnení v kasárňach prétoriánskeho tábora na Viminali a patrila k nemu vlastná vojenská a hospodárska škola. Po šestnástich rokoch vojenskej služby prétorián buď načisto ohlúpol, stal sa z neho nevypočítateľný mazák, čo sa bezmyšlienkovite bil, kamkoľvek ho postavili, alebo mal za sebou vojenskú kariéru, a tá mu ako centúriovi prinášala desaťnásobný a ako tribúnovi kohorty dokonca štyridsaťnásobný žold. Prétoriánov viedli dvaja *praefecti*, ktorí podľa vôle božského Augusta náležali k rytierskemu stavu. Obaja mali rovnaké práva, takže každý mohol ihneď zrušiť rozkaz toho druhého - múdra myšlienka, lebo niekoľkotisícový elitný oddiel predstavoval nevypočítateľný mocenský faktor a nebolo náhodné, že dvaja prefekti boli vždy zarytí nepriatelia, ako Fenius Rufus a Tigellinus.

Gardu, čo šla s Božským do Antia, viedol Rufus. Sedel na koni v zlatom obitej výzbroji, po pravici viedol ešte jedného koňa, zasväteného Marsovi, každý rok v októbri ho obetovali na Marsovom poli, kde zachytili jeho krv a na očistenie od ťažkej viny uschovávali vo Vestinom chráme. Tigellinus predstieral, že pre naliehavé záležitosti zostáva v Ríme.

Zrazu nastal v zástupoch pohyb, ľudia začali extatický kričať, vrhali sa jeden cez druhého na seba a zdanlivo bez príčiny sa vzájomne mlátili. Afrodisius si spočiatku nevedel toto čudné správanie vysvetliť, no potom zistil, že tesne pred cézarovým vozom, ťahaným ôsmimi čiernymi kappadockými žrebcami a obklopeným dvojnásobným počtom numidských jazdcov v bielych kožených pancieroch, kráčali heroldi s bruchatými košmi. Z košov vyberali prevŕtané drevené guľky, v ktorých boli schované žreby, a hádzali ich medzi hulákajúce davy ľudí. Hovorilo sa, že Nero dal podľa chuti a nálady rozdeliť drobné peňažné dary, jeden voz pšenice, ale i prasa alebo koňa, dokonca v tom mal byť aj veľkostatok v Albánskych vrchoch. A tak Božský, kdekoľvek sa zjavil, viezol sa vždy špalierom vzrušene kričiacich ľudí a ich správanie sa dalo vykladať aj ako nadšenie.

Afrodisius videl cézara po prvý raz. So sileným úsmevom pozeral z hrkotajúceho voza, ale zdalo sa, akoby sa zlatom obitá a jagavým oloveným sklom pokrytá kabína vznášala, pretože aj keď drevenú kostru vozidla na čiernych dlaždiciach Via Ostiensis hádzalo z boka na bok, kabína sa len jemne hojdala. Tento nový vynález sa volal *carpentum* - koč. Od jednoduchého voza sa líšil tým, že kabína bola na dlaň širokými koženými remeňmi zavesená na štyri bronzové vidlicovité závesné tyče, upevnené na prednej a zadnej osi vedľa kolies. Čiže kostra vozidla a kabína neboli pevne spojené.

Závesné tyče zakončovali zlaté levie hlavy a spice drevených kolies boli obité červenými a modrými doštičkami a podľa toho, ako rýchlo sa krútili, vytvárali rôzne hry farieb. Masám sa to páčilo a kričali: „Nech žije cézar, nech žije, nech žije!" Nero hľadel ako maska, jeho bielo sa lesknúca tvár, orámovaná červenkavými kučerami a rovnako sfarbenou kučeravou bradou, akú ináč nosili grécki filozofi, nebola tvárou sotva tridsaťročného

muža. Cézara by bolo možno pokladať aj za frýgického pisára, ktorý strávil život medzi pochmúrnymi stenami pergamonskej knižnice, kde v miestnostiach bez okien chránili papyrusy a pergameny pred slnečným svetlom. Na ukazováku ľavej ruky, ktorou meravo pohyboval hore-dolu ako heroldskou palicou, mal Nero nastoknutý obrovský zeleno sa trblietajúci prsteň, pravou si držal pred okom v zlate zasadený rubín a krútil ním okolo vlastnej osi. Hovorilo sa, že Nero je krátkozraký a pokúša sa lepšie vidieť cez vybrúsený kameň; iní zasa tvrdili, že to celé je len taká zábavka a kazí pohľad na skutočnosť.

V každom prípade scéna mala v sebe čosi neskutočné, a boli Rimania, čo tvrdili, že v koči vôbec nesedí cézar. Zo strachu pred atentátom sa vraj dáva zastupovať na nerozoznanie podobnému hercovi; on sám cestuje do Antia nepoznaný v noci - tak ďaleko to už došlo.

Keď koč prechádzal okolo, záclonka oproti cisárovi sa na chvíľu odostrela a Afrodisius zazrel Poppaeu. Ruka mu vyletela nahor na pozdrav, ale potom začul potupné výkriky - „Cézarova pobehlica!" a „Octavia!" - a ruka mu rýchlo klesla. Zbadala ho? Afrodisius si namýšľal, že na Poppaeinej tvári rozoznal letmý úsmev, no keď tesne vedľa neho tučný Riman s veľmi červenou hlavou zdvihol päsť, zreval „Vrahyňa!" a ďalší sa rozhorčene pridali, Poppaea záclonku na koči prudko zasa zatiahla.

Trvalo celé hodiny, než sa ľudia rozptýlili v uliciach okolo Veľkého cirkusu, a rovnako dlho trvalo, kým prišiel Afrodisius domov. Gavius privítal pána so slzami v očiach a priznal sa, vraj sa už vzdal všetkej nádeje, že ho uvidí živého. Stal sa zázrak, vyhlásil Pompejčan bez uvedenia podrobností a otrok mu dal za pravdu. Plíniov otrok Turnus mu porozprával o poľutovaniahodnom osude Epicharis. Epicharis sa v skorých ranných hodinách vykradla z domu a prihlásila sa u prétoriánov. Tí

ju mučili ako otrokyňu, čo bolo proti zákonu, lebo bola rímskou občiankou. Ale prétoriáni ospravedlňovali svoj postup tým, že kto cézarovi ukladá o život, nie je Riman, ale otrok, a zaslúži si také zaobchádzanie. Hoci Proculus nemohol uviesť nijaké dôkazy na svoje tvrdenie, že sa ho Epicharis pokúšala najať ako vraha, a hoci Epicharis všetko poprela, Tigellinus jej neveril. Ako hovoril Turnus, vraj ju bičovali priviazanú s roztiahnutými rukami medzi dva stĺpy, od pása nahor nahú, pritláčali jej na telo žeravé železo, pokým nestratila vedomie, pod mučiarenskými kladami jej dolámali rebrá a nohy, takže nemohla vôbec chodiť. Avšak Epicharis nevyzradila ani jedného sprisahanca, cez skrvavené pery jej neprešlo ani jedno meno. Na druhý deň ráno ju priniesli z cely na prenosnej stoličke. Vzali jej šaty a nechali len bedrovú zásterku a náprsnú šatku. Tak ju dovliekli prétoriáni na výsluch. No Epicharis využila krátku chvíľu, o ktorú požiadala, aby mohla urobiť potrebu, ovinula náprsnú šatku okolo operadla prenosnej stoličky a sama sa uškrtila.

Afrodisius cítil železné pazúry a zobáky stymfalských vtákov na hrudi, zlovestné dravce, čo vystreľovali svoje perá ako ostré šípy a zobákmi prerážali železné panciere. Lapal po vzduchu, lebo si uvedomoval, že z vôle bohov len o vlások unikol rovnakému osudu. Ale potom, úplne nečakane, zachvátil Afrodisia nevysvetliteľný smiech; otriasal sa ako žobrák na úpätí Kapitolu, čo za jeden as rozpráva ľuďom oplzlé vtipy, a nevedel sa upokojiť, lebo záchvaty prichádzali jeden za druhým. Pompejčan sa smial homérsky nahlas, reval, vybuchoval smiechom a Gavius nespúšťal zo svojho pána ustarostený pohľad. Na príčinu strašného smiechu sa ho opýtať neodvážil.

Bola to úľava, čo sa prejavila *hic et nunc?* Alebo to bol strach a vedomie, že tento boj sa ešte ani zďaleka neskončil?

Zdalo sa, že Rím stratil priazeň bohov. Cézarova svojvôľa ľudí vzájomne čoraz väčšmi odcudzovala a pre záchranu vlastnej kože boli zrada a udavačstvo na dennom poriadku ako za čias neblahej občianskej vojny. Každý bol každému nepriateľ, a keď sa rozšíril chýr, že v mestských skladiskách sú zásoby potravín už len na sedem dní namiesto na zákonom stanovených šesť týždňov, hromadili Rimania všetko, k čomu sa práve dostali; výsledok bol ten, že ceny potravín stúpli nečakane vysoko a Nero nevidel iné východisko, len dať raziť nové a nové mince, pravda, už nie zo striebra, ale z medi.

Muž ako Afrodisius, predávajúci životne potrebné veci, mal z tohto vývoja úžitok a jeho tkáčovne na okraji mesta boli čoskoro najväčšie v celom Ríme. A keďže obchod prinášal značné zisky a peniaze takmer denne strácali na hodnote, spomenul si Pompejčan na slová svojho pána Serena, ktorý tvrdil, že peniaze ako také sú podvod, lebo predstavujú len prísľub, že ti zaplatia protihodnotu, ale nikdy neposkytujú záruku. Vtedy tým slovám nerozumel, možno jednoducho preto, lebo si nikdy nemyslel, že toto poznanie niekedy využije. Ale Serenus, zvyknutý svoje skúsenosti zo zaobchádzania s peniazmi vždy na kalendy zapisovať, ho veľa naučil. Napríklad to, že hospodársky múdre je plávať proti prúdu.

Gavius, spriatelený s otrokmi všetkých dôležitých Rimanov, predovšetkým s Bitýnčanmi, mu oznámil, že grécky lodiar Terpander je v peňažnej núdzi a ponúka na predaj dve lode, čo vozia z Alexandrie do Ostie olej na pomazanie a tymian a na spiatočnej ceste kampanijské vína. Cena bola smiešne nízka, stanovená pre rýchleho kupca, a Afrodisius sa rozhodol prevziať lode aj s posádkami. Odteraz transportoval kartáginskú vlnu na vlastné riziko.

Kartágo bolo nekultúrne mesto s kvitnúcim, úrodným zázemím. Každý Riman to vedel odvtedy, ako Cato mával pred senátom vetvičkou so šťavnatými figami, väčšími ako najväčšie kampanijské, ten Marcus Porcius Cato, ktorý pri každej príležitosti a na konci každej reči opakoval výzvu, že mesto musí byť konečne zničené. Chcel tým ukázať, že trvalým nebezpečenstvom pre Rím nie je iba dvadsaťštyritisíc vojakov v zbrani, štyritisíc jazdcov a tristo bojových slonov. Na rozdiel od Ríma bolo Kartágo sebestačné; nebolo odkázané na dovoz z cudzích krajín. A tak Kartáginci nedbali na rímske ultimátum, žiadajúce, aby svoje mesto premiestnili do vnútrozemia, preto Scipio obráti] Kartágo na prach a popol, preoral zem a dal na ňu rozsypať soľ, aby sa z nej stala púšť. To už bolo dávno.

Colonia Julia Carthago, ako sa volalo nové mesto, čo vzniklo za božského Gaia Júlia Caesara, bolo obľúbeným sídliskom rímskych veteránov a rástlo rýchlejšie ako hlavné mesto Rím. Šťastie tu hľadali obchodníci z celého sveta. Hojne sa tu obchodovalo so zlatom a striebrom z vnútra Afriky, so zriedkavým vzácnym drevom, olejom a vonnými masťami, s obilím a vlnou, ale aj s otrokmi, jatočným dobytkom a ušľachtilými koňmi.

Afrodisius využil príležitosť a sprevádzaný otrokom Gaviom odcestoval do Kartága. Dobrá plachetnica prekonala cestu cez Mare internum za tri dni. Pompejčanove lode potrebovali len dva. Na africkom pobreží privítal cestujúcich cudzí svet, divé, neprehľadné mesto, prekypujúce cudzími obyvateľmi, rozložené na polostrove pred pevninou. Ak Grékom azda udrela do očí nekultúrnosť, chýbajúce chrámy a verejné budovy, Riman obdivoval príčinlivosť, prebytok ponúkaných tovarov a neprehľadný chaos medzi chalupami a prízemnými domami. V tomto meste nebolo priveľa pravých Rimanov, a kto videl cudzorodosť jeho obyvateľov, azda aj uveril tomu, čo kedysi

rozprával syrakúzsky tyran Agatokles: Pri útoku Grékov obetovali Kartáginci svojmu veľkému bohu Baalovi päťsto detí, vhodili ich živé alebo s prerezaným hrdlom do žeravého pažeráka jeho sochy.

Veľkosť Kartága zdôrazňoval rozsiahly prístav, kde kotvili lode z Hispánie, Itálie, z Acháje, Ázie, Sýrie a Egypta. Pre všetky provincie bolo Kartágo ideálnym prekladiskom, tvorilo totiž na mori pupok impéria - ležalo tak výhodne, že odnikiaľ si plavba nevyžadovala viac ako päť dní, pravda, s výnimkou ďalekej Británie.

Cudzinca, čo v Kartágu po prvý raz vystúpil na zem, najväčšmi ohúrili nekonečne dlhé skladiská na nábreží, a ani Afrodisius nebol výnimkou. Dali sa lacno prenajať, obchodníci si tam mohli uložiť tovar, kým sa im nenaskytla priaznivá možnosť transportu, ale mohli tam tovar aj skladovať a čakať na výhodný vývin cien.

Toho roku cena kartáginskej pšenice hlboko klesla. Výdatné jarné dažde spôsobili, že úroda bola bohatšia než kedykoľvek predtým, takže po odovzdaní povinných dávok Rímu zostalo viac, ako mohol voľný trh prijať. Preto kartáginskí obchodníci ponúkali zásoby obilia za smiešne ceny a Afrodisius, vzhľadom na nedostatok v Ríme, objednal dva lodné náklady a uskladnil ich v zásobárňach prístavu. Čierny Egypťan, s ktorým Pompejčan urobil obchod, ho odkázal na obchodníka Pansu z kopcovitého horného mesta, ten vraj dodáva najlepšiu vlnu v celej provincii a má záujem o jemne tkané Pompejčanove látky.

Pansa býval v jednom z mála dvojposchodových domov; na ulicu viedli len jedny železom obité vchodové dvere, nemal nijaké okná a ozdoby. V kartáginských uličkách sa usídlila nedôvera.

Za dverami, strážených dvoma statnými otrokmi, sa otváral zelený vnútorný dvor, aké boli známe v bohatých pompejských vilách, s fontánou a mramorovými lavicami po oboch stranách.

Takýto dobre udržiavaný dom Afrodisius neočakával, aspoň nie v tomto prostredí.

Pansa privítal Afrodisia so zjavnou podozrievavosťou a jeho otroka Gavia si ani nevšimol. Pôsobil roztržito a nesústredene a mal zábrany pozrieť Pompejčanovi priamo do tváre, často sa mýlil v reči. Afrodisiovi však jeho správanie nebolo ďalej nápadné, veď on chcel s Kartágincom iba urobiť obchod.

Po krátkom jednaní sa dohodli na dodávke jedného lodného nákladu vlny, ktorá mala byť zaplatená dvoma tretinami nákladu vlnených látok. Pansa a Afrodisius spečatili obchod tľapnutím do ruky a Gavius mal dojem, akoby sa Kartáginec nemohol dočkať, aby ich čo najrýchlejšie vypoklonkoval z domu.

„Nepríjemný chlapík!" poznamenal Gavius, keď zostupovali po strmých schodoch, ktoré miestami prerušovali kľukaté ulice Kartága.

Afrodisius sa zasmial. „Nechcel by som sa s ním ťahať za prsty." A po chvíli dodal: „Ale máš pravdu, Gavius, patrí k tomu druhu ľudí, ktorí sú človeku z akéhosi dôvodu nanajvýš nepríjemní, hoci mu vlastne vôbec nič neurobili."

„V každom prípade bol rád, keď sme boli zasa vonku."

„Je to možné." Pompejčan urobil pohŕdavý pohyb rukou. „Rimania a Kartáginci sa odjakživa nenávideli ako Enyo z Eirene, ako bohyňa vojny s bohyňou mieru. Ibaže..."

„Ibaže?"

„Neverím, že Pansa je Kartáginec. Hovorí našou rečou, premiešanou gréckymi cudzími slovami."

„Všetci Kartáginci hovoria touto zlátaninou. Je to skrátka provincia, pane," zaškeril sa Gavius.

Odchod bol naplánovaný na nasledujúce ráno a tak strávili cestujúci noc v prístavnej ubytovni zvanej „Stĺpy múdrosti". Jedlo

bolo zlé, víno kyslé a dievčatá, čo sa cudzincom ponúkali na každom kroku, boli lacné ako ich cena. Afrodisius s vďakou odmietol, zato Gavius bol toho názoru, že za dva asy nemožno nič pokaziť.

Unavený Afrodisius sa utiahol do komôrky, oblečený sa hodil na posteľ, založil si ruky za hlavu a uprene hľadel do povaly. Osolený olej v lampe šíril žltozelené svetlo a jeho čierny dym dráždil dych. Pompejčan sa ešte stále nevyrovnal s Hersiliinou smrťou, a keby ho doma nečakal malý Hersilius, myslel by si, že to všetko bol iba sen. Hersiliu miloval a nenávidel, prudko a zúfalo, a jej smrť ho uvrhla do hlbokej skľúčenosti. Afrodisius nechcel pripustiť, že za svoje bohatstvo vďačí jej, lebo jeho vlastný majetok bol medzičasom väčší ako jej. A predsa to bolo tak. Ale bohatstvo oslepuje a mení charakter.

Nebolo pochýb, Afrodisius sa zmenil. A prispelo k tomu aj jeho zatknutie. Keď sa človek ocitne bližšie k smrti ako k životu, hýbu ním myšlienky, ktoré sú mu ináč vzdialené. Začne v živote uplatňovať iné meradlá a vytyčuje si ciele, aké predtým vôbec nepoznal. V tú noc, strávenú v smradľavej cele s umučeným na smrť, dozrelo v Afrodisiovi rozhodnutie pomstiť sa cézarovi a jeho ukrutným mužom v pozadí - ale nie mečom, ako sa o to roky márne pokúšali sprisahanci. V tú osamelú, nekonečnú noc sa Pompejčan zaprisahal, že ak sa niekedy dostane živý z Tulliana, bude bojovať zbraňou v tejto ríši skazenosti smrtonosnou, peniazmi. Lebo peniaze sú moc a bohatstvo je vláda. Kto mal slovo za božského Claudia, za Caligulu a Tiberia? Tí, ktorým v mešci zvonili peniaze. A väčšinou to neboli tí, čo sa bohatí narodili, ale tí, čo sa bohatými stali.

No bohatstvo a moc majú veľa spoločného. V skromnej miere sú dobré a osviežujúce ako voda z vyvierajúceho prameňa, ale ak

ich je priveľa, sú ako voda nekonečného oceána, čím väčšmi z nej človek pije, tým je smädnejší.

Afrodisius zavrel oči. On už ochutnal slanú vodu oceána, a bol si toho vedomý. Uvedomoval si aj to, že peniaze a bohatstvo samy osebe nie sú zlé, tak ako nie je nič zlé na noži, ktorým orezávaš vinič, len preto, že ním môžeš zabiť svojho nepriateľa.

Takéto myšlienky, uvažoval Pompejčan, by potešili môjho pána Serena. Boli to jeho myšlienky. Jemu vďačím za veľa, je pre mňa istým vzorom. A jeho smrť je pre mňa naďalej hádankou, najmä dýka so zakrivenou rukoväťou, s ktorou som sa už stretol viac ráz.

Popidius Pansa! Áno, Afrodisius jasne počul, ako Serenus pohyboval perami. Prach Pompejí a hrozný pach požiaru mu stúpli do nosa a uvidel úsmev, posledný, namáhavý, úsmev na patrónových perách. Pompejčan zdesene vyskočil. Sedel na lôžku s doširoka otvorenými očami, upieral pohľad na jednoduchú policu na protiľahlej stene a bledý od hrôzy šepkal: „Popidius Pansa, Popidius Pansa, pri všetkých rímskych bohoch, Popidius Pansa!"

Nedôverčivý obchodník z horného mesta! Popidius Pansa! Afrodisiovi sa zdalo, že Kartáginca už niekedy stretol, mal pocit, že tú odmietavú tvár, jeho spôsob reči pozná.

„Popidius Pansa!" Posledné slová jeho umierajúceho pána Serena. Čo mal s jeho smrťou do činenia tento Pansa? Kartáginec? Alebo vôbec nebol Kartáginec? Spoznal jeho, pompejského prepustenca? Preto bol taký odmietavý a nedôverčivý?

Musel nájsť odpoveď!

Afrodisius vyskočil, otvoril dvere komôrky a obzeral sa po Gaviovi. Ale ten šiel za svojou zábavou, a tak sa Pompejčan rozhodol, že sa s dýkou pod rúchom sám vydá na cestu a vyhľadá záhadného obchodníka.

V noci pôsobilo Kartágo ešte chaotickejšie, nepreniknuteľnejšie a odmietavejšie ako cez deň. Afrodisius si zapamätal zopár nápadných bodov, stĺpov, schodov a neforemných domov a hľadal cestu cez temné horné mesto. Zdalo sa, že v Kartágu je ešte viac mačiek ako v Ríme, Afrodisius sa na každom rohu potkol o niektoré z posvätných zvierat, tie s mňaukaním utekali preč a mizli v dajakých dierach. Opustenými uličkami sa niesli nezrozumiteľné volania, a keď ho stretol nejaký tieň, čo sa stávalo len zriedka, väčšinou hľadal úkryt vo vchode domu alebo výklenku v múre a čakal, kým Afrodisius prejde.

Prirodzene, bola to ľahkomyseľnosť hľadať cestu nočným Kartágom, mestom, ktoré malo povesť, že tu edilom hlásia každú noc jednu vraždu; dohnal ho k tomu ten záhadný Popidius Pansa. Afrodisius si bol teraz úplne istý, poznal tú tvár z Pompejí, pri Jupiterovi - bol azda Pansa dokonca Serenov vrah?

Aby si dodal odvahy, pospevoval si starú odrhovačku, Rimania ju zvyčajne spievali na narodeniny a poznalo ju každé dieťa: „V pivnici mi stojí už deväť rokov i viac sud albánskeho vína..."

Najprv si myslel, že je to ozvena od holých múrov, ale potom si všimol, že Horáciovu pieseň spieva aj nejaký hlas tesne za ním. Chopil sa dýky a obrátil sa. Tmavá postava knísavo zastala.

„Len spievaj ďalej, kamarát," lalotal ťažkým jazykom neznámy. Ten nebol vôbec nebezpečný.

Afrodisius prikročil bližšie: „Ako počujem, Riman."

„Dobre počuješ, kamarát."

„Opitý Riman."

Ten druhý ťažko dýchal, potom sa narovnal, akoby chcel podčiarknuť svoje slová, a povedal: „Čo iné môže robiť Riman v tomto všetkými bohmi opustenom meste ako piť, pri Bacchovi."

„Vďaka bohom, že som ťa tu stretol, hľadám istého obchodníka menom Pansa, Kartáginca. Stretol som sa s ním dnes popoludní, teraz už neviem jeho dom nájsť."

„To nič," bľabotal ten druhý a poriadne si odgrgol, „poďme si vypiť, Riman."

Vtedy Afrodisius chytil neznámeho za plecia a zatriasol ním, akoby ho chcel priviesť k rozumu: „Je to pre mňa dôležité, počuješ, dôležité!"

„Hovoríš Pansa?" Uvažoval. „Poznám len jedného Pansu, Popidia Pansu; ale ten nie je Kartáginec. Je to Pompejčan a je tu len odnedávna."

„Kde býva?"

Opilec ukázal jedným smerom, ale po dotieravom vypytovaní sa napokon rozhodol ísť celkom inam a Afrodisius sa pobral vlastnou cestou.

Blúdil nočným Kartágom asi hodinu, keď sa mu zazdalo, že spoznáva kamenné schody do uličky, kde stál dom Popidia Pansu. Nevľúdna stena domu bez okien, železom obité vchodové dvere - Pompejčan bol pri cieli.

Ale ako sa má správať? Uprostred noci? Má sa dať spoznať ako Serenov prepustenec? Má žiadať od Pansu stanovisko, opýtať sa ho bez okolkov, prečo umierajúci Serenus vyslovil práve jeho meno? Alebo ho má obviniť z vraždy svojho pána Lucia Caecilia Serena?

Afrodisius to nevedel, keď sa prudkými údermi päsťí dožadoval vpustenia. Vedel len toľko, že musí predstúpiť pred Popidia Pansu. Dvere povolili, akoby ich otvorila neviditeľná ruka, a zvnútra bolo počuť nepokojný čľapot fontány. Stĺpy po oboch stranách vnútorného dvora sa slabo leskli.

„Hej!" zvolal Afrodisius, lebo nechcel, aby ho pristihli ako votrelca. „Hej," zopakoval hlasnejšie, „kde sú otroci od dverí, čo?"

Nič - len čľapot fontány.

„Afrodisius by sa rád rozprával s pánom domu, Popidiom Pansom!" zvolal nahlas. Ale ani teraz nedostal odpoveď. Vtedy prešiel Pompejčan krížom cez átrium a v zadnej časti budovy, kde sa zvyčajne nachádzali cubiculá, našiel všetky dvere pootvárané. Keď pozrel do prvej miestnosti, ešte mu nič nenapadlo, ale keď roztvoril dvere druhej, začudovaný zistil, že všetky izby sú prázdne, vypratané. Náhlil sa od jednej miestnosti k druhej, všetky zívali prázdnotou, po strmých schodoch sa vyštveral do horného poschodia, ale aj tam ten istý obraz. Odpadky a špina, črepy riadu, porozbíjaného pri náhlivom odchode. Popidius Pansa sa tajne odsťahoval.

Zmätený Pompejčan si sadol na mramorovú lavicu v átriu. Z diaľky bolo počuť zavýjanie divých zvierat a z prístavu doliehalo vykrikovanie veslárov, ktorí mierili s loďou na otvorené more. Na východe už noc ustupovala svitaniu. Ako sa môže jeden muž s celým svojím majetkom, so sluhami a otrokmi zo dňa na deň vypariť?

Afrodisius zrejme zadriemal, pretože sa strhol, keď ktosi nárazom otvoril domové dvere. Vo svetle brieždenia uvidel bielo oblečenú postavu, krásnu a súmernú ako grécka kôra, za ňou sa vynoril hrbatý muž s dymiacou fakľou v ruke. Starý svietil do átria, akoby chcel bielo oblečenej žene, lebo to bola naozaj žena, predviesť priestory, ona na to reagovala tým, že namáčala zväzok klasov do krčaha, čo niesla so sebou, a kropila vodou ako kňažka.

Pompejčan chvíľu pozoroval hru, potom vystúpil z ochrannej tmy stĺpovej chodby a dal sa spoznať.

„Len čo Izidina kňažka dokončí očistu," povedal hrbáč, „môžeš si dom prenajať," Pridržal fakľu Afrodisiovi pri tvári. „Ak sa nemýlim, Riman."

Afrodisius prikývol.

„Háveď!" konštatoval starý. „Ale sú jediní, čo ešte vládzu platiť vysoké nájomné. Kartágo je drahé miesto, cudzinec, veď to ešte zistíš. Odkiaľ vieš, že je prázdny?"

„Náhodou," klamal Afrodisius, „ako všetko v živote." A pripojil sa k hrbáčovi a kňažke na ich obchôdzke.

„Rýchlejšie už odtiaľto ani odísť nemohol," vrčal starý a zrazu zastal. „Človek by si mal svojich nájomníkov lepšie obzrieť. Pri tom Pompejčanovi som mal od začiatku nedobrý pocit."

„Hovoríš Pompejčan?"

„On to aspoň tvrdil. Ale možno bol tento Pansa aj utečený otrok, čo sa ja starám? Nájomné si platil presne, ostatné ma nezaujíma."

„Vieš, kam sa ten Pansa pobral?" opýtal sa Afrodisius, keď sa procesia opäť pohla.

„Svätá matka Izis," fučal hrbáč, „čo si myslíš, prečo tak náhlivo zbalil svoj stan? Aby sa stratil! Iste to má svoju príčinu, že tak ozlomkrky zmizol. Izidina kňažka vyženie zlo, čo sa v tomto dome napáchalo. Ak sa ti dom páči, príď zajtra znovu."

Afrodisius mu to sľúbil.

Rímsky senát využil neprítomnosť cézara, letujúceho v Antiu, na plenárne zasadnutie v kúrii, ktorá sa odvtedy, ako božský Július Caesar postavil neďaleko *komícia* a *rostry* novú budovu, nazývala Juliánska. Komícium bol svätý okrsok - posvätný ako pôda chrámov - a Rimania v ňom volili svojich ľudových zástupcov alebo hlasno protestovali proti moci senátu. Z rostry prednášali politici plamenné reči a dostala názov Kamenná tribúna, lebo na nej bolo upevnených šesť rovnako nazvaných prov z nepriateľských lodí, ktoré počas latinskej vojny ukoristil konzul Gaius Maenius, rodom plebejec.

Nad vysokým vchodom kurie s takými ťažkými bronzovými dverami, že každým krídlom pohli len dvaja muži, žiarili v rannom slnku štyri zlaté písmená: SPQR. Bola to skratka formuly SENATUS POPULUSQUE ROMANUS a znamenala „senát a ľud Ríma". Všetky uznesenia schválené za týmito ťažkými dverami, v centre moci rímskeho impéria, uvádzali ako pôvodcu „senát a ľud Ríma".

Zákon dovoľoval každému občanovi predniesť reč pred vznešeným fórom šesťsto nositeľov purpuru - preto nositeľov purpuru, lebo iba senátori smeli nosiť tuniku so širokým purpurovým pásom - ale stávalo sa to veľmi zriedka, a keď, tak pozvali plebejcov väčšinou ako svedkov dajakého procesu. Inakšie zostávali senátori prísne medzi sebou, uzavretá spoločnosť milionárov, pretože senátor musel mať majetok v hodnote minimálne milión sesterciov, bol to mandát, ktorý sa dedil z otca na syna.

Individuálne rozhodnutia cézarov, Tiberiova ukrutnosť, Caligulova svojvôľa, Claudiova ústupčivosť, to všetko silno oklieštilo moc rímskeho senátu, a božského Neróna senátori tak nenávideli, že sa vyhýbali zasadaniam, keď na nich oznámil účasť cézar. Príčinou tohto odporu bol pohŕdavý prístup, aký zvyčajne prejavoval Božský voči nositeľom purpuru. Opierajúc sa o údernú silu prétoriánskej gardy, rozkázal pozháňať ctihodných pánov milionárov do divadla na Marsovom poli na svoje spevácke vystúpenia, donútil ich pod kontrolou pozorovateľov, aby mu tlieskali až do vysilenia a tristo z nich použil ako smiešnych štatistov v komédii, kde sám hral hlavnú úlohu.

Keď senátori vošli do kurie, každý zapísal svoje meno do vyloženej listiny, tá mala v záhlaví písmená ISF, každý si vzal z misky zrnko tymianu, hodil ho do panvice s uhlím, a tak prosil o božské vnuknutie pri nadchádzajúcich rozhodnutiach. Skratka v

záhlaví listiny s menami znamenala IN SENÁTU FUERUNT, „v senáte boli prítomní"; aj všetko ostatné prebiehalo podľa prísnych pravidiel a zaznamenávalo to jedenásť pisárov.

„Patres conscripti!" začal senátor Gaius Fulvius, ktorý zažil už piatich cézarov, stáročia starou rečníckou formulou, kde vypadla medzi slovami spojka „a", lebo oslovenie senátu vlastne znelo *patres et conscripti* - „patricijovia a novoprídení!"

„Patres conscripti! Gaius Fulvius, najstarší člen tohto senátu, vás zvolal, pretože ríša je v nebezpečenstve. Zasa hrozí nebezpečenstvo z východu, kde najnovšie tlie zápalná šnúra občianskej vojny. Ešte sa neupokojila Cézarea, ešte ľudia z Jeruzalema dennodenne žiadajú naše kohorty, a už k nám prenikli nové jóbove správy z Arménie a Partskej ríše medzi Eufratom a Tigrisom..."

„Pošlite k Partom Neróna!" prerušil reč plešatý, dobre živený senátor, hŕstka ďalších sa k nemu pridala a donekonečna opakovali: „Neróna k Partom, Neróna k Partom, Neróna k Partom!"

A Decidius, známy svojimi uštipačnými výkrikmi, sa vysmieval: „Veď nech na brehu Eufratu zaspieva a nepriatelia ujdú aj bez boja!"

„Neróna k Partom, Neróna k Partom!" zborovo opakovali druhí.

„Patres conscripti!" opäť sa ujal reči Gaius. „Ako viete, božský cézar urobil Tigrana, Alexandrovho syna a Herodesovho pravnuka, kráľom Arménie..."

Gaius sa musel veľmi namáhať, aby ho ďalej počúvali, lebo meno Tigrana vyvolalo u senátorov divú búrku nesúhlasných a posmešných výkrikov. „Tento Tigran," pokračoval senátor, „vo svojej nadutosti napadol jeden z partských kmeňov a ich kráľa Vologaesa veľmi nahneval. Teraz kráľ Vologaesus nasadil na

hlavu diadém svojmu bratovi Tiridatovi, ktorý už kedysi v Arménii vládol, a poveril ho, aby arménskeho kráľa pripravil o rímsku priazeň. To nám hlási Gnaeus Domitius Corbulo, miestodržiteľ Sýrie a dobyvateľ Arménie, a naliehavo žiada vlastného vojvodcu, pretože keď Vologaesus vtrhne do Arménie, bude v nebezpečenstve aj Sýrska provincia."

Vtedy sa zdvihol vážený senátor Aemilius, vystúpil do stredu kurie, kde boli po oboch dlhších stranách umiestnené rady sedadiel *patres conscripti,* založil si ruky za chrbát, podľa zvyku sa pustil veľkými krokmi chodiť sem a tam a pritom hovoril: „Určite vám, *patres conscripti,* nevyzradím nijaké tajomstvo, že Gnaeus Domitius Corbulo, syn rovnomenného kvestora v Ázijskej provincii, je náš najlepší vojvodca. Je odvážny ako lev a múdry ako had. V Germánii zahnal útočných Chaukov, nečakane prepadol a podrobil pre nás divých Frízov, bol by dostal do našej moci severné hranice, keby ho cézar Claudius nebol odvelil späť k Rýnu. Pýtam sa vás, *patres conscripti*, nie je muž ako Corbulo priam stvorený na to, aby Partom ukázal aj tritisíc míľ od Ríma, aké silné je rímske rameno? Preto predkladám návrh: poverme Corbula, aby tiahol proti Tiridatovi a ochránil Arméniu pred vládou Partov."

Proti tomuto návrhu sa postavil Quintanus (hovorilo sa o ňom, že patrí k cézarovým najzarytejším odporcom) a poukázal na Corbulov vek, bol totiž bližšie k šesťdesiatke ako k päťdesiatke. Luk nemožno priveľmi napínať. Corbulo bojoval so zbraňou naposledy pred piatimi rokmi. Keby mal Corbulo proti Partom úspech, pripísali by ho jemu, no pri porážke by sa musel zodpovedať senát, že povolal z penzie starého zaslúžilého vojaka a vydal ho napospas najnebezpečnejšiemu protivníkovi.

Quintanove slová vyvolali súhlas, ale aj tvrdé odmietnutie; veru, senátora za jeho reč dokonca vysmiali, lebo každý, kto

poznal vojvodcu, musel uznať, že Corbulo bol napriek svojmu veku lepší stratég ako Paetus, Oto alebo Vespasianus. Quintanus dokonca musel zniesť otázku, či sa nebojí omnoho väčšmi Corbulovej údernej sily než jeho krehkosti, lebo Corbulovo víťazstvo nad Partmi by posilnilo cézarovu vážnosť, no porážka by rozmnožila počet jeho odporcov.

Tento argument v skutočnosti rozhodol o tom, že senát sa uzniesol poslať na výpravu do Arménie Lucia Caesennia Paeta, zvaného „Strieborný pohľad". Paetus bol mladý a pokladali ho za naozaj ostrieľaného vojaka. S pomocou štvrtej, piatej a dvanástej légie mal „Strieborný pohľad" ukázať Partom, kto je pánom v Arménii. Pri akcii mali Paeta podporovať spojenecké oddiely z Ponta, Galatie a Kapadócie.

To získalo dostatočnú väčšinu a konzuli pristúpili k oltáru bohyne víťazstva Viktórie na čelnej stene kurie, nasypali tymianu do nádoby so žeravým uhlím, takže priestor zaplnil štipľavý dym a dráždil nosy, a spoločne zvolali: „Senát a ľud Ríma prehovoril. Nech sa stane!"

A senátori zopakovali: „Nech sa stane!"

Uprostred tejto slávnostnej ceremónie, keď senátori povstali zo svojich sedadiel, dvere na kúrii sa odchýlili a do vznešeného zhromaždenia vbehol bez dychu otrok.

„Rím horí," zvolal zúfalým hlasom, „Veľký cirkus, Aventinum, Caelium a Palatinum sú v plameňoch!"

Chvíľu sa nedialo vôbec nič. Nositelia purpuru stáli ako ochromení. No keď sluhovia otvorili vysoké bronzové dvere a do kurie prenikol nevysvetliteľný mohutný hukot, vyrútili sa senátori v divej panike von. Ovalil ich pach požiaru a na schodoch zistili hroznú vec: Za cézarovým palácom stúpal k nebu dovtedy nikdy nevídaný obrovský hríb dymu. Deň potemnel. Zo všetkých strán sa do praskotu ohňa ozývali signály lesných rohov. Ľudia s krikom,

akoby ich naháňali fúrie, utekali po fóre. Senátori sa v modlitbe vrhli na zem, druhí sa cez nich rútili preč, nezmyselne vyvolávali mená svojich príbuzných. Hlasný hukot sa blížil a zvestoval nešťastie ako mliaskanie Charybdy.

Obe Pompejčanove lode, *Neptún* a *Salacia,* plávali na severovýchod. Po dennej horúčave, keď slnko takmer kolmo pražilo na palubu a suchý mauretánsky vietor vysušoval hrdlo, bol chlad noci priam vykúpením.

Afrodisius a jeho otrok sedeli na palube *Neptúna*. Chrbtom sa opierali o sťažeň a načúvali pravidelné vŕzganie lana. Ani jeden z nich nemyslel na spánok, udalosti predchádzajúceho dňa ich priveľmi vzrušili, zaujali a zmiatli. Lebo keď sa Gavius dozvedel o čudnom pánovom zážitku, vedel veľmi dobre, kto je tento tajomstvom obostretý Popidius Pansa; lenže on ho nepoznal ako obchodníka, ale ako advokáta, a Afrodisius mal dojem, že ako takého ho stretol už v dome svojho pána Serena, čo celej veci ešte pridávalo na záhadnosti.

Afrodisius sa pred odchodom z Kartága ešte povyzvedal, či Pansa opustil prístav - lebo so všetkým hnuteľným majetkom, čo si vzal so sebou, mohol si na bezhlavý útek vybrať len cestu po mori - ale všade sa stretol len s ľahostajným krútením hlavy, muža s takým menom vraj nepoznajú, nikdy ho nevideli, a každá loď, opúšťajúca prístav, sa registruje aj so všetkými cestujúcimi. A tak dospel Pompejčan k rozhodnutiu, že sa po stope záhadného advokáta pustí zasa v rodnom meste.

Popidius Pansa. Platili posledné Serenove slová jeho vrahovi? Aká súvislosť vlastne existovala medzi Pansom a zvláštnymi dýkami, čo sa zjavili v Ríme?

Pokým sa Pompejčan zaoberal trudnými myšlienkami, pokým kormidelník v rytme vlnobitia spieval na prove pieseň na počesť

Neptúna, krotiteľa tátošov a modrobradého vládcu morí, pokým Gavius, premožený únavou, spustil bradu na prsia, Afrodisius hľadel na nebo, ktoré noc posiala myriadami iskier, vábivými mnohosľubnými svetlami, ako to umožňovala len temná šírava *Mare inferum.* Hviezdy, o ktorých Alexandrijčania tvrdili, že sú zodpovedné za život každého jedinca, čo vznešené hlavy ako Seneca a Plínius plamennými slovami pranierovali, ale väčšina Rimanov tomu verila rovnako ako pôvodu hlavného mesta *ab urbe condita*, tieto blikajúce súhvezdia vyzývali muža s gréckym vzdelaním ako bol Afrodisius, veriť v olympských bohov, ktorým jeho duša neprejavovala veľkú dôveru. Mohol sa označiť za veriaceho, za takého, čo uznáva božské riadenie ľudského konania, ale určite nie za nábožného, na to sa primnohí kňazi oháňali apokalyptickými hrozbami a rajskými sľubmi.

Ale tu, na vlnách mora, pod hviezdnym nebom, sa Afrodisius cítil bližšie k božstvu ako tam, kde sa ukazovalo obklopené stĺpmi a zahalené dymom kadidla. Nebol azda pôvodcom všetkého Okeanos? Homér ho tak nazýval, boha riek a morí s nesmiernou plodivou silou, v jeho vodách sa kúpali grécke dievčatá pred svadbou, takže sa dalo povedať, že ľudia pochádzali od bohov. Všetko malo svoj pôvod v Okeanovi, to, čo prúdilo ako voda v Bospore, čo tieklo späť ako pri Herkulových stĺpoch, krútilo sa do kruhu, prichádzalo, odchádzalo, nepretržitý zrod a umieranie a znovuzrodenie, donekonečna. *Parita rhei*, povedal Herakleitos, zvaný „Temný", pretože mnohí nerozumeli jeho reči: „Všetko plynie."

To je však len jeden príbeh o počiatku vecí. Druhý rozprávali Gréci a bol o vtákovi s čiernymi krídlami, o noci, oplodnenej vetrom, ktorá vysedela strieborné vajíčko a z neho sa vyliahol Eros, boh lásky. Tretí poznal Hesiodos, básnik a sedliak z hory bohov Helikónu, a ten rozprával, že na začiatku bolo „veľké

zívanie", zvané *chaos.* Lenže aj chaos hľadá zmenu, a tú našlo zívanie na vysokých prsiach matky zeme Gaie na hore Olympe, z tohto slastného spojenia opäť vzišiel Eros, čo uvoľňuje údy a ovláda zmysly všetkých ľudí. No chaos splodil aj noc a noc porodila deň. Avšak matka Gaia, neúnavná v radosti z rodenia, priviedla na svet spenené more a vysoké pohoria, ale predovšetkým hviezdnaté nebo, ktoré sa jej tak veľmi zapáčilo, že sa mu oddala, a to malo netušené následky v podobe jednookých Kyklopov, silou kypiacich Titanov a obrov zo sto rukami a päťdesiatimi hlavami - aké odporné krvismilstvo!

Ale nočné nebo bolo zrkadlo, jagavý odraz ľudských vášní a božských slabostí, lebo tie sa nevyhli ani nesmrteľným. Treba len "pozrieť na sever, tam vidieť Veľký voz s jeho malým synom, iskrivým svedectvom bezuzdnej vášne hromovládcu a pána neba Dia, ktorý cítil ustavičnú túžbu premieňať sa a zvádzať nevinné dievčatá.

Jedna z najnevinnejších bola nymfa Kallisto, ako hovorilo jej meno - najkrajšia zo všetkých, lebo prisahala, že zostane pannou. Ako je však známe, zmyselného Dia mimoriadne dráždili práve nymfy, a prirodzene, ani Kallisto sa nevyhla jeho zvádzaniu. Keď Diova rezolútna manželka uvidela pri kúpaní následky, premenila krásavicu na nemotornú medvedicu a vyhnala ju na sever do lesov, kde prišlo na svet medvieďa menom Arkas. Kallisto dlhé roky blúdila temnými lesmi, ustarostená o syna Arka. Keď napokon Zeus našiel milenku, vraj zaplakal a umiestnil ju na severné hviezdne nebo aj so synom ako Veľký a Malý voz (Veľkú a Malú medvedicu).

Ak hľadí človek na juh, žiari tam jasný lovec Orión v kruhu hviezd a z času na čas sa kúpe v mori. Poseidónov syn Orión, podobne ako Zeus, naháňal pôvabné nymfy a narazil pritom na sedem dcér Atlasa, podopierajúceho silnými ramenami nebeskú

klenbu. Sedem rokov prenasledoval Orión Atlasove dcéry Plejády, až si tie na smrť vyčerpané zavolali na pomoc loveckú družku Artemis, a tá sa zľutovala a premenila ich na sedem hviezd.

Život sa však všelijako zahráva. Artemis, sama bohyňa lovu a prírodného života, sa zaľúbila do divého poľovníka, ktorý sa vyhrážal, že vykántri všetky zvieratá na svete, a v tom videl Apolón, Artemidino dvojča, hanbu pre rod bohov. Keďže však aj bohovia márne bojujú proti láske a keď nepomáhalo ani karhanie a napomínanie, vymyslel brat lesť: Vyzval Artemidu na preteky v streľbe lukom a šípom, tú totiž lovkyňa obdivuhodne ovládala. Za cieľ poslúžil tmavý bod na morskom obzore, ktorý Artemis trafila na prvý raz. Potom jej Apolón prezradil, že trafila hlavu milenca, kúpajúceho sa v mori. V prudkom žiali preliala Artemis prúdy sĺz a pripevnila Oriónа na nebo ako hviezdu, s kyjakom a mečom a cudne opásaného, no neraz, keď nadíde jeho čas, vidieť nad šumiacou hladinou len jeho hlavu - ako sa s ním kedysi stretla milá.

„Pane, tak sa už konečne zobuď!" Afrodisius ako z veľkej diaľky začul otrokov hlas. Život sa mu len pomaly vracal do ochabnutých údov. Gavius ho triasol za plecia: „Zobuď sa, pane, prosím ťa!"

Neochotne a s odmietavou grimasou, akú každý snívajúci vystrúha na rušiteľa pokoja, zistil, že svitá, a vynadal Gaviovi do grobianov s pochybnými spôsobmi, veď Rím je ešte ďaleko.

Ale Gavius nepoľavoval vo svojom úsilí prebrať spáča k vedomiu, triasol ním a hlasno kričal, až si Afrodisius rukami zapchával uši - na dohľad sú latinské brehy, nech sa len pozrie, aké hrozivé nešťastie je na obzore.

Nešťastie? Afrodisius sa narovnal, náhlivo si vytrel oči ako Hypnos, boh s uspávacím rohom, a pozrel na sever. Z úsvitu sa

vynorila zem, bezfarebná a plochá ako figový list, no nad pásom zeme visel temný závoj, čierny dych netvora.

Rím! Kormidelník prikývol a pravicou ukázal na temný mrak, čo sa črtal na obzore. Afrodisius spýtavo pozrel na svojho otroka. Gavius mlčal.

„Pridať na rýchlosti!" rozkázal už celkom prebudený Pompejčan kormidelníkovi.

„Pridať na rýchlosti," opakoval nečujne kormidelník. Čím väčšmi sa loď blížila k pobrežiu, tým bol dymový hríb väčší. Teraz, keď slnko vyšlo nad pevninu, pôsobilo stemneté nebo ešte hrozivejšie. Už sa dal rozoznať prístav v Ostii, obrovské zásobárne a skladiská, vysoké sťažne plachetníc a zo sťažňa lode, čo okolo nich odchádzala na more, im námorník s rukami pri ústach z plných pľúc zakričal: „Rím horí, už šesť dní!"

V ostijskom prístave vládol neprehľadný chaos. Tisíce ľudí, čo unikli z ohnivého pekla, s uzlíkom vecí na chrbte, tlačili sa k lodiam na nábreží, lebo v šoku z prežitého sa báli, že plamene sa prenesú aj na prístavné mesto. Prístavní dozorcovia obuškami zaháňali začmudených, oškvŕknutých, kričiacich a plačúcich Rimanov späť; mnohí popadali do vody, zranení padali z nosidiel a ostatní ich udupali na smrť. Všade páchol dym a krv, na pristátie lode sa nedalo ani pomyslieť.

Afrodisiovi sa spolu s otrokom podarilo preskočiť na loď, kotviacu pri nábreží, *Neptún* a *Salacia* sa otočili a zakotvili obďaleč. Ako zápasníci v palestre sa Afrodisius a Gavius prebojovali cez tlačenicu. Povozníkovi s mulicou ponúkol Afrodisius šesťsto sesterciov, aby ich dopravil do Ríma; ale ten sa len smial: Už mu ponúkali dvakrát toľko, a odmietol. Vtedy chytil Afrodisius chlapíka oboma rukami pod krk, hrdúsil ho, až mu hlava očervenela, a kričal: „Dostaneš tristo sesterciov, ty z kurvy syn, a teraz šibni mulicu, rozumel si!"

Afrodisius aj s otrokom vyskočili na dvojkolesovú káru a povozník šibol mulicu smerom do mesta. Oproti nim išli ľudia s obhoretými vlasmi, nariekajúce matky s deťmi na chrbte, spievajúci starci, čo v inferne prišli o rozum. Rím nebol nikdy mestom pre jemné nosy, ale teraz, ako sa v hrkotajúcom voze postupne blížili k mestu, miešal sa všadeprítomný smrad fekálií s prenikavým pachom zuhoľnateného mäsa a ovalila ich vlna horúčavy.

Povozník sa sťažoval, že prišiel o otca v plameňoch tretieho okrska, ale žena a deti sú vraj v bezpečí vďaka cézarovej starostlivosti, lebo dal otvoriť Maecenatove záhrady a dal tam dopraviť stany a potraviny.

A Aventin, trinásty okrsok?

Povozník mávol rukou, akoby chcel povedať, ó, beda, Aventin!

Gavius pozrel na svojho pána. Afrodisius zvesil hlavu. Koho chcú bohovia potrestať, spravia z neho v mladosti vdovca; mal by teraz prísť ešte aj o dieťa?

Dalo sa predpokladať, že oheň vypukol pri Veľkom cirkuse, v doštených kramárskych búdach a v kuticiach bordelov, a hasiči, ktorí mali v Ríme službu každý deň, spočiatku nepripisovali požiaru veľký význam. Keď sa však plamene preniesli na dvojposchodovú tribúnu cirkusu, bolo už neskoro, vo chvíli prenikli na Palatin, kde zmenili na popol cézarov palác. Plamene ušetrili len Apolónov chrám. Tretí, desiaty a jedenásty okrsok, pomenované Izis a Serapis, Palatin a Circus maximus, ležali v rozvalinách a popole, ďalších sedem bolo ťažko poškodených, neporušené zostali len štyri okrsky: prvý Porta Capena, piaty Esquilin, šiesty Alta Semita a štrnásty Trans Tiberim.

Pompejčan vnímal takmer ľahostajne, že práve v tých okrskoch sa nachádzali jeho tkáčovne, myšlienka na synov osud

mu dávala zúfalú nádej. A keď sa v diaľke vynorila pyramída prétora Cestia, ktorý si dal postaviť túto hrobku v časoch božského Augusta, Afrodisius sa rozplakal. Kam len pozrel, všade dymiace rozvaliny, zuhoľnatené stromy zbavené lístia, holé kusy dreva, trčiace k nebu ako ramená zasypaného obra, padnutého Molocha, čo sa kedysi nazýval Rímom.

Kde-tu ešte horeli malé plamienky, dym sa miešal s prachom ruín. Ľudia, ktorých stretávali, si pritískali na ústa a nos vlhké šatky, a čím väčšmi sa blížili k ostijskej bráne, tým väčší bol počet tých, čo zdanlivo bezcieľne blúdili hore-dolu. Kúsok pred bránou ústila ostijská cesta, sprevádzaná takmer po celej dĺžke prúdmi Tiberu, plnými odpadu z požiaru, do Via Appia, po ktorej sa tisíce ľudí ponáhľali na juh, do neistej budúcnosti.

Boli to dva roky, čo Afrodisius aj s otrokom na tomto mieste dorazili k mestským múrom. Dva roky, v živote mnohých ľudí okamžik, v Pompejčanovom to bola nová existencia. Vtedy vyhnaný prepustenec s tisíc sesterciami v mešci, plný očakávaní, ustrašený, mladík oplakávajúci svoje nešťastie, dnes muž, nebojácny, bez ilúzií, a opäť sa žaloval na osud - kde tu bol rozdiel?

„Pri mojom živote!" - Povozník zo strachu pred potulnými lupičmi odmietol zájsť s károu do mesta; v týchto dňoch bola kára s mulicou hodna viac než stádo slonov. A tak obaja hľadali cestu pešo. Nevšímali si rozkladajúce sa mŕtvoly na okraji Via Ostiensis, čo viedla k cirkusu, ani deti, volajúce pred rozvalinami zrútených domov na svoje matky, nevšímali si ani len sadzami zašpinené postavy, čo sa im kdesi zavesili na päty a odpojili sa až vtedy, keď Afrodisius a jeho otrok pridali na Aventine hore kopcom do kroku. Tu našli ešte rovno stojace ruiny, ba miestami len ľahko poškodené domy.

Afrodisiov dom patril k tým nemnohým, čo ako zázrakom vyšli z požiaru len s malými poškodeniami. Keď to Gavius zistil, štuchol Pompejčana do boka. Ako prišli bližšie, spoznali domácich otrokov, zdalo sa, že strážia budovu.

„Kde je Hersilius?" opýtal sa Afrodisius dychtivo.

Medzi otrokmi prepukol radostný krik, lebo, vďaka Merkúrovi, vrátil sa pán, pokladaný za strateného. No vrcholne rozrušený Pompejčan schmatol najbližšieho otroka, zatriasol ním ako stromom so zrelým ovocím a zreval: „Kde je Hersilius, chcem vedieť, kde je?"

Predstúpil dozorný otrok a ospravedlňujúco odvetil, že dojka Urgulanilla odviezla dieťa na vidiek, má sa dobre; aj on by sa mal pobrať do Bají, pokým nebudú odstránené všetky škody po požiari, Rím nie je vhodné miesto pre patróna, teraz sa tu nachádzajú len otroci, pouliční zlodeji a mŕtvoly. Potom mu pobozkal ruku.

„A tkáčovne?" opýtal sa Gavius.

„Tie?" odpovedal dozorný otrok. „Trans Tiberim a Marsovo pole zostali ušetrené, bude sa ďalej pracovať."

Afrodisius so sluhom sa na seba pozreli. Ani jeden nepovedal nič, s plačom si padli do náručia a rozhodli sa, že pôjdu do Bají. A tak sa pre Afrodisia z jednej chvíle na druhú všetko zmenilo - tak ako sa môže z chvíle na chvíľu zmeniť všetko v živote. Lebo osud nevezme nič, čo tu nebolo.

Požiar zničil pätinu Ríma. Hoci existovali očití svedkovia, ktorí prisahali, že vznikol pri Veľkom cirkuse, kde mali krámiky tí najchudobnejší z chudobných, vytrvalo koloval chýr, že ohniskom požiaru bol Tigellinov aemilián pozemok a prétoriánsky prefekt vraj zabránil prístupu hasičských mužstiev, akoby si želal, aby celé mesto ľahlo popolom. Prétoriáni údajne tiež videli, ako cézar po návrate z Antia na tretí deň požiaru vo vysokom Maecenatovom

paláci na Esquiline hral na lýre a ospevoval skazu Tróje. Fakt je, že obrovský požiar zúril päť dní a päť nocí, a možno by bol obrátil na prach a popol celý Rím, keby neboli hasičské mužstvá na piaty deň vytvorili okolo ohňa kruhovité zátarasy tým, že zbúrali celé rady domov, zaplavili ich vodou z akvaduktov, a tak odobrali plameňom suchú potravu.

Pod budovami, ktoré padli za obeť týmto záchranným opatreniam, bol tucet mestských obilných sýpok, ich obsah by bol roznietil oheň, ale po zbúraní budov bol nepoužiteľný, takže hrozil hlad. Obchodníci pýtali za mericu pšenice až desať sesterciov, a cézar si myslel, že urobil dobrý ťah, keď otvoril zásobárne v Ostii a stanovil pevnú cenu obilia na tri sesterciá. Teraz sa však potvrdili reči, že zásoby ťažko vystačia pre milión Rimanov dlhšie ako na týždeň, a napriek rozkazu Božského sa predávala pšenica až po dvadsať sesterciov.

Nech Merkúr ochraňuje všetky cesty! Afrodisius mohol hovoriť o šťastí, že v Kartágu objednal dve skladiská pšenice, dal čo najrýchlejšie vyložiť lode, aby doviezol z Afriky obilie. Na prepravu dozeral Gavius. On sám sa dal ohlásiť u Tigellina, koordinujúceho na cézarov príkaz núdzové opatrenia.

„Nemyslel som, že sa opäť tak skoro stretneme!" uškŕňal sa rozpačito prétorián. Sídlil v Maecenatovom paláci, ktorý od čias božského Augusta patril k cisárskemu domu, lebo Gaius Cilnius Maecenas, urodzený Riman z etruského šľachtického rodu, bol prebohatým cézarovým priateľom, podporoval veľkých básnikov ako Vergília a Horácia, a mal taký vplyv, že počas neprítomnosti cézara v Ríme dokonca vystupoval namiesto neho.

„Neprichádzam kvôli tebe," odpovedal chladne Pompejčan, „ale kvôli mojim obchodom." Tigellinus žasol. To bol iný Afrodisius ako ten, s ktorým sa stretol po prvý raz. „Ako vidíš,"

pokračoval Afrodisius, „žiadne ovocie nevisí tak vysoko, aby jedného dňa zrelé nespadlo."

„Čo chceš?"

Pompejčanov hlas znel nahnevane: „Čo chcem? Nič! Ale predkladám ti ponuku, vítanú pre teba i tvojho cisára. Ako vidíš, Rimania sú podráždení, lebo Božský nerešpektuje zákony a udržiava malé zásoby, hoci je predpísaná rezerva na šesť týždňov."

„Pokiaľ viem, ty obchoduješ s vlnenými látkami," namietol prétorián.

„Obchodujem so všetkým, čo moje lode vozia!" odpovedal Afrodisius. „Napríklad aj s pšenicou."

„V Alexandrii, Kartágu a Kilikii sa dá kúpiť dosť pšenice. V nasledujúcich dňoch vypláva flotila z Misena..."

„...a vráti sa o dva týždne, nájde polo vyhladované mesto a ľudí, ktorí skúsia povstať ako Spartakus, a potom možno už nebudeš ani ty, ani tvoj cézar, lebo vás vyženú ako prašivých psov."

Prétorián urobil krok k Afrodisiovi, akoby sa chcel naňho vrhnúť, no keď videl Pompejčanov smelý postoj, zastal a zmeneným hlasom sa opýtal: „Koľko ponúkaš, Pompejčan? A najmä kedy?"

„Dvestotisíc meríc. Zajtra."

„Zajtra? Pri Merkúrovi, je to pravda?"

Afrodisius prikývol. „Moje lode sú na ceste do Ostie, prídu zajtra."

„A cena?"

„Dvadsať sesterciov za mericu."

„Dvadsať sesterciov? Ty si sa zbláznil. Vieš rovnako dobre ako ja, že cézar stanovil verejnú cenu obilia pevne na tri sesterciá."

Afrodisius sa nahnevane zasmial: „To je vec cézara, okrem toho Božský aj tak nemôže žiadať od svojho ľudu viac ako tri sesterciá, ale ja žiadam od cézara dvadsať."

„Bohovia potrestajú tvoju pýchu!" nadával rozhorčený Tigellinus.

Pompejčan pokojne odpovedal: „To je vec bohov. Na každom rohu mi zaplatia dvadsať sesterciov a o pár dní, keď sa budú zásoby končiť, bude to možno aj viac. *Salve*, Tigellinus."

„Stoj, stoj!" namietol prétorián. „Nemám na výber."

„Viem," povedal Afrodisius. „Zajtra o tom istom čase: Štyri milióny v *aureoch."*

Tento obchod urobil Pompejčan štyri dni pred kalendárni mesiaca augusta, zasväteného božskému cézarovi Augustoví, v desiatom roku vlády božského Neróna. Afrodisius mal zisk tri a pol milióna sesterciov. Zároveň sa zdvojnásobil obrat jeho tkáčovní, pretože desaťtisíce ľudí prišli pri ohni o šatstvo.

Serenus ho učil, že peniaze znamenajú moc, a táto myšlienka Pompejčana čoraz väčšmi fascinovala.

Afrodisius opustil kedysi mesto ako zlodej na svitaní a sám by si nikdy nebol myslel, že sa vráti na voze ťahanom koňmi, vyberane oblečený ako pán a so sebavedomím zámožného obchodníka. Na Ceste hrobov pred Herkulanejskou bránou dal zastaviť, aby sa pozrel na Serenov hrob. Bol neudržiavaný, takmer spustnutý.

Odkedy stretol Popidia Pansu, ktorého meno zamrmlal umierajúci Serenus, od záhadného zmiznutia tohto muža bol Pompejčan posadnutý myšlienkou prísť na koreň Pansovho tajomstva. Vtedy v chaose zemetrasenia sa zdalo nepodstatné, či jeho pán zahynul pri katastrofe alebo bol zavraždený; Serenus bol mŕtvy a jeho smrť zmenila život jeho otroka. Čo Afrodisius nikdy nepochopil, bola zdanlivá ľahostajnosť, s akou sa Fulvia postavila k mužovej smrti, a náhlivosť, s akou ho prepustila, hoci pri vedení obchodu by jej nebol mohol nikto pomôcť lepšie ako on.

Pompejčanova prvá cesta viedla na fórum, a ak v ňom zlomené stĺpy Jupiterovho chrámu a zlátanina Apolónovej svätyne vyvolali smútok, obnovená výstavba iných budov ho potešila. Kúria, po pravej strane s domom edilov a po ľavej s domom duumvirov, žiarila novým leskom, Eumachiina hala bola ešte nádhernejšia ako predtým, ba nanovo bolo postavené aj macellum, kde kedysi na všeobecnú spokojnosť vyberal poplatky za stánky. Všetko to bolo menšie a prehľadnejšie ako v Ríme a vzbudzovalo dojem harmónie a vyrovnanosti. V tvárach ľudí sa zračilo omnoho menej strachu a nedôvery ako v tvárach Rimanov a Afrodisius pomaly chápal, prečo Pompeje nazývali „perla Kampánie".

Tak ako zemetrasenie zmenilo tvár mesta - zo zrúcanín povstali nové, prevažne väčšie a umeleckejšie domy ako tie predtým, iné už nanovo vôbec nepostavili, aby sa rozšírili ulice a námestia - zmenili sa aj ľudia. Bolo očividné, že mesto obýva veľa

cudzincov, umeleckých remeselníkov z Egypta a Achájska a húfy otrokov. Na uliciach sa ozývali ich cudzie reči a cudzí výzor i nezvyčajné brady a účesy dodávali Pompejam exotický ráz. Ak Afrodisius poznal už len málo tvárí, Pompejčania jeho nespoznali vôbec. Priveľmi sa zmenil.

Afrodisius hľadal dôveryhodného človeka, a tak sa pobral k svojmu učiteľovi Saturniovi na ulici smerujúcej do Noly a veľmi sa zaradoval, keď našiel starca nažive. Bielobradý muž zaplakal pri nečakanom stretnutí a palcom urobil Pompejčanovi krížik na čelo. Na jeho otázku, čo to symbolizuje, odvetil Saturnius, že kríž je znakom Ježiša, ukrižovaného za Tiberia, a on že je jeho učeníkom.

Afrodisius si spomenul na muža z Tarzu a na to, ako po jeho dotyku nadobudol Fabius Eupor opäť silu v ochrnutých nohách, a opýtal sa, či to podnietilo zmenu jeho viery. Saturnius prikývol a priznal, že v tejto viere našiel útechu a šťastie, aké po celý život márne hľadal. Mimochodom, okolo Eupora sa už vytvorila celá obec a denne pribúdali noví členovia.

„Poznáš Popidia Pansu?" opýtal sa Afrodisius.

„Toho advokáta?" odpovedal otázkou Saturnius, a keď návštevník prikývol, starec pokračoval: „Po zemetrasení zmizol z mesta. A nechal tu ženu. Čo je s ním?"

„Vieš mlčať?" dal mu otázku Afrodisius a znelo to skoro ako hrozba. „Môj pán Serenus, ktorý mi daroval slobodu, zomrel pri zemetrasení v ôsmom roku cézarovej vlády."

„Duumvirovia odhadujú, že o život vtedy prišlo asi tisíc ľudí." poznamenal Saturnius.

„Ibaže Serenus nezomrel pri zemetrasení..."

„Ale?"

„Zavraždili ho dýkou."

Starec si sadol a prežehnal sa. „To je strašné tvrdenie, syn môj. Odkiaľ to vieš?"

„Sám som to videl, sám som mu vytiahol dýku z krku. Vtedy Serenus ešte žil, a tesne predtým, ako umrel, povedal meno: Popidius Pansa."

„Nech mu Pán odpustí."

„Saturnius," povedal Pompejčan vážne a pristúpil bližšie k starcovi, „ja nikoho neobviňujem, ale musím vedieť, čo to s tým Pansom je."

„Odišiel do Ríma. Tam už zmizol kdekto."

„Nie veru, Saturnius, Pansa nie je v Ríme, odišiel do Kartága. Tam som ho stretol ako statočného obchodníka. Ale až keď som odišiel, zišlo mi na um, že toho muža poznám. Vrátil som sa do jeho domu - dom bol opustený. Vtedy som si uvedomil, že tu niečo nesedí."

Saturnius si pohladkal bielu bradu, zamyslel sa, potom pokrútil hlavou a povedal: „Popidius Pansa bol ctihodný muž, prečo by bol zabíjal Serena?"

Afrodisius sa silene zasmial: „Rím je plný ctihodných mužov. A predsa vraždia ako najsurovejší zločinci. Čím vyšší je ich úrad, tým zákernejší je ich zločin."

V sprievode starého Saturnia sa Afrodisius vybral po Pansových stopách. Jeho dom v jednej z bočných uličiek Kúpeľnej ulice medzičasom obýval istý rímsky veterán, ktorý ho kúpil krátko po zemetrasení. Majiteľka sa bez vlastnej viny ocitla v núdzi.

Vie, kde sa tá žena zdržiava?

To nie, povedal vyslúžený vojak; počul však, že si zarába na živobytie pri spracovaní rýb u Scaura, poľutovaniahodný osud.

Stačilo ísť za nosom, aby sa človek dostal k výrobní rybacej omáčky Marca Umbricia Scaura. Tam Popidia, Pansova opustená

žena, vykonávala podradné práce, solila rybie vnútornosti a ostatné odpadky a miešala z nich páchnucu kašu.

Vyzerala zatrpknutá. Miesto manželovho pobytu nepoznala, zmizol pred dvoma rokmi - cez noc. Nie, neposlal jej nijaký rozvodový list a ona je presvedčená, že jedného dňa sa k nej vráti. Prečo to Afrodisius chce vedieť?

Pompejčan odvetil, že stretol Pansu v Kartágu, ale potom ho stratil z očí. Na jej otázku neodpovedal.

Nečakaná správa o známke života dodala žene na zhovorčivosti a rozprávala, že Pansa bol vo vzťahu k ženám vždy prelietavý, dokonca spomenula mená, ale Afrodisius ich nepoznal, okrem jedného: Fulvia, Serenova vdova. Fulvia a Pansa? Čo vedela Fulvia?

Od Scaura, vyjadrujúceho údiv nad Pompejčanovým vzostupom, sa Afrodisius dozvedel, že cézar nalieha na Poppaeu Sabinu, aby predala svoj pompejský veľkostatok a že záujem prejavila iba kňažka Eumachia, lebo jeho udržiavanie stálo veľa, ale vynášal málo.

Afrodisius poznal z vlastnej činnosti v Poppaeiných službách účtovné súvahy veľkostatku; vedel, že správca Silanus je podvodník a majetky na svahoch Vezuvu prinášajú dvakrát väčší zisk, než udával on. Preto vyhľadal správcu, aby sa prezvedel na cenu.

Neznášal mužov, ako bol tento Marcus Silanus, ktorý mal falošstvo a podvodníctvo napísané na tvári, preto sa s ním vôbec nepúšťal do diskusie, keď tvrdil, že majetok je prakticky predaný; kňažka Eumachia ponúkla milión dvestotisíc sesterciov.

„Počúvaj," povedal Afrodisius a postavil sa pred Silana, takže ten naľakané cúvol, „ohlás svojej panej, že Afrodisius ponúka milión sesterciov, ešte dnes vyprav posla do Ríma, na tretí deň čakám odpoveď."

„Milión!" lamentoval správca. „Pane, to je nemožné, lebo kňažka ponúka o dvestotisíc viac."

„...a tie pôjdu do tvojho vrecka, Silanus, veď ťa poznám. Milión a ani o as viac!"

Marcus Silanus zdvihol ruky k nebu ako k modlitbe: „Eumachia ma prekľaje, potrestá ma, Eumachia je tvrdá žena, bohovia nech mi pomáhajú!"

„Bohov z hry vynechaj," povedal Afrodisius, „a ver mi, Afrodisius je tvrdší ako Eumachia. Nezobral si vari peniaze za vraždu Octavie?"

„Vieš, že ja som ju nezabil, pane."

„Viem, koľko si dostal peňazí, správca!" Pompejčanove slová zneli, akoby ich vypľúval.

„Peniaze som až do posledného asu vrátil, prisahám pri svojej pravej ruke."

„...aby si ich pri ďalšom vyúčtovaní Poppaei zasa vzal, sukin syn."

Vtedy sa Marcus Silanus hodil pred Afrodisiom na zem. Objal mu kolená a prosil o jeho priazeň. O tri dni sa stal prepustenec Afrodisius majiteľom najväčšieho veľkostatku v Pompejach.

„Hoďte cézara levom!" kričali Rimania a valili sa v húfoch na fórum, aby prejavili svoju nespokojnosť. Mnohí ešte stále chodili v obhorených šatách, lebo si z plameňov zachránili len holý život.

„Hoďte cézara levom!" ozývalo sa zo všetkých strán. Odkedy vyšlo najavo, že božský Nero pri pohľade na horiaci Rím spieval za zvukov lýry, kolovali po meste reči, že sám cézar dal príkaz zapáliť Rím; do Antia odcestoval len preto, aby od seba odvrátil podozrenie. A keď dal Nero zvestovať heroldmi, že v priebehu roka vystavia mesto nanovo, krajšie a nádhernejšie ako kedykoľvek predtým, a že toto mesto sa bude volať Neropolis,

pretože aj božský fulius, Augustus, ba dokonca jeho matka Agrippina postavila mestá pomenované podľa seba, vtedy všetci, čo podozrievali cézara z podpaľačstva, pokladali toto podozrenie za úplne potvrdené.

„Hoďte cézara levom!" Výkriky boli čoraz hlasnejšie a neprestali ani pred Maecenatovým palácom, kde sa zdržiaval Božský. Tigellinus si uvedomil, že je nevyhnutné nájsť podpaľača, lebo kým nebude vinníka, reči okolo cézara neumĺknu.

Kto pre taký čin prichádza do úvahy? Neboli by na to vhodní práve členovia onej sekty, čo sa nazývajú kresťania a popierajú rímskych bohov tak ako Židia? Tigellinus sa zaprisahával, že videl na vlastné oči, ako títo kresťania tancovali po horiacom Ríme a so smiechom oznamovali, že prichádza ríša ich boha.

A keďže Nero sa ničoho tak nebál ako súpera, čo by mu uprel moc, vyhlásil kresťanov za nepriateľov štátu a rúhačov proti náboženstvu, a existujúce zákony dvanástich tabúľ stačili na to, aby ich za túto obžalobu prenasledovali a odsúdili. Preto prišlo vhod, že Circus Flaminius na Marsovom poli požiar ušetril.

„Hoďte kresťanov levom!" burácalo teraz zničenými ulicami. Prétoriáni sa postarali, aby zvesť prenikla do každého kúta, a nenávisť, určená krátky čas cézarovi, sa teraz so všetkou tvrdosťou obrátila proti sekte kresťanov. Kresťania boli neobľúbení už od svojho prvého vystúpenia v Ríme, lebo sa stránili spoločnosti, hier, divadiel a verejných podujatí a kolovali reči, že na svojich tajných zhromaždeniach, konajúcich sa prevažne v noci a v chudobných štvrtiach, obetujú novorodencov. Pri obžalobe zo zločinu proti štátu stačila jedna jediná svedecká výpoveď, aby kresťana odsúdili na smrť, Rimanovi hrozila smrť mečom, cudzincov a otrokov popravovali železným škrtidlom, alebo pribili na kríž, alebo pri cirkusových hrách hodili divým zverom.

Už z veľkej diaľky uvidel Afrodisius nespočetné množstvo fakieľ pred mestom. Bol večer a hľadanie stôp Popidia Pansu ho pridlho zdržalo v Pompejach. Cestou do Ríma sa kone vliekli, bol unavený, chrbát ho bolel od hrboľatej dlažby Via Appia.

„Aha, pozri!" Pompejčan drgol do kočiša. „Veď to sú živé fakle!"

Keď prišli bližšie, videli jasne, že po oboch stranách horeli stovky ľudí. Prétoriáni mali plné ruky práce, s krikom priväzovali kresťanov ku kolom a krížom, polievali ich smolou a zapaľovali. Horiaci ľudia sa v mukách bizarne krútili, pripomínali divých ázijských tanečníkov, a Rimania, ktorí sa sem tlačili z mesta ako nekonečný had, sa smiali, tlieskali, akoby ich horiace fakle rozohňovali do väčšej extázy.

Ďalší čakali na svoj osud v malých skupinkách, tesne pozväzovaní povrazmi k sebe, spievali a nahlas sa modlili. Ronili slzy pri pohľade na bolesť svojich súvercov, ale iba zriedka bolo počuť nárek alebo výkrik strachu. Mnohí z odsúdencov dokonca vzbudzovali dojem, akoby boli šťastní, že idú na smrť; zatvárali oči, dvíhali ruky k nočnému nebu a bez odporu dovolili prétoriánom, aby ich odviedli, ba niekedy dokonca našli priateľské slová na rozlúčku.

Prenikavý pach planúcich, prskajúcich ľudských tiel ochromoval dýchanie a Afrodisius kázal kočišovi zastať; prejsť bolo tak či tak nemožné, lebo cestu uzavreli okukujúci zvedavci, ktorí sa tlačili a medzi hrobkami bohatých Rimanov vykrúcali krky na obe strany. Aj Pompejčana priťahovalo hrozné divadlo, stonásobne teatrálne umieranie, ľudské fakle, zalievajúce Appiovu cestu mihotavým krvavočerveným svetlom, a najmä odsúdení kresťania, odvážne čeliaci smrti.

Veď to už zažil na vlastnom tele, ako údy tvárou v tvár smrti vypovedajú službu, ako zmysly šalejú a menia myslenie a poznajú

len jednu myšlienku: prežiť. Zdalo sa však, že títo ľudia sa smrti neboja, pôsobili zvláštnym spôsobom nezraniteľné ako nemejský lev, na ktorého neplatila nijaká ľudská zbraň, pokým neprišiel Herkules a holými rukami ho nezaškrtil. Aká tajomná sila napĺňala týchto kresťanov, aké poznanie im dávalo istotu, že smrť je začiatkom nového, lepšieho života?

Pravdaže, prívržencami novej sekty boli väčšinou úbožiaci, najmä nemajetní otroci, alebo tí rímski občania, čo narodením získali mesačný nárok na niekoľko meríc obilia a volebné právo, to však pri každej príležitosti čo najdrahšie predávali. Ale aj on, Afrodisius, pochádzal z malých pomerov, jeho otec bol otrok, nikdy ho však táto sekta nepriťahovala. Naopak, vzhľadom na grécku výchovu, ktorej sa mu dostalo v Pompejach, neuctieval rímskych bohov, ale poznal všetky mýty a mal ich rád, Jupiter bol preňho len inak pomenovaný Zeus, Minerva stelesnením Atény a Neptún len iný Poseidón, lebo Rimania vo fantázii zaostávali za Grékmi. A vždy mal ťažkosti rozoznať typicky rímske božstvá, ako Concordiu, bohyňu svornosti, Clementiu, bohyňu miernosti, Fides, bohyňu vernosti, alebo Pallora a Pavora, bohov hrôzy a strachu, bezduché, abstraktné pojmy, vzdialené od poľudštených bohov Olympu práve tak ako chrámy egyptských mačacích a šakalích bohov od kamenných brán druidov v Británii.

„Blč, blč!" volali Rimania pri pohľade na živé fakle, „blč, blč!" - práve tak povzbudzovali aj gladiátorov v cirkuse. Mnohí tancovali pred planúcimi kresťanmi a napodobňovali ich kŕčovité pohyby, iní behali s fakľami od kola ku kolu, aby pomohli tam, kde hrozilo, že plamene zhasnú. Strašné obrazy, ľudské telá zuhoľnatené ako kmene stromov, starci a mladé ženy s horiacimi vlasmi a vyvalenými očami viseli na rozkývaných krížoch a tí, ktorých čakal rovnaký osud, sa odvracali, aby neprepadli šialenstvu. Keďže kríže a koly nestačili pre všetkých vinníkov

naraz, niekoľko stoviek pozväzovaných do malých skupín a zasypávaných zlomyseľnými poznámkami okoloidúcich ešte vždy čakalo na svoj koniec. Afrodisius pocítil nevoľnosť: bol to onen zvláštny závan smrti, zažil ho v Tulliane, a pripomínalo to vzburu čriev za búrky na otvorenom mori. Ak sú to dnes kresťania, zajtra môže takýto osud postihnúť politických odporcov cézara; veru, ako ukázala nedávna minulosť, ani priatelia Božského si neboli istí pred jeho svojvôľou. Pompejčan sa cítil slabý, bezmocný zastaviť toto šialenstvo; ale do jeho hnevu sa miešali slová jeho pána Serena: Peniaze sú moc.

Ako kráčal, dotkol sa ho pohľad dievčaťa. Čakalo na popravu zviazané ako mulica v tržnici. Odlišovalo sa od mužov a žien v skupine, čo vyrovnane hľadeli v ústrety smrti v plameňoch, lebo sa triaslo na celom tele ako listy dodonského duba. Hlavou, rukami a kolenami mu nekontrolovateľne mykalo, a ani dohováranie starého muža, ani surový úder strážneho centúria do tváre neúčinkovali.

Leda! Pompejčan si bol celkom istý: Roztrasené stvorenie bola Leda z nocľahárne pri Veľkom cirkuse. Človek nezabúda na prvý úsmev v cudzom meste. Pri Jupiterovi, čo robiť? Veď sa predsa nemôže prizerať, ako roztrasené dievča polejú smolou a podpália!

Pompejčan pristúpil k dievčine: „Leda!" povedal bezmocne a hanbil sa za svoju nemohúcnosť.

Dievčina akoby ho nepočula, pozerala cez neho, ako keby v diaľke uvidela dlho hľadaný cieľ.

„Leda!" zopakoval Afrodisius.

Centúriovi neušlo, že sa priblížil ku skupinke. Prihnal sa k Pompejčanovi a rozkázal mu: „Preč odtiaľto, zmizni!" a keď Afrodisius siahol na opasok, prétorián sa zrejme zľakol, že by mohol vytiahnuť zbraň, a vytasil meč.

„Hlupák!" povedal potichu Afrodisius a podržal centúriovi pred nosom svoj mešec, takže ten ohromene cúvol krok dozadu. Zvraštil čelo.

„Prétoriána božského cézara nemožno podplatiť."

„Kto hovorí o podplácaní, centúrio?"

„Čo iné okrem peňazí nosíš v mešci?"

Afrodisius sa nasilu usmial: „V tomto mešci je zaviazaná moja vďačnosť, a tú máš istú, ak pustíš na slobodu toto dievča."

„Nikdy," zavrčal prétorián a pozrel bokom, či niekto nenačúva. „Čo" - ozval sa napokon, „je v tom mešci okrem tvojej vďačnosti?"

„Pozri sa!" odvetil Pompejčan a rýchlym pohybom mu hodil mešec. Prétorián ho zachytil a bleskurýchle schoval v koži svojej uniformy, lebo sa bál, že by ich mohol niekto pozorovať. „Bude to takých päťtisíc sesterciov," poznamenal Afrodisius len tak mimochodom.

„Päťtisíc?" Prétorián prišiel s vytaseným mečom k dievčaťu, zahnal sa a presným úderom presekol povraz, ktorým bola Leda pripútaná k ostatným kresťanom. Afrodisius ju schytil za plecia a cez rady zvedavcov ju strkal pred sebou k vozu. Leda sa tomu všetkému poddala a vôbec si neuvedomovala, čo sa vlastne deje. Ešte vždy sa triasla, keď ju Pompejčan vyložil k sebe do voza a kočišovi dal znamenie, aby sa obrátili.

„Nič sa neboj," povedal Afrodisius a pokúšal sa chytiť ruku dievčiny do svojich rúk, no ona si ju bleskovo vytrhla, akoby ju uhryzol had.

„Nič sa neboj," zopakoval Pompejčan, „odvediem ťa do bezpečia, pôjdeme cez Albánske pohorie."

Afrodisius sa naklonil dopredu a hovoril s kočišom. Dievča sa vyľakane vtislo do najvzdialenejšieho kúta ako zajac zahnaný

psami do diery, a tmavé oči jej iskrili, takže Afrodisius sa obával, že naňho skočí ako uštvaná zver v smrteľnom nebezpečenstve.

„Leda," zaprisahával zúfalú dievčinu, „si zachránená, si slobodná."

Keď počula svoje meno, nepokojným pohľadom si premeriavala neznámeho, ale v tme ho nespoznala.

„Ty sa na mňa nebudeš pamätať," povedal Pompejčan, „bolo to už pred niekoľkými rokmi, prišiel som so svojím otrokom do Ríma a nocoval som v ubytovni tvojho otca, myslím, že sa volal Myron."

Pri vyslovení mena si Leda oboma rukami zakryla tvár a telo sa jej otriasalo záchvatmi plaču. „Kde je tvoj otec Myron?"

Vtedy Leda zdvihla ruky, ukázala Pompejčanovi zápästia a on pochopil.

„Bola si priviazaná k nemu!" zvolal Pompejčan a dievčina s plačom zvesila hlavu na prsia.

Afrodisius chvíľu váhal, potom sa naklonil dopredu ku kočišovi: „Späť, počuješ, a dobre kone požeň!"

Voz rachotil po zlej ceste ako blok kameňa v kameňolome na Mons Claudianus a Afrodisius opakovane vykrikoval: „Rýchlejšie, rýchlejšie!"

Na dohľad od fakľového divadla na Via Appia dal Pompejčan zastaviť a obrátiť. „Poď!" povedal pokojne a vzal Ledu za ruku. Dievčina ho nasledovala váhavo, a zároveň akoby súrila, váhala pred strachom zo smrti a súrila, lebo milovala svojho otca, otca, ktorý jej bol otcom i matkou.

Afrodisius si päsťami razil cestu medzi hulákajúcimi, tancujúcimi zvedavcami. Na mieste, kde dievča oslobodil, zastal. Jej sa opäť zmocnila tá strašná triaška, hrozilo, že jej rozláme telo, a keď zistila, že skupinka spútaných kresťanov zmizla, vzlykajúc sa hodila Pompejčanovi na prsia. On jej pritlačil ústa k svojmu

rúchu, aby nikto nepočul jej bolesť. „Leda," bezmocne jachtal Afrodisius znova a znova, „Leda".

Poobzeral sa, pri Jupiterovi, on už toho Myrona podľa tváre nepoznal. „Leda," povedal, „viem, že to, čo od teba žiadam, je neľudské, ale je to jediná možnosť, ako tvojho otca zachrániť: Dívaj sa, obzeraj sa, či ho niekde neuvidíš."

Dievčina pochopila, chytila sa ako dieťa Pompejčanovej ruky, a on ju odvážne vliekol hustým radom živých fakieľ. Hŕstky ľudí, spútaných ako zvieratá, ešte vždy čakali na popravu a Leda si z posledných síl prezerala červeno osvetlené tváre. Na Afrodisiov spýtavý pohľad pokrútila hlavou.

Dievčaťu hrozilo veľké nebezpečenstvo, že ju objavia, a čím ďalej išli, tým boli Pompejčanove kroky pomalšie. A tak si spočiatku vôbec nevšimol, že Leda už nekráča, ale že ju, zadrapenú do svojho ramena, zrazu vlečie ako korisť. Keď to však zbadal, stačil mu pohľad, aby pochopil strašnú vec: Leda nemo zízala s chvejúcimi sa lícami na jeden z krížov, ktorý centúrio práve podpaľoval. Na rozpätom tele muža so syčaním vzbĺkol ostrý plameň, a on vyrazil ešte krátky, hlasný výkrik.

Leda sa mu zaťala do ramena, až to bolelo - bolo to priam príjemné, lebo bolesť bola to jediné, čo v tej chvíli pociťovali. Zrazu však Leda odpadla, mlčky, bez hlásku klesla na zem. Afrodisius ju zdvihol na ruky a niesol naspäť k vozu. Chcel plakať, ale nemal slz, lebo sú v živote silnejšie city ako slzavý smútok. A v hlave mu nástojčivo zneli Sofoklove slová: „Oblúd je veľa, ale nič nie je obludnejšie ako človek."

Nadovšetko miloval eristiku, ono umenie škriepiť sa, ktoré Gréci využívali rovnako na pretriasanie každodenností ako na riešenie eschatologických problémov, a väčšinou mu chýbal ochotný partner, takže Annaeus Seneca, s rukami za chrbtom, ako

sa patrilo na Aristotelovho žiaka, chodil sem a tam, sám sebe hádzal veľké slová, na konci stĺpovej chodby ich chytal, spochybňoval ich ako skeptik Karneades a po múdrom zvážení na spôsob Sokrata ich vracal späť. A hoci Seneca veľmi obdivoval nenáročnosť kynikov, jeho vlastný obraz sa v ich zrkadle odrážal len v jemných črtách, pretože podľa neho bohatstvo bolo priveľmi príjemné na to, aby ho človek prenechával inému. Na druhej strane bol pyšný, ale nie na svoje šaty, účes a bradu, nie, bol márnivý na svoje *myšlienky*, a napokon si myslel, že najlepšie im vie odporovať on sám. A tak hral šachy sám so sebou, ťahal vežami myšlienok a robil rošády kráľov a dám - pravdaže, nikdy nie bez toho, aby tieto slovné potýčky nenadiktoval obratnému pisárovi, lebo na rozdiel od hráča šachu, ktorý zvíťazí sám nad sebou alebo sám seba porazí a po zápase uloží šachovnicu s figúrkami do zásuvky, Seneca túžil uchovať každé svoje slovo pre budúce pokolenia.

A tak sa Annaeus Seneca, vychutnávajúc chlad kampanijského večera, rozprával vyššie uvedeným spôsobom o tom, čo mu zišlo na um v súvislosti so zradou pisónovcov. Epicharis ostala osamelým znamením na nebi odvahy, masa bola zbabelá a dvaja muži, Scaevinus a Natalis, vyzradili tajné slovo, ktoré znamenalo heslo i hlavu sprisahania: *Piso*, a tým privolali násilnú smrť mnohých Rimanov. Samotnému Pisónovi sa podarilo predísť prétoriánov -Tigellinus vybral len tých najmladších z obavy, že starší by mohli prebehnúť k zradcom - a keď sa blížilo nešťastie, podrezal si žily a zanechal testament plný nízkych lichôtok cézarovi, aby jeho pekná, milovaná manželka unikla podobnému osudu.

A keďže azda cítil, že nadišiel aj jeho čas, rozprával sa Seneca rovnakým spôsobom s Paulinom o krátkosti života. Nijaký Paulinus neexistoval, iba ak on sám, a tak sa Seneca rozprával sám

so sebou s výrečnosťou učiteľa a počúval sa s učenlivosťou žiaka, zatiaľ čo pisár zaznamenával každé slovo: „Väčšina ľudí, Paulinus, sa sťažuje na nedostatok, že človek sa rodí len na krátke obdobie a jeho čas uplynie tak rýchlo a búrlivo, že prevažná časť, ba takmer všetci ľudia opustia svet uprostred príprav na život."

„...uprostred príprav na život," opakoval pisár.

„Len sa pozri, Paulinus, ako ľudia dychtia po dlhom živote. Dožívajúci starci žobrú, sľubujúc všetko možné za pár ďalších rokov života, sami sebe predstierajú, že sú mladší, a klamú sami seba v domnení, že prekabátia smrť. Preto nezáviď, keď uvidíš už toľký raz oblečenú purpurovú tógu, keď počuješ meno, oslavované na fóre, pretože tieto veci sa získavajú na účet života. Za to, že jeden jediný rok sa bude uvádzať podľa nich ako konzulov, obetujú všetky svoje roky..."

Monológ prerušil hluk spoza múra a Seneca si stal na lavicu, tá ho v lete tak často lákala pozorovať hviezdy, o ktorých Egypťania hovorili, že riadia osudy ľudí; tomu však Seneca neveril. Napriek *interlunariu*, tmavému novoluniu, záhradu pri dome osvetľovalo ostré svetlo. Stovky vojakov s fakľami obkolesili majetok, zoradení na šírku ramena, aký očarujúci lovný revír. Seneca smelo vykročil v ústrety prétoriánskemu tribúnovi, ten povedal, že sa volá Gavius Silvanus, a vyzval ho, aby si s ním vypil červeného falernského z čias božského Tiberia, len úsporne zmiešaného s vodou.

Stretnutie bolo dosť trápne a Silvanus, skôr ako prešiel k veci, dychtivo siahol po pohári. Potom z poverenia Tigellina vyhlásil, že Natalis obvinil jeho, Senecu, z účasti na pisónovskom sprisahaní a Tigellinus žiada vraj jeho vyjadrenie. Iróniou celého prípadu bolo: Seneca dobre vedel, že sám spytujúci sa patril medzi sprisahancov, pričom Silvanus zasa vedel, že Seneca s nimi síce sympatizoval, ale účasť vždy odmietal. A tak múdry starec poslal tribúna preč s

odpoveďou, že on spravil z Neróna to, čím je dnes, prečo by mal mať záujem na jeho odstránení? A keďže sa nebál smrti, iba nedôstojného umierania, a to by ho čakalo, keby dal voľnú ruku neúprosnej Parke Atropos, ktorá prestrihuje niť života, zavolal Seneca svoju ženu Pompeiu Paulinu, pisárov a sluhov a oznámil im svoje rozhodnutie dobrovoľne odísť zo života, pretože Nero, ktorý zabil vlastnú matku a manželku, necúvne ani pred vraždou svojho vychovávateľa a učiteľa.

Aj keď jeho slová zneli utešujúco, aj keď rozlúčka bola radostná, Pompeia Paulina ani najmenej nezaváhala a trvala na tom, že zomrie spolu s manželom. Seneca ženu miloval, no hoci uviedol veľa námietok, trvala na svojom. Ich dobrovoľná spoločná smrť by sa už nemusela viac spomínať, keby nemala tragický priebeh.

Po slzavej rozlúčke so služobníctvom sa Seneca a Paulina utiahli do cubicula. Starec niesol jagavo ostrú čepeľ a prstence, čo si ňou urobil okolo zápästí, sa čoskoro rozšírili, potom čepeľ s úsmevom podal manželke. Bez veľkého premáhania, akoby to bola tá najprirodzenejšia vec na svete, napodobnila Paulina Senecovu hru a ľahla si na ležadlo, ruky roztiahnuté ako Daidalos pred letom na teplej Sicílii.

Lenže ak smrť prichádza vždy nečakane a rýchlo, umieranie je zdĺhavá záležitosť, niekedy namáhavá ako život, a obaja starci čakali celé hodiny zbytočne.

Aby ušetril Paulinu krutého pohľadu na milovanú krv, Seneca vstal. Povedal: „Aj keď sme odhodlaní odísť zo života možno rovnako, sláva *tvojho* konca je väčšia." Potom sa uložil v inej izbe a čepeľou si prerezal žily na nohách a kolenných zhyboch, aby urýchlil umieranie. Teraz mu vytekali pramienky krvi zo všetkých údov, no nerozhodne ako voda zo snehu na Vezuve, keď príde

žiarivá kampanijská jar, ale zomrieť sa mu nepodarilo, život unikal zo starého tela priveľmi pomaly.

Sluhovia, nepokojne nazízajúci, či už je dokonané, si vypočuli želanie umierajúceho diktovať, lebo pokým je krv teplá, treba sa zo všetkých síl približovať k tomu lepšiemu. Pisári s plačom prišli a zaznamenávali Senecovu reč, jeho vlastnú pohrebnú reč, poučenie pre budúce generácie, v nej znovu pranieroval odpornú honbu za šťastím.

„Lenže," vypovedal ťažko dýchajúc, „pokým sa ľudia dajú naháňať a naháňajú sa, pokým jeden ruší pokoj druhého, pokým sú všetci striedavo nešťastní, plynie ich život bez úžitku, bez pôžitku, bez duchovného pokroku." Nik nemá pred očami smrť, predstavy sa zameriavajú skôr do diaľky, ba mnohí sa predbežne starajú o to, čo má svoje miesto na opačnej strane života, o obrovské hrobky, o zasvätenie verejných stavieb, o nádherný pohrebný oheň a pompézne pochovanie. Pri Herkulovi, pochovať by ich mali radšej v noci, pri svetle fakieľ a sviec, ako sa to robí s malými deťmi, ktoré žili len krátko.

Ale okrídlená smrť, sestra spánku, dcéra noci, uteká v čiernom rúchu práve pred tými, čo jej idú smelo v ústrety. Seneca nemohol zomrieť, netrpezlivo si žiadal jed, ktorý má každý vyššie postavený Riman v zásobe, vypil ho a márne čakal, potom kázal pripraviť horúcu vodu a krvácajúci si sadol do vane; voda sa sfarbila do červená, ale Seneca ďalej žil, až napokon otroci odvliekli pána do parného kúpeľa, ohnisko rozkúrili hrčovitými javorovými polenami, takže išlo popukať, a Seneca sa v mukách zadusil.

To bol koniec najväčšieho filozofa, akého Rím zrodil, akoby Minerva bola rozhodla, že koniec osamelých myšlienok je osamelý.

Dievčina sa prebrala, keď ju Pompejčan niesol dovnútra, a pohľad, akým naňho pozrela, vôbec neprezrádzal vďačnosť, skôr výčitku: Prečo si to urobil? Neplakala, pretože aj bolesť má hranice, za ktorými sú všetky city mŕtve.

Ani Afrodisius nepokladal za potrebné niečo povedať; niesol ju pred sebou na rukách ako dieťa bez mena, zachránené z prudkých vôd Aqua Júlia, ktoré sa vrátilo do života ako egyptský boh Oziris, strom bez lístia, povýšený božským Caligulom na štátneho boha.

Leda apaticky nechala Pompejčana, aby ju uložil v jednej z nespočetných komnát elegantného domu, kde steny zdobili maľby ako v paláci a čierne prekrížené trámy podopierali povaly so zlatými slnkami. Oproti posteli upútala pohľad zvláštna maľba, ktorú sem umiestnili len nedávno: Afrodita vystupujúca z morskej peny s pučiacimi prsiami a ružovými, širokými bokmi, stvorená pre lásku. No morská pena sa strácala v tmavých vlnách, a tie boli na koncoch zuhoľnatené dočierna, akoby bol Hádes zvíťazil nad zemetrasným Poseidónom v jeho živle. Obraz pri veľkom požiari poškodili plamene v chráme božského Júlia, pre ktorý ho s láskou získal Augustus, Nero ho dal odstrániť a nahradiť novým od Dorotea. Predajná cena dvadsaťtisíc sesterciov sa zdala smiešne nízka, veď obraz, veľký takmer ako vráta stodoly, bol dielom slávneho Apella a podľa informácie esquilinských reštaurátorov sa dal uviesť do náležitého stavu.

Afrodita akoby sa bola zľakla plameňov, pravú nohu vytiahla z vody, kvapkali z nej jagavé perly, ľavú ruku mala voľne položenú na rozkošnom lone. Hovorilo sa, že maliarovi stála za model pre túto scénu prekrásna žena Pankaspe, milenka Alexandra Veľkého, a ten zavolal Apella na svoj dvor. Pri maľovaní sa Apelles do svojho modelu zaľúbil a kul plány, ako Pankaspe kráľovi vziať. Istý švec, čo mal cestu okolo, kritizoval akýsi detail na obraze,

načo Apelles odpovedal, aby sa držal svojho kopyta - aké často citované príslovie. Avšak veľkému Alexandrovi sa ten čas, čo maliar venoval jeho milenke, zdal podozrivo dlhý, a keďže napriek svojej mladosti dobre poznal ľudí, prehliadol Apellov faunovský úmysel a Pankaspe mu daroval.

Afrodisius podal Lede pohár s nápojom z vína a maku. Z maku, narezaného na stonke vyrastenej o tretej hodine bezoblačného dňa, vytekala biela šťava ako z dojkinho prsníka, a zahustená, stvrdnutá a rozdrvená prinášala liečivý spánok, aby človek zabudol na minulosť, ako sa to stalo Odyseovým druhom v začarovanej krajine Lotofagov. Leda dychtivo pila, lebo zrejme tušila, o čo ide, potom opäť klesla na vankúš, zhlboka dýchala a bolo vidieť, že čelo má rozpálené.

„Všetko bude dobre," povedal Afrodisius a položil ruku dievčaťu na hlavu, cítil pulzovanie jej krvi a kŕčovité zášklby kože. Leda zavrela oči, zdalo sa, akoby na chvíľu obrátila zrak do seba, potom oči opäť otvorila a rovnako dlho hľadela bez mihnutia do povaly.

„Ako sa to všetko mohlo stať?" dozvedal sa Afrodisius a vzal ju za ruku.

Leda neodpovedala, ale sa potichu, váhavo a neisto opýtala: „Počul si trúbenie pozáun?"

Afrodisius nechápal, čo má dievča na mysli. „Áno," povedal, „počul som trúbenie pozáun."

Vtedy pozrela Leda na Pompejčana a on po prvý raz hľadel do jej tmavých, sčervenených očí. A ona povedala: „Tak potom muž z Tarzu predsa len hovoril pravdu."

Keď spomenula Tarzijčana, začal Afrodisius tušiť, že môže ísť jedine o onoho kazateľa, ktorého pred rokmi stretol v Pompejach. „To je možné," doložil, aby dievča upokojil.

„Hovoril, že zaznejú pozauny, prebudia mŕtvych, a tí budú premenení."

„Áno, tak to povedal."

„Ale čo ak nijaké zmŕtvychvstanie neexistuje?" Ledino telo sa zachvelo potlačeným vzlykom.

Afrodisius jej stisol ruku. „Tvoj otec a ty ste sa pridali ku kresťanom?"

„V nocľahárni sa konali tajné zhromaždenia kresťanov. Otec veril slovám muža z Tarzu, ten kázal o bohu, ktorého ríša nie je z tohto sveta."

„A ty, Leda?"

Dievčina mlčala.

„A ty?" zopakoval Pompejčan. „Aj ty veríš v cudzieho boha?" - Vtedy si všimol, že dievčina spí, a osmelil sa hľadieť na ňu ako poľovník na korisť, bez akéhokoľvek súcitu, očami muža, čo má so ženou spoločnú posteľ.

Spočiatku cudne prechádzali jeho oči hore-dolu od čiernych podošiev po slzami a potom zlepené vlasy, spočiatku si cudne prezeral jej biele a jemne ružové líca, ktoré pod očami výrazne vystupovali, plné ústa s nahatými alebo v hroznom vzrušení dohryzenými perami, sľubujúcimi vôňu ruže, úzke, ako smola čierne obočie, v poloblúkoch rámujúce očné jamky a hodné zbožňovania. Spočiatku zdržanlivo sa prehrabával pohľadom v bujných vlasoch, aj polepené do pramienkov a neupravené mali zvláštne čaro, a jej hrdlo - hladké, jemne vyklenuté pokračovalo nadol k pôvabným prsiam. Spočiatku cudne pozeral na vyrážajúce puky, skrývajúce sa pod dokrčeným rúchom, na nežne okrúhle brucho, dvíhajúce sa a klesajúce rytmicky striedavo s prsiami. Ako pokojne ležali oblé stehná, ktoré iste nosili útle telo s ľahkosťou pierka, pri chôdzi sa striedavo vysúvali dopredu a telo sa vlnilo ako tmavý cyprus. A keď sa dostal k členkom, padol mu pohľad na

Apellov obraz, na Afroditu zrodenú z peny a nevoľky začal porovnávať, hodnotiť a jeho oči odložili cudnosť, odhrnuli šaty, aby skúmali kydónske jablká jej pŕs, kvet jej pupka a to, čo sa skrývalo pod ním, a vzbĺkol v ňom stravujúci oheň.

Od Hersiliinej smrti sa Afrodisius nedotkol žiadnej ženy, ani necítil potrebu ženskej spálne, izby pre priadky alebo lupanaru, ale teraz, pri pohľade na spiacu, mu prichádzali na um nežné oslovenia ako ružička, maznáčik, miláčik alebo figôčka, slovo, ktoré sa neopovážil nikdy vysloviť, lebo vyjadrovalo vzhľad ženského lona. Teraz však začal nežným jazykom mrmlať zaliečavé slová.

„Pane!"

Pompejčan sa strhol, cítil sa pristihnutý - prudko prebudený rojko. Obrátil sa.

„Kto je to?" opýtal sa zarazený Gavius.

Afrodisius vstal, položil si prst na ústa a šiel v ústrety otrokovi, aby sa s ním pozdravil. Potom mu porozprával, čo sa stalo, a Gavius pritom striedavo a chvíľami nedôverčivo pozeral raz na pána, raz na spiacu dievčinu.

„Pri Castorovi a Polluxovi!" zvolal a žmurkol okom. „Človek nemôže nechať svojho pána ani týždeň samého.

Dobrý starý Myron. Takýto koniec si nezaslúžil. Ale nebola to od teba ľahkomyseľnosť, pane?"

„Ty hovoríš ľahkomyseľnosť tomu, že som dievčaťu zachránil život?"

„Chcel som povedať, že Tigellinus ťa bude sledovať bdelým okom, najmä teraz, keď si sa mu pomstil obchodmi. Vieš, že Tigellinus sa nikdy nevzdá."

Pompejčan urobil rukou odmietavý pohyb, akoby chcel odohnať neviditeľnú muchu. „Potrebuje ma, a on to vie, a buď si

istý, že sa postarám, aby ma Tigellinus potreboval čoraz väčšmi. Ako je to s kartáginskými loďami?"

„Môžu byť tvoje."

„Všetky tri?"

„Áno, ale počuj tú cenu: tristotisíc sesterciov za jednu." Afrodisius sa zhlboka nadýchol. „To je jedno. Cézar mi ich zaplatí, určite aspoň nepriamo." „Božský Nero?"

„Počúvaj, Gavius, cézar sľúbil každému Rimanovi, ktorý svoj vyhorený dom postaví ešte tohto roku - pochopiteľne, podľa cézarových plánov - polovicu nákladov. Je jasné, čo tým sleduje, Nero si chce postaviť pomník, chce - a to čo najrýchlejšie - aby z trosiek povstal nový Rím. Severus a Celer sú poverení stavbou cisárskeho paláca, a má sa rozkladať od svahov Palatina až po Esquilin, s lúkami, čistinami a rybníkmi a so sochou cézara vysokou sto lakťov, obklopenou kópiami všetkých veľkých stavieb ríše. K tomu sa staré ulice s drevenými domami nehodia. Božský navrhol nový plán mesta, s novými, kamennými budovami. Aby sa však mohli stavať tieto nové domy, treba odpratať zvyšky starých. Stavebníkov je dosť; ale kam s troskami? Už dnes sa týčia kopce špiny, trámov a kameňov, jeden podsúva odpad druhému a dennodenne mieria z vnútorných štvrtí procesie kár so somárskymi záprahmi za mesto. Ale veď to trvá týždne, než sa odpracú trosky jedného jediného domu!"

„Myslím, že ti rozumiem," odvetil Gavius a Pompejčan pokračoval:

„S flotilou piatich lodí si vytvorím monopol na odvoz trosiek po Tibere. Takýto odpad sa skvele hodí na vysúšanie močiarov okolo Ostie. Potom pošlem lode do Kartága, aby naložili pšenicu. Tú dovezieme po Tibere až doprostred mesta a celý postup sa začne nanovo."

„Veľkolepé!" žasol otrok. „Ani míľu naprázdno."

A tak aj bolo. Afrodisius kupoval pšenicu v Afrike, predával ju v Ríme a spiatočnú cestu svojich lodí, plne naložených stavebným odpadom, si dal draho zaplatiť, tak draho, že čoskoro prikúpil ďalšie dve lode. Navyše výroba v jeho tkáčovniach šla lepšie ako kedykoľvek predtým a on začal premýšľať o tom, ako peniaze, vďaka ktorým bol zo dňa na deň bohatší, premeniť na moc. Šťastie bolo nepochybne na jeho strane a zdalo sa, že sa potvrdili Euripidove slová, lebo on mnohým naprotiveň povedal, že viac šťastia ako vznešení mávajú často tí nižší.

V dvanástom roku vlády božského Neróna ohlásili heroldi obrovské divadlo. S tritisíc ťažko ozbrojenými jazdcami, s celým dvorom, s kohortou kúzelníkov, čo na každom mieste predvádzali svoje kúsky a žali nadšený potlesk, ponáhľal sa Parťan Tiridates cez Sýriu, Malú Áziu, Ilýriu a Dalmáciu v priemerne dvadsaťmíľových denných etapách do Ríma, aby v hlavnom meste impéria uzavrel mier s cézarom. Kdekoľvek sa vysokí Parťania s čiernymi bradami v červeno-zelených uniformách ukázali, udávajúc železnými činelmi rytmus pochodu, zatiaľ čo striebristé pozauny vytrubovali povzbudivé signály, všade ich priateľsky vítali potleskom, nadšenými výkrikmi a vďačnými modlitbami, lebo po stáročnom dedičnom nepriateľstve prichádzali teraz do Ríma ako skutoční priatelia.

Predchádzala tomu hanebná porážka Rimanov v Arménii, večnom jablku sváru, kde cézarom vyslaného vojvodcu Paeta Parťania odzbrojili a vyhnali z vojenského tábora, a on sa s plačom a vzlykaním predral do Sýrie. Pravdaže, do Ríma dal Paetus oznámiť, že vybojoval obdivuhodné víťazstvo, Božský tomu uveril, priniesol ďakovnú obeť a dokonca sa pýšil falošným perím svojho vojvodcu, až kým na jar neprišlo partské posolstvo a neprinieslo správu svojho kráľa Vologaesa. Ten potom vysvetlil

svoju miernosť, objasnil, prečo nechal porazených Rimanov odtiahnuť, hoci by bolo bývalo preňho ľahké všetkým pripraviť smrť na bojovom poli; teraz nech Nero za to korunuje jeho brata Tiridata za kráľa Arménie.

Senátori museli priznať, že ich rozhodnutie poslať „Strieborný pohľad" Paeta do Arménie bolo v každom smere nesprávne, a nikto z *patres conscripti* sa neodvážil protestovať, keď božský cézar žiadal za vodcu podujatia zaslúžilého vojvodcu Corbula, terajšieho miestodržiteľa v Sýrii. Zdalo sa, že jeho povesť prenikla až do ďalekej Partskej ríše, v každom prípade Partovia ponúkali mier, ba dokonca boli ochotní podriadiť sa zvrchovanej moci Ríma za predpokladu, že Rím uzná Vologaesovho brata Tiridata za kráľa Arménie. A keďže najväčšie víťazstvá sa nedosahujú na bojovom poli, ale v hlavách ľudí, Corbulo, zrejme naozaj veľký vojvodca, súhlasil a žiadal od Tiridata kráľovské insígnie, korunu a žezlo, ktoré dostal od Vologaesa s tým, že cézar Rímskej ríše mu ich v Ríme slávnostne vráti.

Podľa nariadenia Božského zavreli brány Janusovej svätyne smerom na fórum, otvorené od čias božského Augusta, aby sa dvojtvárny boh dobrého konca, zahľadený do minulosti i budúcnosti, ukázal tam, kde bol pre Rím užitočný. Veľmi premyslene vytýčili cestu Partov, prichádzajúcich od severu po Via Flaminia, cez tú štvrť mesta, ktorú prudký požiar zväčša ušetril, a na tých úsekoch, kde korunovačný sprievod Azijcov lemovali trosky požiaru a hromady špiny, dal cézar nastúpiť kohorty prétoriánov v červeno a zlato sa lesknúcich uniformách, aby odpútal pozornosť od biedy a neporiadkov. Prétoriáni rozdávali žreby ako do divadla, tie sľubovali vítané výhry a spôsobili, že nevzhľadné kopy stavebného odpadu obsadili húfy ľudí a cudzí návštevník nezistil, čo je za tým.

Božský Nero chcel privítať kráľa z východu ríše na fóre, lebo cisársky palác na Palatine bol zničený. Slávnostné ohne blčali v hlbokých misách pri rostre, kde cézar na jagavom kresle očakával Tiridata a ako vždy zdanlivo znudený pozeral cez brúsený rubín. Komu sa podarilo získať a udržať si miesto medzi stĺpmi haly alebo na schodoch chrámu, videl, ako ázijský kráľ vystupuje pomedzi les vojenských znakov a štandard po stupňoch trónu k Božskému, a keď sa dostal na zelenkavo jagavý mramor rečníckej scény, padol cézarovi k nohám ako otrok pred prísnym správcom, načo ho Nero - tak to dohovorili rímski a partskí vyjednávači - zdvihol a blahosklonne pobozkal na líca ako brata.

Rimania, túžiaci po teatrálnosti ako lev v cirkuse po mase hyeny, prepukli do búrlivého potlesku, až hrozilo, že stĺpy, ktoré už boli svedkami mnohých triumfov a vítali Júlia, vracajúceho sa z Galie, i Octaviana z Egypta, sa zrútia. Nero vzal korunu, ktorú Corbulo odobral Tiridatovi v Randei, a nasadil mu ju na hlavu. Tým sa stal Tiridates kráľom Arménie z rímskej milosti a prétoriáni hrdelnými, prenikavými hlasmi zanôtili (lebo každému z nich sľúbili za to päťsto sesterciov): „Sláva ti, cézar, sláva ti, Nero Claudius Drusus Germanicus!" a masy, ochotné pridať sa ku každému volaniu, ak bolo dosť silné a mnohohlasné, opakovali: „Sláva, sláva, sláva!"

Na Fórum Romanum sa neušlo miesto všetkým Rimanom, čo sa podľa cézarovho želania mali zúčastniť divadla, a preto Nero nariadil opakovanie ceremónie v Pompeiovom divadle, ktoré tiež odolalo požiaru, polkruh javiska dal obložiť lístkovým zlatom, a to sa teraz blyšťalo ako hladina mora pri západe slnka. V radoch vysoko nad sebou sedeli na tribúnach lepší páni zo spoločnosti v hierarchickom usporiadaní - tí, čo sa za takých pokladali a pripisovali veľkú váhu tomu, aby ich videli, a aj takí, čo zastávali úrad, nosili titul alebo sa predpokladalo, že k tomu nemajú ďaleko.

Tu znel potlesk omnoho skromnejšie, zdržanlivejšie, aj keď celkom nahlas a uznanlivo.

Medzi vyberane oblečenými tlieskajúcimi vysoko hore, v jednom z najvyšších radov, boli aj dvaja muži, ktorých zviedla dohromady náhoda a ktorí sa poznali skôr prostredníctvom svojich otrokov ako osobne: Plínius a Afrodisius. Vzájomne celkom dobre poznali svoj každodenný život, ale aj zámery, lebo Turnus a Gavius, ich bitýnski otroci, spolu sedávali tak často, ako im to čas dovolil. Plínius prejavoval rešpekt pred neslýchaným vzostupom Pompejčana a Afrodisius obdivoval spisovateľovo nesmierne vzdelanie, to, že na každú otázku poznal odpoveď, akoby sa všetky znalosti ľudstva zmestili do jedného jediného mozgu.

Od čias božského Júlia, keď vtiahla do Ríma Kleopatra z rodu Ptolemaiovcov s celým dvorom a najväčšími astrológmi ríše na Níle, ovešaná šperkami, perlami a zlatými príveskami, cudzia a obdivuhodná, ako sa od orientálnej kňažnej dalo očakávať, Rimania nič podobné nezažili, jasanie nebralo konca a každý každému vedel rozprávať o rozprávkovom ľude na východnom konci ríše. Svoj hrozivý výzor vraj dosahujú vďaka posilňujúcemu nápoju z vetvičiek stromu *bratus,* čo rastie iba na druhom brehu Tigrisu v oblasti mesta Sostry. Podobá sa na rozložitý cyprus s belavými konármi a na žeravom uhlí z jeho dreva vystupuje čarovné príjemná vôňa, ako o tom možno čítať už v historických knihách božského Claudia. Živia sa vraj aj tuná neznámou bylinou, tá vraj spôsobuje, že sú odolní voči jedovatým šípom a uhryznutiu piesočnej zmije a vďaka nej nepodliehajú ani erotickým snom a pôvabom druhého pohlavia, takže všetky telesné sily si uchovávajú pre boj proti nepriateľovi. A tak, ako zakladateľ mesta Romulus obetoval na vlastnoručne postavenom oltári mlieko, lebo víno nepoznal, tak aj Partom boli cudzie všetky druhy révy, veru, opovrhovali požívaním nápoja zahmlievajúceho zmysly, a kto

porušil zákaz, musel rátať so smrťou ako žena Egnatia Maetenna, ktorú muž s Romulovým súhlasom zabil, lebo pila víno zo suda.

Nadšenie opäť prepuklo, keď Tiridates zopakoval symbolickú scénu, kľakol si pred cézara, pobozkal zem pred bohorovným despotom a Božský ho so zvyčajnou prehnanosťou zdvihol, aby mu na čierne kučery nasadil korunu Arménie - „Sláva, ti cézar!"

Nero zrejme určil miesto pre vybrané publikum s rozmyslom, lebo divadlo na Marsovom poli, polkruh s päťposchodovou javiskovou stavbou a - na protiľahlej strane -s chrámom Venuše Victrix na hornom okraji polkruhového úbočia, takže rady sedadiel tvorili zároveň stupne chrámového schodiska - táto stavba už raz vošla do dejín, keď v kúrii, zdobiacej zadnú stranu javiskovej budovy, klesol božský Július pod dýkami vrahov: *„Et tu, mi fili!"* Spočiatku chcel dať senát a ľud Ríma kuriu zrúcať, azda pre osudný atentát, ale hádam zohrali úlohu architektonické dôvody - možnože javisková budova, ktorej vonkajší múr podopierala kúria, by sa bola zrútila - v každom prípade sa to obmedzilo na to, že vchod do kurie zamurovali a prijali sväté uznesenie, že senát už nikdy nesmie zasadať na neblahé marcové idy.

Pokým nastúpili vojaci v červených prilbách z légií obkľúčených v Ázii, s vojenskými znakmi a štandardami, akoby boli porazili nepriateľa na bojovom poli, tmavokoží numidskí otroci si zodvihli na plecia cézarov trón, čo sa dalo len pomocou leskločiernych tyčí z ebenového dreva, a niesli ho v polkruhu okolo scény, pričom on láskavo mával rukami. Ale Tiridates stál nehybne ako vraštený do zeme. Jeho vysoký vzrast a vyziabnutá postava vzbudzovali v Rimanoch viac rešpektu ako liktorské zväzky prútov, lebo Rimania boli vzrastom menší než všetky ostatné národy v ríši, a preto s obdivom hľadeli na obrov ako Gabbara, otroka z Ázie, vysokého deväť stôp a rovnaký počet palcov, a ktorého za božského Claudia pokladali za najväčšieho

človeka tých čias, alebo na Pusia a Secundillu, ešte o pol stopy vyšších. Žili za vlády božského Augusta, a teraz ležali zabalzamovaní ako egyptskí králi v Sallustových záhradách - napriek zákonu, podľa ktorého ich mali spáliť. Paže museli mať ako chápadla, dlhé ako sloní chobot, lebo podľa starej skúsenosti bola vzdialenosť medzi špičkami prostredníkov rozpažených rúk rovnaká ako výška človeka od čela po podošvy.

Vo vlnách potlesku, v tlačenici vykrikujúcich, v hurhaji množstva ľudí sa strácali dvaja muži, predierajúci sa po stupňoch hľadiska nahor, každý prichádzal z inej strany, jeden o druhom nevedeli a obaja hľadali Afrodisia. Jeden bol Gavius, a ani Plínius, ani Afrodisius si ho nevšimli, boli priveľmi zaujatí divadlom. Až keď otrok položil Afrodisiovi ruku na plece, spoznal priateľa a opýtal sa, prečo prišiel.

Gavius zložil dlane do lievika a priložil ich k pánovým ušiam: „Poppaea - je - mŕtva!"

Afrodisius prudko vyskočil, pristúpil tesne ku Gaviovi a prišikrteným hlasom zo seba vyrazil: „To nie je pravda!" „Je to pravda!"

„Ale prečo?" bezmocne sa spýtal Afrodisius. „Vieš niečo bližšie?"

Gavius prikývol. „Poppaea bola tehotná."

„Cézar?"

„Hovorí sa. Včera večer sa pohádali. Nero Poppaeu kopol. Potratila. Pri tom prišla o život..."

Pompejčan odtisol otroka nabok, akoby chcel povedať: Môžeš odísť, a Gavius nemý pohyb pochopil. Potom si Afrodisius sadol na kameň vedľa Plínia.

„Niečo nepríjemné?"

Afrodisius pokrčil plecami. Po chvíli sa naklonil k Plíniovi a povedal: „Cézar zabil Poppaeu."

Plínia táto správa tak zdesila, že mu z ruky vypadol stilus, ktorým si robil poznámky na voskové doštičky, dopadol na zem, a keďže bol na jednom konci zašpicatený na písanie, na druhom plochý na vymazávanie zaznačeného a zhotovený zo slonovej kosti, ako sa na nástroje pre spisovateľa patrí, odrazil sa od mramorovej podlahy a bol by zmizol pod radom sedadiel, keby sa Afrodisius nebol bleskovo zohol, aby tomu zabránil. A kým prstami šmátral po stile a práve ho našiel, začul výkrik zdesenia, čo prehlušil aj jasavú haravaru, a keď sa znovu narovnal, aby Plíniovi odovzdal stilus, z chrbta pred ním sediaceho muža trčala zahnutá rukoväť dýky, presne taká, s akou sa už toľko ráz stretol, tmavá krv farbila tógu na čierno a Afrodisius cítil na sebe nespočetné páry očí. Pohľadom hľadal pomoc u Plínia. Ten sa spamätal prvý; obrátil sa a ešte stihol zazrieť akúsi postavu za hornou bariérou, chcel zvolať: Chyťte ho!, ale hlas mu zlyhal a nikto nevedel, čo má znamenať jeho bezmocné gesto rukou.

Vo všeobecnej trme-vrme zasiahnutý klesol dopredu a Afrodisiovi začalo svitať, že dýka so zahnutou rukoväťou nepatrila tomu, čo tu teraz ležal v krvi. Nie, cieľom atentátu musel byť on sám a Plíniov stilus mu zachránil život -alebo to bola dokonca Poppaea?

Len s veľkým vypätím sa Plíniovi podarilo presvedčiť rozhorčených Rimanov, že dýkou nezaútočil Afrodisius, naopak, že jej cieľom mal byť on sám, susedia na tribúne tento názor podporili a dosvedčili, že Pompejčan v čase vraždy hľadal pod sedadlom rydlo. Tak unikol Afrodisius dvojitému nešťastiu a Parky po uznesení bohov ďalej priadli niť jeho života.

Hoci podľa počtu rokov bol Afrodisius ešte mladý, záležalo mu na tom, aby sa utiahol do nejakého tichého prístavu, lebo vlny života ním hádzali viac, ako bolo na Rimana jeho veku únosné. Jeho myslenie, a tým aj život, zmenil predovšetkým vražedný útok v Pompeiovom divadle, ktorému unikol tak zázračne, že obetoval Jupiterovi Optimovi na Kapitole dva býky s pozlátenými rohmi, jedného za záchranu a druhého za to, že ho Plíniova výpoveď zachránila pred obvinením z vraždy. Podobne ako muži jeho stavu, chodil aj Pompejčan po ulici už len v sprievode otrokov, urastených Bitýnčanov, a nikdy nezabudol nosiť pri sebe stilus, ktorý mu zachránil život, a preto mu ho Plínius daroval.

Jedno bolo totiž Afrodisiovi po nevydarenom atentáte ihneď jasné: kto nič nemá, nemá ani nepriateľov, ak však človek patrí k *beati possidentes,* údajne šťastnej majetnej vrstve, o nepriateľov nemá núdzu, je ich dosť; súcit s úbohými povznáša dušu, zato závisť k majetkom bohatých privádza dušu k vzbure, a len málokomu sa ju podarí premôcť. Keď človek dostane bohatstvo od priadky Kloto do kolísky, ľudia mu nezávidia väčšmi ako jeho otcovi, lebo môže nazývať svojím majetkom stovku otrokov a dom na vidieku s vinohradmi v Albe, kde sa rodí sladké hrozno, alebo v Surrente, kde je vraj mimoriadne liečivé, hotový poklad pre uzdravujúcich sa. Ani olivový háj, vzdialený od mora nanajvýš štyridsaťtisíc krokov a na hranici výnosnosti, nevzbudzuje už závisť, veď napokon nik, kto vysadí olivovník, nedočká sa za svojho života plodov. Zato však to, čo si človek nadobudol prácou vlastných rúk a vlastným umom, stáva sa cieľom nespočetných závistlivcov, pretože to dokazuje ich vlastnú neschopnosť.

Afrodisius považoval za múdre ukázať chrbát závistlivcom, ktorých si stihol získať, predovšetkým prétoriánskemu prefektovi Tigellinovi, a vrátiť sa do Pompejí. Keďže v Ríme bolo toľko

špicľov ako ešte nikdy, bolo potrebné skryť aj Ledu. Pompejčan si ju vzal k sebe a miloval ako cyperský kráľ Pygmalion; ten totiž zbožňoval sochu panny zo slonovej kosti a vrúcne prosil Afroditu, aby jej vdýchla život. No to, čo Pygmalion svojimi prosbami dosiahol, to zostávalo Pompejčanovi napriek prosbám k Afrodite odopreté: Dievčina prejavovala svojmu záchrancovi vďačnosť, no nič viac, ale ani nič menej.

Hneď po fontináliách, keď sa dni začali krátiť, nechal Afrodisius za sebou Rím, sprevádzaný trinástimi konskými povozmi, naloženými drahocennosťami, s presvedčením, že ďaleko od vriaceho kotla hlavného mesta si rozloží vlastný oheň. Popri Lede, synovi Hersiliovi, vernom otrokovi Gaviovi, ktorému v tých dňoch daroval slobodu, čo sa Gavius pokúšal rozhorčene odmietnuť, lebo by sa teraz musel starať sám o seba tam, kde mu doteraz nič nechýbalo, vzal so sebou Afrodisius ešte Urgulanillu, dojku s výzorom bohyne Securitas, kúpeľovú otrokyňu Zugritu, lebo mala najšikovnejšie a zároveň najmäkšie prsty medzi Partou a Herkulovými stĺpmi, a hŕstku osobných strážcov a vrchných otrokov pre pompejský veľkostatok. Rímske záležitosti, najmä vedenie tkáčovní na druhom brehu Tiberu, mal na starosti Polybius, ktorý bol po Poppaeinej smrti bez práce, pretože cézar okamžite premenil všetky jej majetky na peniaze.

Marca Silana nechal Afrodisius na jeho mieste, čo správcu zmiatlo, pokladal to za trest, že musí naďalej vykonávať službu, keď jeho pán vie o všetkých podvodoch; pre Pompejčana to však bola dostatočná záruka, aby sa nemusel obávať žiadnych nezrovnalostí.

Vidiecky dom niesol teraz jeho meno a mal tvar veľkého písmena T, to sa však dalo zistiť, len keby niekto vyliezol na niektorý z vysokánskych cyprusov, čo v malých skupinkách obklopovali vilu ako Nereidy Xantov chrám. Z tej výšky by si bol

pozorovateľ všimol aj to, že ľavá strana priečneho ramena T bola rozložitejšia a širšia ako pravá: bola to neskoršia prístavba s bazénom na kúpanie, *apodytériom* na vyzliekanie, s *kaldáriom* a *praefurniom* na rozkladanie ohňa, ktorá sa generáciami rozrástla. No keď sa do domu prichádzalo od juhu - tento vchod používalo iba panstvo, sluhovia a otroci bývali v malých izbičkách prilepených na ľavej polovici ramena T - pôdorys zostával utajený už len preto, že budova ležala na mierne stúpajúcom pozemku, takže do *viridária* v strede priečneho ramena bol prístup len po schodoch, a preto ležalo o poschodie vyššie ako vchod. Štvorcový stred viridária tvorilo osemnásť korintských stĺpov zdobených exotickými rastlinami, okolo neho viedla široká, mramorom vydláždená cestička, po oboch stranách s mramorovými lavičkami a sochami achájskeho pôvodu. Ale pekne po rade.

Vstupná brána, úzka ako na všetkých vidieckych domoch, na noc nedobytne zatvorená, otvárala sa do chodby s dvoma maličkými *cellae* po bokoch, kde vrátni otroci dozerali na to, aby nikto nevošiel do domu neohlásený. V tomto koridore bolo vidieť tehlové steny, z ktorých bola postavená celá predná časť vily, čiže nožička T. Použitý druh tehiel sa volal *tetradoron*, pomenovanie pochádzalo z gréčtiny, znamenalo široké na štyri dlane a naozaj to zodpovedalo šírke každej tehly. Takto postavené budovy boli mnohonásobne drahšie ako domy z kvádrov; ich trvanlivosť, aspoň jednoposchodových budov, prevyšovala všetky ostatné druhy stavieb, lebo tehlové steny pri zemetraseniach povolili, a v Ázijskej i Achájskej provincii pretrvali bez poškodenia celé storočia, či už hrobka kráľa Mausola v Halikarnase, Diov chrám a Heraklov chrám v Patrai a palác lýdskeho kráľa Kréza v Sardách, kde bol teraz domov pre starých mužov. V Ríme, kde sa pre nedostatok miesta týčili budovy vyššie ako kdekoľvek inde, nemala tehlová výstavba veľkú odozvu len preto, lebo spomínaná

poddajnosť múrov sa pri päť- a šesťposchodových budovách prejavila ako nevýhoda a hrozilo, že výškové domy z tehiel *tetradoron* alebo *pentadoron* sa rozpadnú.

Cez chodbu sa po desiatich krokoch prišlo do átria, vysokého, nezariadeného, nahor k nebu a dopredu k viridáriu otvoreného priestoru. Pod strešným otvorom, nad ktorým sa klenulo jasnomodré jagavé kampanijské nebo, bola nádrž, hlboká po kolená, so zlatými rybkami, lemovaná mramorovými schodmi. Zachytávala zriedkavý dážď a v lete šírila príjemný chlad. Steny vpravo i vľavo boli členené pilastrami s korintskými hlavicami; ich teplé tehlové zafarbenie od červenkavej cez hnedú až po tmavomodrú dávalo pocit bezpečnosti. Medzi pilastrami boli na každej strane úzke, ale vysoké priechody do troch miestností, osvetlených len z átria, pretože, hoci ležali na vonkajšej strane múra, nemali okná. Jedna z týchto miestností sa na prednej strane úplne otvárala a dala sa skoro označiť za veľký výklenok; v takejto miestnosti zvanej *ala* sa v každom lepšom dome nachádzali obrazy predkov. Prázdne kamenné podstavce a tmavé rámy na stenách svedčili, že ich odniesli preč. Ináč nechala Poppaea všetko zariadenie na mieste.

Na podlahových mozaikách sa tlačili všemožné morské zvieratá - polypy, sépie, mušle, delfíny, lietajúce ryby -a vzbudzovali dojem pestrých škvŕn v tyrkysovom mori. Pompejčania nadovšetko milovali delfíny, a odvtedy, čo za vlády božského Augusta istý chlapec zo susedstva uzavrel priateľstvo s delfínom, nenašiel sa v Pompejach azda dom, ktorý by v nejakej podobe nezdobil tento malebný tvor.

Spomínaný chlapec chodil denne do školy z Bají do Puteoli. Baje však ležia na misenskom výbežku pred zátokou, odkiaľ je Puteoli na dohľad a plavba po mori nie je dlhá, no únavná cesta po súši si vyžaduje veľa času. A tak chlapec nosil denne chlieb

delfínovi, ktorý sa vynáral z mora, ten mu za to ponúkol, aby vysadol na jeho chrbát, nosil ho cez more do školy celé roky a každý to mohol vidieť. Potom však chlapec ochorel a zomrel, ale delfín naďalej prichádzal každý deň na to isté miesto, a hoci mu nosili potravu, bol smutný a jedného dňa zomrel aj on, a Pompejčania nepochybovali, že príčinou smrti bola túžba za chlapcom.

Tablínium so sedadlami po oboch stranách, prijímacia miestnosť pre formálne návštevy, sa smerom k átriu úplne otvárala, ale od zastrešeného viridária, ktoré do svojej architektúry včleňovalo stromy a kríky a vrchol blízkeho Vezuvu, ju oddeľovali štyri stĺpy. Vysoké steny zdobili maľby v žiarivých jesenných farbách, vyhotovené gréckou technikou *enkaustika*, lebo pokým sa z rímskych maliarov, a tých bolo málo, vysmievali, lebo boli ľaváci ako Turpilius, alebo nemí ako Pedius, alebo že maľujú len veľmi malé obrazy ako Titedius Labeo, takže jeho označenie *pinxit* vyvolávalo veľkú veselosť, Gréci vzhľadom na svoj zvláštny spôsob maľby označovali svoje diela *enékaen* - a to neznamenalo „namaľoval to", ale „vypálil to". *Praxiteles enékaen* - „vypálil Praxiteles".

Tento spôsob maľovania, nápadný sklovitým vzhľadom, si na rozdiel od zvyčajne tupých nástenných malieb s matným leskom vyžadoval rýchlosť. Podklad tvorilo viac vrstiev vápna, piesku a mydla, a tie po vyschnutí pokryli horúcim voskom a jemne zomletou kriedou. Po vychladnutí sa dala „vypálená" vrchná vrstva výborne vyleštiť a pomaľovať farbami, takisto zmiešanými s vápnom, mydlom a voskom. Takmer každý dom v tomto meste bol vyzdobený takýmto druhom malieb a vzájomne sa usilovali jeden druhého v tomto umení pretromfnúť. Pravda, nebolo najmenších pochybností, že najkrajšie v celých Pompejach mal Afrodisius.

Veru, návštevník sedel v tablíniu a díval sa, podľa toho, na ktorú stranu ho domáci pán usadil, buď na pokojné zrodenie Apolóna (po ľavej ruke), alebo na bojové stretnutie Apolóna s drakom (po pravej ruke), na ružovú bohyňu Leto, ako sa drží palmy na plávajúcom ostrove Dele a prizerá sa, ako morská bohyňa Amfitrita kúpe novorodenca v čistých vodách Egejského mora, alebo na divého chlapca, ako vráža meč do brucha draka Pytóna, takže krv strieka -ipso *facto* - od delfských skál.

Len priateľom a dôverníkom sa dostáva tej výsady, že ich pustia do viridária, nachádzajúceho sa nad spomínanými kamennými schodmi za tablíniom. Zaberá najväčšiu plochu v dome a oddeľuje vpravo položený kúpači trakt od ľavého obývacieho a spacieho traktu vysokými, rozrastenými, ťažko voňajúcimi krami a stromami zo všetkých provincií ríše: damascénskymi slivkami zo Sýrie a avokádovými stromami z brehov Eufratu, bielym hlohom z Afriky, myrtovými krami zo svahov Idského pohoria a pelasgovským lykovcom, volali ho aj „Alexandrov veniec", a vavrínovým krom z deviatej míle Via Flaminia, kde sa nachádzal vavrínový háj Ad gallinas - „u sliepok".

Toto nezvyčajné pomenovanie pochádzalo z čias božského imperátora cézara Augusta. Jeho žena Livia Drusilla sa tu zastavila, keď bola s cézarom ešte len zasnúbená, a počas odpočinku jej orol pustil do lona ako kvet čistú a neporanenú bielu sliepku. A keďže sliepka držala v zobáku vavrínovú vetvičku, vykladači znamení jasali a predpovedali veľkú slávu. Na znak vďaky kázal cézar opatrovať sliepku a jej potomstvo ako v perinke a vavrínovú vetvičku zasadili na tom mieste a starali sa o ňu, až vznikol celý háj. Keď v impériu zavládol mier, Augustus vzal vetvičku z tohto hája, uvil si z nej veniec a víťazoslávne si ho nasadil na hlavu. A keďže nikomu sa z Fortuninho rohu hojnosti

neušlo toľko šťastia ako jemu, držali sa tohto zvyku všetci nasledujúci cézari.

Stred ľavej polovice zaberalo triklínium, kde sa zmestilo sto hostí - na jeho opis bude ešte príležitosť. Hneď vedľa, na sever, boli tri *oeci,* salóny bez okien, kam bol prístup len cez dlhú chodbu ku kuchynským a služobným miestnostiam. Na juh odtiaľ, za ďalším salónom, ležalo vestibulum, obliekareň, a za tým cubiculum, spálňa domáceho pána s malým priechodom k latríne. Ďalej boli ubytovaní, bez prístupu do panských priestorov, sluhovia a otroci, vždy štyria v jednej miestnosti. Boli spokojní.

Trochu bokom od vily stála hospodárska budova s cisternou a pecou vo vnútornom dvore, mnoho stajní pre kone a iné zvieratá, zásobárne, vínne pivnice a termopolium, kde jedával personál. Ani jedna z budov, či už hospodárska, alebo obytná, sa pri veľkom zemetrasení nepoškodila.

Dohromady mal veľkostatok rozlohu štyristotisíc jutier, a patril tak medzi štyridsať najväčších pompejských majetkov, zamestnával otrokov, remeselníkov, obchodníkov, sluhov a pisárov, vyše šesťsto ľudí sa zaoberalo pestovaním obilia s dvoma až tromi úrodami ovocia - známe boli kampanijské figy, ale aj dule, broskyne, mandle a jablká - dorábaním olivového oleja, pestovaním zeleniny a znamenitým vinohradníctvom.

Výnosným obchodom bolo predovšetkým vinohradníctvo, lebo nikde na svete nerástol vinič tak vysoko a taký silný ako na svahoch Vezuvu. A neraz bolo možno pozorovať, ako spolužije s topoľmi, ktorých tu rástlo veľké množstvo, uzlovitými výhonkami ovíjal kmeň a konáre, vyšplhal sa na najvyššie vrcholce a od vinohradníkov pri zbere úrody vyžadoval najdlhšie rebríky. Poppaea Sabina, či skôr jej predkovia, uprednostňovali *gemellae,* dvojité hrozno, ktoré, ako už prezrádza názov, malo dvojité bobule

a dorábalo sa z neho veľmi silné, trpké, mimoriadne obľúbené víno.

Nič na svete nemôže byť krajšie ako východ slnka v Kampánii, na svahoch Vezuvu, s vrcholom týčiacim sa v rannom svetle a zahaleným v opare, a tak využil Afrodisius toto prvé vlahé ráno, aby sa prešiel po svojich majetkoch, sám, len so svojimi myšlienkami. Každý krok na vlastnej pôde, každý pohľad na bujne porastené polia, na plodmi obťažkané stromy ho napĺňal hrdosťou, veď to nebolo tak dávno, čo na všetku túto krásu hľadel iba z diaľky, sponad starostlivo navrstveného kamenného múra, obklopujúceho celý majetok.

S teplým slnkom, vysúšajúcim rosu na laločnatých figových listoch po pravici sa Pompejčan pobral na sever, prešiel krížom cez polia s kapustou, hrachom, fazuľou, cibuľou a mangoldom, kde ho ponížene pozdravovali otroci, čo už v skorý ranný čas vykonávali svoju prácu. Po hodinovej chôdzi sa priblížil k severnej hranici svojich majetkov, tu si sadol na múr ohrady a srdce mu rýchlo bilo; pri jeho nohách totiž ležali Pompeje, zlaté jablko vo Venušiných záhradách, poznačené síce ešte vyčíňaním zemetrasenia, ale napriek rozpukaným zrúcaninám, napriek hromadám trosiek stále ešte nemalo na juhu ríše páru, pyšné vo svojej nadčasovej kráse, pestré a plné. A za nimi v belavom opare Tyrrhenské more, vábivá zátoka, mys Misenum na západe sa dal len tušiť, zato Stabie na juhu so svojimi mondénnymi kúpeľmi boli pred Mons Lactariom, strmo trčiacim do neba, akoby na dosah ruky. Pri Apolónovi, kde je svet krajší? „Kto si?"

Pompejčana vyrušil zo zamyslenia ženský hlas. Na druhej strane múra stála žena sprevádzaná dvoma slúžkami; naberaný golier rúcha si natiahla na hlavu ako k modlitbe, no Afrodisius ju

ihneď spoznal, spoznal ju podľa držania tela i krásy tváre: Eumachia.

„Som Lucius Caecilius Afrodisius a - s dovolením - pán tejto zeme."

„Ach," odvetila Eumachia tak krátko a uštipačne, ako to táto slabika dovoľovala; v tomto jedinom zvuku, aspoň Pompejčanovi sa to tak zdalo, bola všetka zlosť a pohŕdanie, akých je žena vôbec schopná. Preto potlačil obdiv, ba žiadostivosť, lebo Eumachia bola ešte stále príťažlivá, pekná žena, zatváril sa ako Odyseus pred Penelopou a s prehnanou zdvorilosťou sa opýtal:

„A kto si ty, kráska vychádzajúceho slnka?"

„Eumachia, dcéra Lucia, kňažka božského Augusta."

„Ach," ozval sa Pompejčan približne rovnakým tónom, aký predtým použila Eumachia, a ona, prirodzene, postrehla posmešok v odpovedi, a aby sa rozhovor neskončil skôr, ako sa riadne začal, doložil: „Potom sme takpovediac susedia."

Eumachia nepôsobila podráždene ako jej spoločník -rozhodne na nej nebolo vidieť najmenšie znepokojenie -mlčala, a tým vyzývala k reči Afrodisia. So zjavnými rozpakmi splnil jej želanie: „Pochádzam odtiaľto, bankár Lucius Caecilius Serenus, ktorý zahynul pri veľkom zemetrasení, mi daroval slobodu. Potom som odišiel do Ríma, aby som tam našiel šťastie."

„To je teda čo povedať!" odpovedala kňažka, no vôbec nie uznanlivo, ale skôr s odmietavou zlobou a pohŕdaním. „Iba prácou vlastných rúk si veru svoj majetok nenadobudol, prepustenec!"

Prepustenec! Už dávno ho tak nikto neoslovil. Iste, Afrodisius bol prepustenec, otrok, ktorému pán daroval slobodu, no väčšine ľudí je jedno, či si *vir vere Romanus,* alebo prepustenec; nepýtajú sa na pôvod. Dostatočným rodokmeňom je to, čo si, alebo lepšie, čo máš.

Eumachia ho však chcela uraziť; keďže to nepripustil a tento triumf jej nechcel dožičiť, tváril sa, že urážlivé slovo vôbec nepočul, a vo svojej odpovedi reagoval na druhú výčitku: „Nie, Eumachia, nie rukami, to by bolo pochabé, kde už predáš dve ruky za dvetisíc sesterciov, svoj majetok som získal azda skôr hlavou," a ťukol si do čela.

To však pociťovala kňažka ako výzvu, lebo hlavou získaný majetok bol rovnako nezvyčajný ako hodný uznania, a tak hovorila, ani nepozrúc na Pompejčana, ktorý zostúpil z múra a opretý o lakte pozeral na druhú stranu: „Hovorí sa, že si mal šťastie u žien, rozhodne s ich pomocou..."

„Keď veríš koprofágom..."

„Zvyčajne nie, zvyčajne nedám na to, čo ľudia hovoria, ale v tomto prípade na tom asi niečo bude, veď tento majetok si iste nezískal náhodou?"

„Pri Merkúrovi, to naozaj nie je náhoda, vyše roka som kontroloval účtovné knihy tohto majetku a presne som vedel, akú má hodnotu, preto -"

„Ja som dala prvú ponuku!" vpadla mu do reči Eumachia podráždene.

„A ja lepšiu," rýchlo odvetil Afrodisius, „a preto ho Poppaea predala mne."

„Tvoje ponuky sú známe!" Teraz sa kňažka začala očividne rozčuľovať. „Uskutočňujú sa v spálni, prepustenec."

Afrodisius pochopil, kam mieri, a celkom pokojne odvetil: „A keby to bolo tak, kňažka božského Augusta?"

Táto nehanebnosť Eumachiu nazlostila; odstrčila obe slúžky na znak, že sa majú vzdialiť, a pristúpila k múru, tvoriacemu hranicu medzi oboma majetkami. Pompejčan videl, že tmavé oči jej blčia hnevom. „Pripravil si ma o tento majetok, prepustenec, ale prisahám pri svojej pravej ruke, že príde čas, keď oľutuješ, že si

opäť vstúpil na pompejskú pôdu a nezostal v tom skazenom Ríme; lebo ty nie si Pompejčan, si spustnutý Riman, jeden z tých, čo dnes pijú zo zlatého pohára a zajtra z holej ruky."

„Dosť dlho som chlípal z holej ruky," odpovedal Afrodisius pokojne, „viem si zlatý pohár veľmi dobre oceniť, a preto ťa ubezpečujem, že urobím všetko, aby som sa ho nemusel opäť zriecť. Ináč ti ďakujem za otvorené slová, lebo veď môže byť niečo horšie ako húf takzvaných dobrých priateľov, čo sa na teba usmievajú, a za chrbtom napínajú luk nevraživosti, ostria dýku závisti a chytajú sa oštepu nenávisti? O koľko statočnejší je ozajstný nepriateľ, taký ako ty, ktorý dá svoj odpor jasne najavo, za to ti ďakujem. Urobím zo svojej strany všetko, aby sa časy, keď ty piješ zo zlatého pohára, pre teba skončili. To ti hovorí Afrodisius, prepustenec Lucia Caecilia Serena."

Pompejčanovo sebaisté vystupovanie a bezočivosť, s akou sa tento zbohatlík voči nej správal, doviedlo Eumachiu do takej zúrivosti, že sa jej nekontrolovane roztriasli pery a márne hľadala odpoveď. „Idem," povedala napokon, a keďže to veľmi znelo ako priznanie porážky, dodala: „Veľmi to tu smrdí otrokom."

Odteraz Afrodisius vedel, že nebezpečenstvo v Pompejach nie je menšie ako v Ríme - malo iba iné meno.

Mesto si vydýchlo, keď sa Rimania dozvedeli, že cézar sa vybral do Achájskej provincie, aby podľa vlastného vyjadrenia celý rok žil iba pre umenie; Gréci boli jediní v rímskom impériu hodní jeho umenia. Lenže v skutočnosti malo jeho rozhodnutie celkom praktické dôvody: po prvé, Božský sa ocitol bez strechy nad hlavou, cézarský palác na Palatine bol zničený a nový sa vymykal všetkým meradlám; ak sa zobrala do úvahy rímska gigantománia, nebolo jedno desaťročie na výstavbu priveľmi prehnané. Po druhé, Nero mal strach. Po odhalení pisónovského

sprisahania vzrástla jeho obava z atentátu i pochybnosť, komu vo svojom najbližšom okolí môže ešte vôbec dôverovať; takmer nespával, a keď, tak za jasného dňa, a zloženie osobnej stráže sa denne menilo.

A tak sa zdalo, že Korint - najrímskejšie zo všetkých gréckych miest, lebo keď sa kedysi vyľudnilo, božský Július ho nanovo osídlil veteránmi - je vhodné útočisko, zatiaľ čo v Ríme sa o úradné záležitosti staral Helius, cézarov prepustenec. Božského sprevádzal Tigellinus, a takisto Sporus, jeho obľúbený otrok, ktorému dal v smútku za Poppaeou zmeniť pohlavie, ale zrejme s malým úspechom, pretože krátko nato sa oženil s Mesalinou, zmyselne zvrátenou ženskou, štyrikrát vydatou, naposledy za Attica Vestina; hovorilo sa, že Nero ho dal zabiť.

Pokým však cézar vo vytržení spieval za zvukov lýry a prednášal vlastné verše, čas nezastal. A keďže ani silou zbraní nemožno zastaviť raz začaté vrenie, vzbura v ľudskú ďalej rástla a nadobúdala čoraz hrozivejšie podoby, najmä u zelótov, radikálnych nemajetných židovských obyvateľov, ktorí poznali len jednu alternatívu: slobodu alebo smrť. Samovražedné komanda provokovali rímskych okupantov pri každej vhodnej príležitosti, a plamene, čo vzbĺkli raz tu, raz tam, mohli každú chvíľu spôsobiť katastrofálny požiar, ba priam inferno, a to by bolo mohlo obrátiť na popol celý východ impéria.

Lenže pre cézara bola politika len odpadom umenia a Múzy, dcéry Urána a Gaie, pokladal za niečo viac ako syna Dia a Héry, zúrivého boha Marsa, ktorému sa pripisovalo otcovstvo zakladateľov mesta Romula a Rema. Nešťastím bolo, že Nero veľmi rád víťazil, ale vojnu nenávidel a túto špinavú záležitosť radšej prenechával iným. Preto nevedel rozlišovať medzi nevyhnutnosťou, svojvôľou a ľahostajnosťou a vyhýbal sa

zodpovednosti tým, že dôležité rozhodnutia prenechával Tigellinovi.

Tigellinus však stínal hlavy, ako sa mu zapáčilo, a nezastavil sa ani pred tými, čo získali zásluhy o vlasť - práve pred nimi nie. V Corbulovi, mužovi s povesťou najväčšieho vojvodcu svojich čias, schopného mobilizovať oddiely a motivovať legionárov - naposledy to dokázal na východe - videl prétorián skryté nebezpečenstvo, preto ho predvolali do Grécka, pričom sa poslovia vyjadrili, že cézar rozhodol o jeho smrti. Aby unikol neslávnemu koncu, hodil sa Corbulo na vlastný meč a božský Nero ho oplakával, lebo o Tigellinových intrigách nič netušil.

Kto mal teraz potlačiť židovské povstanie?

V Africkej provincii žil vtedy prokurátor Titus Flavius Vespasianus, bol nízkeho pôvodu a mal už päťdesiatsedem rokov, ale povesť bezchybného veliteľa légií. V Germánii a Británii vybojoval vyše tridsať bitiek a vyšiel z nich víťazne, takže božský Claudius mu udelil triumfálne vyznamenanie. Ak bol Vespasianus ako stratég geniálny, peniaze a bohatstvo si veľmi necenil, pochádzal z malej dedinky v Sabinsku a matka ho priam musela donútiť k povolaniu úradníka; a pokým iní provinciálni prokurátori zhŕňali milióny, čo im zákon priznával, on sa dostal na pokraj bankrotu a pokladal za nutné zarábať si ako obchodník s mulicami. Rimania ho žartovne nazývali „Mulio" - „pohonič mulíc". Nero ho nemohol ani cítiť, pretože keď ešte žil v Ríme, na jeho verejnom vystúpení zvyčajne vždy zaspal, a napriek opakovaným Tigellinovým varovaniam sa od tohto zlozvyku nedal odhovoriť, ale cézarovi sa zdal neškodný, bez osobnej ctižiadostivosti, a tým sa líšil predovšetkým od Otóna, ktorý by bol tiež skvelým vojvodcom pre Judsko, Nero bol však radšej, že je v ďalekej Hispánii.

A predsa čakal Flaviovca významný osud, nikomu ho však neprezradil, lebo vedel, že Parky pôsobia v skrytosti a trestajú každého, kto im pomotá nitky. Existovalo veľa znamení, mnohé dokonca neobyčajné, a auguri ich vykladali ako znamenia pre panovanie: napríklad, na jeho veľkostatku sa zrazu vyvrátil z koreňov čierny cyprus, a to úplne bez príčiny, lebo v jeho konároch nevyvádzal ani vietor, ani búrka. Lenže - a to bolo ešte zarážajúcejšie - na druhý deň stál cyprus rovno a zelenal sa sviežejšie než predtým, no nenašli nikoho, kto strom postavil. Inokedy ležal Vespasianus pri stole a do triklínia vrazil pes so zvláštnou korisťou v papuli, a keď ju položil pod Vespasianovým ležadlom na zem, hostia rozpoznali ľudskú ruku. *Praemissis praemittendis* zablúdil do domu Flaviovcov divý býk, a kým sa obyvatelia pustili na útek a báli sa o život, býk si ľahol pred pána domu, krotký ako domáci pes.

Jedno zvláštne znamenie sa vyskytlo už pred mnohými rokmi a každý ho mohol vidieť. Prastarý dub v záhrade Flaviovcov, zasvätený Marsovi, rástol veľmi pomaly a takmer nepostrehnuteľne, no vždy, keď pani domu priviedla na svet dieťa, rýchlo vyhnal mladý konár. Prvý konár bol jemný a vyschol, dievčatko, ktorému vyrástol, nemalo ani rok, keď zomrelo. Druhý svedčil o sile a jeho dĺžka znamenala trváce šťastie. No tretí konár dosiahol rozmery celého stromu a prerástol všetky ostatné konáre; auguri nad tým žasli a predpovedali tretiemu synovi, že raz bude cézarom ako božský Gaius.

Teraz mal Vespasianus päťdesiatsedem rokov a už zrejme nemyslel na veštbu augurov. Stratil ženu i dcéru, a preto svojich synov Tita a Domitiana, tiež už v najlepšom mužnom veku, miloval ako otec i matka dohromady a chcel ich mať pri sebe, kedykoľvek sa na to naskytla príležitosť.

Podľa vôle božského cézara mal Titus Flavius Vespasianus potlačiť židovské povstanie a plavil sa do Achájska, aby prijal najvyšší rozkaz. Cez Hellespont sa dostal do Sýrie, pričom zhromaždil šesťdesiattisíc mužov, zatiaľ čo syn Titus odcestoval do Alexandrie, aby tam vyzbrojil proti ľudskú pätnástu légiu. V oblasti Ptolemais, tvoriacej západnú hranicu s Galileou, spojili otec so synom svoje oddiely a postupovali na mestá Gabar a Jotapatu.

A v tom čase na rímskom fóre vraj videli muži po ľudovom zhromaždení na vlastné oči, ako sa socha božského Júlia pohla na podstavci a obrátila na východ, akoby tam ležala budúcnosť rímskeho impéria.

Či s ním chce zápasiť?

Pri Herkulovi, áno, odpovedal Afrodisius, chcel to aspoň skúsiť, a videlo sa mu, že má šance, lebo ten druhý bol o dobrých pár rokov starší a nezdal sa silnejší, než vyzeral, prečo nie. Vzrušujúca vôňa stabijských kúpeľov, zmes navoňanej vodnej pary, čerstvého potu a kvapkajúceho oleja, lisovaného niekde z rybieho tuku, niekde z chutných plodov olivy, uvoľňovala Pompejčana ako arkádske víno, o ktorom sa hovorilo, že mužom dáva silu a ženám plodnosť. Do týchto kúpeľov na ulici do Stabií prišiel po prvý raz, sebavedome a so zdvihnutú hlavou, lebo vedel, že jeho cesta sa neskončí v apodytériu, prezliekarni, kde otroci strážili šaty svojich pánov.

„Afrodisius," povedal neznámemu svoje meno.

Ten sa predstavil ako Alleius Nigidius Maius, takže Afrodisius sa plesol dlaňou po čele, že ho hneď nespoznal, pravdaže, Nigidius, ale nahí muži vyzerajú všetci rovnako, alebo aspoň skoro rovnako. Zasmiali sa a Nigidius povedal, že Afrodisia hneď spoznal, veď sa ešte dobre pamätá na Serenovho prepustenca.

Pompejčan sa však ani s najväčším úsilím nevedel rozpamätať, že by bol tohto človeka osobne stretol, no muž ako Nigidius je, prirodzene, známy, a len aby niečo povedal, opýtal sa Pompejčan, čo jeho, Rimana, priviedlo opäť do Pompejí, určite obchody, pravda?

Nigidius, stojac pred ním nahý, sa zasmial, a bolo to aj trochu komické, lebo nahý muž vyzerá dosť komicky už aj s vážnou tvárou, a čo v prípade, keď sa smeje! To isté by sa mohol opýtať on jeho, povedal Nigidius, a pravdepodobne aj odpoveď by bola rovnaká. V Ríme sa držia len úradníci a senátori, a aj tí len preto, že im to predpisuje vysoký úrad, a samozrejme miliónová armáda otrokov, ak ich už chceme počítať za ľudí; ale kto má možnosť, mestu sa zďaleka vyhýba.

Holými rukami si nabrali liciniánskeho oleja z medeného *labra,* čo tu stálo na vysokých nohách, podobné delfskej trojnožke, na ktorej Pýtia veštila budúcnosť, a vtreli si hustú esenciu do kože, takže sa rozvinuli všetky vône - balzam a puškvorec, iris a kardamom, liečivý koreň a galská valeriána - primiešané do nej.

Nigidius blažené mrmlal, že on si jeho, Afrodisia, ustavične všímal, veľmi si cení mužov jeho druhu, čo nebudujú na dedičstve po otcovi, ako väčšina Rimanov, pre ktorých je slovo práca nadávkou. On, Nigidius, si je istý, že on, Afrodisius, má viac nepriateľov ako priateľov. Afrodisius prikývol a spoločník pokračoval. Nech si nemyslí, že Eumachia sa bude nečinne prizerať, ako ju pripraví o slávu bohatstva a úspechu, je totiž ako on, narodila sa síce slobodná, ale chudobná, a za všetok svoj majetok vďačí len sama sebe.

Pompejčana sa tieto reči veľmi nedotýkali, jeho zaujímalo, keď mu už tento Nigidius, ktorý poznal každého a každý poznal jeho, prišiel do cesty, zmiznutie Popidia Pansu a či ho poznal?

Pansa? Pravdaže - čudák, ako advokát neveľmi úspešný, po zemetrasení jednoducho zmizol a ženu nechal v najväčšej biede. Vtedy mu Afrodisius porozprával o svojom zvláštnom stretnutí v Kartágu, pravdaže, o vražde svojho pána Serena sa nezmienil ani slovkom, a ako sa len zhrozil, keď Nigidius zrazu spomenul Fulviu. Po smrti manžela Serena ju bolo často vídať s Pansom, potajomky v noci... tak čo, je pripravený?

Afrodisius prikývol, je pripravený, a vošli do *palestry*, miestnosti s rozptýleným svetlom, pravouhlej a zakrytej klenutou povalou s osemuhlovými kazetami v prirodzenej farbe omietky. Na podlahe z ružového mramoru, ktorý odrážal povzbudzujúce výkriky zápasníkov ako spev Sibyly z Krím, vrúbil meandrový vzor dve štvorcové polia. Otrok im ponúkol kotol, každý načrel doň s roztiahnutými prstami, aby nabral jemného piesku a hodil ho na olejom natreté telo súpera, aby ho mohol lepšie chytiť. Postavili sa rovno proti sebe, v naznačenom predklone sa dotkli čelami a Nigidius zaútočil.

Zovrel súperovi plecia, ako keď sa železná pasca zavrie líške okolo behov, a Afrodisius nebol schopný chytiť Nigidia ani len za ramená. Zaprel sa súperovi do hrudného koša a pokúšal sa vykrútiť, ihneď však zistil, že tón udáva súper a pokúša sa ho znovu a znovu hodiť o zem; Afrodisius však stál ako Peleus, Achillov zápasiaci otec, pevne a neoblomne, takže Nigidius, skúsený v technike zápasu, zmenil hmat a bleskovo skrížil ruky za súperovou šijou, to konečne umožnilo Afrodisiovi po prvý raz chytiť súpera za ramená, ale opäť márne.

Pri Herkulovi, akú úlohu hrala Fulvia v tejto špinavej hre? Afrodisius potreboval všetky sily, aby vzdoroval tlaku na šiji. Zavraždil Pansa Serena s vedomím Fulvie? Prečo zmizol, a Fulviu nechal tu? Zavraždila Serena Fulvia? Prečo musel Pansa ujsť? Cítil silu vlastných svalov, príjemne bolestivé napnutie, ktoré narastalo

a začalo ohýbať mocné telo druhého, cítil svoj zadržiavaný dych, čo z neho rovnako nahlas a rovnako zúrivo nepravidelne vyrážal ako ručanie býka pred gladiátorovým mečom. A čo ak bolo všetko ináč? Možno bolo stretnutie Fulvie a Pansu vecou náhody, možno padol Serenus za obeť lúpežnému vrahovi? Ale prečo vyslovil jeho pán Pansovo meno? Teraz sa pokúšal podložiť súperovi nohu, pretlačiť ho cez svoje ľavé stehno nabok a tak ho donútiť k pádu, aby ho potom, ležiac na ňom, pritisol plecami na chladný mramor, ako sa na víťaza patrí.

Vysiľujúca statická hra sa začala obracať, lebo obaja sa teraz vyčerpávali nepravidelnými, trhavými pohybmi, a to tiež neprinášalo výhody ani jednému, ani druhému. Povzbudzujúce výkriky zaznievali čoraz hlasnejšie, čoraz častejšie, čím prudšie obaja do seba vrážali, strkali, odhadzovali jeden druhého, a Afrodisiovi sa zdalo, že počuje Serenov hlas plný nadšenia: *„Valete, valete!"*

Musíš byť silný, povedal mu Serenus v onen pamätihodný deň, keď mu daroval slobodu, lebo iba silní môžu zvíťaziť nad osudom. Vtedy by sa nebol opovážil ani len dúfať, že niekedy bude zápasiť v palestre s Nigidiom, pyšným Rimanom, o ktorého spoločnosť sa toľkí uchádzali, pretože sa hovorilo, že má spojenia s najvyššími miestami v ríši. No Parky sú nevyspytateľné, ako napokon všetky ženy; teraz cítil svoje svaly, silu, vôľu a usiloval sa ju rovnako na-nútiť aj jemu.

Pompejčana sa ešte vždy zvláštne dotýkalo správanie Fulvie, že ho tak nečakane vyhodila na ulicu, hoci po mužovej smrti by sa jej silná ruka predsa bola zišla. Nie, medzi ním, Fulviou, Pansom a Serenovou smrťou musela existovať nejaká strašná súvislosť. Afrodisius bol presvedčený, že dokonca existovala spojitosť aj s oným atentátom, ktorému ako zázrakom unikol v Pompeiovom divadle. Mal jednoducho čakať, kým sa naňho zaženie ďalšia

dýka? Zdalo sa, že aj voči mužovi ako Nigidius, hoci sa k nemu správal priateľsky, je namieste nedôvera, nech by tvrdil koľko chcel, ako veľmi si cení mužov, čo nebudujú na dedičstve po otcovi.

No zápasník má zápasiť, a nie rozmýšľať; v každom prípade táto krátka chvíľka stačila, Nigidius si pretiahol Afrodisia cez roztiahnuté stehná, Pompejčan sa potkol, usiloval sa hroziaci pád zmierniť dozadu natiahnutými pažami, to sa mu aj podarilo, ale útok bol priveľmi nečakaný, náhly a Afrodisius nemal šancu sa ubrániť. Pri páde schytil Nigidius súpera za zápästie a tĺkol ním o mramor tak, že Pompejčan sa ochotne vzdal.

Alleius Nigidius Maius adresoval porazenému slová uznania, pričom kľačal na ňom a odfukoval. Pot, olej a piesok zmenili ich svalnaté telá na odpudivé, špinavé kolosy, a keď sa potom pobrali do vedľajšieho kaldária, ich kroky zanechali viditeľné stopy. Kaldárium bola podlhovastá miestnosť s výklenkami na čelnej stene a s mramorovými kaďami plnými pariacej sa vody na očistenie údov. *Strigilis* zo slonovej kosti poslúžili zápasníkom na zoškrabanie olejnatej vrstvy špiny, každý si to robil sám a vyrážal pritom zvuky blaženosti; až potom vliezli odfukujúc do vane, kde sa o nich postarali urastení kúpeľní otroci.

Takže v Kartágu stretol Popidia Pansu, uvažoval nahlas Nigidius a čľapkal sa vo vode slastne ako dieťa; samo osebe nič čudné, o to čudnejšie je však jeho nočné zmiznutie. Prečo, pri Jupiterovi, sa ho Pansa asi bál? Afrodisius vo vedľajšej vani sa ponoril a fŕkal ako delfín v narboneskej provincii, kde vraj tieto živočíchy lovili s ľuďmi ryby.

Keď sa Afrodisius vynoril z očistnej peny, priznal, že nasadil na Pansu dvoch rímskych otrokov, lebo je presvedčený, že advokátovi sa podarilo uniknúť do Ríma; doteraz však hľadanie neprinieslo úspech. Ale keď sa mu Pansa dostane do rúk, vyžmýka

z neho pravdu - pri tých slovách udrel Pompejčan do napenenej vody tak, že Nigidiov otrok schytal zásah, ako kedysi božský Claudius od istej galskej veľryby, ktorá sledovala flotilu až po Ostiu a cézar ju osobne usmrtil kopijou - prirovnávať je dovolené.

Na otázku, či sa stýka s Fulviou a či neuzavrela nové manželstvo, odpovedal Nigidius, že žije utiahnuto na svojom veľkostatku, obklopená otrokmi a komornými, a pôsobí zatrpknutým dojmom; s mužmi sa nestýka, hoci nejeden sa jej dvoril - „Nečudo, pri jej majetku!"

Či Nigidius počul o atentáte v Pompeiovom divadle?

Prirodzene, a on, Afrodisius, urobil iba správne, že opustil Rím, pri Castorovi a Polluxovi, to sú ale časy -*o tempora, o mores!* Za diktátora Sullu nebol menší chaos, ani nižší počet obetí, vtedy tiež nasledoval jeden atentát za druhým, lebo bojovali proti sebe optimáti a populári, ako keby ti druhí boli Samniti. Najhroznejším poznaním pri tom bolo, že ani jednej strane nebolo možno postaviť *tropaeum*, lebo ani jedna strana nezvíťazila.

A on, Nigidius, nežije v strachu z atentátu?

Alleus Nigidius Maius váhal, akoby sa bál povedať pravdu; potom sa naklonil cez okraj vane a počkal, až tak urobí aj Afrodisius. Vtedy, po veľkom zemetrasení, hovoril potichu, keď mesto ešte ležalo v troskách a každú noc v inom dome sa prežitie oslavovalo ako znovunarodenie - vtedy v jeho dome zabili lietajúcou dýkou bankára Priscilliana, pričom nik z hostí si to nevšimol. Pri stoloch ležali len počestní ľudia, hodovali a žrebovali o priazeň čiernej dievčiny, vraždu objavil on sám, a keďže každý z prítomných požíval v Pompejach tú najväčšiu vážnosť a voči Priscillianovi prechovávali len priateľské city, zdalo sa nepochybné, že páchateľa treba hľadať medzi otrokmi.

Avšak všetky vyšetrovania boli bezúspešne, a tak poslal, ako zákon káže, všetkých sedemdesiat otrokov na smrť pred divé

zvieratá, ale do Ríma, lebo tunajší cirkus bol v troskách. Dnes, a pritom pozrel Nigidius nabok, či niekto nenačúva, dnes pochybuje o svojom vtedajšom konaní a myslí si, že vrah je predsa len medzi jeho priateľmi. Ale kde niet žalobcu, niet ani sudcu, za Priscillianom nik nesmútil, lebo nemal ženu ani deti.

S pocitom čistoty sa obaja zdvihli z vaní, zabalili ich do bielych plachiet a Nigidius mu pohybom ruky naznačil, aby ho nasledoval do *lakonika*, kam sa však mohlo vstúpiť len v drevených sandáloch a išlo sa ta cez okružnú stĺpovú chodbu, tvoriacu približne stred kúpeľného zariadenia. Z parnej miestnosti ich ovalil suchý, horúci vzduch a *fornacator*, strážca ohňa, čo naň pravidelne prikladal drsné polená z ovocných stromov, náhlivo zavrel úzke dvere a úslužne prijal Nigidia a Afrodisia. Prechod z krátkeho jasného denného svetla v stĺpovej chodbe do slabo osvetlenej parnej miestnosti ich náhle oslepil, ale dobrý tucet otrokov, masérov, voňavkárov a odstraňovačov chĺpkov sa už krútil okolo nich a viedol ich k jednej z tesných stupňovitých mramorových tribún, čo stáli po oboch stranách lakonika.

Keď sa im opäť vrátil zrak, uvidel Afrodisius úzku miestnosť s malým otvorom v povale nad ohňom, tajomne osvetľovanú zdola jazykmi plameňa. Potiaci a pariaci sa muži sedeli natlačení v troch radoch nad sebou, ľahostajne zízali pred seba alebo trkotali so susedom, prehlušujúc praskot ohňa; sotva na seba videli.

Parné kúpele boli novodobým výdobytkom; vyháňali z tela jedovaté látky a otvárali ducha učeniu filozofov. Človek sa otvorene zúčastňoval na rozhovoroch iných alebo sa usiloval o nový rozhovor, a doň sa potom ostatní zapájali peknými myšlienkami. A keďže zrazu všetky rozhovory stíchli, začal Nigidius, s lakťami opretými o kolená, ani nepozrúc na Afrodisia, velebiť Fortunu, ktorá nadelila Pompejčanovi šťastie plným

priehrštím. Koľko je to odvtedy, čo na tomto mieste slúžil ako otrok?

„Ani nie sedem rokov," odpovedal Afrodisius.

„A dnes?" ozval sa starecký hlások z najvyššieho radu.

Keď Nigidius videl, že Afrodisius sa nechystá odpovedať, obrátil sa a zakričal opytujúcemu sa, že dnes je možno bohatší ako oni všetci dohromady, a všetci ešte zažijú, že Eumachia ho poprosí o pôžičku.

Zlomyseľný smiech.

Prepustenec, čo?

Nigidius sa podujal odpovedať a prisvedčil: Serenus mu daroval slobodu, a teraz všetci vedia, zaliati potom, o koho ide; no a potom sa predbiehali v rečiach o šťastí a každý tvrdil niečo iné.

Vraj Fortuna odjakživa stála na strane otrokov a malých ľudí, lebo prvý, kto doniesol jej kult do Ríma, nebol šľachtic, ale Servius Tullius, kráľ z otrockého rodu, šiesty, čo vládol Rimanom, rozdelil mesto a krajinu na *tribuy* a razil prvé mince.

Vraj ani jeden smrteľník nemôže byť vždy šťastný, tak ako nemôže vždy byť múdry a múdro konať, vraj ani počet šťastných dní, ktoré sa podľa Trakov počítajú rôznofarebnými kamienkami v urnách - biely pre šťastný, čierny pre nešťastný deň - vraj ani to nie je meradlom šťastia, lebo sa nebrala do úvahy hmotnosť kameňov, a to nastoľuje otázku, či jeden ťažký biely kameň, značiaci najvyššie šťastie, nevyváži celý rad čiernych kameňov.

Vraj ani len Lucius Metellus, najšťastnejší človek, ktorému závideli generácie, pretože bol najváženejší v ríši, zastával desať najvyšších úradov a oplýval múdrosťou gréckych filozofov, bol bohatý ako lýdsky kráľ Krézus, požehnaný krásnou ženou a mnohými deťmi, rečnil ako Apollodoros z Rodu, čo brúsil jazyk Cicerónovi, vojvodca ako božský Július, čoho sa nedostalo nikomu inému *ab urbe condita*, ani on nebol naozaj šťastný, pretože

starobu prežil v tme. Tak ako kedysi trpiteľ Odyseus z Tróje, aj on pri požiari na fóre vyniesol z Vestinho chrámu paládium, a nestálosť menom Fortuna ten čin potrestala tým, že mu do očí vmietla oheň.

Vraj ani kráľ Gyges, „Storuký", ktorý pomocou prsteňa získal prístup ku všetkým pokladom zeme a za svoje zdanlivé *šťastie* prejavoval vďačnosť všetkým bohom, vraj ani ten nebol naozaj šťastný. Toho názoru aspoň bola delfská Pýtia, lebo na otázku, či môže byť *nejaký* človek šťastnejší ako on, odpovedala, že istý Aglaos z Psofisu je šťastnejší ako on. Gyges dovtedy nepočul o dedine v Arkádii ani o jej postaršom obyvateľovi, ale dal preskúmať okolnosti jeho šťastia a dozvedel sa, že Aglaos žil z plodov zeme, ako sa urodili, svoje role nikdy neopustil a za celý život nezakúsil nijaké nešťastie.

Vraj ani tí slávni muži, ktorých Fortuna zasýpala z rohu hojnosti a masy ich oslavovali a počestné ženy im venovali svoju priazeň, lebo ich obklopovala sláva nesmrteľnosti, vraj ani tí, čo sa tvárili, že si šťastie prenajali ako pästiar Eutymos, ktorý prehral v živote len *jeden* zápas a na olympijských hrách vždy zvíťazil, nezažil pravé šťastie, lebo bohovia boli proti nemu.

Eutyma z Lokri v dolnej Itálii uctievali za života ako boha a postavili mu dve železné sochy, jednu v rodnom meste, a druhú tam, kde zožal najväčšiu slávu, v Olympii. Avšak v ten istý deň - a správu o tom podáva pisár Kallimachos z Kyrény - obe sochy zasiahol blesk a rozpadli sa, ľudia sa bezradne obrátili na orákulum, a to im poradilo, aby ešte aj po Eutymovej smrti prinášali obete na zmiernenie za povýšenosť, ktorej prepadol, okrem toho sa ľudia, čo mu kedysi ležali pri nohách ako oddaní priatelia, vtedy dozvedeli, že najšťastnejší nebol on, ale ten, čo nad ním *raz* zvíťazil, istý Teagenes z Tassa.

Vraj Lucius Cornelius Sulla, ktorého jediným cieľom akoby bola honba za šťastím a ktorý sa so súhlasom senátu a ľudu nazýval najprv „miláčik Afrodity - Epafroditos", a neskôr „Felix - šťastlivec", nebol ani jedno, ani druhé, naopak. Aký už malo význam, že ako schudobnený zdedil majetok po svojej bohatej macoche a po zámožnej pobehlici? Načo mu bol úspech nad Mitridatom, víťazstvá v občianskej vojne, titul „otec a záchranca", keď v zenite moci odstúpil, aby na vidieckom majetku v Puteoli písal svoje pamäti? Rimania si vtedy mysleli, že Sulla si chce udržať šťastie, lebo bolo všeobecne známe orákulum, ktoré mu predpovedalo smrť na vrchole šťastia; ibaže nik nevedel o strašnej chorobe ftíze, tá mu rozožrala črevá ako ukrutný orol, čo Prometeovi, prikovanému vo výšinách Kaukazu, každý deň vytrhol pečeň. No kým darcovi ohňa pečeň v noci vždy opäť dorástla, Sullu jeho muky stravovali, až napokon dva dni po dokončení pamätí prudké krvácanie urobilo bodku za jeho životom. A tento muž by sa mal nazývať „šťastlivec"?

Čiže, aby človek zakúsil pravé šťastie, musí byť chudobný, otrok a väčšinou opovrhovaný, chcel vedieť Afrodisius, má byť azda kynik, žiť ako pes a pohŕdať štátom, umením, zvykmi a rodinou? On, Afrodisius, takéto pochybné šťastie zažil a môže ich uistiť, že bol od šťastia veľmi ďaleko. Po Pompejčanových slovách nastalo dlhé mlčanie. Napokon Nigidius, lebo mu bolo ticho nepríjemné, blažené vzdychol od horúčavy a vyhŕkol, že Riman pociťuje vrcholné šťastie v lakoniku, a všetci mu dali za pravdu, lebo naozajstný pocit šťastia nezávisí od nadobudnutých majetkov, ale od schopnosti jednotlivca byť šťastný.

Potom vzali oboch do práce odstraňovači chĺpkov a venovali sa ich nohám a ramenám. Nebolelo to, pretože boli veľmi rýchli a šikovní, no najmä vďaka horúčave, lebo tá uvoľnila korienky chlpov, ako keď pluh preorie stvrdnutú zem.

Pompejskí kresťania hľadali útočisko v opustenom gazdovstve mimo mesta, lebo stretnutia u obchodníka Fabia Eupora boli priveľmi nebezpečné, a hoci v Pompejach neboli vypísané odmeny za udávanie kresťanov ako v Ríme, aj v provincii podliehala sekta všeobecnému zákazu. Spráchnivená brána domu, čo od zemetrasenia hrozil zrútením, strážená dvoma mocnými otrokmi, sa otvorila len tomu, kto poznal heslo: „Ježiš ťa miluje."

Leda sa preukázala olejovou lampičkou, na jej spodnú stranu vyryla kríž, v Ríme poznávacie znamenie medzi kresťanmi. Ale otroci pri dverách to nechceli uznať, pýtali sa jej, odkiaľ je a čo si želá, a tvrdeniam dievčiny, že je rímska kresťanka, neverili, až napokon vyšiel hlukom vyľakaný starý súkenník Vecilius Verecundus a pýtal sa na príčinu sporu.

Vraj je Rimanka a tvrdí, že vyznáva naše učenie, vysvetľovali otroci, a Verecundus v dobrote svojich sedemdesiatich rokov sa opýtal, ako sa volá, odkiaľ prichádza a čo vie o učení.

Dievčina odpovedala, že sa volá Leda, že svoju mladosť strávila ako výčapníčka v nocľahárni svojho otca Myrona pri Veľkom cirkuse, kde rímski kresťania slávili večeru Pánovu. Videla Petra, rybára, a Pavla z Tarzu, načúvala ich kázňam ako dieťa slovám učiteľa, zriekla sa rímskych bohov a verí len v jedného Boha a jeho jediného Syna. Ale Boh, jej Pán, uvalil na ňu ako strašný trest tvrdé skúšky; na vlastné oči musela vidieť smrť otca v plameňoch na Appiovej ceste a z vôle zákona by aj ju boli upálili a bola by sa dostala do zbožného spoločenstva svätých, keby Pompejčan Afrodisius nebol podplatil centúria a nevykúpil jej slobodu, Boh nech je milostivý ich dušiam.

Vtedy Verecundus roztvoril náruč, takže v širokom rúchu vyzeral, ako by mu narástli krídla, privinul si Ledu ako stratenú dcéru a privítal ju v ich strede v mene Ježiša Krista, ktorý, ako

hovorí Písmo, zomrel za hriechy všetkých, a potom ju voviedol dovnútra.

Fakle na stenách vydávali blikotavé svetlo a ich sadze bránili v dýchaní. Za kľukatou chodbou sa nachádzala vysoká miestnosť, zväčšená tým, že jedna predná stena sa zrútila. V dvoch dlhých radoch za sebou kľačali bielo odeté postavy, hlavy sklonené takmer k tvrdo udupanej zemi a zahalené vrchným rúchom, a v kŕčovitých pohyboch sa modlili stále tú istú modlitbu za silu ducha.

Ani jeden z extatických kresťanov nezdvihol zrak a nikto akoby si nevšimol, ako Verecundus kráča s cudzím dievčaťom pomedzi rady k vysokej, jasnej postave, vynímajúcej sa pri skromne prikrytom stole dôstojným držaním tela: volal sa Fabius Eupor, Pánov apoštol Pavol ho vyliečil z ochrnutia a urobil z neho svedka v tomto meste.

Eupor stlačil dievča pred seba na kolená, oboma rukami sa dotkol jej čiernych vlasov a Leda sa sama od seba pridala k monotónnej modlitbe ostatných, až jej od vnútorného pohnutia tiekli slzy po lícach. Potom starec Ledu zdvihol, a pokým modlitba ostatných bola čoraz vrúcnejšia a hlasnejšia, opýtal sa Eupor, čo ju sem priviedlo.

Dievčina vzlykajúc vyhlásila, že príčinou jej príchodu je hlboké zúfalstvo a že si už neraz želala smrť, lebo Afrodisius, muž, ktorý ju zachránil pred smrťou v ohni, ju prenasleduje mileneckou vášňou a z jej údov, čo majú byť údmi Ježiša Krista, chce urobiť údy pobehlice.

Apoštol, začal Eupor a prenikavým pohľadom skúmavo hľadel na dievčinu, aby vyčítal pravdu z jej očí, apoštol povedal mladým, nevydatým ženám, že bude pre ne dobré, ak ostanú také a budú žiť pre Boha, keď im však bude chýbať odvaha k odriekaniu, nech sa vydajú, lebo je lepšie vydať sa ako horieť. Je Afrodisius veriaci?

Leda pokrútila hlavou. Dokonca aj k rímskym bohom pristupuje s nedôverou, a ak pozná *jedného* boha, tak je to Merkúr, boh zvoniacich mincí.

Ak má veriaca žena neveriaceho muža, hovoril Eupor, a ten je ochotný s ňou žiť, nesmie ona muža opustiť, lebo neveriaci muž je posvätený cez veriacu ženu.

Je teda povinná oddať sa Afrodisiovi, hoci svoje panenské telo zasvätila Bohu, z vďačnosti za život, ktorý by radšej bola obetovala ako jej otec Myron?

Nie, odvetil rozhodne Fabius Eupor, meradlom nie je človek, ale Boh, a keď sa raz upísala Bohu, musí slúžiť jemu, a nikomu inému, lebo apoštol z Tarzu hovorí: Dobre činia tie, čo sa bez prinútenia, zo slobodnej vôle rozhodli vo svojom srdci zostať pannami. Muž, ktorý vydá dcéru, robí dobre, ale kto ju nevydá, robí lepšie.

Tak čo má teda robiť? Keď Afrodisius po nej túži s neskrotnou mladíckou silou? Ak by ju trestal len ako neposlušnú otrokyňu, to by ešte zniesla, ale ona sa bojí, že ju donúti násilím na lôžko.

V rozpadávajúcom sa dome ešte vždy zneli modlitby. Eupor pozrel dlhým pohľadom na Verecunda a ich oči sa dorozumeli bez slov. Napokon Eupor schytil Ledu za ramená a zvieral ich kostnatými prstami, akoby chcel takto spôsobenou bolesťou zburcovať vedomie dievčiny. Ak to, čo práve povedala, prehovoril tichým, hrozivým hlasom, myslí úplne vážne a je to jej slobodné rozhodnutie, a ak je ochotná pre toto presvedčenie zniesť bolesť, potom jej pomôžu.

Áno, to chce, pri Vykupiteľovej smrti na kríži.

Vtedy Eupor a Verecundus zaviedli dievčinu cez popraskaný dverný otvor do malej miestnosti, slabo osvetlenej len cez dieru v múre, kde stála ošarpaná pohovka z práchnivého, otlčeného dreva. Leda si sadla a s rozšírenými očami pozorovala, ako Verecundus

vytiahol jagavý nôž, úzky ako šíp a špicatý ako hrot rydla, a nezladený zvuk modlitby znel hlasnejšie ako jej bolestný krik.

Deň pred augustovými kalendami priniesol zavčas rána posol pre Afrodisia a jeho prepustenca Gavia predvolanie do domu edilov na fóre. Pompeje ovládla letná horúčava, a kto mal dom na vidieku, vyhýbal sa horúcej vyhni mesta prinajmenšom v tie dni, keď slnko stálo takmer kolmo nad strechami, hľadal ochladenie pri mori alebo v tieni píniových a cyprusových lesov, obklopujúcich múry mesta na severe a východe.

Afrodisius a Gavius sa dali do Pompejí zaniesť v nosidlách, vybrali si cestu cez Herkulanejskú bránu, kde ich príchod vyvolal veľký rozruch medzi putovnými obchodníkmi, ktorí mali zakázané vkročiť do mesta. Po Via consularis mierili štyria otroci s nosidlami na juh, minuli po ľavej strane Kúpeľnú ulicu, prešli krížom cez Ulicu augustálov a popri Afrodisiovom starom pracovisku, medzičasom nanovo vybudovanom macelle, sa dostali na fórum. Jupiterov chrám na pravej strane ešte vždy ležal v troskách, zatiaľ čo Eumachiin dom remesiel pôsobil žiarivým dojmom chrámu s vysokým vchodom za stĺporadím, kde dve sochy *fullones* v nadživotnej veľkosti vzbudzovali rešpekt v tých, čo si tu vybavovali svoje záležitosti: vľavo Concordia Augusta, jej slúžila Eumachia ako kňažka a tento úrad si nevyžadoval ani tak morálne kvality, ako ochotu hojne investovať do kultu, založeného Liviou, manželkou božského Augusta; a vpravo zlatom zdobená socha Eumachie v dlhom rúchu, ktorú na jej vlastný príkaz denne zdobili snehobielymi kvetmi, čo vzbudzovalo v Afrodisiovi pohŕdanie. No zato rad domov na juhu fóra, kde sa nachádzali úrady duumvirov, kúria a dom edilov, pôsobil priam úboho.

Dom edilov tvorila jedna jediná miestnosť, vchádzalo sa do nej po troch schodoch a nemala dvere, takže každý videl dovnútra. Lavica pozdĺž steny skracovala čakajúcim čas; tu sa riešilo

zásobovanie vodou, určovali ceny potravín, organizovali hry, dozeralo sa na kúpele a bordely a vybavovali právne spory i majetkové nároky. No v ten deň pred kalendárni *mensis Augustus* čakal na lavici len jediný Pompejčan, mrzák o barlách, sklesnutý a zdanlivo ľahostajný. Obaja edilovia sa posadili oproti nim za stôl uprostred miestnosti.

„Meno?"

„Lucius Caecilius Afrodisius, Serenov prepustenec." „A on?"

„Gavius, prepustenec Afrodisia."

„Klame!" Muž na lavici v pozadí sa zrazu prebral, hnal sa ku Gaviovi ako divé zviera, prudko búchal o zem barlou, čo mu nahrádzala chýbajúcu nohu, ľudská troska s dlhými pochlpenými vlasmi, pravá polovica tváre spálená, vráskavá a tmavočervená, ale so ľstivými, bystrými očami: „Klame!"

Gavius ohromene hľadel starému do tváre, zatiaľ čo Afrodisius mimovoľným pohybom ruky vyzval edila, aby rušiteľa pokoja poslal preč. Edil však nič podobné neurobil, naopak, obrátil sa k mrzákovi a s predstieraným úsmevom sa opýtal: „Tak s čím prichádzaš, Paquius Fuscus?"

Fuscus pustil pravú barlu, pridržal si ju pod pazuchou a ukázal na Gavia: „To je Gavius, môj ujdený otrok, prisahám to pri svojej zmrzačenej pravej ruke," a pritom vytrčil pravú ruku, na ktorej bol len ukazovák a prostredník.

„Fuscus," nečujne povedal Gavius, „ja som si myslel -"

„No čo?" skríkol podráždene mrzák a hmatal po barle. „Čo si si myslel, há? Že som mŕtvy, čo? To si si myslel, čo? Zle si si myslel, otrok! Omyl! Ako vidíš, žijem, možno nie som rovnaký ako predtým, ale pri Jupiterovi, aj ty by si tak vyzeral, keby ťa po piatich dňoch vytiahli z trosiek zhoreného domu."

„Takže spoznávaš Fusca, svojho pána," obrátil sa jeden z edilov na Gavia.

„Priznávam, že poznávam," odvetil Gavius, „ale -" „Ale?"

„Ja som neušiel! Keby som bol vedel, že Fuscus ešte žije, nikdy by som ho nebol opustil. Tisícky otrokov, čo stratili pánov, si po veľkom zemetrasení našli službu u nového pána."

„To ti nik nevyčíta," odpovedal edil a povstal. „Tak teda počuj, aké je právo: Podľa zákona sa tvoj pán volá Paquius Fuscus a ty sa vrátiš k nemu a budeš ho poslúchať, ako sa na otroka patrí. Fuscus má právo ťa potrestať a obžalovať, ak sa budeš protiviť jeho rozkazom, a môže ťa prepustiť na slobodu, ak to bude pokladať za správne."

„Ale Gavius je slobodný!" prerušil ho Afrodisius. „Ja, Lucius Caecilius Afrodisius, som mu daroval slobodu."

Edil zdvihol ruku: „Nemôžeš darovať slobodu otrokovi niekoho iného, *dixi!"*

Dixi, týmto slovom zakončil svoj výrok, a zrušiť ho mohli v rámci riadneho súdneho procesu len duumvirovia. Pompejčanovi však bolo jasné, že taký proces nemá vôbec výhľad na úspech. Videl bezmocný pohľad svojho prepustenca, ktorý akoby hovoril: Nemôžeš ma predsa nechať len tak odísť, veď patríme k sebe, a Afrodisius prikývol sklopením očí: Nechaj to tak, priateľu, vyriešime prípad ináč.

„Na ktorom trhu s otrokmi si Gavia získal?" začal Afrodisius.

„Nepamätám sa," odvetil mrzák, a keď chcel odpovedať Gavius, hrubo ho predbehol: „Mlč, otrok!"

„Možno ti však utkvela v pamäti suma, ktorú si zaňho zaplatil?"

„Nepamätám sa," zopakoval Fuscus.

„Nepamätá sa, nepamätá sa!" vybuchol Afrodisius. „Bolo to dvetisíc alebo päťtisíc sesterciov?"

Mrzák prudko pokrútil hlavou. „Gavius je neobyčajný otrok, takého nekúpiš za pár sesterciov na trhu s otrokmi, je celkom neobyčajný. Ale to vieš aj sám." Pritom sa starý uchichtol pod nos, a to tak, že si pritisol bradu na prsia, až sa poskladala ako *lacinia* na tóge.

Vtedy Pompejčan pokojne pristúpil k Fuscovi, chcel chudákovi položiť ruku na plece a povedať: No dobre, chápem, že chceš zo situácie vyťažiť, čo sa dá, potom však naľakané cúvol pred odpudzujúcim zjavom ako pred medúzou, čo z diaľky takmer vôbec nenaháňa strach, ale zblízka vzbudzuje hrôzu, a príkro povedal: „Desaťtisíc sesterciov, to je moja posledná ponuka."

„Desaťtisíc sesterciov!" Mrzák sa tváril rozhorčene. „Konzul Marcus Aemilius Scaurus zaplatil sedemstotisíc sesterciov, keď básnik Accius z Pisaura ponúkol na predaj pisára Dafia, a to bolo už pred sto rokmi. Medzitým sa cena za mericu pšenice strojnásobila."

Afrodisius sa chcel vrhnúť na mrzáka, pocítil nutkanie pustiť sa do bezbranného, odporného tvora a priviesť Fusca k rozumu, ale Gavius mu v tom zabránil. Položil mu ruku na plece, a tým naznačil svoj názor, že to nemá zmysel a len to zhorší situáciu. A tak Afrodisius opätoval jeho stisk ruky a pobral sa preč, na Gavia už ani nepozrel, lebo ten plakal od zlosti.

Ako orol, čo rozťahuje krídla, aby si chránil korisť, tak hnal Fuscus barlami otroka pred sebou. Neprehovorili ani slovo a Gavius sa čudoval, kam ho jeho pán ženie, lebo opustili mesto cez Herkulanejskú bránu a prechádzali popri putovných obchodníkoch, čo si predtým išli krky vykrútiť, a teraz sa nahlas smiali a robili si posmech z dvojice, ktorú tvoril Gavius s mrzákom. Pre otroka to bolo ako beh uličkou hanby, ponižujúca cesta zo slobody do závislosti, striedavé pocity - súcit s mrzákom a nenávisť k

tvrdohlavcovi, čo ho bezohľadne sotil späť do predchádzajúceho biedneho života.

Fuscus sa potil od námahy, vlasy mu odporne viseli v chumáčoch, a hoci mu dlhá cesta spôsobovala bolesť, ako sa blížili k Eumachiinmu veľkostatku, krivkal čoraz rýchlejšie. Gavia naplnila temná predtucha, a tá sa zmenila na istotu, keď im vyšla v ústrety kňažka, sprevádzaná dvoma slúžkami. Obchod prebiehal bez slova: Eumachia obišla otroka, premerala si ho oceňujúcim pohľadom, potom hodila mrzákovi mešec a on po ňom chňapol ako polyp po mušli; a ako sa mušľa už pri jemnom dotyku zaklapne a odhryzne chápadlo, tak teraz vyzeral Fuscus, zvierajúc v oboch zvyšných prstoch pravej ruky mešec. O, ako len Gavius tohto Pasquia Fusca nenávidel!

Cézar rímskeho impéria medzitým so spevom tiahol Achájskou provinciou z miesta na miesto a všade sa usporadúvali preteky spevákov. Nero spieval za sprievodu citary proti majstrom svojho odboru slávne tragédie, no víťaz pretekov bol vopred stanovený. Cézar si dokonca vyspieval titul *Periodonikes*, hoci ten náležal len víťazovi všetkých hier, olympijských, pýtických, istmických, nemejských a aktinských, a ak niekde spevácka súťaž neexistovala - ako v Olympii - tak ju zaviedli.

Pri pýtických hrách v hornatých Delfách, kde Apolón porazil strašného draka, opýtal sa cézar orákula, ako to vyzerá s jeho budúcnosťou, a knísuca sa Pýtia na vysokej trojnožke so zavretými očami bľabotala, že Riman sa má chrániť pred sedemdesiatym tretím rokom. Podľa letopisov bol osemsto dvadsiaty rok *ab urbe condita*, Nero sa nachádzal v trinástom roku svojej vlády, mal práve tridsať a sedemdesiaty tretí rok sa zdal ďaleko ako ostrov blažených vo veľkom oceáne.

Blázon, kto sa spolieha na vzdialenosť budúcnosti, veď ako rýchlo je z budúcnosti súčasnosť, ako rýchlo je tu Atropos, neúprosná Parka! Zem utrápené zastenala, keď Božský vrazil zlatú lopatu do achájskej pôdy tam, kde úzky pás zeme, práve na hodinu cesty, oddeľoval južný polostrov Grécka od skalnatej materskej súše, a na povrch vyrazila krv ako z býkovho pažeráka. Avšak cézar odmietol výklad strašného znamenia, chcel vytvoriť zázrak sveta ako rodský kolos, maják na ostrove Fare alebo Artemidin chrám v Efeze: Chcel dať cez Istmos prekopať kanál, aby polostrov Peloponnesos niesol v budúcnosti názov „Neronnesos" - „Nerónov ostrov", a nestaral sa veľmi o to, že na tomto projekte stroskotal už božský Július.

Dva dni pred kalendárni posledného mesiaca v trinástom roku svojej vlády zhromaždil Nero okolo seba mužov Grécka a zvestoval im, že sú slobodní, čo podľa zákona prislúchalo iba senátu, a tento čin posledným pochybovačom o cézarovej svojvôli otvoril oči. Gréci jasali, ale v Ríme rástol hnev; odteraz totiž odpadávali tribúty, na ktoré bolo mesto veľmi odkázané, a cézar stratil posledných priateľov.

Veštba, varujúca cézara pred sedemdesiatym tretím rokom, sa rýchlo potvrdila: V Prednej Hispánii povstal miestodržiteľ Servius Sulpicius Galba, sedemdesiattriročný muž, ktorý nezabudol, ako ho v detstve božský Augustus poštípal do líca a potľapkal po tvári so slovami: Raz, dieťa moje, ochutnáš aj ty naše panovanie. V Ríme už naňho zabudli, ba považovali ho za mŕtveho, lebo najvyšší zmysel života bol podľa neho v nečinnosti, no teraz videl svoju šancu a oznámil odtrhnutie sa od Ríma. Podporu našiel u galského miestodržiteľa Cesellia Júlia Vindexa, a hneď mal cézar vodu po krk.

Po návrate do Ríma kul Božský divé plány: treba povraždiť miestodržiteľov vo všetkých provinciách ríše, na bankete otráviť

všetkých senátorov; uvažoval aj o novom požiari Ríma, ešte väčšom ako ten pred tromi rokmi, a nikto by sa nesmel ani pokúsiť toto peklo uhasiť, lebo by pustil do ulíc divé zvery. Potom spieval smutné piesne a na svoju bezvýchodiskovú situáciu sa usiloval zabudnúť v pitkách. Ale hostí bolo čoraz menej a jedného večera sedel Božský len pri svojej starej dojke a plakal.

Zo strachu, že senát by ho mohol zbaviť vlády, zosadil oboch konzulov a preniesol na seba najvyššiu štátnu moc, pretože - ako oznámil - z vôle osudu má on ako konzul dobyť naspäť Galiu. Lenže Božský bol vládca bez vojakov, a tak sa mu v hlave zrodili dobrodružné a nebezpečné nariadenia. Vytvoril oddiel, určil jednorazovú majetkovú daň, nájomnú daň vo výške jednoročného nájomného a od každého slobodného Rimana žiadal hŕstku otrokov.

Afrodisius sa nedobrovoľne zriekol sto otrokov, no ukázalo sa, že to bola nepatrná strata v porovnaní so ziskom, čo mu priniesol dovoz obilia z Kartága a Alexandrie, pretože všeobecná núdza hnala ceny potravín nahor. Pred obchodmi sa tvorili dlhé rady a Rimania hromadili všetko, čo sa dalo kúpiť. Pompejčanova flotila sa medzičasom rozrástla na dvadsaťpäť lodí, a keďže cézar musel začleniť rímsku flotilu do vojnovej výzbroje, Afrodisius mal prakticky monopol na obilie pre hlavné mesto. Na svojom pompejskom veľkostatku držal v rukách všetky nitky, niekoľko ráz denne posielal poslov do Ríma, dal vyhľadávať nové zdroje nákupov v provinciách a čoraz väčšmi si pritom uvedomoval, že má cézara v hrsti. Stačilo, aby kývol, a jeho lode by už nepristali v Ostii - Rimanom by hrozil hlad, Božskému koniec.

Panem et circenses - chlieb a hry žiadal ľud od svojich cézarov a oboje bolo zle zabezpečené. Aby udržali Rimanov v nálade a odpútali ich pozornosť od katastrofálnej politickej situácie, usporadúvali prétoriáni nemilosrdnú honbu na kresťanov,

ktorí protizákonne zneucťovali rímskych bohov. Brali ich z predmestských zrúcanín, zo spustnutých chatrčí v štvrti chudobných, z malých obchodíkov pri Veľkom cirkuse, ba aj z podzemných dier a z jaskýň za múrmi mesta, kde sa Appiova cesta rozdvojovala na juh, a Tigellinus ich pchal do sklepení nerónskeho cirkusu, kde celé dni a noci čakali v modlitbách na smrť. Po stovkách ich hnali do cirkusových arén, kde číhali vyhladované tigre a levy, po nociach blčali pred bránami mesta živé fakle, a niekedy ich s potešením pozoroval aj božský cézar.

Žiarivým príkladom pre všetkých, čo sa zdráhali odrieknuť sa neznámeho boha z východu a zachrániť si tak život, boli dvaja muži v pokročilom veku: prvým bol Šimon, rybárov syn z Bethsaidy v Judei, hovorili mu Peter, Skala, a tento jednoduchý muž bez vzdelania tvrdil, že bol svedkom záhadného zmŕtvychvstania onoho Ježiša, ktorého za prefektúry Rimana Pontského Piláta pre politické poburovanie odsúdili na smrť a ukrižovali, ako prislúchalo Nerimanovi, potulný kazateľ totiž pochádzal z Galiley; ale buď klamal Šimon, a jeho ľudia tajne vybrali Ježišovu mŕtvolu z hrobky, kam potulného kazateľa podľa židovských zvykov pochovali, alebo pri ukrižovaní unikol smrti, čo sa niekedy stávalo. V každom prípade aj druhý, Tarzijčan menom Pavol a na rozdiel od Petra vysokovzdelaný muž, tiež tvrdil, že stretol Ježiša po ukrižovaní, a kdekoľvek sa na svojich rozsiahlych cestách zjavil, všade zanechal, tak ako v Ríme a Pompejach, vášnivých prívržencov. Už len smrť týchto dvoch mužov - rímskeho občana Pavla čestne sťali na Marsovom poli - rozpútala medzi prívržencami nového učenia hotovú samovražednú hystériu; a mnohí kresťania, ktorých dovtedy prétoriáni neobjavili, sa dokonca dobrovoľne prihlásili a žiadali o smrť, aby boli blízko k Petrovi a Pavlovi. Potulný kazateľ ich totiž

učil, že smrť nie je koniec, ale začiatok lepšieho, hodnotnejšieho života, a oni tomu verili.

Na múroch po celom Ríme svietili posmešné nápisy: *Spievaj, cézar, spievaj!* - aby svojím škriekaním zahnal Galov alebo *Vindex* - lebo v galskom miestodržiteľovi videli mnohí Rimania nového cézara. Božský Nero bol ochromený strachom; odmietol tiahnuť do Galie a celé podujatie zveril legátovi Verginiovi Rufovi.

Na krátky čas sa zdalo, že cézarovi sa ešte raz podarí uchopiť veslo, lebo Rufus porazil v Galii Vindexa a miestodržiteľ zvolil dobrovoľnú smrť.

Avšak šesť dní pred júnovými idami v štrnástom roku vlády, práve keď cézar ležal pri obedňajšom stole, zastihla ho správa, že Rubrius Gallus, jeden z dvoch posledných verných generálov prešiel so svojimi légiami na stranu Galbu. Vtedy zavolal Božský Locustu, starú travičku, ktorá mu už stokrát verne poslúžila.

Eumachia degradovala nového otroka na „červenú nohu", čo znamenalo na najpodradnejšiu a najnenávidenejšiu prácu, akú človek mohol vykonávať. Od svitu do mrku šliapal Gavius v obrovskej kadi po čvachtajúcej tkanine v purpurovočervenom moči, rukami sa držal dreveného oja, kráčal do kruhu, dupal, osŕkal a prírodnú sivastú vlnu farbil na tmavočervenú, žiarivú sťa zrazená krv. Šťava z tela morskej ostranky ružovej (najlepšie exempláre sa zbierali v ázijskom Týre, Lakónii a na getulskom pobreží, keď vychádzala jasná hviezda Sírius) - táto šťava rozmiešaná so soľou a močom páchla ostro ako indické korenie, oči od nej slzili a vyrážala dych až do bezvedomia. Farbiara vlny už po pár týždňoch tejto príšernej driny po celý život volali „červená noha"; leptavý purpur totiž zafarbil zmäknutú kožu až hlboko do mäsa.

A tak chodil Gavius celé dni do kruhu, opretý o drevené oje, a hlavný dozorca z neho ani z ostatných farbiarov purpuru nespúšťal nedôverčivý zrak. Dohromady ich bolo dvanásť, a hovorilo sa, že sa stále menia, buď preto, že stratili vedomie, spadli a utopili sa v purpurovom moči, alebo preto, že v noci ušli, s nohami omotanými handrami, aby ich za dňa hneď nespoznali.

Otrok v susednej kadi menom Arion, Bitýnčan ako on, pripravil plán na útek. Zasvätil doň aj Gavia a vyzval ho, aby sa pripojil; riziko, že skapú tu, v purpurovom moči, bolo väčšie ako to, že ich chytia na úteku a popravia. Celé dni chodili do kruhu vedľa seba, kroky a reč si starostlivo zladili tak, aby sa vo chvíli, keď sa navzájom priblížia, mohli nakrátko potichu porozprávať, a potom sa zasa pozdĺž vnútorného okraja kade rozchádzali.

Arion nechápal, prečo sa nový odmietol pridať k úteku; ale Gavius tvrdil pri Castorovi a Polluxovi, že hneď ako sa naskytne vhodná príležitosť, Afrodisius ho odtiaľ dostane.

„Keby bol naozaj taký dobrý pán, ako si myslíš," – sipel Bitýnčan a šliapal ďalej vo svojom kruhu až po ďalšie stretnutie, čo mu umožnilo pokračovať, „-tak by vôbec nebol dopustil, aby to došlo tak ďaleko a bol by ťa od Eumachie vykúpil."

Gavius zlostne stúpal po medúzovitých hrbolcoch bublajúcich vzduchových bublín, a pri ďalšej príležitosti podráždene zamrmlal: „Tu nejde o peniaze, milý priateľu -", a po návrate z ďalšieho okruhu: „- to je skúška sily dvoch do krvi znepriatelených zápasníkov!"

„Eumachia a Afrodisius?"

„Eumachia *proti* Afrodisiovi."

Arion sa postupne zmieril s tým, že pravé pozadie tohto boja o moc nechápe a že útek bude musieť asi riskovať sám, lebo z ostatných otrokov nedôveroval ani jednému. To znamenalo už len vyčkať na vhodnú príležitosť. Chcel sa dostať do Ríma a tam sa

stratiť, a Gavius mu povedal mená Bitýnčanov, na ktorých sa môže obrátiť.

Gavius sa hrozil dňa, keď Arion zmizne, lebo Arion ho spájal *so svetom.* Vedel o všetkom a o každom. Že odkedy je Lucius Vetutius Placidus mŕtvy, jeho vdova Ascula, kyprá krčmárka pri macelle, to robí pre peniaze; že Ululitremulus, údajne teplý herec, má pomer so Scaurovou ženou; že otcom Marca, Postumovho syna, je v skutočnosti lekár Cerrinus a že Nigidius Maius, vážený obchodník z Ríma, je na mizine a zaoberá sa myšlienkou predať svoj pompejský majetok, ibaže zatiaľ o tom nik nevie...

„A Fulvia, vdova po Luciovi Caeciliovi Serenovi? Nemala náhodou pomer s advokátom Pansom?"

Arion náhle zastal, akoby ten druhý povedal niečo skrz-naskrz nemožné, hlúposť, nad ktorou on, Arion, mohol iba pokrútiť hlavou, vyprsknúť smiechom a vyvrátiť oči. A potom sa v každom ďalšom kruhu dozvedel, že Fulvia má v hrudi severský ľadovec a sa vyhýba každému mužovi, duumvirovi Trebiovi Valensovi vraj dokonca napľula do tváre, keď sa po uplynutí ročného smútku uchádzal o jej ruku. Nie, Fulvii úplne stačí muž jej slúžky Paulíny, a pokiaľ ide o advokáta Pansu, ich pomer určite nebol dielom Venuše, vnášajúcej do sŕdc vášeň, ale Merkúra, boha obchodu...

„- a zlodejov!" doplnil Gavius.

Či Popidius Pansa Fulvii niečo vzal, o tom Arion nevedel, asi nie, lebo Fulvia po Pansovom zmiznutí nikdy nepodala naňho žalobu. O polovicu majetku síce prišla, pritom jej však ešte vždy zostalo viac ako dosť, takže je druhou najbohatšou ženou v Pompejach, hneď po Eumachii.

Gavius mlčky šliapal v purpurovom moči, a pokým premýšľal, upieral zrak na jagavé bubliny, čo pri každom kroku vystupovali na vzdúvajúcej sa tkanine. Jeho myšlienky sa krútili okolo Serenovej vraždy a okolo otázky, či za tým bola Fulvia, alebo

Pansa, alebo obaja, a čo asi bolo motívom ich konania. Pritom úplne zabudol na vlastný úbohý osud, na páliace a do krvi poodierané nohy, na oslabenie mozgu v štipľavom zhubnom smrade, a hlas v ňom povedal: Musíš vydržať, vydržať, vydržať, Afrodisius ťa odtiaľto dostane. A aj keď budeš mať nohy na celý život poznačené, Afrodisius ti kúpi vysokú šnurovaciu obuv a možno ťa budú pokladať za gladiátora, za retiária so sieťou a trojzubcom, alebo za bestiária, ktorý s holými rukami bojuje s levmi, pri Jupiterovi...

Lucius Caecilius Afrodisius pozdravuje Eumachiu, Augustovú kňažku.

Pompeje, na májové kalendy

Ešte včera som bol rozhodnutý bojovať s Tebou ako božský Július s galským nepriateľom, bol som rozhodnutý pomocou svojho majetku pripraviť Ta o Tvoj, lebo viem, že jediný žiaľ, aký Ti prípadne môže niekto spôsobiť, sú finančné straty. Ako som sa dozvedel, stala si sa majiteľkou môjho bývalého otroka Gavia, ktorý má azda tie najväčšie zásluhy na mojom vzostupe a získal si moje verné priateľstvo. Preto nemôže ani bohom, ani ľuďom pripadať čudné, keď od Teba očakávam láskavosť, že mi Gavia, môjho verného otroka, ktorému som len nedávno daroval slobodu, vrátiš za cenu podľa Tvojich predstáv. Nedotkne sa to ani Tvojej cti, ani dôstojnosti, čo, mimochodom, platí aj pre mňa, lebo v podstate sa tu nerozhoduje o víťazstve alebo porážke, ale je to obchod, ktorý Tebe prinesie značný zisk a mne šťastie milovaného priateľa, pretože, aj keď Ty možno nie si toho názoru, ja sa pripájam k veľkému Senecovi, a ten, hoci sa mu mnohí vysmiali, tvrdil, že aj otroci sú ľudia a zaslúžia si, aby sa s nimi tak aj zaobchádzalo. Aby som Ti potvrdil, nakoľko si Gavia cením, ponúkam Ti za neho stotisíc sesterciov. Viem, je to neslýchané veľa

za jedného otroka a Ty si môžeš za túto sumu zadovážiť celú stovku otrokov, no za priateľa je to primerané, a preto Ta prosím o túto láskavosť, ktorá Ti zároveň prinesie moje uznanie.

Pisár ešte raz nahlas prečítal list a Afrodisius prikázal, aby ho čo najrýchlejšie doručili Eumachii. Potom Pompejčan viac ráz obišiel viridárium a vdychoval storakú vôňu cudzokrajných rastlín a kríkov, nahatých pukmi v tomto období vábivo miernej jari. Bol sám, aspoň sa cítil sám, aj keď z každého priechodu, okolo ktorého prešiel, vykúkala tvár otroka, slúžky alebo strážcu a zvedavo sledovala každý jeho krok.

Vtáci, usídlení na štvorcovej ploche, pri zvukoch blížiacich sa Pompejčanových krokov vzlietli a ich krátky, ostrý škrekot pretínal súmrak ako švihnutia mečom, takže Afrodisius sa čoskoro pobral do cubicula, odkiaľ bol priamy prístup do viridária.

V porovnaní so susedným *triklíniom, átriom, tablíniom* a početnými salónmi zvanými *oeci,* malo *cubiculum* skromnejšie rozmery, bolo bez okien a osvetlené len cez dlhú chodbu, čo zo západu obchádzala viridárium. Vyše tucta olejových lampičiek na stene, veľkých len asi ako dlaň a so zobcami v podobe penisu, zalievalo miestnosť žltozeleným mihotavým svetlom. Pri čelnej stene stála posteľ s bielou prikrývkou, pri náprotivnej stene okrúhly bronzový stolík na vysokých nohách - každá noha štíhly efeb - pred ním stolička z egyptskej trstiny s purpurovo čalúneným sedadlom i operadlom: to bol všetok nábytok. Sparťanské zariadenie však nesvedčilo o šporovlivosti a už vôbec nie o ľahostajnosti alebo nedbanlivosti, ale skôr o vyberanom vkuse, pretože toto cubiculum neoživoval nábytok, ale steny, dlážka a povala poskytovali pohľad na Olymp, a kedykoľvek vošiel Afrodisius do tejto miestnosti, vždy sa ocitol v zajatí

nadpozemského života hrdinov a bohov, oddávajúcich sa výsostne ľudským vášňam.

Podlaha z pergamskej mozaiky sa skladala z dvoch štvorcov, olemovaných meandrovým vzorom, pričom ten vzadu obklopoval posteľ, zatiaľ čo rovnako veľký vpredu poskytoval miesto bohovi pastierov Pánovi. Mal capie nohy a vztýčeným, červenkastým penisom sa pokúšal zabrániť pôvabnej amadryáde premeniť sa na jagavý listnatý strom, a tak uniknúť jeho zmyselným chúťkam. Pan úpenlivo dvíhal obe ruky, aby zastavil premenu nymfy - skrížených nôh na korene, vlasov a nad hlavou prekrížených paží na listnaté vetvy. Nymfastrom mala ešte v dostatočnej miere ľudskú podobu s klenutými bokmi a širokým ohanbím, a jemné prsia vyvolali nad úzkou čiernou bradou diabolského Pana frivolný úškrn.

Pergamskému umelcovi stačili iba tri farby *tessallae,* aby vtlačil život do mäkkej omietky, červený oker na kypré telá, žlté zlato na svietivé pozadie a tmavá zeleň na rámcový meander, nymfine pučiace listy, ohanbie, nohy-korene a na Pánovo capie oblečenie. Samo tieňovanie štvorcových, ako necht veľkých kamienkov, žilky a puklinky prechádzajúce kameňom, umožnili umelcovi znázorniť tiene a teplé obrysy priam ako štetec rodského maliara.

V príjemnom omámení, aké sa človeka zmocňuje za sparných jarných večerov, si Afrodisius ľahol na posteľ. Nezniesol pohľad, ktorým naňho hľadela zo steny Afrodita. Bola to Afrodita od maliara Apella a doniesol ju čerstvo zreštaurovanú z Ríma. Teraz, bez stôp po ohni pri nohách, mal jej pohľad v sebe čosi vyzývavé, neobyčajne zvodné ako Pankaspe, čo poplietla hlavu maľujúcemu Apellovi. Pre Pompejčana sa za vzrušujúcou krásou Afrodity neskrýval nik iný ako Leda, Leda, ktorú si ctil a vážil, ale ona po ňom netúžila, vyhýbala sa jeho túžbe i stretnutiam s ním, a keď sa

im nedalo vyhnúť, predstupovala pred neho so sklopenými očami a úslužne ako frýgická otrokyňa.

Dokonca, s istým pocitom hanby, podplatil Porciu, veľmi starú otrokyňu z veľkostatku, o ktorej vraveli, že pozná vynikajúco všetky rastliny a ich účinok a vie namiešať viac ako tucet mixtúr, údajne tlmiacich pudy. A tak, aby skrotil svoju žiadostivosť, ktorá Ledu iba ľakala, pil odvar z heraklejských lekien, lebo sa hovorilo, že ten skrotí vášeň na štyridsať dní a nocí, veru, dokonca vraj zaženie aj zmyselné sny.

Zato Lede podávali po horúcom dni vodu, do ktorej tajne vložili satyrove semenníky - koreň, pomenovaný tak podľa svojho tvaru, a ako tvrdila Porcia, napína všetky šľachy a vyvoláva taký nával túžby, že sa predpisuje aj pomalým koňom a lenivým capom, a Teofrastos, žiak veľkého Aristotela, po celý život slobodný, pri všetkých bohoch potvrdzoval účinnosť tohto dráždidla; jedného Gréka vraj priviedlo k sedemdesiatnásobnému pohlavnému aktu. V tomto prípade však koreň nezaúčinkoval a Leda bola hanblivá, zdržanlivá, úctivá a jachtala: „Áno, pane!", „Nie, pane!", zatiaľ čo on ledva ovládol svoju žiadostivosť.

Afrodisius si založil ruky za hlavu a civel do povaly, no pohľad do modrej rotundy ešte väčšmi zmiatol jeho zmysly, pretože kučeravý satyr, šaty prehodené cez pútnickú palicu, *a tergo* obcoval s nymfou tak, že hlboko predklonené útle stvorenie vystieralo ruky ako polyp chápadla.

„Leda!" skríkol Afrodisius, vyskočil a otrokovi-dverníkovi, strážiacemu jeho spálňu, rozkázal: „Priveď sem Ledu! A nech má oblečené tie najkrajšie šaty, počuješ!"

Pričasto si od neho držala odstup a on jej doprial dosť času, nechcel naliehať; ale existuje bod, keď je slušnosť jednoducho hlúposťou. Pri Venuši a Amorovi, prečo ho táto mladá žena v kvete života neľúbi? Afrodisius sa hodil na posteľ, nepokojne sa

na nej prevaľoval zboka-nabok a sľuboval, že si Ledu vezme za ženu, ak ho vypočuje a bude ochotná s ním žiť, len nech ho ľúbi! Miloval toto jemné stvorenie, ktoré zachránil pred smrťou, ale neraz mal dojem, že Leda by bola radšej zomrela, a za to sa mohla poďakovať tým sektárom, čo sa nazývali kresťania, a dokonca verejne tvrdili, že ich ríša nie je z tohto sveta. Pri Jupiterovi, nech zostane kresťankou, nech neuznáva rímskych, ba ani gréckych bohov - on, Afrodisius, sa ani nepokúsi ju prehovárať. O, ako veľmi po nej túžil!

Zrazu stála pred ním. Afrodisius si sadol. Ale to nebola Leda, nebola to tá známa Leda, ktorú bez rozmýšľania odviezol z Ríma. Uprene hľadel na dievčinu, ohromený, zdesený. Leda mala na sebe dlhé, drahé rúcho, čo jej daroval, ale páchlo rozliatym vínom. Ústa a oči mala krikľavo namaľované ako pobehlica z lupanaru, vlasy strapaté.

„Prečo to robíš?" opýtal sa Afrodisius.

Leda sa chvela na celom tele a ticho odvetila: „Tu som, akú ma chceš mať." A s pohľadom naďalej upretým na Pompejčana sa dotkla oboch spôn, čo držali na pleciach pokope dlhé naberané rúcho, rozopla ich, šaty skĺzli na zem a Leda stála pred ním nahá, nahá, ibaže nie v tej odhalenej kráse, akú túžobne očakával, akú si tisíc ráz predstavoval, v myšlienkach sa jej dotýkal, obdivoval ju a zbožňoval, ale zničenej, spustošenej. Jej krása bola zabitá, prsia, brucho a stehná dorezané ostrým nožom a rany zatreté svinským hnojom, takže boli zhnisané a nepekne zapálené ako pri Venušinej chorobe, a keď sa tá raz zmocní tela, zničí každú túžbu. Leda hľadela na Pompejčana, po prvý raz mu smelo pozerala do očí, smelo asi preto, lebo vedela, že sa teraz nemusí ničoho báť.

Chvíľu trvalo, kým Afrodisius pochopil, čo toto príšerné divadlo znamená. Napokon sa ticho, takmer bojazlivo, v strachu

pred pravdou, ozval: „Kto to bol?" a hlasnejšie: „Kto ti to urobil?" A potom zreval: „Tí prekliati kresťanskí psi! Za to budú pykať!"

Dom krásnej Asculy stál na Ulici augustálov, len dva bloky domov od lupanaru, a nič iné sa neskrývalo ani za elegantným vchodom, nad ktorým na rozdiel od nevestinca nebol mramorový penis, ale vinič, stavovský symbol majiteľa domu pred zemetrasením, a tabuľa s nápisom *Cave canem.* Ascule to neprekážalo. Naopak, necítila sa ako pobehlica, aj keď jej služby lásky sa dali kúpiť. Návšteva u nej prebiehala podľa prísnych pravidiel: Ten, kto sa uchádzal o jej priazeň, poslal otroka s mešcom s päťsto sesterciami, a keď sa to kráske zdalo príjemné, nasledovalo pozvanie. Nezriedka sa však stávalo, že s poďakovaním odmietla.

Dávno po polnoci sa na dvere s viničom ozvalo klopanie, otrok otvoril a neskorého návštevníka zahalil oblak príjemnej vône.

„Ohlás svojej panej Lucia Caecilia Afrodisia!" „Moja pani neprijíma."

„Tak jej teda odovzdaj tento mešec od Afrodisia!"

Bolo vidieť, že mešec je plnší než zvyčajne. Otrok odišiel, medzitým Afrodisius rozkázal svojim otrokom s nosidlami, aby čakali na najbližšom rohu ulice, otrok sa vrátil, že Ascula prosí.

Dom, po zemetrasení nádherne postavený nanovo, nemal pôdorys bežných pompejských domov, kde návštevník prišiel najprv do prázdneho átria, odkiaľ viedli dvere do rôznych miestností. Kto vkročil do Asculinho domu, ocitol sa ihneď v malebnom *oecus*, izbe s útulným nábytkom a ďalší portál v pozadí uzatváral prístup do súkromných priestorov. Portál bol urážlivým slovom pre tento vchod, vytvorený alexandrijskými remeselníkmi podľa vzoru ich kráľov, lebo dvere pripomínali krídla sokola s

modrozeleným, šupinovitým uložením peria, a do výšky vzopnutý hrot portálu tvoril hlavu vtáka, hrozivo sa týčiaceho v miestnosti.

Neviditeľná ruka otvorila obe polovice dverí a zdalo sa, akoby sokol uvoľnil spod krídel mláďa, čo sa práve vyliahlo z bledého vajca, a zrazu tu teda stála Ascula, oblečená ako Diana, v krátkej tunike, čierne vlasy vyčesané do vysokého kužeľa, z jeho hrotu padali dlhé zvlnené kučery.

„Afrodisius!" Ascula mu vyšla v ústrety s otvoreným náručím. „Počula som o tebe. Obdivujem mužov ako ty, mužov, čo si sami nadobudli majetok. Buď pozdravený!"

Pompejčan ju nepočúval, iba sa pohľadom vpíjal do zmyselnej ženy, do zvlnených tvarov pod tenkým bledožltým peplom, chcel len jedno, zmocniť sa Asculy, za svoje peniaze ju zneužiť, ponížiť, chcel ju zraziť a zničiť, chcel sa pomstiť za svoje nešťastie. Ešte mal pred očami posledné stretnutie s Asculou, pred krčmou v macelle; ako tam stála na prútenom koši, prsnatá, s rukami vbok, a rečnila, prečo by mali voliť za edila Vibia Severa; a on sa očami osviežoval na jej príjemných bujných tvaroch ako pútnik z chladného prameňa. Teraz sa však naňho usmievala, nakrátko mu patrila, napokon, veď zaplatil, a to bol v tejto chvíli dobrý pocit.

Ascula podala Pompejčanovi čašu ťažkého samoského vína, ešte k tomu neriedeného, vyzývavý výraz prepychu a frivolnosti ako vôňa vzácnej masti, vznášajúca sa v miestnosti, prchavá a nadbytočná a zameraná len na pôžitok druhého, lebo ten, kto je navoňaný, ju takmer necíti. Zvodná aróma sa šírila z alabastrovej nádoby v tvare labute so vzácnym kráľovským balzamom. Nazvali ho tak po partských kráľoch, ktorí túto vôňu kedysi vynašli, a bola to zmes ďumbierového koreňa, kardamomu, škorice, myrty a moringového balzamu, puškvorca, henny, lotosu a majoránu, všetko z východných krajín, zo známejších prísad to boli psica z Galie, okvetné lístky ilýrskych irisov a víno i med z Achájska.

Vraj božský Nero si tým natieral podošvy a naučil ho to údajne Oto, pretože, po prvé, Nero miloval luxus ako seba samého, a po druhé, pretože cézar chcel aj nosom dokázať, že kráča v stopách partských kráľov.

A ak oči a nos omamovali Pompejčana tým, čo vnímali, načisto ho zbavilo zmyslov, keď sa ho Ascula dotkla a stlačila ho na zastretú posteľ rozkoše, takže jej prsia nad ním viseli ako zrelé dule, tvrdé a zamatové, a prv než Afrodisius stihol vychutnať jej zahalenú podobu, kľakla si nad neho, strhla si z tela jemné rúcho, odhodila ho ďaleko a už sa v tanečnom rytme sťa nereida s rozvlnenými pažami knísala nad tyčou svojej rozkoše. To je ale žena! Ako loď, čo sa na búrlivom mori vnára provou hlboko do vĺn, aby sa z nich zrazu celým trupom vynorila, tak sa Ascula spustila na Afrodisia, takže jej vlasy sa dotkli jeho pŕs, a už vzápätí sa vztýčila, slastne sa natiahla a opäť s tichým vzdychom klesla naňho. Chcel sa jej oddať, nechať sa hnať po zmyselných vlnách, ale potom ho zrazu prepadla zúrivosť a sklamanie, ktoré ho dohnalo sem, strhol klesajúcu Asculu na seba, prevrátil sa na ňu, ruky jej držal v železnom zovretí, a vrazil svoj oštep do bezbrannej ženy. Bolo to, akoby ju zasiahla ostroha rímskej triéry.

Ascula vykríkla, no tento prejav bolesti Pompejčana ešte väčšmi rozohnil, podnietil ho k ešte väčšej hrubosti a Afrodisius bojoval vo Venušinej jaskyni so všetkou brutalitou, ktorú ityfálsky boh Priapos vložil do *membrum virile.* Cítil sa podvedený, znevážený a utrápený Lediným správaním, a teraz sa lopotil, aby potrestal inú. Kto bola žena, ktorú polooblečený týral pod sebou? Leda? Ascula? Obe?

Ascula sa bránila nohami, silnými údermi dovnútra obrátených piat sa pokúšala zasiahnuť Pompejčana do chrbta, čo sa jej aj viac ráz podarilo, ale ani najmenej ho to nepriviedlo k rozumu, takže jednostranný boj pokračoval a Ascula sa prestala brániť. No práve

táto rezignácia, znášanie, bezbranná odovzdanosť priviedli Pompejčana ku zmyslom, a on klesol nadol ako zo spoteného koňa; hanbil sa a ležal s očami nehybne upretými do povaly.

„Spôsobil si mi bolesť," povedala Ascula.

Afrodisius mlčal. Vôňa, čo ešte pred chvíľou prúdila priestorom ako vietor Circius, čo sa rodí v Narbonskej provincii, veje ponad Ligurské more a pred Ostiou zatíchne sťa Odyseovi opití druhovia, akoby zmizla. Cítil iba seba a bolo ho cítiť nepríjemne.

„Máš trápenie so ženou," ozvala sa znovu Ascula.

Afrodisius prikývol, premáhal slzy, a bez vyzvania začal rozprávať, čo sa mu stalo. Hovoril ako dieťa opreté o matkinu hruď, rozprával o Hersilii, za jej smrť sa cítil ešte vždy zodpovedný, o svojej láske k Lede a o sprisahaní kresťanov, ktorí dievčinu strašne doriadili, aby unikla jeho dvoreniu, a Afrodisius so zdvihnutou päsťou prisahal pomstu. Každého jedného pompejského kresťana prezradí prétoriánom.

„A miluješ Ledu aj teraz?"

„Áno, milujem," odvetil Pompejčan. „Povolám najlepších lekárov z Ríma, a keď to bude potrebné, aj z Alexandrie, aby opäť vyzdravela."

„Ale ak si chceš Ledu udržať a získať pre seba, nesmieš kresťanov vyzradiť. Veď aj ona patrí k nim."

„Sú to všetko zločinci, všetci! Nie preto, že neuznávajú domácich bohov - kto dnes už verí, že Jupiter prebýva v kapitolskom chráme - nie, ich zloba sa obracia proti ľudskému rodu a kto nie je taký ako oni, je ich nepriateľ. Banda ázijská!"

„Budeš ich musieť strpieť, ináč stratíš Ledu."

„Pri Jupiterovi, nikdy."

Pred dverami sa ozvalo rozpačité kašlanie otrokyne Statilie a Ascula zavolala, čo sa deje, a dievčina odvetila, že za cudzím

návštevníkom prišiel posol a nedá sa odbiť, vraj je to súrne, volá sa Polybius.

„Polybius? O tomto čase?" Pompejčan vyskočil a Ascula si prehodila na seba šaty. „Nech vojde!"

Polybius sa buchol päsťou do pŕs, zadychčaný pozdravil a prosil o prepáčenie za svoj nevhodný príchod. V Ríme panuje chaos, cézar spáchal samovraždu.

„Božský Nero je mŕtvy? Kedy?"

„Deň pred júnovými nonami!" A potom rozrušený Polybius opísal cézarov koniec. Ako sa hovorí, Nero pod dojmom, že jeho légie sa od neho odvrátili, ušiel v noci do vidieckeho domu prepustenca Faóna pred rímskymi bránami, pri štvrtom míľniku Via Nomentana, a po správe, že ho senát vyhlásil za štátneho nepriateľa, si tam dýkou vzal život.

„Človeče, to predsa nie je vôbec zlá správa!" Afrodisius tľapol svojho rímskeho správcu po pleci.

„Zatiaľ nie," odvetil Polybius, „ale počúvaj ďalej. Senát ešte v ten istý deň vyhlásil za cézara Galbu."

„Pri Castorovi a Polluxovi, starého Galbu, úbohého márnotratníka?"

„Práve toho. V Ríme sa povráva, že premrhal päťdesiat miliónov sesterciov, čo mu z náklonnosti odkázala Livia Augusta, manželka božského cézara - iba bohovia vedia, ako sa mu to podarilo."

„Pri floráliách nechal africké slony tancovať na lane; bol vtedy prétor a usiloval sa získať obľubu u ľudu. V divadle usporadúval námorné bitky so skutočnými triérami, dotiahnutými na lane z Ostie proti prúdu Tibera, a potom ich ťahali po uliciach cez Rím; Rimania vtedy jasali, lebo niečo podobné nikdy nevideli. No Galbu si nikdy neobľúbili, aj keď si na jednej strane cenili jeho rozhadzovačnosť, no na druhej sa hrozili jeho krutosti. Jednému

podvodnému zmenárnikovi dal Galba odťať ruky a prizeral sa, ako ich kat pritíska na zmenárnický stôl. Istého poručníka, čo otrávil svojho zverenca, na jeho príkaz pribili na kríž, a keďže odsúdený sa sťažoval, že je rímsky občan a má právo na smrť mečom, dal ho Galba sňať a drsný kríž natrieť bielou farbou, aby mu prichystal prvotriednu smrť. Myslím, že s Galbom sa dostaneme z dažďa pod odkvap."

Polybius prikývol. „Pane, Rím je plný chýrov a nik nevie, čo je pravda a čo lož. Najprv sa hovorilo, že Tigellinus si siahol na život spolu s cézarom, no potom som ho na vlastné oči videl na fóre nadávať na pamiatku zbožšteného cézara; tvrdil, že bol vždy Nerónovým odporcom, ale nemohol to dať verejne najavo, aby zatušoval svoje konanie proti Božskému... Taká beštia! A preto mu vraj Galba ponechal prétoriánsku prefektúru. Teraz sa však šíria reči - a preto som sa vybral sem - že na naplnenie cézarových pokladní budú musieť všetci Rimania, slobodní i prepustenci, majitelia, čo majú viac ako sto otrokov, prenechať tento prebytok božskému Galbovi a v rovnakom pomere aj podiel z majetku."

„Merkúr, stoj pri mne!" Pompejčan si sadol vedľa Asculy a bezradne hľadel do zeme.

„Čo to znamená?" opýtala sa Ascula.

„Čo to znamená? To znamená, že mi chcú zobrať štyri pätiny z mojich päťsto rímskych otrokov a rovnakú časť môjho rímskeho majetku."

„A keby si mal sto otrokov?"

Afrodisius sa trpko zasmial. „Potom by som z toho vyšiel azda bez ujmy..."

„Cézar sľúbil každému prétoriánovi tridsaťtisíc sesterciov," uisťoval Polybius. „Potrebuje teda tristo miliónov, a tie si zoberie."

„Ale nie odo mňa!" podráždene zvolal Pompejčan. „Tomuto márnotratníkovi nevhodím do pažeráka ani as. Počúvaj, čo

najrýchlejšie uháňaj späť a priprav na odchod toľko otrokov, aby ešte deväťdesiatdeväť ostalo v Ríme."

„Pane, potom sa zastaví viac ako polovica tkáčskych stavov a lode, čo v Ostii vykladajú náklad, nebudú môcť vyplávať."

„To je dobre, Polybius. Stavy nech stoja, lode nech kotvia. Vyber najvernejších, a tí nech otrokov privedú do Pompejí. *Mundus vult decipi."*

Polybius bol zmätený. Sám dobre nevedel, aké rozhodnutie od svojho pána čakal, no rýchlosť, s akou Afrodisius rozhodol, ho načisto zmiatla. Rozhodne nebolo jednoduché dostať z mesta nepozorovane štyristo otrokov.

„Prirodzene, že to nesmie vyjsť najavo!" povedal Afrodisius, vidiac Polybiovo váhanie. „Najlepšie bude, ak vyvedieš otrokov v malých skupinách cez Porta Ostensis, Porta Appia, Porta Latina a Porta Praenestina a zhromaždíš ich až na treťom míľniku, kde dal Marcus Crassus postaviť hrobku svojej žene Metelle." A po chvíli premýšľania dodal: „A prezvedaj sa v Ríme na najlepšieho ránhojiča, daj mu desaťtisíc sesterciov, voz a pošli ho čo najrýchlejšie sem, súrne ho očakávam. *Vale,* Polybius!"

Polybius po krátkom pozdrave zmizol a Afrodisius si pomaly začal dávať do poriadku šaty. „Dosiahol som všetko," rozhovoril sa, nehľadiac na Asculu, „no Fortuna nikdy nevyprázdni svoj roh hojnosti úplne. Keď si chudobný, snívaš o bohatstve, si bohatý, snívaš o sláve, keď si slávny, snívaš o šťastí, no šťastný nie si nikdy. Aj rýchlobežec Ladas, ktorého ešte aj dnes, po pol tisícročí uctievajú na rímskom fóre, pretože Myron mu postavil sochu a bohovia ho zasypali slávou - aj ten vraj po jednom víťazstve v Olympii, keď mu odovzdávali olivovú ratolesť, povedal, že radšej by mal dnu a bohatstvo, lebo čo už z toho má, že má rýchle nohy a prázdny žalúdok? Len málokto sa uspokojí ako Epikuros hlásaním,

že najvyšším šťastím je vyrovnanosť duše a radosť zo zeleniny vo vlastnej záhradke. Chválim svoje dni, noci sú pre mňa strašné."

„Ledu získaš," pokúšala sa ho utešiť Ascula, „musíš jej prejaviť svoju lásku a ona ju bude opätovať."

„Vari som jej neprejavil lásku, keď som ju zachránil pred smrťou? A toto má byť vďaka?"

Ascula ho vzala za ruku a pritisla si ju na hruď. „Afrodisius, si obchodník, dokonca mimoriadne dobrý obchodník, lenže život v nijakom prípade nie je obchod. Myslíš si, že si zaplatil za Ledin život päťtisíc sesterciov, a teraz žiadaš zisk, lásku za sedemtisícpäťsto sesterciov. Sú to nesprávne počty. Za peniaze môžeš uspokojiť svoje túžby, ba môžeš získať obdiv, no nijaký denár, nijaký aureus sa nejagá tak ako milujúce oči. Ak Ledu miluješ, usiluj sa prejaviť voči nej pochopenie, nechaj jej vieru; ak kresťanov vyzradíš, Leda sa k nim verejne prihlási a ty zradíš svoju lásku."

„Kresťania sú neznabohovia, konajú proti zákonu!" „Láska nepozná zákony, Afrodisius." Pompejčan vstal. Asculine slová ho zmiatli. „Viem, čo si teraz myslíš," povedala Ascula, „a to z úst jednej *lupy!"*

„Nie," skočil jej do reči Afrodisius; trápne sa ho dotklo, že Ascula sa sama označila za pobehlicu.

„Ale áno, ale áno, žijem z predajnej rozkoše a nevidím na tom nič hanebné. Dve desaťročia som žila cnostné ako stelesnená cudnosť, ako verná žena Lucia Vetutia Placida. Lenže Placidus zahynul pri zemetrasení, krčma bola zničená, nebolo peňazí na jej znovupostavenie. Nemala som na výber, buď sa vrátiť späť do otroctva, alebo sa predávať. *Tertium non datur."*

Pompejčanov pohľad sa ako urieknutý upieral na predmet, položený na stolíku pri vchode. Musel tam byť po celý čas, ale Afrodisius si ho nevšimol. To svedčilo v prospech Asculy, že

nedožičila návštevníkovi ani jeden pohľad mimo seba; no teraz, pri odchode, musel padnúť do očí, prinajmenšom jemu, lebo on sa s týmto predmetom stretol už často a vždy za zvláštnych okolností. Bola to náhoda, alebo sa za tým skrýval prefíkaný úmysel, že tu tá vec ležala zdanlivo nepovšimnuté?

Čo je to? Ako sa sem dostala? chcel sa opýtať vrcholne vzrušený Afrodisius, už sa aj nadýchol a otvoril ústa, no potom mu čosi zaseklo reč, pevne stisol pery, akoby mal prehltnúť horký liek, trpký ako na prášok roztlčený koreň psice poľnej, vraj účinný proti epilepsii, a mlčal. Svoje vzrušenie však nevedel skryť; ruky sa mu triasli, lapal po vzduchu a od závratu v hlave sa až zaknísal: Pred ním na stole ležala celkom taká dýka so zakrivenou rukoväťou, aká zabila jeho pána Serena, taká, čo priniesla smrť Priscillianovi, akú videl kedysi u Poppaei a cieľom akej bol aj on sám v divadle na Marsovom poli.

Ascula podišla k Afrodisiovi, aby ho podoprela, lebo si všimla jeho závrat, ale on sa uhol, vybehol von a zhlboka do seba vtiahol nočný vzduch.

Telo dievčiny sa vzopälo v strašnej horúčke, Leda v blúznení volala otcovo meno a že je na ceste k nemu, a ránhojič mal čo robiť, aby blúzniacu dievčinu vtlačil na vankúše.

„Zabiješ ju, Trebius, na jed je prislabá, počuješ!" Afrodisius schmatol ránhojiča odzadu za plecia a chcel ho odvliecť od lôžka, no Trebius ho odsotil, takže skoro spadol. Vtedy Pompejčan klesol na kolená, zaboril tvár do plachiet pri nohách postele a rozplakal sa.

„Ak chceš, aby prežila," zvolal Trebius, „musíš mi dať voľnú ruku! Ver mi, bez jedu by už bola Leda mŕtva. Len pozri, ako jed bojuje!" A oči mu pritom svietili. Trebius mal povesť lekára a mága, ktorý sa svojmu umeniu naučil v Alexandrii, kde, ako sa povrávalo, chudobní predávali vlastné telo, aby ich po ročnom živote v blahobyte lekári bezbolestne usmrtili a rozkrájali na kusy ako býka na oltári Jupitera Optima. „Je to aconitum, nápoj zo žltého kvetu prilbice, o ktorom Gréci hovoria, že sa vyplavil zo slín psa Cerbera, keď ho Herakles vyvliekol z podsvetia; skutočnosť je taká, že rastie len v pontskej Heraklei, kde pod čiernym balvanom ukazuje vchod do podsvetia."

„Ale zabíja ľudí; vrah žien Calpurnius Beštia, čo svoje obete vraždil v spánku, vraj tiež používal toto aconitum, je to prisilný jed!"

„Každý liek je jed," odvetil Trebius, „ale jedom je aj každá choroba, jedom ovládajúcim telo. Môžeš podľa starého zvyku obetovať Aesculapovi kohúta, a tak prosiť o jeho priazeň, lenže ako je známe, božský liečiteľ nie je najmocnejší a Jupiter ho kedysi zasiahol bleskom, aby svojím umením nebral ľudí smrti. Takže radšej dôveruj lekárom, tí vedia, ako proti jednému jedu v tele bojovať druhým jedom. Je to koruna liečiteľského umenia,

riadiť boj dvoch smrteľných jedov v tele človeka tak, že oba zhynú a človek zostane nažive."

„Hovoríš ako mág," povedal Afrodisius, so zaujatím načúvajúci lekárove slová. Leda teraz ležala pokojne, ale dych mala nepravidelný a bolo ho počuť len v krátkych výdychoch.

„Každý lekár je polovičný mág, lebo každá choroba je spolovice zlé čaro. Pozri na túto dievčinu, iba jed ju nevylieči, on ju len udrží - možno - pri živote, ale tým nebude vyliečená. Lede, milý Pompejčan, chýba životná energia, cíti sa osamotená a v smrti hľadá nový život, hľadá náklonnosť a lásku."

„Ale ja ju milujem, pri Venuši a Amorovi, prisahám!"

„Ty si *myslíš*, že Ledu miluješ, Pompejčan! Lenže ona to vôbec nezbadala. Možno cíti, že po nej *túžiš* - ale je to láska? Obávala sa, že ju využiješ, a potom necháš tak. Ináč sa jej čin vysvetliť nedá."

„Dostane sa z toho, Trebius?"

Ránhojič položil pravú ruku dievčine na čelo, ľavou ju chytil za zápästie. Mlčal.

„Zaplatím ti trojnásobok," žalostil Pompejčan, „ale postaraj sa, aby žila."

Vtedy sa ránhojič obrátil a povedal: „Ty si skutočne myslíš, že sa život človeka dá kúpiť? Keby to tak bolo, žili by bohatí večne a chudobných by nebolo, lebo by neprežili prvý rok. Človek by si takmer mohol myslieť, že máš pravdu, pretože tradícia hovorí len o veku významných mužov, no predsa sa mýliš ako Hesiodos, ktorý tvrdil, že vrana žije deväť ráz dlhšie ako človek, jeleň štyri razy dlhšie ako vrana a havran tri razy dlhšie ako jeleň. Pravda je taká, že človek prežije jeleňa, havrana aj vranu a že sa opisujú len životy slávnych ľudí, ako to robil, povedzme, Cornelius Nepos, Cicerónov priateľ. O chudobných nehovorí nikto. Nikto nepozná storočného otroka - už len preto nie, lebo jeho narodenie je

zahalené temnotou, zato o Marcoví Valeriovi Corvinovi, ktorý zažil sto jarí, hovoria všetci, lebo častejšie ako ktokoľvek iný zasadol na kurulskú stoličku - a síce dvadsaťjeden ráz - a pretože medzi jeho prvým a posledným konzulátom prešlo štyridsaťšesť rokov. Nik by nehovoril o božskom veku Terentie, ktorej stotriročné telo spálili na Marsovom poli, keby nebola bývala ženou veľkého Marca Tullia Cicera, a dávno by sme zabudli aj na Clodiu, napriek tomu, že sa dožila sto pätnástich rokov a bola pätnásťnásobnou matkou, keby jej právnik a Cicerónov priateľ Ofilius nebol postavil pomník vo svojich spisoch.

„Prepáč, že som sa neovládal," ospravedlnil sa Afrodisius, „ale Leda *musí* vyzdravieť, počuješ, *musí* žiť!" Leda teraz dýchala pravidelne, ale zreteľne slabšie, a Pompejčan načúval jej dychu ako stopár vzdialenému klapotu kopýt. „Veríš," začal váhavo, „veríš v ďalší život duše, ako je to obsiahnuté v kresťanskom učení?"

Trebius zlostne odfrkol. „Pri Herkulovi! *Duša*, čo to je? Pitval som ľudí, rozoberal ich na časti a pozoroval ich orgány, ale nijakú dušu som nenašiel. Tieň, ktorému hovoria duša, je sladký sebaklam, ničí predsa ten najvítanejší rozmar prírody, smrť, odstraňovateľku všetkých pochybností a starostí. Chceš sa teraz, vo viere v pokračovanie veci, starať ešte aj o záležitosti, ktoré ti tak veľkoryso odoberajú koniec života? K takýmto myšlienkam nevedie ľudí nič iné, len pýcha a opovážlivosť, je to pochabý túžobný sen o božskosti, spupná závisť voči nesmrteľným bohom, určujúcim náš osud."

Pompejčan prikývol; neopovážil sa Trebiovi protirečiť, aj keď s jeho názorom nesúhlasil. Chcel mu odpovedať, že tak, ako ty si neobjavil dušu, ani ja som nestretol nijakého boha, ani Jupitera, ani Herkula... No nechal si tieto myšlienky pre seba.

Pompejčan strávil pri Ledinom lôžku celý deň a celú noc, každú hodinu jej prikladal na čelo čerstvé listy nátržníka, aby jej klesla horúčka, no keď sa teplota zmiernila, prišlo strašné vracanie a on sa bál, že Leda vyvráti z tela aj žalúdok. Trebius uvaril páchnuci nápoj z chlpatého, vnútri zeleného koreňa „stonožky", byliny, ktorá sa prísavkami a rozvinutými dlhými listami podobala na pokrútené chápadlo polypa a rastie prevažne pod hrčovitými vzdušnými koreňmi prastarých stromov. Pridal k nemu mladé listy kapusty a odležanú solenú rybu. Uvaril nevzhľadnú kašu a iba s veľkým úsilím ju dostal do chorej (pričom sa musela použiť drevená varecha), kaša vytiahla z tela všetky bolesti a Trebius s pohŕdavým pohľadom na honorár zmizol. Povedal, že pri Aesculapovi viac urobiť nemohol!

Na štvrtý deň Leda zázrakom vstala, našla slová vďaky a chcela ísť von, a Pompejčanovi dalo veľa námahy, aby jej v tom zabránil. Teraz sa už od nej ani nepohol, vymieňal jej masťami nasiaknuté obklady a nič ho od toho nemohlo odradiť.

Eumachia dala v krátkej odpovedi „otrokovi Afrodisiovi" na vedomie, že Gavia nevydá, ani živého a ani za milión. A tak Afrodisius pri lôžku chorej premýšľal, ako by získal priateľa naspäť, a nemusel veľa uvažovať, aby mu bolo jasné, že len slušne a počestné sa s kňažkou nepokoná. Prostredníctvom istého bitýnskeho otroka z Eumachiinho veľkostatku si Gavius s Afrodisiom vymieňali tajné správy; Afrodisius dodával otrokovi odvahy, zaprisahával ho, aby vydržal, že ho už čoskoro oslobodí. Dokonca sa mu podarilo podplatiť Syfaxa, dozorcu otrokov vo farbiarni, aby Gavia šetril, kým sa bude dať uskutočniť záchranný plán.

Odchod rímskych otrokov vôbec nevzbudil rozruch, lebo Polybius vykonal rozkaz svojho pána presne a vyviedol štyri

skupiny cez štyri mestské brány, a až potom sa zasa spojili, ináč však panovala v Ríme neistota, pretože, pokým sa nový cézar ešte vždy zdržiaval v Hispánii, nikto nevedel, kto má slovo - dokonca ani Tigellinus, ktorý sa údajne na Galbovo želanie delil o moc s Nymfidiom Sabinom.

Aby nevzbudil zdanie, že dostal správu o plánoch nového cézara, a *preto* odviedol veľký počet otrokov z Ríma, prišiel Afrodisius s geniálnym nápadom: Ponúkol sa, že znovu vybuduje v bývalej nádhere Jupiterov chrám na pompejskom fóre. Ruiny chrámu sa od zemetrasenia nezmenili, takže najvyššiemu rímskemu bohovi sa mohlo obetovať len na oltári Jupitera Meilichia neďaleko divadla. Štyristo otrokov by malo na odpratávanie trosiek zo skvelého príbytku boha stačiť. Duumvirovia dali prostredníctvom heroldov zvestovať veľkorysé podujatie tri razy: na kalendy, tri dni pred nonami a na idy mesiaca Sextilia, zasväteného božskému Augustoví, a sľúbili, že Afrodisiovi venujú bronzovú sochu a postavia ju pod stĺporadím fóra, kde sú zvečnení najvýznamnejší pompejskí občania.

Takto zožal Pompejčan zo všetkých strán veľké uznanie a nedôvera, ktorú k nemu, nečakane zbohatnutému prepustencovi, spočiatku pociťovali, sa teraz zmenila na súhlas a dôveru zo strany obchodníckych *forenses* i vznešených *Campanienses*. A veľmi starý Augustov kňaz Marcus Holconius Rufus, ktorému snehobiele a neostrihané vlasy padali voľne na plecia ako Galovi, z obetovaného holuba predpovedal, že stavba Jupiterovho chrámu zmení život mnohých ľudí, ale najväčšmi život Lucia Caecilia Afrodisia.

Kňazove slová nevzbudili veľkú pozornosť, iba Afrodisius sa zamyslel, lebo múdry Rufus už raz spoznal budúcnosť. Bolo to vtedy, keď spievajúca labuť padla z neba a ohlásila Pompejčanom pochmúrnu budúcnosť. No čo ako si lámal hlavu, nenachádzal vo

veštcových slovách zmysel a usiloval sa na celú vec zabudnúť. Lenže práve keď si človek želá, aby prúd zabudnutia čo najrýchlejšie dosiahol všetko pohlcujúce more, tečie pomaly, a tak zo dňa na deň ubúdajúce ruiny chrámu priťahovali Pompejčana ako Midasa zlato. Najmä za nocí, keď práca ustala, zakrádal sa Afrodisius okolo rozpraskaného staveniska ako kajúcny zločinec, vracajúci sa na miesto svojho činu, akoby tým mohol odčiniť, čo sa stalo.

Ale čo tak neústupné a vytrvalo hnalo Pompejčana na toto miesto? Nevedel, a za mnohých nocí si želal, aby starý nebol vyslovil predpoveď o chráme, lebo neistota budúcnosti je zlá, istota je hrozná, ale najhoršia zo všetkého je neistá istota.

Lesť s odvedením otrokov z Ríma bola úspešná; zatiaľ čo zámožným Rimanom vzali väčšiu časť majetku, jeho rímske imanie zostalo nedotknuté. Kohorty prétoriánov tiahli krížom-krážom cez mesto a počítali otrokov, ale mohli rátať stav Afrodisiových, koľko chceli, vždy ich bolo deväťdesiatdeväť.

Na októbrové kalendy sa designovaný cézar Galba konečne blížil k hlavnému mestu. Bol malý, holohlavý a podagrický, chorobou taký ochromený, že na skrivených nohách nemohol nosiť topánky a ruky nevládali rozvinúť zvitok. Horšie však bolo, že v Ríme ho nik nepoznal. A tak museli tri míle pred Rímom ničomníkovi v nosidlách jeho vlastní vojaci násilím uvoľniť cestu, pretože húf rozprášených legionárov nechcel veriť, že neduživý mužíček je nový cézar. A keď vkročil do mesta, kde ľudia napravo i naľavo od cesty usmrcovali obetné zvieratá, splašený býk po prvom údere kňazovej sekery roztrhol putá, vrhol sa na cézarove nosidlá a zalial Galbu krvou, takže vykladači znamení mu rýchlo posypali hlavu prachom z cesty, aby odvrátili väčšie nešťastie.

Nešťastie sa dalo do pohybu a ani obety nevedeli Parky obmäkčiť. Pred všetkými rímskymi chrámami horeli ohne,

Jupiterovi Capitolinovi obetovali býka s pozlátenými rohmi a kapitolskej Venuši venoval Galba náhrdelník z periel a drahokamov. Tým však vzbudil nevôľu Fortuny, zjavila sa mu vo sne a žalovala sa, že ju obral o *jej* votívny dar a že ona mu vezme všetko, čím ho obdarila.

Bohyňa šťastia sa totiž Galbovi už raz zjavila, vtedy ešte nenosil mužskú tógu, a unavená žiadala, aby ju pustili dnu, a keď sa mladík zobudil, stála pred dverami do átria železná socha. Galba jej zasvätil jednu izbu vo svojom vidieckom dome v Tuscule, kde pri nej každý rok prebdel jednu noc. Teraz sa ponáhľal na svoj veľkostatok, aby Fortunu obmäkčil, ale keď ta prišiel, namiesto bohyne našiel bezzubého starca, ktorý ani nevedel, ako sa volá, a tvrdil, že toto miesto mu pridelili bohovia na umretie. Vtedy si cézar uvedomil, že šťastie ho opustilo.

Servius Sulpicius Galba mal iba nepriateľov. Bohatí ho nenávideli, lebo ich obral o majetok, chudobní ním pohŕdali ako márnotratníkom, no a prétoriáni ho preklínali, pretože napriek nespočetným vyvlastneniam majetkov nebol schopný dodržať sľub a odmeniť každého tridsaťtisíc sesterciami. A zatiaľ čo on obetoval, prétoriáni vyhlásili za cézara lusitánskeho miestodržiteľa Marca Šalvia Otóna, ktorý prišiel do Ríma v Galbovom sprievode. No Galba sa dal odniesť na fórum, aby Rimanom oznámil, že on, Servius Sulpicius Galba, je jediný a pravý Božský. Ibaže v stisku a tlačenici starec vypadol z nosidiel, priskočili vojaci a odťali mu hlavu.

Do Pompejí prišla správa, že jeden vojak strčil do úst hlavy palec, a tak ju odniesol Otónovi, lebo na nej nebol ani len chumáč vlasov, za ktoré by sa bola dala chytiť. Oto daroval hlavu potulným markytánom, tí ju nosili na palici po prétoriánskom tábore a istý prepustenec vraj zaplatil za ňu sto aureov a odhodil ju na miesto, kde kedysi na Galbov príkaz popravili jeho pána.

Keď sa Afrodisius dopočul o vzostupe lusitánskeho kvestora, potešil sa, lebo si spomenul na onú noc, keď Oto, privolaný božským Nerónom do Ríma, utápal žiaľ v ťažkom červenom chioskom víne ako nevítaný hosť vo vlastnom dome. Vykladač hviezd z Kosu mu vtedy predpovedal, že Božského prežije a že najväčší význam bude mať preňho číslo 37. Afrodisius bol svedkom tejto predpovede, teraz mal Oto tridsaťsedem rokov a bol božským cézarom rímskeho impéria. Pri Herkulovi! V spoločnom smútku za Poppaeou Sabinou uzavreli Oto a Afrodisius priateľstvo, lebo nič nespája dvoch mužov väčšmi ako nešťastie s jednou a tou istou ženou, *concordia discors.*

Leda sa vďaka láskavej opatere Pompejčana navidomoči uzdravovala a on si zvykol obšťastňovať dievčinu drobnými pozornosťami. Priniesol prvé fialky zo svahov Vezuvu, nakladané ovocie z tržnice alebo kyslé mlieko osladené medom, lebo vedel, že Leda ho má rada, a týmto počínaním sa mu darilo získavať si dievčinu omnoho väčšmi ako slovným dvorením. Miloval Ledu zo dňa na deň viac, ale vystríhal sa vysloviť to a držal sa Senecovej stručnej rady, ktorú dal istému milujúcemu, čo chcel byť milovaný: Miluj!

Miluj! Pre Pompejčana nadobudlo toto slovo celkom nový význam, jeho slepá zamilovanosť sa nezakladala na radostnom očakávaní: Afrodisius chcel dávať, darovať, chcel Lede slúžiť a dostatočnou vďakou mu bola jej blízkosť. Niekedy sa ho zmocnili pochybnosti, či je ešte tým Afrodiosom, ktorý túžil po Poppaei Sabine a kúpil si Asculine služby: *Non sum, qualis éram.* Dávno zabudol na plány vyzradiť pompejských kresťanov, aj keď stopy na Ledinom tele boli neodstrániteľné. Veru, začal sa dokonca zaujímať o učenie muža z Tarzu, ktorého za Neróna popravili, a aj keď ázijskému majstrovi neveril, slová potulného kazateľa zneli zmierlivo, veď povedal, že žena patriaca ku kresťanom by nemala

muža inej viery prepustiť, ak je on ochotný s ňou žiť, lebo neveriaci muž je posvätený cez veriacu ženu.

Afrodisius celé noci horel túžobnými snami, pretože vedel, že od Ledy ho delí len stena po jeho pravici. No medzi jeho cubiculom a dievčinou neboli dvere, do jej cubicula sa prichádzalo len po dlhej chodbe nad viridáriom, popri vnútorných salónoch a po ďalšej dlhej chodbe, a vždy, keď sa vybral hnaný vášňou za ňou, zakrátko sa obrátil späť, pretože dlhá cesta ho vždy priviedla k rozumu a jasne si uvedomil, že veľa nechýbalo, a všetko by zničil.

Avšak jedného rána, práve keď po prebdenej noci vyčerpaný zaspal, lebo vypil na upokojenie horký nápoj zo zásob bylinárky, zjavila sa mu vo sne Leda, v dlhom, jemnom bielom rúchu vystúpila na jeho posteľ, kľakla si obkročmo nad jeho nohy a líce mu položila na prsia. Afrodisius počul jej pravidelný dych, cítil jej pokožku, chcel ju chytiť, strhnúť na seba, no olovená únava mu prilepila paže k plachte ako živica chrobákovi krídla. Táto hrozná ťažoba mu bránila slastne stonať, keď mu dievčina začala hladkať ramená, hrdlo a prsia. Ledine útle biele ruky opisovali neviditeľné malé kruhy a vyvolávali blažené teplo, pomaly sa šíriace do celého tela a prechádzajúce do pálčivej horúčosti.

A potom sa Leda, stále ešte kľačiac nad ním, narovnala, pretiahla si dlhé rúcho cez hlavu a pozrela naňho. Afrodisius sa neodvážil prezerať si jej telo, hľadel jej len do očí. „Ak ma ešte aj teraz miluješ," prehovorila dievčina, „tak si ma vezmi!"

„Čo to znamená *ešte aj teraz?"* odvetil Pompejčan a hlas mu znel jasavo. „Nikdy som ťa neľúbil tak, ako práve teraz. Ľúbim ťa, Leda, ľúbim ťa!"

Vtedy Leda chytila jeho ťažké ruky a pritisla si ich na rozochvené telo, Afrodisius cítil jej malé pevné prsia, jemne vyklenuté brucho, hladké stehná a hebké lono, a ešte pokým sa

opájal týmto slávnostným ohmatávaním ako nektárom, sladkým nápojom bohov, jeho priapos mimovoľne vnikol do nej, samozrejmé hľadanie a nájdenie, bolo teplo a horúco a Afrodisius mal pocit, že pukne.

Ako z diaľky začul krátky, ostrý výkrik, zvuk, ohlasujúci všetko iné, len nie bolesť, skôr akúsi ozvenu šťastia, stiahol Ledu na seba, prevrátil sa na ňu a prikryl ju vlastným telom, a so všetkou nežnosťou, akej bol schopný, dal jej pocítiť svoju lásku. Ich jazyky sa stretli bojazlivo a trasľavo, no len čo si na seba zvykli, tancovali jeden okolo druhého, jeden naháňal druhý a pokúšal sa ho obkrútiť ako stočený list a pevne držať. Ledino teplo, jej vôňa Pompejčana natoľko opájali, že ak by bolo Pompeje postihlo nové zemetrasenie, nebol by si to všimol, nebol by sa prestal s dievčinou milovať, bolo to omamné, neskutočné, bol ku všetkému slepý a hluchý.

Zdalo sa mu, že cez zavreté viečka vidí ranný úsvit, no neodvážil sa otvoriť oči, bál sa totiž, že by mohli zničiť snový zážitok. Ale cudzia vôňa, čo mu stúpala do nosa, i pocit na pokožke mu vraveli, že tento nekonečne krásny sen nebol mantickým obrazom jeho želaní, ani fantastickým vyčíňaním jeho mozgu v polospánku, ako sa to stalo snívajúcemu Odyseovi, keď z neba zletel orol a zabil dvadsať husí, z čoho on vyvodil, že jedného dňa odpraví naraz dvadsať nápadníkov svojej krásnej manželky Penelopy; nie, zdanlivá vízia bola skutočnosťou. Keď Afrodisius otvoril oči, uvidel Ledu vedľa seba.

Deň pred marcovými nonami v prvom roku vlády božského Otóna imperátora cézara Augusta uzavreli Afrodisius a Leda *matrimonium iustum* - že budú ďalej žiť ako muž a žena, podľa ustanovenia augustiánskeho zákona. A keďže *nuptiae*, rímske svadobné zvyky, nepoznali ani potvrdenie matrikárom, ani dajaký iný obrad, obmedzovali sa len na hostinu, kde poväčšine

vystupoval iba ženích. Ani by to všetko nestálo za zmienku, keby Afrodisius nebol svoju radosť vyjadril tým, že poveril putovného kuchára Apicia vystrojením slávnostnej hostiny, ktorá stála dvakrát stotisíc sesterciov a zúčastnila sa na nej polovica Pompejí. Ešte po rokoch rozprávali Pompejčania o tejto udalosti, preto si zaslúži, aby sme ju opísali bližšie.

Apicius bol synom známeho Marca Gavia Apicia, čo za vlády božského Tiberia Claudia Neróna - lakomca, pokiaľ išlo o jedlo - lukulský stravoval finančnícku šľachtu Ríma a nadobudol taký majetok, že jedného dňa, keď si urobil súvahu a zistil, že má už len desať miliónov sesterciov, otrávil sa, lebo táto suma sa mu nezdala hodná života. A práve syn tohto muža zozbieral všetky otcove recepty a pripravoval hostiny, akým nebolo v rímskom impériu páru. Hostina pod desaťtisíc sesterciov nie je nijaká hostina, hovoril zvyčajne kuchársky umelec, a slúži len na najedenie, nasýtenie. Preňho výdavky na Pompejčanovu svadobnú hostinu predstavovali vyšší priemer.

Apiciovo kuchárske umenie nespočívalo len v príprave exotických receptov, šlo predovšetkým o to, zohnať potrebné suroviny: spevavé vtáky a plšíky lieskové z Numídie, mauretánske pštrosy, hľuzovky a prepeličie vajcia z Galie, med, figy a melóny z Acháje, plameniaky a datle od Nílu, zajace a jelene z Germánie a všakové koreniny z Ázie, Lýkie, Arménie, Partska a Indie.

Takto zostavená hostina, na ktorú prišli pozvaní Pompejčania v slávnostných tógach a bez žien, začala sa pri západe slnka. Zopár stoviek otrokov stálo v špalieri a osvetľovalo udupanú cestu od mesta k Afrodisiovmu veľkostatku. Presne podľa zvyku *nuptiae* hrala hudba a tancovali dievčatá, a len rozmanité vína, čo dal podávať Afrodisius, by opisom chuti a pôvodu zaplnili celú knihu.

Dionýzov vínny mok sa lial do misiek v štyroch farbách, bielej, žltej, krvavočervenej a čiernej. Mnohí nikdy nevideli a

nechutnali čierne psitické zo sušeného hrozna a žasli nad jeho tuposladkou, muštovou chuťou, podobnou skybelskému z galatských úbočí, a Apicius varoval, aby na začiatok nevypili viac ako dva hity. Podávali sa vína zo Sikyónu, z Cypru, Telmessa, Tripolisu, Beryta a egyptského Sebennyta - toto posledné bolo také tmavé a kyslé ako suché kóske, ktoré si obyvatelia ostrova riedili morskou vodou (tento zvyk vzišiel z krádeže istého otroka, čo chcel takto doplniť chýbajúce víno). Prirodzene, nechýbali ani grécke vína, trpké lesboské, hoci neriedené malo prirodzenú morskú chuť, vína z Tasu a Chia a drahé domáce ariuské. Nesmieme zabudnúť na maronejské z tráckeho pobrežia, ktoré spomínal Homér s chválou a vážnou radou, aby sa riedilo dvadsaťnásobným množstvom vody, ďalej efezské pramnejské, rastúce len v okolí Artemidinho chrámu.

Z italských vín podával Pompejčan božské setinské, čo rástlo nad Fórum Appii a božským sa nazývalo iba preto, že od dní imperátora cézara Augusta sa ani jeden božský cézar tohto vína nezriekol, a pucinské víno, ťažké a výživné, dozrievajúce v pramennej oblasti Timava, pričom Júlia Augusta o ňom tvrdila, že mu vďačí za svojich osemdesiatšesť rokov života, lebo nikdy nepila iné víno, len toto. Zriedkavo trpké a lahodné ako jarný vánok boli vína z Alby a v živičnatých amforách bolo uskladnené kampanijské falernské, z ktorého existovali tri rôzne druhy, a hoci boli všetky z toho istého kyslého hrozna, počas zrenia, vrcholiaceho na desiaty rok, vznikol trpký, sladký a ľahký nápoj - podľa toho, či to bolo caucinské hrozno z vŕškov, faustiniánske zo stredu krajiny, alebo vlastné falernské, pestované iba na rovine. A napokon tu bolo sicílske mamertínske víno zo svahov Etny, ktoré skrývalo v sebe rovnaký oheň ako dymiaca hora...

Muži sa rozmiestnili na ležadlá, Riman Nigidius, lekár Trebius, ktorému Leda vďačila za život, starý Jupiterov kňaz

Marcus Holconius Rufus, vážený výrobca rybej omáčky Scaurus, Loreius Tiburtinus, ten už roky nevynechal ani jednu pompejskú hostinu, Afrodisiov starý učiteľ Saturnius - jediný z kresťanskej obce - jeho konkurent a majiteľ statkov Lucius Herrenius Florus, Ululitremulus v sprievode nápadne oblečenej skupiny hercov, tučný chovateľ dobytka Marcus Postumus a mnohí ďalší známi Pompejčania, nezávislí na Eumachii. Najväčšiu radosť spôsobil Afrodisiovi Gaius Plinius Secundus, ktorý tiež opustil Rím a žil teraz na vidieku neďaleko Pompejí, kde sa venoval svojim štúdiám. Hostiteľ privítal oslavovaného spisovateľa, držiac v ruke rydlo, čo mu kedysi v divadle zachránilo život, a plný vďačnosti ho pobozkal.

„Nunc est bibendum, nunc pede libero pulsanda tellus!" Magister bibendi, riadiaci hostinu, zvolal horácovský prípitok, dupol ľavou nohou, z naplnenej misky vylial trochu na zem ako dar bohom a - keďže sa pilo podľa *more Graeco* podal misku doprava, aby si každý upil. Až teraz bola *comissatio* otvorená, otroci ponúkli každému hosťovi vlastný pohár a opýtali sa, na čo má kto chuť. Piť podľa gréckeho zvyku znamenalo piť víno nezriedené, čiže na rozdiel od rímskych zvykov bez vody, a preto z menších pohárov zvaných *cyathos.*

Kučeraví chlapci chodili medzitým od hosťa k hosťovi, naberali voňavú masť zo striebornej misky a natierali pozvaným nohy. A pokým Afrodisius a jeho priatelia usrkávali alebo dychtivo popíjali zo zásob vína, chlapci položili každému pijanovi na hlavu kvetinový veniec, ten plešivcom ako Scaurus alebo Postumus dodal smiešny výzor - každý bol stelesneným Bacchom. K tomu hralo v pozadí kvarteto strunových a brnkacích nástrojov kvílivú nemelodickú hudbu. A ešte pred hrou v kocky, pri ktorej sa hralo o peniaze, ba dokonca o pamfylské tanečnice, zdvihol sa

Ululitremulus a za brnkania lutny s prehnanými gestami predniesol Horáciovu ódu:

Hrou strún, voňavým kadidlom a krvou mladého býčka, ktorého sme im už dávno prisľúbili, potešme bohov, čo nám ochránili Numida, takže sa šťastne vrátil od brehov Hesperie do vlasti a v kruhu priateľov rozdal teraz veľa nežných bozkov, no nikomu nie toľko, ako tebe, ó, môj Lamia, s ktorým prežil mladosť, pokým ste obaja nezmenili tógu. Dnes nemôže slávnostným dňom chýbať šťastná hviezda! Nepočítajme ustrašene poháre, dajme si ich naplniť znovu a znovu, nech nohy nemajú pokoja pri salských tancoch! Dnes nemôže v pijanských pretekoch zvíťaziť Bassus nad Damalidom! Posypte tabuľu ružami, brečtanom a prchavými ľaliami! Na Damalida sa s vrúcnosťou budú upierať túžobné pohľady; no Damalis, verný milencovi, objíme ho ako vinúci sa brečtan."

Potom nadišla Apiciova chvíľa. Ohlásil nasledujúce chody *ex ovo usque ad malum,* a už len pri ich opise sa hosťom zbiehali sliny. Pretože Apicius neopisoval len jedlá, čo im vzápätí predložia, ale venoval sa predovšetkým špeciálnej príprave, ktorá chvíľami pôsobila cudzo ako egyptská zvieracia bohyňa s ľudskými rukami a nohami a šakaľou hlavou.

Gustatio sa začínalo sardelovou panvicou, ostro okorenenou, aby otvorila žalúdok: na panvicu sa dali vykostené grilované a varené ryby, pridali sa vajcia, čierne korenie, rybacia omáčka a olej, rozmiešalo sa to na kašu, obložilo mliečnobielymi medúzami a varilo sa to v pare, aby sa vajcia a medúzy nezmiešali. Potom sa to celé usušilo v teplom vzduchu, okorenilo a teraz sa podávalo ako chuťovky. K tomu sa podľa Apiciových slov odporúčalo ľahko stráviteľné bravčové vemeno, uvarené, zvinuté a upevnené trstinou, osolené a mierne grilované, okorenené čiernym korením,

rybacou omáčkou, ligurčekom a troškou bieleho vína, nad takým jedlom by mliaskal jazykom aj Trimalchios. Nemožno zabudnúť ani na plnené plšíky lieskové, zbavené vnútorností, s plnkou zo sekanej bravčoviny, píniových jadierok, lazerového koreňa a rybacej omáčky, upečené na suchej tehle v peci.

Pomedzi to sa bude podávať *pulmentarium ad ventrem,* vývar podporujúci trávenie z cvikly varenej s kapustou, okorenený rascou, čiernym korením a olivovým olejom, ešte raz prevarený, a po odstavení z ohňa sa doň pridal sladič, posekané orechy a rybacia omáčka - podáva sa horúci a pije sa.

Hlavný chod, *mensae primae,* otvorí varený plameniak, jedlo hodné cézarovej tabule. Ošklbaný vták sa naložil do slanej vody, ochutenej kôprom a octom, napoly sa uvaril, potom sa pridala viazanička koriandru a cesnak, všetko sa uvarilo domäkka, a prilialo sa *defrutum,* aby pokrm dostal farbu. Nato usilovní kuchári rozdrvili v mažiari mätu, rutu, rascu, koriander, lazerový koreň a čierne korenie, pridali ocot a datle, doliali vývar, takže vznikla voňavá omáčka, tou sa preleje vták na striebornom podnose. Ako príloha budú naukladané hľuzovky, osolené, ugrilované na drevenej paličke a zaliate omáčkou z oleja, vína, medu, čierneho korenia a rybacej omáčky. To bude slasť! A pre labužníkov: mozog z plameniaka.

Ten, komu bolo mäso plameniaka priveľmi chrumkavé a malo priveľa kostičiek, mohol sa tešiť na plnené diviačie stehno na spôsob Terentia, a on, Apicius, prisahal pri Diane, pre ktorú bol lov svätý, že štetinaté zviera videlo ešte v ten deň vychádzať slnko, také bolo čerstvé. Na prípravu stehna šikovné prsty jemne uvoľnili kožu od mäsa a pomocou lievika naplnili dutinu chutným korením: zmesou z potlčeného bobkového listu, čierneho korenia, ruty, lazera, rybacej omáčky a najlepšieho oleja. Stehná zašili a uvarili v náleve z morskej vody, kôpru a vavrínových výhonkov.

Apicius mohol odporučiť aj plnené prasiatko, ktoré predtým, než sa bude podávať na holej dubovej doske, prekonalo túto procedúru: Očistené a cez pažerák vypitvané ho naplnili plnkou, čo sa vyrovnala najsladšej lahôdke bohov. Šikovní kuchári zmiešali ligurček a oregano, potlčené čierne korenie a lazerový koreň s rybacou omáčkou, pridali píniové jadierka a celé čierne korenie, do toho všetkého vmiešali surové vajcia, varený mozog a malé vtáčiky. Touto dobrotou prasiatko naplnili, zašili a piekli v peci päť hodín a v náležitých odstupoch kropili zeleným olejom, aby bola koža chrumkavá. No lesklé červenkavé prasiatko sa podávalo s pastierskou píšťalou v papuli, a tá, pokým zvnútra unikal horúci vzduch, vydávala kvílivý zvuk.

Vďaka Neptúnovi vraj za tým prídu na stôl najchutnejšie dary mora: *Isicia de cauda lucustae* - knedličky z langustích chvostov, ich príprava bola jednoduchá, chuť prekvapivá, uvarené sa posekali, primiešali sa žĺtky z varených vajec, čierne korenie a rybacia omáčka, ale len toľko, aby sa z cestovitej kaše dali robiť guľôčky a mohli sa krátko opiecť na panvici. Prirodzene, chýbať nemôžu ani plnené sépie, vypitvané, vyklopané na tvrdom kameni a naplnené nasledovnou plnkou: teľací mozoček sa zmiešal s tromi varenými vajcami a posekaným mäsom, ochutil čiernym korením. Naplnené a zašité sépie sa varili tak dlho, kým chutná plnka nestvrdla a sklovitá koža sépií nezmäkla, pred podávaním nakrájali morské zvieratká na plátky. O ustriciach, morských ježoch, úhoroch a mrenách sa azda netreba zmieňovať, iba ak o tom, že ku každému jednotlivému jedlu sa podávali rozmanito pripravované bylinkové omáčky, spôsob ich prípravy však zostal tajomstvom.

Vtedy sa už tučný Postumus, ktorému pripadalo vyratúvanie kuchárskych lahôdok priveľmi pomalé, nezdržal a nanajvýš vzrušený zvolal: „A čo budeš podávať ako *mensae secundae*, hovor!" A strčil si všetkých desať prstov naraz do úst.

„Sladkosti?" Apicius vyvrátil oči k nemu. „Nesmel by som sa volať Apicius a byť synom slávneho Marca Gavia Apicia, keby som vám nepredložil môj vajcový krém *tyropatina!"* Do mlieka sa pridá med, päť vajec a všetko sa to za stáleho miešania varí na slabom ohni - pokým zmes nestuhne. Tento dar bohov sa podáva s čerstvo mletým čiernym korením. Na záver mal pripravené datle ä la Apicius, boli vykôstkované a plnené píniovými jadierkami a mletým čiernym korením, obalené soľou a uvarené v tekutom mede. *„Nunc vino pellite curas!"*

Hostia tlieskali a obdivne sa vyslovovali o Afrodisiovi, že rozumie nielen dobrým obchodom, ale aj umeniu žiť, tak ako Lucius Licinius Lucullus, úspešný konzul a vojvodca, ktorý spoznal príjemné stránky života a z ázijských vojenských výprav doniesol vzácne knihy a obrazy - a z Kerasu na Ponte čerešňu; usporadúval hostiny a o tých rozprávajú Rimania ešte aj dnes, po sto rokoch. A tak zdvihli v pravej ruke misku s vínom - ľavou si ako zvyčajne podopierali hlavu, lebo sa pokladalo za nešťastné znamenie chytiť misku s vínom do ľavej ruky - a každý zaželal Pompejčanovi, aby bol šťastný v náručí mladej ženy a bohatý ako Crassus, majiteľ veľkostatkov v hodnote dvesto miliónov sesterciov, alebo ako prepustenec Isidorus, ktorý za konzulátu Gaia Asinia Calla a Gaia Marcia Censoria napísal závet, kde napriek veľkým stratám v občianskej vojne odkázal svojim dedičom dvestopäťdesiatsedem kusov drobného dobytka, tritisícšesťsto volov, štyritisícstošestnásť otrokov a zlato za šesťdesiat miliónov sesterciov - s podmienkou, že mu musia vystrojiť pohreb prinajmenšom za milión sesterciov.

Takto jedli, pri Jupiterovi, polovicu noci. Žrali, grgali, vracali a odbavovali si potrebu a ani pritom nevstali z miesta (otroci im dolu pridržali striebornú misu), vychvaľovali sa ľúbostnými dobrodružstvami a hovorili o peniazoch, peniazoch, peniazoch, čo

neustále strácali na hodnote, a o pompejskom zázraku - tak to nazývali v celom impériu, lebo mesto sa sedem rokov po veľkom zemetrasení *motu proprio* prebudilo k novému životu vo väčšej kráse ako kedykoľvek predtým.

Afrodisius bol v tú noc šťastný, pil viac ťažkého chioského vína, ako zniesol, lebo ani jeden z hostí si neodpustil, aby nepredniesol osobitný prípitok na domáceho pána a aby si s ním osobitne nepripil. Viečka mu oťaželi ako atické olovo, cez triklínium sa ťahali dymové výpary, akoby jeseň zahalila kampanijskú perlu hmlou, a v okamihu stiesnenosti Pompejčan zrazu videl bujnú spoločnosť akoby v zrkadle, s hrôzostrašne znetvorenými údmi, všetci pozdvihli čaše ľavou rukou a pripili mu na zdravie so širokými gestami. No znetvorený obraz zmizol skôr, než si ho mohol dôkladnejšie prezrieť, a Afrodisius kývnutím privolal otroka, aby mu pokropil tvár voňavou vodou; to pomohlo.

Z ničoho nič sa ozval Loreius Tiburtinus, vraj sa povráva, že Afrodisiova mladá žena je naklonená kresťanom, áno, vraj je dokonca kresťankou a utiekla z Ríma pred prétoriánmi - klebeta *in statu nascendi.*

Rozjarený hovor obratom ruky stíchol a všetci uprene hľadeli na Pompejčana, ale nie preto, že by Tiburtinus šíril niečo neslýchané, nie, väčšina z nich už o tejto klebete počula, teraz však s napätím čakali na Afrodisiovu odpoveď.

Avšak Afrodisius reagoval pokojne; na otázky takéhoto druhu bol pripravený a obrátil Tiburtina na posmech tým, že sa ho opýtal, či už je na tom tak zle, že udáva nevinných Pompejčanov, aby sa dostal k tisíc sesterciom odmeny, ktorú medzičasom vypísali. Ak to potrebuje, on mu ich veľmi rád daruje, ba aj viac, potom by však mal zarábať peniaze čestným spôsobom.

Vtedy sa ostatní od smiechu plieskali po stehnách a Loreius Tiburtinus očervenel v tvári ako numidský kohút. Afrodisius ešte

dodal, že sa dobrovoľne pustil do znovuvybudovania Jupiterovho chrámu, aby hromovládcu zmieril s mestom - je to azda čin kresťana? Lebo keby jeho žena Leda bola prívrženkyňou nového, východného učenia, musel by byť hádam aj on kresťan. Napokon, ešte nik nepočul, aby muž a žena pod jednou strechou obetovali rôznym bohom.

Od toho dňa bol Lucius Caecilius Afrodisius ozajstným Pompejčanom, nebol už prišelec, prepustenec ani *homo novus*, bol jedným z nich a zdalo sa, že šťastie je na jeho strane.

Ale zdanie klamalo, pretože s každým dňom, ktorý mu priniesol nový úspech a vyšší zisk, rástol aj jeho strach z neznámeho. Tohto strachu ho nevedela zbaviť ani Leda, hoci mu bola dobrou ženou, a prispievala k tomu kňazova veštecká predpoveď, že znovuvybudovanie Jupiterovho chrámu zmení život mnohých ľudí, ale najväčšmi Afrodisiov.

Strážený ako cézar v Ríme trávil Afrodisius dni za múrmi svojho veľkostatku, a keď opustil sídlo, vždy ho sprevádzala šestnásťčlenná osobná stráž. Čo mal vlastne Rufus na mysli svojou pochmúrnou predpoveďou? Keď sa ho pýtal na zmysel slov, kňaz sa tváril uzavreto. Neznámy počet rokov života mu vryl do tváre večný úsmev, masku, za ktorou sa skrývalo vedomie o hroznom čine, úsmev augura, čo po celý život zastával svoj úrad, nosil *toga praetexta* a mal nárok na čestné kreslo v divadle. Za to vykladal vymodlené znamenia, no aj tie, čo sa ukázali nevymodlené, ako tie *ex caelo,* alebo *ex avibus,* alebo aj blesky v rozličnom čase a vnútornosti z jatočných zvierat, najmä pečeň, na ktorej sa podľa prívržencov tohto učenia odrážali nebeské oblasti prináležiace určitým bohom.

A hoci za božského Tiberia boli aj takéto nezmysly zakázané, už dávno ich opäť oživili, a každý vyšší úradník mal medzi svojimi *apparitores* nejakého obhliadača vnútorností, *ut aliquid fiat.* Ak

posvätné chrámové kohúty žrali pahltne, až im väčšina krmiva padala zo zobákov, pokladalo sa to za priaznivé znamenie bohov, a keď si kňaz želal priaznivé znamenie, pomáhal si tým, že nechal kohúta vyhladovať, až takmer skapal, a potom ho posadil do klietky so zrnom, ktoré zobal tak náhlivo, že väčšina mu vypadla. Ale pravdou bolo aj to, že auguri správne predpovedali významné udalosti, lebo v ich chrámových archívoch boli uložené záznamy posadnutých veštcov, ktorí mali k bohom bližšie ako k ľuďom. Poznali šťastie a utrpenie - najmä to, už grécki filozofi na čele s najvýznamnejším z nich, Aristotelom, hlásali učenie, že tam, kde dopadá na zem veľa svetla, nachádza sa aj veľa tieňa, taký je zákon prírody.

Hovorí sa, že v pradávnom praveku žilo ľudstvo na zemi bez utrpenia, bez zla, starostí a chorôb. No keďže Prometeus vzal bohom najväčšie šťastie, oheň, Zeus, ktorý u ľudí zbadal doďaleka viditeľné plamene, vzbĺkol hnevom a poveril Hefaista, aby ľudí potrestal. A veľký sochár Hefaistos vytvoril hanblivú dievčinu, podľa vôle najvyššieho predovšetkým zo zeme a vody, Aténa ju ozdobila závojmi a kvetinovými vencami a naučila tkať, Afrodita jej venovala pôvab a stravujúcu túžbu, Hermes náklonnosť ku klamstvu. Dal jej hlas a nazval ju Pandora. Potom sa Hermes s Pandorou vydali na cestu k ľuďom s tajuplnou skrinkou v batožine. Ľudí vzrušovalo už samo meno dievčiny, Pandora, „tá, čo všetko daruje". Prometeov nešikovný brat Epimeteus uvidel dievčinu i lákavú skrinku a zobral si oboje. Zeus si v srdci nič iné ani neželal: Pandora otvorila skrinku a vypustila nešťastie, čo sa rozšírilo po zemi a mori ako víchrica, a chorobu, čo prichádza v noci, nečujne, bez hlasu, ktorý jej Zeus odňal. Pod okrajom nádoby v skrinke zostala iba Elpis - nádej, ale Pandora prudko zavrela vrchnák. Odvtedy sa každý smrteľník musí obávať, že aj v časoch najväčšieho šťastia ho môže postihnúť nešťastie.

Zdalo sa, že vietor z Pandorinej skrinky Afrodisia nezasiahol. A predsa je vôľa bohov nevyspytateľná ako morský odliv, čo raz za deň ustúpi zo zaliatej zeme, aby ju ešte v ten istý deň opäť zabral. A podľa zákona prílivu a odlivu osud poddajných vedie, ale vzpierajúcich sa vlečie, alebo ako hovoril Seneca: *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.*

Na šesťdesiaty deň práca na Jupiterovom chráme ustala. Nad mestom sa hnali čierne mraky a ohlasovali koniec leta. Z neba udierali blesky ako žeravé šípy a oblaky sa nad mestom vyprázdňovali, lialo ako z krhly. Búrky zúriace nad Pompejami, na úpätí Vezuvu, boli obávané pre svoju prudkosť a ľudia si rozprávali hrôzostrašné historky: o Marcoví Herreniovi, váženom radnom pánovi, ktorého zasiahol blesk, a on mŕtvy zastal na fóre; o Drusille, po tej skĺzol blesk, keď čakala dieťa, zabil jej plod, no ona zostala nažive; o bleskoch, čo neprichádzali z neba, ale z pompejskej zeme, skrývajúcej nečisté látky prírody. Za konzulov Manlia Acilia a Gaia Porcia vraj v sprievode kľukatých bleskov pršalo mlieko a krv a za Lucia Paula a Gaia Marcella dokonca kamene. A mnohí Pompejčania mali pripravené tulenie kože, lebo tulene sú vraj jediné zvieratá, ktoré nikdy nezasiahol blesk. Rozprávalo sa, že ľuďom, zasiahnutým v spánku, blesk v smrti otvoril oči, zatiaľ čo zasiahnutých v bdelom stave našli so zavretými očami. Obete blesku sa nikdy nespaľovali, museli byť pochované do zeme.

Takéto historky podnecovali v Pompejčanoch strach pred búrkami, preto obetovali lárom vo svojich domoch a opustiť vlastné múry sa pokladalo za rúhanie. Ustrašene teda hľadeli k nebu a skúmali smer bleskov, lebo podľa etruského učenia najviac nešťastia prinášali tie, čo išli zo západu na sever; ak sa vracali späť, odkiaľ prišli, ohlasovalo to veľké šťastie (toto znamenie sa vraj ukázalo veľkému Sullovi).

Pompeje boli ako vymreté. Dokonca aj psi a mačky, čo inokedy v tisíckach dotvárali obraz mesta, sa ukryli v dierach. V úzkych uličkách bolo po kolená vody a podobali sa potokom, vytŕčali len kvádre, uložené na dohľad ako stúpadlá. Stemnetý deň sa bez prechodu zmenil na temnú noc, a keď ustal dážď, keď už len sem-tam plesla na zem veľká kvapka ako vtáčie vajce, ktoré kukučka púšťa do cudzieho hniezda, Afrodisia sa opäť zmocnilo ono nevysvetliteľné nutkanie, čo ho už týždne hnalo do chrámových zrúcanín.

V sprievode osobných strážcov sa Pompejčan blížil k fóru, mĺkva procesia šla v temnote Via consularis, pozdĺž Ulice augustálov k opustenej svätyni len tu a tam zalialo domy ostré svetlo ojedinelých bleskov.

Afrodisius zastal a čakal na ďalší záblesk, pri ktorom na jasnom nebi temne vystúpili kýpte stĺpov portika. Trosky na sokli vo výške muža boli zväčša odpratané, len ojedinelé čneli ešte do výšky múry. Akiste by to trvalo roky a duumvirovia by sa vymenili päť až desať ráz, než by Jupiterov chrám zažiaril v starom lesku - pomyslel si Pompejčan a vyšiel po širokých schodoch, tiež vyžadujúcich obnovu, prekročil zrazený portikus a cez zemetrasením rozmetané dlaždice sa potkýnal dovnútra, kde bola kedysi *cella*, príbytok obrazu boha.

Teraz tu zívala obrovská diera, čierna ako vchod k Hadovi, ktorému sa pri delení sveta ušla len stuchnutá ríša tieňov, vzbudzujúca v ľuďoch strach a nenávisť, lebo všetky cesty do nej viedli len jedným smerom. Nad otvorom zavýjal vietor a vydával kvílivý tón flauty, takže Afrodisius podišiel bližšie, akoby lákaný spevom Sirén s vtáčím telom.

Tmu rozčesol blesk, jeden z tých, čo nezanechávajú na nebi stopu a oblohu nečujne zalejú jagavou žiarou. Táto kratučká žiara stačila, aby čierny lievik v chráme osvietila ako za dňa, stačila, aby

Pompejčanovi odhalila strašidelný obraz, úkaz, o ktorom pochyboval, či sa mu nezjavil vo sne. Oslepený hľadel k nebu, akoby prosil o ďalší Jupiterov lúč, a zdalo sa, že Jupiter vypočul Pompejčanovu prosbu, lebo za prvým bleskom nasledoval druhý a Afrodisius neodtŕhal oči od podsvetného otvoru, či znovu uvidí onen strašidelný jav, a jeho oči sa nemýlili: človek s tvárou skrivenou od veľkej bolesti vystieral ruky k nebu, akoby prosil o pomoc.

Trčali bezmocne k nebu ako vetvy topoľa, zbavené lístia jesennou búrkou, ale na rozdiel od nich, knísucich sa aj v najslabšom vánku, vyzerali nehybne stuhnuté, a teraz, pri druhom pohľade, Afrodisius aj zistil, prečo: Mramorová doska z chrámovej dlažby, veľká ako brána domu, pukla, klesla do lievika a muža, čo sa musel zdržiavať v tej hĺbke, presekla na dvoje. Tak vznikol dojem, akoby telo, predelené v bokoch, stálo na mramorovom podstavci sťa teatrálna socha z Achájska. Pri Jupiterovi! - Afrodisius poznal tento obličaj, širokú, takmer dohola ostrihanú lebku, áno, zdalo sa mu, že pri pohľade naňho počuje dokonca aj jeho hlas, priškrtený hlas Pompejčana, prehĺtajúci polovicu samohlások. Afrodisius si kľakol, pri ďalšom záblesku chcel vidieť tvár celkom zblízka a Jupiter poslal z neba nový lúč, hrôzostrašne jasný a sprevádzaný dunivým hromom, čo mu rozochvel zem pod kolenami.

Afrodisius hľadel do meravej tváre Popidia Pansu.

Ráno poslal Pompejčan otroka k Marcoví Holconiovi Rufovi, aby ho upovedomil o tom, čo v noci objavil v zrúcaninách chrámu, a aby sa opýtal, ako možno zlovestné znamenie zmierniť. Ale starca, posledného z Jupiterových kňazov, nemohli nikde nájsť. Preto Afrodisius poslal správu edilom, a teraz sa ulicami Pompejí šíril chýr ako oheň po zápalnej šnúre. Zakrátko boli zrúcaniny chrámu obkolesené ľuďmi, všetci sa chceli pozrieť na predeleného

advokáta, a čoraz hlasnejšie zaznievala otázka, čo hľadal Pansa, ktorý pred siedmimi rokmi jednej noci zmizol, v chrámových ruinách.

V klenutých pivniciach stavby boli vraj uložené poklady, čo za stáročia nahromadili kňazi, a chránia ich škorpióny a jedovaté hady. Hovorilo sa aj o kostrách panenských dievčat, ktoré zmizli bez stopy za múrmi chrámu, pretože operená obluda Fáma má toľko očí, uší a jazykov, koľko pier a zrodila ju Terra, tá z hnevu proti bohom priviedla na svet veľa démonov. V noci sa vznáša medzi nebom a zemou, ale cez deň sedí na vežiach a strechách domov, aby zozbierala pravdu i lož, a potom ich pravdivo i nepravdivo šírila.

Ani jeden z chýrov sa nepotvrdil a zdalo sa, že Pompejčan je sklamaný, lebo jediné, čo sa z trosiek krypty vytiahlo, bola železom obitá truhlica vo výške muža, ktorá privolala na scénu duumvirov, lebo obsahovala *aerarium publicum*, listiny, zmluvy a mestské pozemkové knihy. No v aerariu boli uložené aj dlžobné úpisy a dôležité testamenty, lebo krypta Jupiterovho chrámu sa pokladala za najistejšie miesto pred ohňom a nepriateľskými prepadmi, prístupná bola len pre *praefecti aerarii*, kvestora a najstaršieho kňaza.

Vyklenutý vrchnák truhlice bol preliačený, na prednej strane, zaistenej zámkami, zívala trhlina široká ako ruka, spôsobená pádom kvádra, cez ňu bolo vnútri vidieť zaprášené poprehadzované zvitky - proti plesni pokryté citrusovými listami - a zviazaný papyrus, Augustov svetlý papyrus, z márnivosti ho tak nazval Božský, lebo inakšie sa volal „hieratický papyrus" podľa svojho egyptského pôvodu a pretože bol vlastne určený na sväté listiny. Ale bol tam aj dohneda zažltnutý saitský papyrus, nazvaný tak podľa mesta Sais na Níle, kde ukazujú hrob boha Oziria a kde

trojhranný kmeň papyrusového tŕstia rastie bujnejšie ako kdekoľvek inde.

Na jednej z *membranae*, za hranicami ríše nazývanej pergamen podľa ázijského mesta Pergamonu, kde šikovní obyvatelia pred dvestopäťdesiatimi rokmi obišli ptolemaiovský zákaz vyvážať papyrus a podklady na písanie zhotovovali z koží, bol drobný nápis: *Lucius Caecilius Serenus svojmu prepustencovi Afrodisiovi, pre prípad svojho úmrtia.*

Afrodisius ihneď spoznal písmo svojho pána, drobulinké, ťažko čitateľné písmená, prezrádzajúce človeka zvyknutého narábať skôr s číslami ako so slovami, a pravicu mu schvátil akýsi čudný kŕč, keď mu duumvir podával listinu. Ochromilo ho prekvapenie, neistota, vyvolané spomienky, varovanie kňaza alebo detská radosť? Až keď mu duumvir chytil ruku a vložil do nej zvitok, Afrodisius ju zovrel, zvitok schoval do záhybu tuniky a s húfom otrokov v pätách sa ponáhľal domov.

Zavolal Ledu, porozprával, čo sa stalo, a položil zvitok pred svoju ženu.

„Čo to má znamenať?" opýtala sa Leda.

Afrodisius pokrčil plecami, potom sa vzchopil - bolo na ňom vidieť, ako sa musí premáhať - rozlomil pečať, rozvinul pergamen a začal čítať, spočiatku jachtavo, potom čoraz rýchlejšie:

Ja, Lucius Caecilius Serenus, zákonitý syn Marca Caecilia Serena, píšem dnes, deň pred idami mesiaca Sextilida, zasväteného božskému cézarovi Augustoví, v 813. roku ab urbe condita, *za prítomnosti dolu uvedeného svedka pri svojich plných duševných silách tento* testamentum per aes et libram, *ktorý po mojej smrti nesmie byť odovzdaný nikomu inému, iba vyššie uvedenému Afrodisiovi,* tale quale. *Na dnešný deň sa určite pamätáš, lebo v tento deň som ti daroval slobodu; lenže nie je to nijaký dar, ale*

tvoje zákonité dedičstvo, pretože - a teraz dobre počúvaj - nie si synom otroka Imenea, ale moje vlastné telo a krv. Miloval som tvoju matku Lusoviu dlhé roky a ešte aj dnes ju milujem. Ten, koho si dodnes pokladal za svojho otca, nebol požehnaný Priapovou silou a vedel, že Lusovia sa mi oddala. Ale moja žena Fulvia nie. Z ohľadu na ňu, na to, že jej bola odopretá radosť z rodenia, zamlčal som tvoj skutočný pôvod. Keď sa však Parkám zapáči prestrihnúť mi niť života, treba, aby sa to dozvedela a aby tiež vedela, že podľa tohto nuncupatio *celé dedičstvo pripadá tebe: veľkostatok so všetkými majetkami, tehelne a banka so všetkou hotovosťou.* More maiorum *nech Fulvia dostane každý mesiac, čo potrebuje k životu.*

Post scriptum: *Nerob svojmu otcovi hanbu.*

Lucius Caecilius Serenus. - Popidius Pansa, advokát.

Pansa? Afrodisius hľadel Lede do tváre. Pansa?

Pansova mŕtvola v zrúcaninách chrámu - jeho mysteriózne objavenie sa v Kartágu - nevydarený atentát v divadle - Fulviino nevysvetliteľné nepriateľstvo. Afrodisius sa usiloval usporiadať si myšlienky. Nebol nijaký zbohatlík, ani *homo novus,* a poškvrna, ktorou tak trpel, vôbec neexistovala, on, Lucius Caecilius Afrodisius, bol *vir vere Romanus,* pri Jupiterovi!

Pompejčan mlčky chodil hore-dolu a Leda ho sledovala očami.

„Pansa sa v najväčšom zúfalstve pokúsil zmocniť testamentu," povedala po chvíli.

Afrodisius prikývol: „Musel byť spolčený s Fulviou, zrejme si myslel, že aerarium publicum bolo pri zemetrasení zničené, to bolo veľké pokušenie..."

„Bol to teda tiež Pansa, čo ukladal o tvoj život?"

„Kto iný by mohol mať záujem na mojej smrti?"

„A na smrti tvojho otca Serena?"

Afrodisius mlčal, uvažoval, počul posledné slová svojho otca Serena: Popidius Pansa. Čo sledoval umierajúci Serenus? Poznal svojho vraha a žiadal od neho, svojho syna, pomstu? Alebo bola jeho poslednou starosťou spravodlivosť, ktorej by sa jemu, Afrodisiovi, dostalo, keď vyhľadá advokáta Popidia Pansu?

Pre tajuplné spojenie Pansa - Serenus - Afrodisius by sa možno našlo ešte nejaké vysvetlenie - ale akými neviditeľnými nitkami spojil osud jeho a Priscilliana? Čo spájalo Poppaeu, Epicharis a Asculu? Bola to len oná dýka s červenou zakrivenou rukoväťou?

Na tieto otázky mu mohla odpovedať len *jedna* osoba: Fulvia. Pompejčan zavolal svojich osobných strážcov.

„Čo chceš robiť?" hodila sa Leda do náručia Afrodisiovi.

„Musím nájsť vraha môjho otca!" odpovedal a dal otrokom znamenie, aby ho nasledovali.

Afrodisius prišiel neskoro. Fulvia ukončila svoj život čiernou čerešňou, o ktorej sa hovorilo, že dodáva umierajúcemu pôvab a krásu. Ležala vystretá v átriu a pri jej úsmeve sa strácal všetok smútok. K Pompejčanovi pristúpil *maior domus* Fenius a bez slova mu odovzdal voskovú tabuľku, kde sa zmätené písmená spájali do týchto slov:

FULVIA AFRODISIOVI. AJ V SMRTI ŤA NENÁVIDÍM.

Nečakaný objav *aeraría publica* uvrhlo mesto do chaosu. Z otrokov a prepustencov sa cez noc stali bohatí ľudia, a Pompejčania, čo už sedem rokov žili v prepychu, lebo sa pokladali za zákonitých dedičov obrovských majetkov, boli zrazu sklamaní a zo dňa na deň schudobneli.

Na druhý deň našli pastieri starého kňaza Marca Holcornia Rufa zabitého bleskom pod topoľom na okraji cesty k Afrodisiovmu veľkostatku. Vyzeralo to tak, akoby sa bol múdry veštec vybral v noci Pompejčana pred niečím varovať. Jeho smrť tomuto varovaniu zabránila a osud sa poberal svojou cestou.

Medzi listinami, ktoré všetky robili zadosť spravodlivosti, nachádzala sa zapečatená kazeta z čierneho dreva, jej obsah bol duumvirom neznámy, a preto, v predpoklade, že je to závažný testament, rozkázali edilom, aby pečate rozlomili. Vnútri bol zvitok s gréckym písmom, napísaný pred stáročiami a v priebehu čias zhnednutý ako koža, takže dalo veľkú námahu rozlúštiť zaznamenané slová. Ak Jupiterovi kňazi poznali od nepamäti hrozný obsah, hoci text nikdy nečítali, pretože podľa starého zvyku najstarší kňaz vždy odovzdával tajomstvo tomu, čo nasledoval po ňom, Rufova nečakaná smrť túto reťaz náhle pretrhla a nik nezabránil edilom rúhať sa svätému spisu - lebo práve o taký išlo.

Strana sedem v sibylských knihách, ktoré sú podľa Ovídia staré tisíc rokov, obsahuje strašné proroctvo, týkajúce sa Pompejí. Keďže sa táto predpoveď budúcnosti vzťahuje len na kampanijské mesto, Jupiterovi kňazi na rímskom Kapitole, kde sa sibylské knihy osudu uchovávali, vybrali stranu a odovzdali ju tým, ktorých sa bezprostredne dotýkala. Podmienkou však bolo, neoznámiť jej obsah skôr ako deň pred hrozivou udalosťou, a keďže múdre slová pochádzali z úst najvyššieho kňaza ríše, platili ako svätý zákon.

Na rozdiel od Ríma, kde popri Jupiterových kňazoch strážilo sibylské proroctvá pätnásť vyvolených mužov, zvaných *quindecimviri* (božský Július zvýšil ich počet na šestnásť, ale zostalo im pôvodné pomenovanie), a do proroctiev mohli nazrieť len v období vojny, hladu, epidémií a ničivých prírodných udalostí - (ale aj vtedy len podľa rozhodnutia senátu) - v Pompejach strážili kňazi len toto tajomstvo. Po stáročia nazbierané *prodigia* oznamovali všetky hrozné nešťastia a na rozdiel od sporných predpovedí vykladačov pri obetovaní a problematických jasnovideckých veštbách kňazov, ani kritickí duchovia nepochybovali o pravdivosti sibylských výrokov, lebo predpovedali udalosti na celé generácie dopredu, a to bez príkazu a motívu, pre ľudí im veľmi vzdialených, a aj preto, lebo doteraz sa všetky sibylské proroctvá splnili tak ako Kassandrine. Apolón totiž obdaroval Kassandru vešteckým nadaním, no keď ho ona odmietla, zmenil svoj dar na hroznú kliatbu, a tá jej dovoľovala oznamovať len hroziace nešťastie, pričom jej nik neveril.

Na pomoc zavolali pisárov, tí dali dohromady grécke písmená na tajuplnom papyruse, čo im zobralo deň a noc, lebo zo záznamu čitateľných slov sa dali zistiť len úlomky zlovestného proroctva, a tie nedávali zmysel: *515. rok -Kúmy - bieda - zamat - Venuša - dozrievajúc - strom -oheň zeme - 832. rok - pred kalendárni.*

Napokon sa Trasymedovi, alexandrijskému pisárovi v Eumachiiných službách, podarilo neúplný text rozlúštiť:

V 515. roku Sibyla z Kúm hovorí:

Ó, koľká bieda!
Zamatovomäkké dule vo Venušinej záhrade
Čo dozrievajúc padajú zo stromu
A strávi ich oheň
S človekom a zvieraťom a všetkými múrmi

V 812. roku, deväť dní
Pred septembrovými kalendárni.

Len čo Trasymedes prečítal o hroziacej katastrofe, nastalo bezradné nariekanie, lebo bohovia predurčili koniec Pompejí, a duumvirovia odsúdili všetkých svedkov udalostí k mlčanlivosti až po uvedený deň v 812. roku, a oni to odprisahali pri Jupiterovi a svojej pravej ruke. Keďže sa však nikdy neprisahá tak krivo ako pod pečaťou mlčanlivosti (je to zrejme prastarý ľudský pud, božský Gaius Július ho pranieroval slovami, že má rád zrady, ale nenávidí zradcov), hrozba nešťastia nezostala dlho tajomstvom a operená Fáma poletovala po uliciach Pompejí, vyvolávala hromový smiech a panický strach, ale aj ľahostajnosť. A keď prví predali svoje domy a opustili Pompeje, lebo verili v pravdivosť sibylskej veštby a obávali sa, že Jupiterov hnev ešte stále nepominul a on zošle druhé, ešte silnejšie zemetrasenie, ktoré Pompeje pohltí, ozvali sa hlasy, že Afrodisius veštbu sfalšoval, aby sa dostal k lacným pozemkom.

Klebety podnecovala Eumachia, lebo znovuvybudovanie Jupiterovho chrámu prinieslo Pompejčanovi spočiatku veľké sympatie. Eumachia sa tomu nechcela nečinne prizerať a prišlo jej vhod, že práve vypršal desaťročný zákaz verejných *munera* a *spectacula*, ktorý uvalil na Nerónov podnet rímsky senát na pompejský amfiteáter. Vtedy, tri roky pred zemetrasením, sa Pompejčania a obyvatelia blízkej Nucerie pri jednom gladiátorskom zápase tak pustili do seba, že počet mŕtvych ďaleko prevýšil počet obetí v piesku arény. Odvtedy divadlo na juhovýchode mesta oproti veľkej palestre osirelo. Na rozdiel od Jupiterovho chrámu sa pri zemetrasení nezrútilo, ale mnohým vchodom a klenbám hrozilo, že sa zrútia. Eumachia sa ponúkla, že dá klenby zosilniť dvojitými tehlovými oblúkmi, že päť dolných

stupňovitých radov, *ima cavea*, vyhradených hodnostárom, a osemnásť stupňov *summa cavea* v horných radoch dá obložiť bielym mramorom a oddelene od ostatných radov dá na korune vybudovať galériu s osobitným vchodom, aby sa na *specíacula* mohli zúčastniť aj ženy. Lebo amfiteáter bol postavený pred stopäťdesiat rokmi za duumvirov Gaia Quinctia Valga a Marca Porcia, keď ešte ženy nemali prístup na hry.

A tak sa verejná mienka priklonila na stranu Eumachie, zatiaľ čo Afrodisius mal čoraz väčšmi povesť, že dychtí po peniazoch ako cézar v Ríme.

Ako právoplatný Serenov dedič sa Afrodisius usiloval prevziať otcovu pozostalosť. Pritom vyšlo najavo, že Pansa a Fulvia si dedičstvo riadne rozdelili. Pansa sa uspokojil s výnosom z bankových obchodov a Fulvia s nehnuteľnosťami - s veľkostatkom, dvoma domami v meste a tehelnou na okraji mesta.

Jedného dňa sa Pompejčan zjavil u Eumachie, predložil jej testament a požadoval svoj majetok, Serenovu tehelňu a okolité pozemky.

Kňažka sa zlomyseľné zasmiala: „Prichádzaš neskoro, prepustenec, tehelňu a okolité pozemky mi Fulvia predala. Tu je zmluva!"

„Po prvé," odvetil Afrodisius, „nenazývaj ma prepustencom. Som slobodne narodený Riman, môj otec sa volá Lucius Caecilius Serenus. Po druhé, zdá sa, že nevieš nič o *ius Latii*. Verím, že Fulvia ti tehelňu predala, ibaže rovnako dobre ti mohla predať komícium alebo stabijské kúpele či Venušin chrám, lebo to všetko má *jedno* spoločné: patrí jej to práve tak málo ako tehelňa."

„Zaplatila som dvakrát po stotisíc sesterciov!" zvolala nazúrená Eumachia.

Afrodisius bol neoblomný: „To je možné, to je možné, kňažka, v budúcnosti by si sa mala lepšie prizrieť ľuďom, s

ktorými uzatváraš obchody! Majetok patrí mne a ja chcem, čo mi - *ex aequo et bono* - podľa rímskeho práva patrí."

„Ale ja som na tom pozemku postavila dve ďalšie tehelne. Čo sa s nimi teraz stane?"

„Budeš ich musieť dať zbúrať, dokonca na tom trvám. Také obchody pre mňa nemajú cenu."

Afrodisiova rozhodnosť a tvrdosť, s akou voči kňažke vystupoval, vyvolali u Eumachie zmenu nálady. Pristúpila k Pompejčanovi s líškavými slovami: „Prečo musíme byť za každú cenu protivníkmi a nepriateľmi, Afrodisius? Si schopný mladý muž a patrí ti v tomto meste budúcnosť, zato ja mám život za sebou..."

„Týraš Gavia, môjho bitýnskeho priateľa, neľudskou prácou, ktorá ho poznačí na celý život. Nezaslúžiš si žiadne ohľady."

Vtedy Eumachia zatlieskala a prikázala otrokyni, aby priviedla z farbiarne Gavia, je voľný - na znak priateľstva.

„Si voľný," vyhlásila kňažka, keď otrok prišiel, „ale pokús sa prehovoriť svojho pána, aby nežiadal naspäť pozemky, čo som získala v dobrej viere od Fulvie, a zastavala ich. Som ochotná zaplatiť akúkoľvek cenu."

Gavius a Afrodisius si padli do náručia, plakali od radosti a Eumachiine slová pre nich nič neznamenali.

„Priateľu," povedal Afrodisius, „ako si mi len chýbal!" A Gavius odvetil: „Pane, pri tomto zvítaní zabudnem na všetko," a pozrel si na nohy. Teraz na ne uprene hľadel aj Afrodisius, boli krvavočervené až nad lýtka. Eumachia sa odvrátila.

Leptavý purpurový ocot mu kožu spálil a zafarbil, a ani voda, mydlo a najsilnejšie roztoky si s týmto sfarbením neporadili, Gavius bol na celý život poznačený, každý v ňom ihneď spoznal najnižšieho otroka, šliapača purpuru.

„Raz šliapač purpuru, navždy šliapač purpuru," povedal Gavius smutne. „Sú v živote veci, ktoré sa nedajú napraviť."

Afrodisius v hneve pristúpil k Eumachii, chytil ju zozadu za ramená a otočil ju, takže musela pozerať na Gaviove krvavočervené nohy: „Len sa pozri, kňažka, ako si sa pomstila na nevinnom otrokovi, a to len z nenávisti k jeho pánovi. Nenávisť rokmi vyprchá, ale farba na týchto nohách prežije aj človeka. Tvoja nenávisť ho bude sprevádzať až do konca života, kňažka. A ty - *rébus sic standibus* - žiadaš miernosť? Pri Jupiterovi! Dávam ti tridsať dní, aby si vypratala budovy na mojich pozemkoch a dala ich odstrániť. O tridsať dní nechcem na mojej pôde a zemi vidieť ani jedného tvojho človeka. Poď, Gavius!"

„Ale veď sa skúsme ešte dojednať!" postavila sa im Eumachia do cesty.

„Povedal som, o tridsať dní, kňažka!" Afrodisius Eumachiu odstrčil nabok. „Ani o deň dlhšie."

Odteraz chodili Afrodisius a Gavius stále spolu, ustavične sprevádzaní mocnými osobnými strážcami, a Gavius sa za svoje krvavočervené nohy nehanbil, lebo podľa jeho slov nie je hanba, keď ho podlý človek donúti k takejto práci, hanba je, niekoho do nej nútiť, a preto aj odmietol nosiť čižmy, čo mu dal Pompejčan ušiť. Gavius dokonca naliehal na Afrodisia, aby zdedené pozemky predal kňažke; situácia donúti Eumachiu pristúpiť na každú požiadavku a dobrému obchodníkovi nepristane ukazovať city a nenávisť odplácať nenávisťou. Ale Pompejčan sa nedal obmäkčiť.

Leda prekvapila manžela správou, že čaká dieťa, a Afrodisius tajne poďakoval Venuši dymovou obeťou, lebo splnila jeho najtajnejšie želanie, a žene sľúbil, že dá dieťa pokrstiť podľa kresťanského učenia, len nech sa to stane tajne a obyvatelia mesta sa o tom nedozvedia.

Pompejčan s Gaviom odcestovali do Ríma. Chcel sa dozvedieť, či sa vyvlastňovanie za nového cézara skončilo a či je možné, aby opäť rozšíril svoje rímske obchody. Marca Šalvia Otóna predsa poznal a dúfal, že Božský mu vyjde v ústrety. Lenže krivonohý imperátor sa zdráhal Pompejčana prijať; nepozná ho a nevie si spomenúť. Samozrejme, bola to lož, veď Afrodisius bol svedkom onej predpovede vykladača hviezd, že sa v tridsiatom siedmom roku života stane cézarom, a medzičasom sa aj zvláštnym spôsobom splnila.

Ale ako všetci cézari, aj Oto žil v ustavičnom strachu, a tento strach nebol vôbec neodôvodnený, pretože Božského neuznali v celom impériu. Balkánske a východné provincie mu síce prisahali vernosť, avšak okupačné oddiely v Británii, Galii a Germánii sa prikláňali k inému cézarovi, k miestodržiteľovi Dolnej Germánie, Aulovi Vitelliovi, a zdalo sa, že je len otázkou času, kedy Vitellius so svojou armádou zastane pred múrmi Ríma.

Ako sa len mesto zmenilo! Úzke, kľukaté uličky, čo kedysi krížom-krážom pretínali Rím, ustúpili širokým uliciam so šesťposchodovými kamennými *insulae* - obytnými blokmi, ktoré boli pre jednoduchých Rimanov cenovo neprístupné, a to ich ešte väčšmi vytláčalo na perifériu. Naproti tomu cézarov palác, začatý za božského Neróna a stále ešte nedokončený, sa ťahal celým stredom mesta, od Palatina po Esquilin a od Maecenových záhrad na východe až po Augustovo fórum na severe, bezhraničný, nádherychtivý, vystatovačný, a pritom nič iné len skamenetý strach. Veď márnotratná architektúra, stĺpové siene, paláce, námestia, lúky a rybníky za nedobytnými múrmi boli ako pevnosť; nazývalo sa to *Domus Aurea*, všetko hýrilo zlatom, vykladané drahokamami a perleťou, rezby zo slonovej kosti zdobili steny, povaly a jedáleň pod okrúhlou kupolou, ktorá sa vo dne v noci otáčala ako vesmír. Marcus Salvius Oto investoval v prvých

týždňoch svojej vlády päťdesiat miliónov sesterciov len na to, aby bol cézarský palác aspoň obývateľný. Potom sa mu vrecká vyprázdnili a on sa obzeral po nových zdrojoch peňazí.

Napokon sa Afrodisiovi pomocou ľsti predsa len podarilo dostať sa k cézarovi. Zavčas rána, ešte pred vyhlásením *acta diurna* na fóre, na ktoré čakali denne tisíce ľudí, vystúpil Pompejčan na rostru a predniesol reč na božského Otóna, ako to bolo dovolené každému Rimanovi. Vyhlásil, že Marcus Salvius Oto je Galbov zákonitý nástupca, a nikto, ani taký nenásytník ako Vitellius, mu tento úrad nemôže uprieť, pretože nesmrteľní bohovia, riadiaci ľudské osudy, si ho vyhliadli pre trón ešte za vlády božského Neróna, a ten bol - pri Jupiterovi! - o päť rokov mladší ako Oto. Vtedy múdry Seleukos z Kosu vyčítal z hviezd a predpovedal, že Oto, narodený v znamení Marsa, cézara prežije a číslo 37 mu prinesie najväčší životný triumf. On, Afrodisius, syn Serena z Pompejí, bol svedkom tohto proroctva a stalo sa tak už pred siedmimi rokmi; prisahá to pri svojej pravej ruke.

Vtedy začali Rimania nadšene tlieskať, lebo nič tak radi nepočúvali ako správy o vyplnených predpovediach, a volali „Sláva ti, Marcus Salvius Oto!", sochu na Kapitole ovenčili kvetmi a ozvali sa hanebné výkriky proti Vitelliovi. Prirodzene, Božskému táto zmena mienky nezostala utajená, a keď sa dozvedel o Pompejčanovej nezištnej reči, poslal poňho a pozval ho, aby s ním v *Domus Aurea* stoloval.

Afrodisius dosiahol svoje, ale Otónovi nedôveroval a šiel k nemu len v sprievode štyroch otrokov. Pri palácovom portáli, stráženom prétoriánmi so skríženými kopijami a vytasenými mečmi, narazil Pompejčan na celý zástup vážených Rimanov a senátorov; mnohí mali purpurovú tógu a všetci dostali rovnaké pozvanie ako on. Poniektorí prišli dokonca s manželkami.

Za bránou sa rozkladal vnútorný dvor, strážený z veží, a tam museli všetci hostia nechať svojich otrokov. Každého osobitne prezreli, či nemá zbraň, až potom ho prétoriáni vpustili dnu: zoradení ako vojaci v kohorte kráčali v sprievode osobnej stráže v červených prilbách cez labyrint pochmúrnych chodieb, kľukatých stĺporadí a po husto vysadených cestách, až sa napokon, keď už dávno stratili akúkoľvek orientáciu, dostali do obdivovanej kupolovej stavby, ktorá v každom, kto do nej vstúpil po prvý raz, vzbudila hlasný úžas.

Proti rímskemu zvyku zoraďovať stoly v triklíniu do tvaru podkovy (pričom pán sedel na vonkajšom oblúku podkovy), tu boli stoly aj s ležadlami usporiadané hviezdicovito a cézarovo miesto tvorilo stred hviezdy. Na tejto miestnosti bez oblokov pre sto hostí, osvetlenej iba kruhovým otvorom v streche, cez ktorý by bol prešiel aj dvojzáprah, bola ohromujúca jej pohyblivosť. Kupola sa mohla otáčať okolo vlastnej osi, a to dovoľovalo, aby na cézara uprostred rotundy stále dopadali slnečné lúče, pokým hostia jedli v rozptýlenom tieni. Scenéria mala nádych čohosi neskutočného, slnkom ožiareného cézara akoby obklopovala božská aura, a tak to aj bolo myslené.

Marcus Salvius Oto pôsobil ako duchom neprítomný. Parochňa, ktorou napodobňoval do čela sčesané vlasy mladého Gaia Júlia - správna pripomienka: *mladého,* pretože v Otónovom veku bol už aj božský Július holohlavý - mu sedela na hlave krivo a pôsobila dosť trápne. Jeho pohyby boli roztržité, takmer nič nejedol, ale zato sa nalieval veľkými dávkami vopred ochutnaného červeného chioského vína. Pozvaní na to mlčky hľadeli a Afrodisius si kládol otázku, kto sa koho väčšmi bojí, či cézar senátorov, alebo senátori cézara. Vo výklenkoch pri východoch sa tlačili zazerajúce stráže, ktoré však ostávali na svojich miestach iba štvrť hodiny, a potom ich vždy vymenili iné.

Strach a nedôvera na oboch stranách mali svoj dôvod. Väčšina senátorov pozvaním Božského pohrdla. Báli sa pasce a zámeru, že Oto sa chce za múrmi *Domus Aurea* zbaviť svojich najväčších odporcov v senáte, pretože prevažná časť vznešených a bohatých, o ktorých sa mohol kedysi ešte opierať nešťastný Claudius, sa stali medzičasom zarytými odporcami cézara. Marcus Salvius Oto sa zasa bál atentátu a nezjedol a nevypil nič, čo vopred neochutnal jeho poľutovaniahodný ochutnávač Linus.

Napokon sa cézar uvelebil na svojej pohovke a váhavo prehovoril k hosťom, aby mu zachovali vernosť a primerane usmernili tých senátorov, čo sa zaoberajú myšlienkou na jeho zvrhnutie, a nešetril pri tom slzami. Aulus Vitellius, ktorému rôzne provincie vyslovili dôveru, vie síce dobre riadiť voz, ale nie štát. Ľudia, čo sa venujú prevažne jedeniu a pitiu, sú zvyčajne neškodní, ale na Vitellia to neplatí - naopak, ako veľmi zadlžený neváhal prepadnúť a olúpiť o rodinné šperky dokonca vlastnú matku. V hneve zabil syna svojej prvej ženy Petronie a nesmrteľní bohovia túto vraždu pomstili tým, že jeho druhého syna potrestali nemým jazykom. Ak by sa Aulus Vitellius raz odvážil opustiť drsnú Dolnú Germániu a vrátiť sa do Ríma, na každom rohu ho budú čakať prenasledovatelia, veritelia a podvedení ľudia. A tento muž si robí nárok na trón?

„Preč s nenásytníkom!" zaznelo v kupolovej sále, no väčšina senátorov sa k výkrikom podplateného krikľúňa nepripojila, a cézar pokračoval v reči.

Cecina a Valens, dvaja Vitelliovi generáli, proti všetkým právam obsadili alpské priesmyky, ale *jemu* vyhlásili vernosť vojská v Panónii, Dalmácii a Moesii, a Micianus v Sýrii a Vespasianus v Judei, ktorí mali k dispozícii najlepšie oddiely, boli tiež na jeho strane. Preto poslal na sever posolstvo s ponukou veľkej sumy peňazí a slobodného života v meste, ktoré si vyberie,

to by malo pohnúť Vitellia k tomu, aby sa vzdal svojich nárokov. Ak túto ponuku odmietne, chce sám tiahnuť proti Vitelliovi a bojovať proti nemu ako proti nepriateľovi. To však vyžaduje veľké sumy peňazí...

Ďalej sa cézar v svojej reči nedostal, lebo teraz bolo jasné, prečo Božský pozval na hostinu práve týchto bohatých ľudí, a protestné mrmlanie prerástlo do divého kriku. Neblahý Galba a jeho prétoriánske hordy ich už aj tak olúpili o majetok, a ak im on, Oto, vezme teraz aj zvyšok, potom privítajú Vitellia s otvoreným náručím, horšie to už byť nemôže, *Roma Dea!* A jeden zo senátorov, bývalý kvestor Gaius Senicio - slúžil už za troch cézarov - zvolal, že soche Viktórie na Kapitole vypadli opraty z rúk, hoci nebola ani búrka, ani zemetrasenie, to je hrozné znamenie...

Vtedy sa hostia Božského v divej panike rozutekali, ale strážcovia ich prenasledovali, zbraňami nútili vrátiť sa, no oni sa usilovali vyslobodiť z labyrintu paláca v obave, že cézar ich dá pozabíjať, aby sa tak dostal ku zvyškom ich majetku. Zostala len hŕstka hostí, a tí sa pri pohľade na Božského skľúčenosť jeden po druhom rozlúčili úderom pravej ruky do pŕs.

„*Ave, caesar!"*

„Ty?" Cézar spýtavo pozrel na posledného hosťa. „Nie si ty Pompejčan?"

„Áno, cézar, som to ja, Lucius Caecilius Afrodisius."

„Prečo neutekáš preč ako ostatní?" Oto si priložil čašu k perám tak, že mu chioské červené tieklo po krku a pokrylo bielu tógu tmavými škvrnami.

„Prečo by som mal utekať?"

„Z toho istého dôvodu, ktorý pokladali za rozumný senátori."

Afrodisius sa zasmial: „Božský cézar, po prvé nepatrím k *patres conscripti* a po druhé pokladám za nerozumné utekať pred cézarom."

„Za nerozumné? To mi musíš vysvetliť, Pompejčan!"

„Je to celkom jednoduché, Vznešený, kto uteká, ukazuje protivníkovi chrbát."

Oto zahundral čosi nezrozumiteľné, potom ťažkým jazykom povedal: „Hovoril si na fóre za mňa, aspoň tak mi to oznámili. Prečo si to robil, Pompejčan?"

Afrodisius si už dávno všimol, že ich rozhovor načúvajú a sledujú pozorné uši a oči vo výklenkoch a za stĺpmi, a preto sa tváril rozhorčene: „Pri Jupiterovi, vari sme už tak ďaleko, že človek nemôže hovoriť za cézara, aby sa nedostal do zlého podozrenia? Mimochodom, Božský, veď som hovoril len pravdu a ľudu som oznámil, čo predpovedal vykladač hviezd pred siedmimi rokmi, že v tridsiatich siedmich rokoch dosiahneš svoj najväčší triumf a ničím nebudeš zaostávať za božským Nerónom."

„Et lupus in fabula?"

„Nerozumiem, čo máš na mysli, cézar."

„Má to len ten háčik, že Seleukos predpovedal aj to, že rok môjho najväčšieho triumfu bude znamenať aj môj koniec. Povedal si ľudu aj o tom?"

„Nie," odvetil Afrodisius, „to som nepovedal."

„A predsa to tak bolo, a ja tomu verím. Mám už iba nepriateľov, ba musím nedôverovať aj tým, čo sú tu vlastne na moju ochranu, prétoriánom, mojej osobnej stráži. Každú vernú službu si dajú zaplatiť, a to bolo doteraz pre každého cisára osudné." Oto kývnutím privolal Pompejčana bližšie: „Ver mi, Afrodisius, tomuto impériu nevládne cézar, ale peniaze. *O tempora, o mores!"*

„Tomu nerozumiem!" odpovedal Afrodisius. „Ty si cézar, ty máš moc!"

„Moc? - Moc má ten, kto má peniaze. *Ja* mám dlžoby, naposledy to bolo sto miliónov sesterciov, dnes je to možno omnoho viac. Ale čo už na tom záleží, *koľko* vody sa napil utopený. Ty, Pompejčan, máš väčšiu moc ako cézar. To ti hovorí Marcus Salvius Oto."

„Božský cézar!"

„Ach, Pompejčan, keby si ty vedel, kto má v Ríme ozajstnú moc, utiekol by si a už nikdy by si do tohto mesta nevkročil..."

V tej chvíli vystúpilo z polotieňa výklenkov v múre dvanásť prétoriánov. Muži v červených prilbách vzali cézara do stredu a tlačili ho cez zadný východ z haly. Oto mal čo robiť, aby sa udržal na nohách. Suchtal sa, potkýnal a v chôdzi ešte hodil pohľad na Afrodisia, akoby chcel povedať: Vidíš, Pompejčan, takto je to s božským cézarom!

Afrodisius sa ani nenazdal, a už ho dvaja urastení osobní gardisti vzali medzi seba a rýchlym krokom ho odviedli cez labyrint *Domus Aurea* až k východu. Zdalo sa mu, akoby bol unikol Orkovi.

Kde však zostali, pri Castorovi a Polluxovi, jeho otroci?

Afrodisius mal nedobrý pocit, keď na veľkom námestí pred palácom hľadal svojich otrokov, lenže tí sa po odchode senátorov z *Domus Aurea* ponáhľali domov, lebo si mysleli, že sa so svojím pánom minuli.

Zapadajúce slnko vrhalo na námestie dlhý tieň monumentálnej sochy, ktorú dal na počesť boha slnka postaviť božský Nero; bola vyššia ako najvyššia veža v meste a očividne mala črty tváre staviteľa. A keď Pompejčan prešiel po vymetenom námestí, pripadal si malý, malý a opustený.

„Keby si vedel, kto má v Ríme ozajstnú moc, utiekol by si a už nikdy by si do tohto mesta nevkročil!" - Cézarove slová mu zneli v mozgu ako nekonečná ozvena, čo sa odráža znovu a znovu od

jedného vrchu k druhému. Oto žil v smrteľnom strachu, to Afrodisiovi neušlo, a dodatočne pochyboval, či bolo od neho rozumné verejne sa postaviť za Božského. Skôr či neskôr sa aj Marcus Salvius Oto stane obeťou svojho bremena, tak ako pred ním Galba, ako Nero, Claudius, Caligula a Tiberius. Nový cézar sa bude cítiť povolaný na svoj úrad, a koho potom ešte budú pokladať za prívrženca starého, toho život nie je hodný už ani sestercius. *Roma Dea*, urobil chybu!

Afrodisius sa pustil do behu, nevedel prečo, ale zrýchlil krok, akoby sa chcel striasť neviditeľného prenasledovateľa - len preč odtiaľto. Pompejčan prechádzal ulicami, ktorých mená nepoznal, tisol sa k radom domov, ktoré mu boli cudzie. Ich brány boli zatarasené - nebolo pochýb, v Ríme sa usídlil strach. Ľudia, čo ho stretávali, si už z diaľky preťahovali golier cez hlavu a prechádzali na druhú stranu ulice, aby ich nik nespoznal, a Afrodisius si všimol, že aj on si počínal rovnako. Za každým portálom, za každým mramorovým výstupkom číhalo nebezpečenstvo.

V strachu Pompejčan zablúdil, toto totiž nebol Esquilin, ktorý hľadal - ten sa musel nachádzať viac na východ.

Mesto zmenilo tvár a každý cudzinec - a Afrodisius bol teraz v Ríme cudzinec - mohol bez pomoci zablúdiť.

„Hej, cudzinec!" volal Pompejčan už zďaleka na protiidúceho; keď dotyčný zistil, že to volajú naňho, zvrtol sa a vyrazil späť tým smerom, odkiaľ prišiel.

Afrodisius si všimol, že jeho chôdza je mimovoľne čoraz rýchlejšia; cítil blízkosť neviditeľného prenasledovateľa, počul jeho kroky a pokúšal sa uniknúť tak, že si vyberal čoraz užšie bočné uličky. Zastal: Čoho sa bojíš? Pompejčan si chcel položiť túto otázku, premôcť strach, čo ho ovládol, no pokým bol započúvaný do seba a bezmocne čakal na odpoveď, uistil sa, že kroky za chrbtom neboli vôbec klam. Teraz, keď zastal, zatajil

dych, aby mohol v nepríjemnom súmraku zachytiť každý detail, počul ich znovu: Približovali sa, zastali - ticho.

Afrodisius sa neobrátil, iba rýchlym pohybom otočil hlavu a zdalo sa mu, že videl, ako za výbežkom múra zmizol akýsi tieň. Chcel čo najrýchlejšie utekať ďalej, ale keď pozrel smerom k svojmu cieľu, uvidel temnú postavu, čo sa mu s rozkročenými nohami postavila do cesty. Zahnali ťa sem, do tejto opustenej úzkej uličky, aby ťa zabili, a nik ťa nenájde. Prečo, prečo?

Obe postavy zrýchlili krok a Afrodisius nevidel nijakú únikovú cestu. V zúfalstve vykročil k tomu, čo šiel proti nemu, bez zbrane, prikrčený. A kým sa obracal, aby sa obzrel po druhom protivníkovi, ktorý sa teraz behom hnal k nemu, ten predný sa výskokom vrhol na Pompejčana, pokúsil sa ho strhnúť na zem, a pritom vyrazil zo seba prenikavý, zverský výkrik ako gladiátor, čo pri *probatio armorum* s revom dvíha k nebu sieť a trojzubec, aby si dodal odvahy.

Afrodisius len tesne unikol skoku a zloduch dopadol na drsnú dlažbu, no v tej istej chvíli sa mu odzadu ovinula okolo krku ruka, jej zovretie bolo ako zo železa a nebolo z neho úniku. Pred očami sa mu v temnote zablysla dýka. A - pri Jupiterovi! - bola to presne taká zbraň, akú poznal od Serena, od Poppaey, od Epicharis, od Asculy a z atentátu na seba!

Pompejčan doširoka roztvoril oči, akoby chcel vlastnú smrť pozorovať celkom zblízka, videl, ako sa ruka s dýkou zoširoka rozohnala, mierila na jeho hruď a už-už ukončí jeho život. A práve táto bezvýchodiskovosť, presvedčenie, že je neodvolateľné zasvätený smrti, dodala Afrodisiovi nevysvetliteľnú silu. Chytil toho druhého za zápästie, vyvrátil ho, až protivník od bolesti vykríkol a dýka mu vypadla z ruky.

Krátky okamih, potrebný na to, aby zloduch opäť uchopil dýku, využil Afrodisius na útek, Bežal, až mu išlo srdce v hrudi

puknúť, a ani nevedel, ako sa dostal k Veľkému cirkusu. Tam, v hlučnej tlačenici, sa konečne Pompejčan cítil v bezpečí.

Keby si vedel, kto tomuto mestu vládne**,** utiekol by si a do Ríma by si už nikdy nevkročil!" Cézarovo varovanie znelo Afrodisiovi v ušiach celé dni, a keď sa k nemu na aprílové idy dostala správa, že Marcus Salvius Oto bol pri Betriacu v boji proti Vitelliovi porazený a ešte v tú noc sa hodil na vlastný meč, Pompejčan bezhlavo ušiel z Ríma. Polybiovi nechal príkaz, aby všetky jeho rímske majetky predal; on, Afrodisius, nechce viac do tohto mesta ani vkročiť. Zdalo sa, že na obchod je priaznivý čas, mohol totiž dúfať, že šialenstvo okolo cézarského trónu je dostatočne búrlivé na to, aby sa zmena majetku uskutočnila vo všetkej tajnosti. Lenže neskôr sa ukázalo, že tieto špekulácie boli osudový omyl.

A to, čo vyzeralo pre víťaza ako šťastie, prerástlo do nešťastia pre vlasť a Otónovu mužnú smrť vlastným mečom bolo možno pokladať za čestnú v porovnaní so smrťou cézara Aula Vitellia. Toho prétoriáni ešte v ten istý rok s povrazom okolo krku hnali po meste, utýraného a dokatovaného, polonahého, nadávali mu a opľúvali ho, a keď sa napokon od vyčerpania zrútil, vliekli ho na háku do Tiberu, kde sa jeho utrápené telo ponorilo do mútnych prúdov a zmizlo. *Omnes eodem cogimur.*

Nik sa nemohol čudovať, že teraz zavládli chaos a svojvôľa nielen v hlavnom meste impéria, ale sa ako stepný požiar rozšírili aj do provincie. Rím totiž žil od smrti božského Augusta v trvalom ovzduší katastrofy, hoci nijaký Chaldejec, nijaký vykladač hviezd nepredpovedal mestu a jeho obyvateľom koniec na dajaký presný deň.

No zato v Pompejach sa každý s každým rozprával o nadchádzajúcom konci, jedni, ktorým nebolo nič sväté, sa vyškierali, druhí hľadali radu, lebo vedeli, že od nepamäti sa každý

sibylský výrok vyplnil, a čím väčšmi sa ten čas blížil, tým nespútanejšie boli ich myšlienky.

Pompejčania sa vyhýbali Afrodisiovi, lebo v ňom videli pôvodcu hroziaceho nešťastia, ktoré by sa v podstate dalo zniesť len vtedy, keby deň jeho príchodu zostal utajený, a keď sa blížilo dokončenie Jupiterovho chrámu, keď sa stĺpy v starej kráse týčili k hodvábne modrému kampanijskému nebu a schody sa leskli bielym mramorom, krajšie ako pred zemetrasením, a keď *pontifex maximus,* najvyšší kňaz ríše poslal do Pompejí skupinu svätých mužov, aby vykonali chrámovú službu božstvu, Pompejčania kňazov vyhnali skôr, než mohli vstúpiť do svätyne, a rímsky veľkňaz vyslovil kliatbu nad mestom a jeho obyvateľmi, lebo nepoznal príčinu ich konania.

Bezbožné Pompeje!

Mravy upadali ako v skazenom Ríme. Otroci okrádali pánov, lebo aj oni chceli raz žiť ako prepustení Rimania; počestné ženy, čo nenachádzali uspokojenie lona u svojich mužov, vyžadovali to od otrokov, a omámené sladkou túžbou spali každý deň s iným. Ani rozvodové listy, ktorými pompejskí muži zasypávali svoje životné družky častejšie ako kedykoľvek predtým, žiadostivé ženy neskrotili, veď nachádzali ochotné náručie u iných, znechutených svojimi vlastnými manželkami. Edilovia nestíhali vybavovať všetky procesy; a ani prísny zákon senátu, že každá počestná žena, čo obcuje s otrokom, sa sama stane otrokyňou, nemohol zastaviť bezprávie.

So zhrubnutými mravmi súviselo aj to, že ani oblečenie sa už dávno neriadilo *ordo vestimenti*. Ľudia nosili, čo chceli, otroci tógu - úplne proti právu - a keď sa zjavili ženy v galských nohaviciach, čo boli medzi nohami zošité sukne (zvyk zaviedol cézar Vitellius z druhej strany Álp), nepokladalo sa to ešte za

vrchol hanebnosti, lebo boli také, čo sa dokonca prechádzali po meste s odhalenými prsiami ako Kréťanky za čias kráľa Minoa.

Pompejčania hýrili, žrali a slopali, a obchodníci v macelle nevedeli ani zďaleka uspokojiť dopyt po drahých vinách a zriedkavých pokrmoch. To spôsobilo, že ceny neúmerne stúpli a za exotickú hydinu ako pštrosy z Numídie alebo plameniaky z Egypta bolo treba zaplatiť desaťnásobne viac ako za božského Neróna. Divina zo severu sa na trh vôbec nedostala, lebo ju predali skôr, než došla do macella. S peniazmi sa zaobchádzalo ľahkomyseľne, lebo tí, čo veštbe verili, vedeli, že cez Acheron si neprenesú nič okrem obolu pod jazykom pre prievozníka Chárona, a táto ľahkomyseľnosť priťahovala zovšadiaľ zberbu - lumpov, podvodníkov, čiernych obchodníkov, hochštaplerov, úžerníkov, falošných dedičov, prechovávačov, vydieračov a hazardných hráčov, ktorí veštbu nepoznali alebo sa z nej smiali.

A predsa. *Sic erat in fatis.*

Afrodisius sa stal otcom dcéry, dostala meno Afrodisia a Leda zahrnula muža všetkou láskou, akú len môže žena mužovi dať, aj Hersiliovi bola dobrou matkou, takže Pompejčanovi k šťastiu nič nechýbalo. Avšak tí, ktorým Fortuna akoby bežala v ústrety okrídlená na kotúľajúcej sa guli, často žijú v sváre sami so sebou a so svojím srdcom. Tak aj Afrodisius.

V tom čase sa nezaoberal veštbou o hroziacom konci Pompejí, ale oným tajomným neznámym, ktorý mu ukladal o život, pretože komu bohovia určili koniec života, ten mu neunikol ani útekom, ani podplatením, ani zbožnými modlitbami. Zato ten, kto sa postavil proti ľuďmi pripravovanému zlu, mal bohov milostivo na svojej strane. Celé noci sedel silno strážený Afrodisius na lavici vo viridáriu a hľadel na nebeské hviezdy, tie predsa riadia ľudské osudy, ako dokázal Seleukos na vzostupe a páde božského Otóna. No hľadanie gréckeho vykladača hviezd bolo bezúspešne; špe-

hovia z Ríma hlásili Pompejčanovi, že zmizol ešte v ten deň, keď sa splnila jeho zlovestná predpoveď.

Aj božský Vespasianus, ktorý ako šesťdesiatročný nastúpil na trón po Vitelliovi - nikto v Ríme to nepokladal za možné, hoci mu to rok predtým predpovedali - bol v úzkom styku s istým prorokom židovského pôvodu. Kňaz menom Jozef ben Matatiáš po dobytí pevnosti Jotopaty Vespasianovi vyhlásil, že mu pokojne môže založiť putá, ako sa na víťazného vojvodcu patrí, ale o rok mu tie putá sníme ako cézar. Nato imperátor doviedol pozoruhodného proroka do Ríma, kde budil pozornosť vysokým vzdelaním, kde sa splnila aj jeho predpoveď a kde Žida s nevyslovi-teľným menom volali Jozef ako rodeného Rimana. Ale pred Afrodisiom, ktorý sa na Jozefa obrátil a ponúkol mu veľa peňazí, sa vyslovil, že neveští na želanie a za peniaze ako delfská veštiareň, ale že z neho hovorí boh, ten jeho židovský, a tomu sú vzdialené všetky ľudské záležitosti.

V zúfalstve poslal Pompejčan priateľa Gavia do Delf, ponúkol vysoké sumy potulným veštcom, a tých bolo v tom čase viac ako dosť, a kládol stále tú istú otázku: Kto je osnovateľom atentátov so zakrivenou dýkou. Lenže všetky odpovede - pokiaľ Afrodisius odpoveď vôbec dostal - zneli zmätene a tajuplne, a delfská Pýtia za zelenajúcim sa vavrínom oznámila, že Apolón jej zakázal hovoriť mená, a ona rozhoduje len medzi áno a nie, ale aj medzi jedným a druhým. To Pompejčanovi vôbec nepomohlo a len zväčšilo jeho pochybnosti o hroziacom zániku Pompejí.

Afrodisius si myslel, že nečakaná smrť Popidia Pansu bude znamenať koniec vražednej série, pretože Pansa bol jediným jej pôvodcom, ale nový pokus o vraždu v ňom vzbudil pochybnosť, že Pansa mal vôbec niečo spoločné s dýkovými atentátmi. Jeho jediným zločinom pravdepodobne bolo len zatajenie testamentu. Zaiste, on, Afrodisius, znamenal pre advokáta skryté

nebezpečenstvo, ale nemohla byť preňho omnoho nebezpečnejšia Fulvia?

Nebola by stála na zozname smrti na prvom mieste? Veď pokým nebolo objavené *aerarium*, bola jediná, čo o tom vedela.

Eumachia. Tá ho *musela* nenávidieť, o tom nebolo pochýb, a to väčšmi než kedykoľvek predtým, najmä odvtedy, čo bola nútená zrúcať dve tehelne na jeho pozemkoch, pričom ju navyše ponížil tým, že zem nechal spustnúť a zarásť bodľačím a húštinou. A to všetko napriek tomu, že Gavia dobrovoľne vydala. *Musela* ho nenávidieť, ba možno si želala aj jeho smrť a celkom sa dalo predpokladať, že najala zákerného vraha. Ale pri všetkých bohoch, prečo by bola vraždila Serena, Priscilliana a manžela Epicharis v Ríme?

Starý Plínius, s ktorým Afrodisia spájalo srdečné priateľstvo, odkedy žil v Stabiách, poukázal na spisovateľa komédií Publia Terentia Aféra, ten napísal také veselé hry ako *Svokra* alebo *Eunuch*, a v jednom kuse s nevysloviteľným názvom *Heauton timorumenos*, čo znamená asi toľko ako *Sebatrýzniteľ*, je táto veta: *Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possiet.* Čiže, bolo by účelné ďalej skúmať na spôsob edilov, aj keď to môže znamenať nové nebezpečenstvá. Pretože podľa Plíniovho názoru, kto niekomu ukladal o život dva razy, nezastaví sa ani pred tretím pokusom, aby dosiahol cieľ.

Prvá Pompejčanova cesta viedla k Ascule. Ascula ho najprv odmietla prijať, no on odstrčil strážcov pri dverách a dostal sa do domu, kde ho pani privítala rozpačitými slovami. Je to kvôli ľuďom, hovorí sa o ňom, povedala, a ona sa do toho nechce zapliesť.

„O čom to hovoríš?" opýtal sa Pompejčan.

„O tej veštbe."

Afrodisius zdvihol ruky: „Viem, že ľudia sa mi vyhýbajú, ale je to moja vina? Chceš mi vyčítať, že jedna zo Sibýl pred stáročiami predpovedala nešťastie?"

Ascula mlčala, potom váhavo odvetila: „To nie."

„Ale?"

„Väčšina verí, že ty si veštecký výrok sfalšoval, aby ľudia popredali svoje domy, majetky a vinohrady a ty aby si sa za nízku cenu dostal k ich majetku. Preto sa ti vyhýbajú."

„Pri Jupiterovi!" Afrodisius zmeravel ako socha na fóre. „Ty tomu veríš?"

Ascula pokrčila plecami. „Veriť neznamená vedieť -áno. Tvrdia to ľudia okolo Eumachie."

Zrazu Pompejčan pochopil nedôveru, ktorú voči nemu prejavovali, pochopil, prečo ho ľudia pri stretnutí obchádzajú širokým oblúkom, prečo sa mu vyhýbajú ako malomocnému. „Môžeš mi veriť a nemusíš," zamrmlal. „Eumachia klame. Nenávidí ma, a každý prostriedok je pre ňu dobrý, aby ma zničila. Modlím sa k nesmrteľným bohom, aby sa táto veštba vyplnila. Nech ma Apolón vyslyší."

„Ale ty si neprišiel kvôli tomu," povedala Ascula.

„Nie," odvetil Afrodisius, „hoci v porovnaní s tým, čo si mi práve povedala, to stráca na význame. Ide len o jednu dýku, čo som kedysi u teba videl; o dýku s červenou zakrivenou rukoväťou."

„Myslíš túto?" Ascula ju vybrala zo zásuvky a Afrodisius cítil, ako sa mu roztriasli ruky.

„Áno, tú," povedal. „Kto ju zhotovil?"

„To neviem! Tá dýka je darček. Páči sa mi práve tak ako aj tebe a..."

„A?"

„...urobila som to za dýku, za *túto* dýku." „Ako odmenu za svoje služby?" „Ak to chceš nazvať tak, áno." „Bol to cudzí?"

„Čo ťa je do toho, Afrodisius, bolo to dávno - áno, bol to Riman a táral čosi nezrozumiteľné o tajnom oddieli s tajným poverením, a ja vraj nesmiem túto dýku nikomu ukázať... Robil sa dôležitý."

„Vieš, ako sa volal?"

„Nie, neviem, a aj keby som vedela, tebe by som to nepovedala. A teraz choď!"

Pred domom ho čakali osobní strážcovia, no aj keď ho bezpečne sprevádzali, cesty cez mesto sa bál. Muži, ponáhľajúci sa na fórum so svojimi otrokmi, sa zastavovali alebo sa pustili iným smerom, aby sa s ním nemuseli stretnúť, ženy sa tisli vo vchodoch domov alebo mizli za múrmi, vyhýbali sa mu dokonca aj otroci.

Nadišiel deň, keď mal podľa predpovede nastať zánik Pompejí, a napriek Eumachiinmu ohováraniu sa našlo nemálo Pompejčanov, čo verilo v pravosť proroctva. Mnohí opustili mesto a hľadali útočisko na rovine, Afrodisius poslal ženu a deti do blízkych Stabií k priateľovi Plíniovi, kde boli podľa neho v bezpečí.

Tí, čo o veštbe pochybovali, usporadúvali na predpovedaný deň hostiny, aby podľa vlastných slov oslávili skazu alebo svoje znovunarodenie. Kňažka Eumachia pozvala do svojho vidieckeho domu najvyšších úradníkov mesta, duumvirov, edilov, kvestorov a tribúnov, pozvanie prijali dokonca aj senátori a prétoriáni z Ríma. Bolo vidieť ľudí, čo pritískali ucho na zem, či nepočuť dunenie, ale nič sa nehýbalo. Ani zvieratá, ktoré pred zemetrasením prejavovali veľký nepokoj, neboli vôbec vzrušené. Letná horúčava, čo v tomto roku sfarbila kampanijské polia dohneda skôr, ako vzali úrodu, ochromovala život.

Námorníkov, čo práve pristáli v Puteoli, sa pýtali, či ich lode otriasali nárazy, či sa vlny na mori náhle nevzdúvali bez citeľného vetra, čo boli neklamné príznaky hroziaceho zemetrasenia, ale všetci opýtaní odpovedali záporne. Mnohí ustarostené hľadeli na nebo a obzerali sa po pásových oblakoch, ktoré tiež ohlasovali nešťastie; iní pozerali uprene na vodnú hladinu v studniach, kde by sústredné kruhy naznačovali nepatrné záchvevy - ale nič podobné v ten deň vidieť nebolo, a keď slnko stálo vysoko na oblohe a ešte stále sa neukazovalo nijaké nepriaznivé znamenie, aj pochybovači sa pridali na stranu tých, čo nazývali Afrodisia hochštaplerom a šarlatánom.

„Niekedy," prehovoril Afrodisius, ako sedel s priateľom Gaviom vo viridáriu a pozeral do neba, „niekedy neviem, čo si želám väčšmi: či to, aby Jupiter zoslal strašné zemetrasenie a zničil mesto, a tak sa vyplnila veštba, alebo aby sa Sibyla mýlila a výrok sa vzťahoval na zemetrasenie, ktoré dalo dokopy nás dvoch."

Gavius si rukami podopieral hlavu a skľúčene hľadel pred seba; po chvíli odvetil, nepozerajúc na Pompejčana: „Ani jedno, ani druhé nie je na závidenie, pane, lebo ak sa veštba vyplní, zničí to naše životy. Ale ak sa to nestane, je tvoj život aj tak zničený, lebo ľudia si budú myslieť, že sa z teba vykľul podvodník."

„Gavius?"

„Pane?"

„Gavius, aj ty si myslíš, že som sfalšoval výrok Sibyly, aby som sa obohatil? Povedz úprimne! Myslíš si o mne také niečo?"

„Pane!" Gavius vyskočil. „Veril by som ti, aj keby zdanlivo všetko hovorilo proti tebe!" Vtedy Pompejčan s vďačnosťou objal svojho prepustenca.

„*Silentium, silentium!"* zdvihol čašu Marcus Umbricius Scaurus, ako vždy zapáchajúci rybinou. „Pripíjam na zdravie našej hostiteľky, ctihodnej kňažky Eumachie!"

„Na zdravie ctihodnej kňažky Eumachie!" pridala sa dobrá stovka ostatných hostí a Trebius Valens, ktorý pri každej príležitosti citoval nejakú Horáciovu ódu, zvolal ťažkým jazykom: *„Et ture etfidibus iuvat!"*

„Iuvat, iuvat!"

Herci Terentius Neo, Caecilius Foebus, Caelius Caldus a predovšetkým Fabius Ullulitremulus sa pochytali za ruky, utvorili kruh a pustili sa do *cordax*, vrcholne neslušného tanca, účastníci sa faunskými pohybmi tisli tesne k sebe a pre potešenie divákov obscénne hýbali bokmi a zadkom sem a tam.

„Vlastne by ste mali ďakovať Afrodisiovi," zvolala Eumachia, obklopená na svojom ležadle štyrmi slúžkami, vlasy ozdobené kvetmi, „to on nás obdaril týmto zvitkom. Keby nebol zasahoval bohom do remesla falošnou veštbou, nemali by sme príležitosť oslavovať naše znovunarodenie, ako ho hlásali egyptskí kňazi. Alebo verí azda ešte niekto z vás na pravosť veštby? Azda ty, Postumus? Ty, Nigidius? Alebo ty, Lorecius Tiburtinus? Ak niektorý z vás verí Afrodisiovi, mal by si čo najrýchlejšie zabezpečiť majetok. Deň sa kráti a na splnenie predpovede ho už veľa nezostáva."

Vtedy sa hostia nahlas a vedomí si povinnosti zasmiali, len Trebius Valens poťahal za rukáv svojho suseda, obchodníka s vínom Lucia Herrenia Flóra, ktorý prišiel so synmi Quintom a Sextom, a šuškal mu, že múdri muži už dva razy predpovedali zemetrasenie. Jedným bol Anaximandros z Milétu, ten predpovedal Lakedaimončanom skazu ich mesta, a zem sa skutočne triasla a hora Taygetos, týčiaca sa k nebu ako zadná časť lode, sa zdvihla a pochovala pod sebou všetky domy. O

Pytagorovom učiteľovi Perekydovi sa hovorí, že pil zo studne a predpovedal, že bude zemetrasenie, a na druhý deň naozaj aj bolo.

Florus pozrel Valensovi do tváre a čelo sa mu zvraštilo ako sušená slivka: „A ak je veštba predsa len pravdivá? Ak Sibyla predsa len zaznačila, čo jej Apolón v extáze predpovedal?"

„Potom slávime svoj kar, Florus. Potom je neskoro - *urgentibus fatis* - pomýšľať na útek."

Obchodník s vínom si rukou roztržito šúchal tvár, herci extatický tancovali, citaristi divo udierali do strún a otroci prinášali čierne amfory s ďalším vínom. A zatiaľ čo podnapití hostia znovu a znovu prevolávali: „Vivat, vivat!" - to volanie na slávu nadobudlo v tento deň zvláštny význam -zatiaľ čo domom sa vznášali vône vyberaných jedál a zatiaľ čo otrokyne si vymieňali s hosťami žiadostivé pohľady, jeden z hostí sa vzdialil a nikto si to ani nevšimol.

Deň sa rýchlo krátil, primerane k pokročilému ročnému obdobiu, a Afrodisius sa so srdcom plným nespočetných obáv nepokojne prechádzal hore-dolu po viridáriu. Bezoblačné nebo sa jagalo tmavým tyrkysom sťa husto tkaná numidská strecha stanu a klenulo sa od obzoru k obzoru, a hoci sa začínalo zmrákať, denná horúčava ešte vždy ťaživo doliehala na zem. Na rozdiel od iných dní pri príchode noci - noci, pred ktorou cítil posvätný strach aj Jupiter, lebo vták s čiernymi krídlami prikryl zem - vládlo vo vzduchu napäté ticho; nebolo počuť jasavé volanie, úprimné prejavy radosti zo života po vykonanej práci, ktoré sa inokedy ozývali vo večerných hodinách zo svahov Vezuvu, nebolo počuť ani bľačanie dobytka po výdatnej paši, neozýval sa ani upokojujúci spev vtákov na píniách a topoľoch.

Nevysvetliteľné ticho, vznášajúce sa nad krajinou, zodpovedalo Afrodisiovmu duševnému rozpoloženiu, a stiesnenosť,

čo ho celé dni preháňala bezcieľne po Pompejach a miatla mu zmysly, lebo na jednej strane sa bál ohláseného konca, no na druhej si nič tak neželal ako vyplnenie Sibylinho výroku, z hodiny na hodinu rástla. Gavia poslal preč, poprosil, aby ho nechal samého, lebo chcel mlčať, v rozbúrení citov nemohol hovoriť, a po nekonečnom chodení okolo viridária sa ako zlodej vykradol z domu, pobral sa po udupanej ceste k mestu a pri Herkulanejskej bráne sa dostal na dlažbu Via consularis.

Domy po oboch stranách vyzerali ako opustené, neprístupné a hrozivé. Na mieste, kde do Via consularis ústila Kúpeľná ulica, vychádzal z domu hluk. Afrodisius si pripadal ako utečený otrok, keď sa zakrádal okolo budovy, nakukoval do osvetlených okien a načúval hulákanie a vykrikovanie podnapitých hostí. Oslavovali prežitie, to, že hroziaca katastrofa nenastala, pretože aj keď sa Pompejčania z Afrodisia vysmievali, každý pociťoval v srdci istú obavu, že Sibylin výrok by sa predsa len mohol vyplniť. Prečo, pri Jupiterovi, musel nájsť tú osudnú veštbu, to strašné proroctvo, čo mu teraz celkom zničilo život?

Afrodisius bežal ďalej, prešiel cez Ulicu augustálov, po ľavici minul macellum a vošiel na opustené fórum. Tu i tam uvidel pod stĺporadiami tmavé postavy, ale len čo sa k nim obrátil, stiahli sa pod ochranu stĺpov. Zdalo sa, že aj ony, tak ako on, na niečo čakali, ale stále sa nič nestalo. Takto ešte Pompejčan fórum nikdy nevidel, osihotené ako divadelná dekorácia po predstavení. Ako kulisy sa rysovali pred nebeskou kupolou tmavé, vysoké budovy, vznešené kruhové stĺporadie Eumachiinej haly, macellum, znovu postavené víťazné oblúky Germanica a Tiberia po oboch stranách chrámu a nad tým všetkým, vysoký ako nebo, prečnieval Jupiterov chrám na stupňovitej podeste.

Avšak po ľavici, tam, kde stáli sochy zvečnených najváženejších občanov Pompejí a zeleno sa jagali v achájsky odliatom

bronze alebo vytesané do bieleho carrarského mramoru, kde zlaté písmená hovorili o slávnych činoch, múdrosti a umení, zívala v hrdom rade medzera, a keď prišiel Afrodisius bližšie, zistil strašnú vec: *Jeho* socha, ktorú mu venovali duumvirovia ako uznanie za zásluhy o chrám, bola strhnutá a ležala na zemi rozbitá na kusy. Akoby ho zabili, slávneho syna svojho mesta, akoby si ho chceli vytrieť z pamäti, navždy naňho zabudnúť, jeho podoba ležala zničená, s puknutou hlavou, a on pri pohľade na ten čin pocítil priam telesnú bolesť.

Skľúčený, zlomený, ale plný hnevu voči bohom, vystúpil Afrodisius po vysokých schodoch k chrámu. Úzku bránu nik nestrážil. Socha božstva vo vnútri, vytvorená Achájcom Polydeikom za cenu majetku a hodná Feidiovej ruky, vrhala na bočné steny celly od svetla dvoch horiacich olejových lampičiek po oboch stranách sochy dva tiene.

„Jupiter Optimus," povedal Pompejčan, hoci vôbec nepohol perami, „Jupiter Optimus," zopakoval, malý a bezvýznamný pred veľkosťou sochy, „čo som urobil, že ma tak trestáš? Vari som nežil spravodlivo ako *vir vere Romanus?* Vari som ti nepostavil chrám zo svojho spravodlivo nadobudnutého majetku? Azda som nectil zákony a najvyššiu vôľu bohov? Tak prečo ma trestáš, Jupiter Optimus?"

Afrodisius načúval v temnote, akoby čakal na odpoveď, ale človekom sformovaný mramor odmietavo a chladne mlčal. Namiesto toho sa mu zdalo, že počuje, ako sa otvorila brána chrámu, ako sa blížia kroky, zastali, mal dojem, že počuje ľudský dych, šušťanie tógy, chcel sa obrátiť alebo aspoň otočiť hlavu, no bol zmeravený ako Filemon, ktorého Jupiter premenil na strom, tak veľmi ho ovládol nevysvetliteľný strach.

Pompejčanova nehybnosť akoby votrelca zmiatla a obišiel ho v širokom oblúku, kým napokon nezastal šikmo vpredu v jeho

zornom poli. Afrodisius zbadal v jeho ruke lesknúcu sa dýku a vyľakane, takmer zaprisahávajúco zvolal: „Tigellinus! Čo má znamenať tá dýka?"

„Zrejme si ma nečakal, Pompejčan," uškrnul sa oslovený a pravú nohu vysunul ďaleko dopredu ako pripravený na skok. „Tentoraz mi neujdeš!"

„Teda ty," povedal Afrodisius a rozochvel sa na celom tele. „Čo sleduješ svojimi vraždami?"

„Chacha, Pompejčan!" Tigellinus sa smial na celé kolo, až sa to odrážalo od stien. „Nikdy si o tom neuvažoval?"

„A ešte koľko! Prečo musel zomrieť Serenus? Priscillianus? Manžel Epicharis? Prečo mám zomrieť ja?"

„To sú len tí, o ktorých vieš. V skutočnosti sú to tisícky, čo zahynuli dýkou prétoriánov."

„Len tak, radosť z vraždenia?"

„Pri Marsovi Ultorovi, nie. Prečo si aj ty taký bohatý? Prečo bol taký bohatý Serenus? Priscillianus? Manžel Epicharis? Bohatstvo je pre vás osudné. Od čias božského Neróna platí nepísaný zákon: Kto bohatstvom prevýši cézara, musí zomrieť, aby jeho majetok pripadol cézarovi. Toho sa držal Galba, Oto, Vitellius a božský Vespasianus. A ja, Tigellinus, som vykonávateľom ich vôle!"

„Majetok predsa patrí zákonitým dedičom!"

„Zákonití dediči neboli."

„Ale synovia!"

„Mal Serenus syna? Priscillianus? Manžel Epicharis?" „*Ja som* Serenov syn."

„Keď Serenus zomrel, nevedel si to ani ty sám, Pompejčan. Ako o tom mali vedieť prétoriáni?"

„No teraz mám aj ja syna a dcéru. Podľa zákona sú mojimi dedičmi. Prečo ma ohrozuješ dýkou?"

Vtedy podišiel Tigellinus bližšie. Pohyboval ramenom s dýkou ako had, čo vystrkuje jazyk na korisť. Potom pokojne povedal: *„Mal si* syna a dcéru, Pompejčan, *mal si!"*

Afrodisius zalapal po vzduchu, chytil sa za hrdlo, akoby chcel odvrátiť škrtiace zovretie kata. Socha božstva, holé steny, pravouhlé ornamenty stropu sa rozhýbali, hrozili, že sa vo víre zrútia naňho, keď však cítil, že stráca sily i vedomie, keď hrozilo, že padne Tigellinovi k nohám ako bezbranná kôpka, zúfalstvo mu dodalo sily a vrhol sa na vraha.

Tigellinus zrejme nečakal útok neozbrojenej obete, lebo zakrivená dýka zvonivo padla na podlahu, zaznela jasne ako signál do bitky, keď vojak udiera mečom do *scutum,* a obaja sa v boji na život a na smrť váľali po podlahe, obaja v úsilí dostať sa k hroznej zbrani, alebo aspoň zabrániť, aby sa k nej dostal ten druhý.

Čo mohol stratiť? Afrodisius bojoval, v slepej zúrivosti mlátil Rimana, v jednej chvíli celkom voslep zasiahol päsťou Tigellinovi hrdlo, ten hrozne zreval, vtiahol hlavu a skrčil sa, a tento krátky okamžik stačil Pompejčanovi, aby sa dostal k dýke. Schytil rukoväť, takže zbraň akoby zrástla s jeho päsťou a bez váhania bodol, raz a ešte raz, do tváre mu vystrekli prúdy teplej krvi, takže si ju musel z očí vytierať, aby videl. Ako bez zmyslov bodal do svojho protivníka a zabil ho.

Chvíľu trvalo, než sa spamätal, nevedel, ako dlho, a asi by bol svojmu nepriateľovi vypichol oči a rozpáral brucho, bol by ho roztrhal, rozkúskoval, rozdrvil, keby do toho nebol zasiahol dunivou päsťou Jupiter, až sa múry chrámu roztriasli. A keď sa Pompejčan prebral zo strašného vyčíňania, pozrel nahor na sochu a čakal na znamenie. Lenže Jupiter zaťato mlčal.

Avšak zvonku sa ozvalo mohutné šumenie, akoby po kotúči zeme tiekli všetky oceány sveta, a víchrica zavýjala ako severák v prvom mesiaci roka. S dýkou v ruke vyšiel Afrodisius pred chrám.

Fórum pri jeho nohách, nedávno ešte ponorené v nepríjemnej temnote, krvavočerveno žiarilo. Z neba padali čierne kamene, nadskakovali a vrážali do stĺpov a stien. Aby zistil príčinu zvláštneho svetla, zbehol Afrodisius po stupňoch chrámu a utekal do stredu fóra, kde sa zhromaždili kričiaci ľudia. Tam sa obrátil a uvidel príčinu: Vezuv bol v plameňoch, hrot vrchu bol žeravý ako obrovský komín, kam kováč vháňa vzduch mechmi. K nebu vystreľovali fontány žiarivých plameňov a zem sa triasla.

...A strávi ich oheň
S človekom a zvieraťom a všetkými múrmi...

Výrok Sibyly! Pri Apolónovi, veštba bola pravdivá. Afrodisius tancoval, skákal z nohy na nohu. „Vidíte ten oheň?" reval do ohlušujúceho šumu. Pompejčania sa v panickom úteku hnali okolo neho; nepočuli jeho radostné výkriky ani jeho satanské volanie: „Vulkán, Jupiterov syn, ma vyslyšal! Je chromý a ošklivý, preto ho vlastná matka hodila do mora, ale je spravodlivý a na strane pravdy! Vulkán, Vulkán!"

Ako dieťa, ktoré po suchom lete s roztiahnutými rukami víta prvé veľké kvapky dažďa, tak sa Afrodisius krútil okolo vlastnej osi.

Videl čierny dážď, čo padal z neba a dopadal na fórum ako záplava z pretrhnutej hrádze, vdychoval štipľavú síru, ktorá ho zbavovala zmyslov, smrteľný jed, cítil horúčavu na koži, v očiach, blížiace sa plamene, spaľujúce jeho šaty. Ešte raz nahlas a zo všetkých síl zvolal: „Vulkán, Jupiterov syn, ma vyslyšal!" Potom stratil vedomie.

Afrodisius klesol na zem, z pravej ruky mu vypadla dýka, a nik nevidel jeho sardonický úsmev.

EPILÓG

Podľa odhadu odborníkov si výbuch sopky 24. augusta 79 vyžiadal asi dvetisíc ľudských životov. Pompeje pochovala troj- až desaťmetrová vrstva lávy a popola. Na rozdiel od zemetrasenia 5. februára 62 výbuch mesto, stále ešte vo výstavbe, nezničil, ale zasypal, a takýmto neobyčajným spôsobom zakonzervoval. Vezuv, ktorého vulkanická aktivita bola dovtedy neznáma, vybuchoval potom v nepravidelných intervaloch znovu a znovu, až kým sa roku 1139 zdanlivo neupokojil. Ľudia sa usadili až po okraj krátera a vrchol bol porastený lesmi. No 16. decembra 1631 sa sopka opäť prebudila k životu; azda najstrašnejšia erupcia v jej dejinách priniesla smrť tritisíc ľuďom, obloha nad južným Talianskom sa na mnoho dní zatiahla temnotou. Odvtedy kopáči a dobrodruhovia vždy znovu narážali na pozostatky zapadnutého mesta - po prvý raz roku 1689 pri kopaní studní, no systematické vykopávkové práce sa začali až v 19. storočí. Roku 1823 bolo odkryté fórum a okolité chrámy, medzi nimi aj Jupiterov, ktorý v tomto románe hrá veľkú úlohu. Boli to časy, keď britský politik, autor špiritistických románov a kriminálnych príbehov Edward Bulwer-Lytton napísal román *Posledné dni Pompejí.*

Roku 1860 prevzal vedecké vedenie vykopávok v Pompejach Giuseppe Fiorelli, numizmatik a profesor archeológie v Neapole. Vo februári 1863 narazil Fiorelli v okolí fóra na dutiny v stuhnutom popole a láve. Boli vymodelované podľa tiel ľudí, čo sa v úkryte alebo na úteku zadusili, alebo ich zabili padajúce kamene. V priebehu storočí sa mŕtvoly rozpadli, no formy v láve sa zachovali.

Profesor Fiorelli prišiel na fascinujúci nápad: dutiny naplnil tekutou sadrou, formy rozbil a získal do podrobností presné odliatky Pompejčanov, obetí výbuchu sopky v roku 79.

Jeden z týchto odliatkov ma očaril, keď som ho pred dvadsiatimi piatimi rokmi po prvý raz uvidel. Od stoviek iných odliatkov, ktoré možno v Pompejach vidieť, sa líši mimoriadnou zvláštnosťou: Je to asi tridsaťpäťročný muž, so širokou lebkou a urastenou postavou, a aj v smrti na ňom vidieť neskrotnú dynamiku. A tento muž sa smeje. Smeje sa pri umieraní, smeje sa široko, sardonicky a takmer výsmešné.

Tento sardonicky úsmev ma prenasledoval dlhé roky a v tomto románe som sa pokúsil nájsť vysvetlenie. Všetky miesta a dátumy v knihe sa dajú historicky doložiť, a takisto aj väčšina osôb. No predsa som si dovolil voľnosť v tom, že som Pompeje nechal zasypať dažďom popola a zaliať lávou z Vezuvu v noci - a nie, ako by to zodpovedalo skutočnosti, cez deň medzi desiatou a osemnástou hodinou.

Baiernrain, apríl 1986 Philipp Vandenberg

Postscriptum:

Usmievajúci sa sadrový odliatok „Afrodisia" je uložený pod sklom v prezliekarni stabijských kúpeľov.

SLOVNÍČEK

Absit Odíď! Ber sa!
ab urbe condita od založenia mesta
aconitum jedovatá rastlina,prilbica
acta diurna denné správy, noviny, oznamy
Ad leones! K levom!
ad libitum podľa ľubovôle
Ad rem! K veci!
aerarium publicum štátnapokladňa, archív
ala krídlo, bočné krídlo domu
apodytérium prezliekareň
apparitor podriadený úradník
a tergo odzadu *átrium* ústredný priestor rímskeho domu, pôvodne:vnútorný dvor
Augusta Vindelicum Augsburg
aureus hodnotný zlatý peniaz
Auri sacra fames! Prekliaty hlad po zlate! (Vergil.)
Ave! Buď pozdravený!

balnea, vina, Venus kúpele, víno, láska
beati possidentes šťastní majetní

Campanienses obyvatelia Kampánie, Kampanijci
carpentum koč, cestovný voz vyššieho magistrátu
Carpe dierni Užívaj dňa!
cavea rady sedadiel v divadle
Cave caneml Pozor, pes!
cella výklenok v chráme, kde stála socha božstva
Cloaca maxima hlavná rímska stoka
comissatio pijatika, hodovanie
concordia discors nesvorná svornosť (Horácius)
cubiculum spálňa
cum grano salis s výhradami (doslova: so zrnkom soli)

defrutum prevarený hnedý mušt
Dies diem docet. Zo dňa na deň sa učíme
dixi povedal som
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Poddajných osud vedie, vzpierajúcich sa vlečie. (Seneca)
Dum spiro, spero. Kým dýcham, dúfam.
duumviri iure dicundo dvojica mužov, ktorým prináleží súdna právomoc

edil dozorný úradník
enékaen vypálil (gréc.)
Est quaedam flere voluptas. Vo víne je rozkoš. (Ovídius)
Et lupus in fabula. „A vlk v bájke", háčik vo veci
et tu, mi fili aj ty, syn môj
Et ture et fidibus iuvat. Tešte sa hrou strún a voňavým kadidlom. (Horácius)
ex avibus (znamenia) z letu vtákov
ex aequo et bono podľa práva a spravodlivosti (oprávnene) *ex caelo* (znamenie) z neba
ex nihilo nihil z ničoho nie je nič
ex ovo usque ad malum od predjedla po dezert, od A po Z (doslova: od vajca po jablko)
ex professo podľa vyhlásenia

fama klebeta, chýr
fasces liktorské zväzky prútov (pozri heslo liktori)
florálie sviatok Flóry (28. apríl - 3. máj)
fontinálie sviatok boha prameňov (13. okt.)
forenses verejní rečníci, činitelia
fornacator udržiavateľ ohňa, kurič
frontistes pokladník v ranokresťanských obciach
frumentarius špeh, špiceľ, ale aj: zásobovateľ
fullones valchovač súkna

gustatio predjedlo, ochutnávka

hic et nunc tu a teraz
Homo homini lupus Človek je človeku vlkom. (Plautus)
homo novus zbohatlík (doslova: nový človek)
ima cavea štyri spodné rady sedadiel v divadle, čestné miesta

impluvium ndrž na dažďovú vodu
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis? Nenásytná láska, k čomu len nedonútiš srdcia smrteľníkov? (Vergílius)
in actu v skutočnosti
in senátu fuerunt v senáte boli prítomní
in statu nascendi v stave zrodu
insula ostrov, aj: nájomný dom, blok domov
ipso facto samotným skutkom

kaldárium umyváreň, kúpeľ (s teplou vodou)
komícium zhromaždisko ľudu
koprofág hovnožrút, špinavec
kvestor finančný úradník, správca verejných peňazí

labrum nádrž na vodu, vaňa
lacinia cíp, rožok oblečenia, šiat
lakonikum horúci kúpeľ, sauna
liktori služobníci vyššieho magistrátu, nosili *fasces* ako symbol výkonnej moci
lupanar bordel, verejný dom

macellum tržnica
magister bibendi ceremoniár, vedúci hostiny
magistratus magistrát, úrad, hodnosť; aj: úradník, štátny služobník
maior domus správca
mancipium vlastníctvo, aj: otrok
Manus manum lavat. Ruka ruku umýva
Mare inferum Tyrrhenské more
Mare internum Stredozemné more
matrimonium iustum zákonné manželstvo
membrána pergamen, zvieracia koža vypracovaná na písanie
membrum virile mužský pohlavný úd
mensae primae hlavné jedlo
mensae secundae zákusok, dezert
mensis Augusíus mesiac august
mercatus nájomné, poplatok za stánok
modius merica
mons testaceus kopec črepín, trosiek
more Graeco na grécky spôsob
more maiorum podľa zvyku predkov
motu proprio z vlastného podnetu
Mundus vult decipi. Svet chce byť klamaný.
munera tu: verejná zábava, slávnostná hra

Nil tam difficile est quin quaerendo investigari possiet. Nič nie je také ťažké, aby sa to nedalo skúmaním objasniť. (Terentius)
Non sum qualis éram. Nie som taký, aký som bol. (Horácius)
nuncupatio stanovenie za dediča
Nunc víno pellite curas. Teraz zažeňte starosti vínom! (Horácius)
nuptiae svadobná slávnosť

oecus (mn. č. oeci) izba v rímskom dome
Omnes eodem cogimur. Všetci boli ako prikovaní na to isté miesto. (Horácius)
optimáti starorímski aristokrati, zástancovia posilnenia moci senátu
Orcus rímsky boh smrti, vládca podsvetia, aj ríša tieňov, podsvetie, záhrobie
ordo vestimenti pravidlá obliekania
O tempora, o mores! O, časy, ó, mravy! (Cicero)

paládium posvätná socha Pallas Atény v Tróji, Aeneas ju doniesol do Ríma, kde bola uložená vo Vestinom chráme
pálium plášť, vrchný odev *panem et circenses* chlieb a hry
Panta rhei! (gréc.) Všetko plynie!
páter familias hlava rodiny, gazda, hospodár
páter patriae otec vlasti
patres conscripti oslovenie rímskych senátorov
ubique Pauper iacet. Chudák

leží všade na zemi.
(Ovídius)
peplos vrchný ženský odev
Pereat! Zmizni! Prac sa!
Perfer, obdura! Vydrž a buď pevný! (Catullus)
pinxit namaľoval (signatúra)
pontifex maxitnus najvyšší kňaz
populári polit. skupina, usilujúca o agrárnu reformu v prospech nemajetných vrstiev
portikus stĺpová hala, galéria
praefecti aerarii správcovia, dozorní úradníci nad *aerarium publicum praemissis*
praemittendis ak vopred uvedieme, čo uviesť treba
probatio armorum predvedenie zbraní
prodigia znamenia, čarodejné úkazy
pro tempore nateraz, predbežne
pulmentarium mäsité jedlo

Quid sit futurum cras fúge quaerere. Nepýtaj sa, čo bude zajtra. (Horácius)
Quod dei bene vertant! Nech to bohovia na dobré obrátia!

rébus sic stantibus za týchto okolností
res gesiae dejiny
Roma Dea! Božský Rím!
rostra rečnícka tribúna na fóre

Salve! Pozdravujem ťa!
scutum štít
sectio caesarea cisársky rez
Sed varium et mutabile semper femina. Žena je vždy iná a menlivá bytosť. (Vergílius)
sella curullis kurulské kreslo, aj: úradné sídlo vyššieho rímskeho magistrátu
senatus populusque Romanus senát a ľud Ríma
sic tak
Sic erat in fatis. Tak to bolo súdené.
silencium ticho
spectaculum, (mn. č.) spectacula predstavenie, ľudová zábava
spekulátor špión v rímskom vojsku, aj: vojenská hodnosť
stilus rydlo, náčinie na písanie
strigilis škrabka, škrabadlo
subura predmestie
summa cavea najvyšší rad sedadiel v divadle

tablínium ústredná miestnosť v rímskom dome, susedila s *átriom*
tale quale tak ako to je
tertium non datur tretia možnosť nie je
tessellae mozaikové kamienky
testamentum per aes et libram právne záväzný testament
toga praetexta nosili ju vyšší úradníci, kňazi a slobodne narodené deti do sedemnástich rokov
toga virilis neobrúbená tóga plnoletých občanov
tonos napätie, odstupňovanie, farebný odtieň
tribus okrsok, kmeň
triklínium jedáleň s jedálenskými ležadlami
triéra trojveslica
tropaeum znak, pomník víťazstva
unktórium miestnosť na masáže vonnými olejmi, oleotéka
urgentibus fatis keďže osud hrozí...
Ut aliquid fiat! Nech sa s tým niečo stane!
Vale! Zbohom!
Valete! Buďte zbohom!, aj: Buďte silní! (zvolanie ako: Držte sa!)
viridárium zimná záhrada, park
vir vere Romanus plnoprávny rímsky občan
Vivant sequentes! Nech žijú potomkovia!

Philipp Vandenberg

POMPEJČAN

Z nemeckého originálu DER POMPETANER
(Bastei Verlag Gustáv H. Lubbe GmbH & Co., Bergisch Gladbach 1986)
preložila Elena Linzbothová. Redigovala Elena Slobodová. Obálku navrhol Michal Houba. Technická redaktorka Elena Benkova.
Vydalo vydavateľstvo Ikar, a. s., Bratislava, v roku 2000 ako svoju 804. publikáciu.
Zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.
Vytlačili Tlačiarne BB, spol. s r. o.. Banská Bystrica.

ISBN 80-7118-825-5